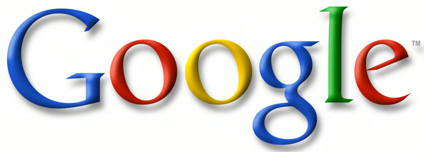

Google

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 08162288 2

MAGYAR

NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY.

MAGYAR
NÉPKÖLTÉSI GYÜJTEMÉNY.

UJ FOLYAM

A KISFALUDY-TÁRSASÁG MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

VARGHA GYULA

VI. KÖTET

VIKÁR BÉLA: SOMOGYMEGYE NÉPKÖLTÉSE

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM RÉSZV.-TÁRSULAT TULAJDONA
1905

SOMOGYMEGYE NÉPKÖLTÉSE

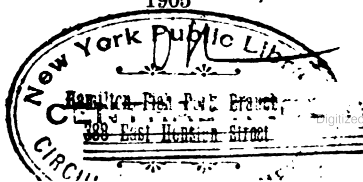
GYÜJTÖTTE, RENDEZTE ÉS VILÁGOSÍTÓ JEGYZETEKKEL
KISÉRTE

VIKÁR BÉLA

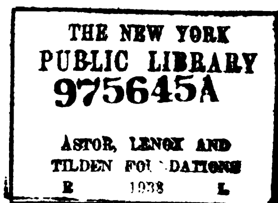
KIADJA A KISFALUDY-TÁRSASÁG

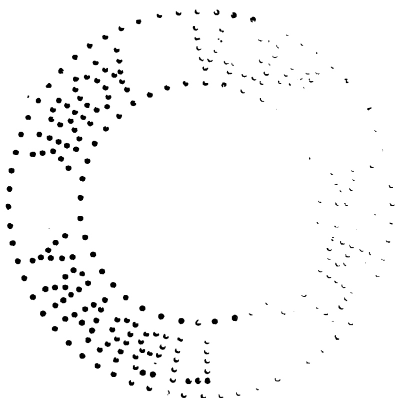

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM R.-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA
1905

Költészet-Gyüjtemény

Budapest, az Athenaeum r.-t. nyomása.

ELŐSZÓ.

Míg e gyűjtemény negyedik és ötödik kötete (Regős énekek. Regősök) tárgyának sajátszerűségével s feldolgozásának monografikus jellegével egészen elütött a korábbi kötetektől, addig e hatodik kötet úgy tartalmára mint beosztására nézve szorosan símul a három első kötethez s azoknak természetes folytatását képezi.

Egy érdekes magyar vidék, Somogy vármegye, népköltési kincseit veszi itt összegyűjtve az olvasóközönség. Nem azt akarom ezzel mondani, hogy a gyűjtemény minden darabja a szép Dunántúlnak e kies földjén termett volna, mert hisz az ének, Arany szép hasonlata szerint, mint az ágról-ágra szálló madár, szájról-szájra száll; de bizonyára az itt közölt daloknak igen nagy része somogyi termés, s a mi úgy származott oda, mint a mesék nagy része, arra is rányomta a somogyi nép a maga szellemének bélyegét.

A gyűjtemény gazdagsága kiváló gyűjtőnk, Vikár Béla fáradhatatlan buzgóságát dicséri, ki évek

munkáját fordította e gyűjtemény minél teljesebbé tételére. Gyűjteményének különös értéket kölcsönöz, hogy nem szorítkozott a dalok szövegének följegyzésére, hanem phonograph segélyével a dallamokat is megörökítette. A magyar zenének mennyi kincsét mentette meg az elkallódástól, megsemmisüléstől! Az érdekesebb dallamok közül gyűjteményünk is ád mutatványul egy kis szemelvényt.

Gyűjteményünk e gazdagodására elég egyszerűen rámutatnom, ellenben némi igazolásra szorul, hogy a mesék, eltérőleg a gyűjtemény három első kötetében követett szabálytól, nem irodalmi nyelven, hanem a tájszólás sajátságainak lehetőleg hű feltüntetésével közöltetnek. Hogy itt sem egészen töretlen úton haladunk, nemcsak Kriza Vadrózsáira hivatkozhatom, hanem magára a Kisfaludy-Társaság népköltési gyűjteményének első kötetére, melyben két mysterium és néhány mese szintén a tájszólás hű és következetes kifejezésével látott napvilágot. E kötet meséit kivétel nélkül így adja gyűjtőnk. Azt hiszszük, a közlésnek ez a módja csak az első pár lapon hat zavarólag, később az olvasó zavartalanul élvezheti a mesék naiv szépségeit; míg ellenben a nyelvész és folklorista hasonlíthatatlanul több tanulságot meríthet az így közlött mesékből.

A gyűjtő, a mint erre a czímlap is utal, a kötetet maga rendezte sajtó alá s maga látta el jegyzetekkel. A jegyzetekben nem szorítkozik az előforduló változatok megjelölésére, többé-kevésbbé

részletes magyarázatokkal is szolgál, sőt nem egyszer az egyes darabok részletes elemzésébe bocsátkozik. Különös előszeretettel szokta a dalokban előforduló képeknek jelképi magyarázatát adni. E magyarázatok tisztán Vikár Béla úr egyéni felfogását tolmácsolják, a nélkül, hogy azokért akár a Kisfaludy-Társaság, akár alulirott, mint e gyűjtemény szerkesztője, felelősséget vállalna. Sőt részemről, sokszor a jelképes értelmet erőszakolt belemagyarázásnak tartom. Így pl. a következő kis dalhoz:

Magos a torony teteje —
Bárányomnak nincs mezeje,
Bárányomnak jó mező köll,
Magamnak szép szerető köll.

Vikár Béla úr a következő megjegyzést fűzi:

»E versszak mint képbeszéd magyarázatra szorul. Népköltésünkben az elérhetetlen vagy alig elérhető magasság (torony, nyárfa) az épen nem vagy alig teljesülhető vágyat, a hiábavaló vagy kétes reményt fejezi ki.... A tárgyalt verskezdet tehát egyszerű prózára feloldva ezt teszi: hiába vágyakozom, bárányomnak nincs mezeje, (a mint magamnak sincs szeretőm; pedig) bárányomnak mező, magamnak szerető kell«.

Erdélyi János ugyanezt a dalt egészen máskép, a festőiség szempontjából fogja fel, s úgy hiszem

neki van igaza. A szerelmes juhász ott áll a sík pusztaságon, szeme a távol toronyra téved, előtte a kisült mező, melyen juhai nem találnak egy harapás füvet; elgondolja, beh jó volna juhainak jó legelő, magának pedig, eszmetársulás útján, hű szerető. Valóban a perspectiva szabályai szerint megfestett tökéletes kép, a mint Erdélyi János mondja.

A képek, a benyomások érzéssé válnak, dallá olvadnak a nép lelkében; de a jelképes felfogás nem igen van meg a magyar természetben. A tisztán, élesen látó magyar szem nem alkalmas az ily jelképi fölfogás közvetítésére.

Véleményem szerint azonban nem lett volna helyes a kiváló gyűjtőt és folkloristát tudományos meggyőződésének kifejtésében korlátozni. Különben is az oly ifjú tudományban, minő a folklore, szükség van az eszmék surlódására, a vélemények ütközésére, hogy kipattanjon az igazság. Megjegyzéseimmel mit sem akarok levonni a somogymegyei népköltési gyűjtemény értékéből, melyért Vikár Béla úr csak köszönetet és elismerést érdemel.

Budapest, 1905. január havában.

Vargha Gyula.

BEVEZETÉS.

A jelen kötet keletkezése hosszabb időre megy vissza. Egy részét az itt nyujtott anyagnak már a 80-as években gyűjtöttem; később, 1890 nyarán, a gyűjtést nagy buzgalommal és nagyobb területen folytattam; végre 1899-ben, a Kisfaludy-Társaság és szülőmegyém támogatásával, kiegészítettem. Azonban a kötet e kiegészítő gyűjtés előtt már sajtó alá volt készítve, csak a jegyzetek hiányoztak. A pótló gyűjtés anyagát a legjobb akarattal sem lehetett mindig a kellő helyre beilleszteni. Ebből itt-ott egyenetlenség támadt. Legyen érte kárpótlás a nagybecsű anyagnak nem csekély gazdagodása.

Az így kiegészített köteten az olvasóközönségre való tekintettel még egy jelentékeny módosítást kellett eszközölnöm. Az előbbi átírás nagyon is nyelvészeti volt, még a hangsúly megjelölésére is kiterjedt.

Ezen, habár a phonetikai hűség rovására, változtatni volt szükséges. Mellőztem első sorban a diphthongusok jelölését, melyekre külön betük kellet-

tek volna. Legyen szabad helyettük mint általános érvényű szabályt megemlítenem, hogy Csököl, Szent-Márton, Hetes, Juta népe — az itt szereplő többi hely nem diphthongizál — a közmagyar *é* helyett *ëʲ*, *í* h. szintén *ëʲ̃*, *ó* h. *oᵘ*, *ő* h. pedig *öü* kettőshangzókat ejt; hogy tehát az illető szövegekben ezek az egyszerű hosszú magánhangzók a felsorolt diphthongusokat jelentik. A nyelvjárás *ö-ző* jellegét (*vörös*, *ikör*, e h. iker sat.) csaknem mindenütt változatlanul megőriztem. A zárt *ë* hangzó, mely a Csököltől a Balaton és a Dráva felé eső helyeken az *ö* helyébe lép, de mellette is hangzik mindenütt bizonyos szavakban (*ëggy*, *ëtt* = itt, *ënnen* = innen, *ëllen* = ilyen stb.), szintén legtöbbnyire pontosan meg van jelölve. Egyetlenegy szóban hallottam *á* helyett hosszú ḁ̄ (igen nyilt *ó*) hangzót, ebben: *három*; ezt itt említem meg. A hosszú â-nál és ê-nél olyankor, midőn pótló nyujtásból keletkeznek (âra, êre), az irodalmi helyesírást alkalmazom; ellenben kiírom őket, valahányszor más a természetük, pl. *annyirâ*. Egyátalán a köznyelvitől eltérő minden ejtést feltüntetek, amelyre nézve általános rövid szabály pótlásúl nem kinálkozik (mint pl. *fiet* a. m. füvet; *kü*. a. m. kő sat.). A mesék szövegét, a melyek gyorsírói pontos följegyzésen alapszanak, változatlanúl adom, csupán a nem decens szólások tesznek kivételt. Sok mese, fájdalom, helyszűke miatt egészen kiszorúlt.

A szövegekhez utólag a dallamokat is összegyűjtöttem phonograph útján; az illető phonograph-

hengerek a M. N. Múzeum néprajzi osztályában vannak elhelyezve.

Számot kell még adnom a gyűjteménynek egy más gyöngéjéről, melyen nem tudtam segíteni. Ez az, hogy sok olyan dolog van benne, a mi már egyéb gyűjteményekből ismeretes. A jegyzetek során gyakran esik ilyenekre utalás, de még több lehet az, a mi észrevétlenül maradt. Népköltési gyűjtéseink eddigi dús anyagának rendszeres számba vétele nélkül, a melyre még eddig minden előmunkálat hiányzik, az egyes ember puszta emlékezetére támaszkodó rostálás sohasem lesz elég biztos út és mód, ily gyűjteményekben az ismétlődések elkerülésére. Kötetünk rendkívüli gazdagsága mellett — azt hiszszük — a szives olvasó meg fogja bocsátani egy-egy már ismert szövegnek változatlan újra-fölvételét; a folklore kutatója pedig kétségkívül örömmel fogja észlelni a változatok gyűjtésére fordított különös figyelmet. Néhány dalt, melyek már másutt megvannak, szándékosan vettem be a hozzájuk fűzött új magyarázat kedvéért. A balladák és rokonnemüek változatai közül többet kihagytunk, minthogy csak lényegtelen aprósógokban térnek el az ismertektől (így pl. a sási kigyó stb.). Mind a mellett ezeknek kézirati följegyzését is megőrizzük a többivel együtt.

Gyűjtéseimben nagy hasznomra voltak: édes anyám, szül. *Szomjú* Veronika és boldogult feleségem, szül. *Krekács* Julia úrnők; továbbá *Pete* Lajos barátom (Kaposvár); végre *Varga* Béla tanító úr

(Csoknya), *Kovács* György számadó (Juta), id. *Zsobrák* János jegyző (Hetes) és mások. Anyagi és erkölcsi támogatásban részesített a Kisfaludy-Társaság és Somogymegye közönsége. Fogadják hálás köszönetemet.

Vikár Béla.

BALLADÁK
ÉS ROKONNEMÜEK.

1.

Fehér László.

Fehér László lovat lopott
A fekete halom alatt
Utánna ment kilencz zsandár,
Kilencz zsandár, kilencz pandúr.
»Hát zsandárok mit akartok,
Talán én értem jöttetek?«
— Érted jöttünk, meg is kötünk,
Víg-Egörbe el is viszünk.
Víg Egörbe a tömlöczbe,
A tömlöcznek fenekére.

Möghállotta Fehér Anna,
Hogy a bátyja fogva volna,
Akkor kimönt Fehér Anna
A tömlöcznek rostélyához,
Akkor mondta Fehér Anna:
»Fehér László, édös bátyám,
Élsz-e vagy már mög is haltál?«
— Fehér Anna, édös hugom,
Most is rólad gondolkodom.

Akkor elmönt Fehér Anna
A tömlöcznek hajdujához,
Akkor mondta Fehér Anna:
»Hadnagy uram, hadnagy uram,
Eresztesd ki a bátyámat,
Hozok neköd tál aranyat.
Tál aranyat, tál ezüstöt!«
— Nem köll neköm tál aranyad,
Tál aranyad, tál ezüstöd;
Csak hálj velem egy éjtszaka,
Ki fog bátyád szabadúlni.

Újra elmönt Fehér Anna,
A tömlöcznek rostélyához,
Ekkor mondta Fehér Anna:
»Fehér László, édös bátyám,
Élsz-e vagy már mög is haltál?«
Akkor mondta Fehér László:
— Fehér Anna, édös hugom,
Most is rólad gondolkodom.

Akkor mondta Fehér Anna:
»Fehér László, édös bátyám,
Azt mondá a hadnagy uram,
Háljak vele egy éjtszaka.«
— Ne hálj vele, édös hugom,
A hunczuttal, gazembörrel,
Az akasztani valóval:
Szüzességödet elvöszi,
Bátyádnak fejét vöteti.

Nem hitt neki Fehér Anna,
Csak vele hált egy éjtszaka:
— Csak alugyál, csak nyugodjál!
»Nem alhatok, nem nyughatok;
Mert sok puska-lövést hallok.«
— Csak alugyál, csak nyugodjál!
»Nem alhatok, nem nyughatok,
Mert sok vaslánczzörgést hallok.«
— Csak alugyál, csak nyugodjál,
Katonáim sörkendöznek,
Zabla-vasaim zörögnek.

Akkor fölkelt Fehér Anna,
S mönt a tömlöcz rostélyához,
Akkor mondta tömlöczkáplár:
»Ne itt keresd a bátyádat,
Zöld erdőbe, sík mezőbe,
Akasztófa teteibe!«

Akkor elmönt Fehér Anna,
A tömlöcznek hajdujához,
Akkor mondta Fehér Anna:
»Átkozott légy, hadnagy uram,
Isten tégöd mög ne áldjon,
Víz előtted mögáradjon,
Lovad lába mögbotoljon,
Mosdó vized vérré váljon,
Törlő kendőd möglobbanjon!«
— Fehér Anna, édös hugom,

Ne átkozz mög olyan nagyon,
Szödjünk néköd zöld istenfát,
Abból kössünk szűzkoronát!
»Nem köll néköm zöld istenfád,
Éjjel-nappal szödöd is már,
Mégsem löszök többé szűzlány!«

(Öreg Pap Józsefné, Mógor Kati. Kapos-Mérő.)

2.

A három árva.

A)

Somogyszobi temetőbe,
Fűzfa van a közepébe,
Három árva ül alatta,
Édös anyját siratgatja:

»Keljen csak föl édös anyánk,
Leszakadt a testi ruhánk!«
— Nem kelhetök, három árva,
Mélyen le vagyok én ásva.

Van tenéktök mostohátok,
A ki gondot visel rátok.
Fejetöket mögfésüli,
Orczátokat mögvérözi.

A vacsorát is mögfőzi,
Három árva csak nézi.
»Gyertek, mönjünk a pajtába,
Boruljunk egymás nyakába.
Sirassuk a jó anyánkat,
A kedves szülő dajkánkat.«

B)

A hetösi temetőbe,
Három árva sétál benne,
Mind a három azt siratja,
Hogy nincs néki édös anyja, édös anyja:

»Kel' föl, kel' föl, édös anyám,
Leszakadt a testi ruhám!«
— Nem kelhetök három árva,
Mer a sirom le van zárva, le van zárva.

Van tinéktök mustohátok,
Aki gondot visel rátok:
Mögfésüli hajatokat,
Mögmosdati orczátokat, orczátokat.

»Gyertök lányok a pajtába,
Borujjunk egymás nyakába,
Úgy sirassuk jó anyánkat,
A mi kedves jó dajkánkat, jó dajkánkat.

(Csordás Eszter, Tót Erzsi és Pötendi Lidi, Hetes.)

3.

A rab.

A)

Hallottad-e hírét
Zala-Egörszögnek?
Ott töltöttem elsőbb
Rabi életömet.

Látom az urakat,
Huszonnégyen vannak,
Mind a huszonnégyen
Rólam törvényt szabnak.

Röpül' madár, röpül',
Hazámon körösztül,
Vidd el e levelet
Rózsámhoz egyedül.

Ha bemégy hozzája:
Tödd az asztalára,
Ha kérdi: hogy vagyok,
Azt mondd, hogy rab vagyok,

Térdig vasba vagyok,
Könyékig bilincsbe,
Kiapad a szömöm
A nagy sötétségbe.

Száll' le páva, száll' le
Vármögyeházára,
Hozz egy kis friss vizet
A rabok számára!

Le is szállt a páva
Vármögyeházára,
Hozott egy kis vizet
A rabok számára.

Mosdjatok mög rabok,
Ne szomorkodjatok,
Kérjétök az Istent,
Majd mögszabadultok.

Rab vagyok, rab vagyok,
Szabadulást várok,
A jó Isten tudja,
Mikor szabadulok.

»Rab vagy babám, rab vagy,
Én mög beteg vagyok,
Mire mögszabadulsz,
Én mög möggyógyulok!«

Ne csodáljad rózsám,
Hogyha sárga vagyok:
Kilencz esztendeje,
Mióta rab vagyok!

Kilencz fontos vasat
Már el is szaggattam,
A tizediket is
Jól mögváslétottam.

Hervadt az a rózsa,
A kit a nap nem ér:
Én is mögherv adtam
A tömlöcz fenekén.

A tömlöcz teteje
Takarózó dunyhám,
Kétfelül ódala
Az én háló társam.

(Kovács György, Juta.)

B)

Szájj le holló, szájj le az én ablakomba,
Had irgyak levelet mind a két szárnyodra!

Leszállott a holló az én ablakomba:
Irtam az atyámnak mind a két szárnyodra.

Ha kérdi az atyám, hogy én hogyan vagyok,
Azt mond az atyámnak, örökös rab vagyok.

Előttem az asztal feketére föstve,
Az én égő gyertyám kégyók, békák szöme.

(Kovács György, Juta.)

C)

Lám mögmondtam rózsám, ne szeress előre,
Mert Somogy vármögye hajtogat engömet.

Az sem hajt egyébért, hat szilaj csikóért,
Ahhoz tartozandó kocsi- és szerszámért.

Megkötötték nekem a megfogó hálót,
Megfognak, kinoznak mint egy utonállót,

Ráverik a vasat fehér lábaimra,
Zsineget huzkodnak gyenge karjaimra.

Szólnak a kakasok, talán megvirad már.
Fordulj felém babám, magad maradsz mindjár.

A hajnali nádszál mind egymásra borul,
Azon egy kis madár szomoru verset fún.

Hervadoz a rózsa a hegyek tetején,
Én is úgy hervadok a tömlöcz fenekén.

A tömlöcz feneke az én vetett ágyam,
Annak a teteje takarózó dunyhám.

(Csoknya.)

4.

Patkó.

Hires betyár vagyok, Patkó az én nevem,
Tizenhét vármegye mér' kerestet engem?

Hegyeket, völgyeket hiába járkálják,
A betyár gyerököt sehol nem találják.

Pedig ott is vagyok, hol nem is gondolják,
Szilaj paripámat mindenek csudálják.

Ha megsarkantyuzom, Tiszát átugratom,
Zsandárok kezébe de soha nem jutok.

Bakony az én tanyám, a szörnyű rengeteg,
Ha jabból kijövök, szivem szinte reped.

Kedves kis Örzsikém, lehajtom fejemet
Bánatos kebledbe, alszom egy keveset.

Kedves kis Örzsikém, még egyet aluszom:
Ha valami lösz, hogy költsél föl angyalom.

»Zörög már a fegyver, tégödet keresnek!
Ha tégödet visznek, meghasad a szivem.«

— Kedves kis Örzsikém, ülj fel a lovamra,
Teréd úgy vigyázok, mind ennen magamra.

Kisütöm fegyveröm, tudják, hogy én vagyok!
Piros két orczádat százszor megcsolkolom.

(Pelőcz Ferencz, Hetes.)

5.

Hunyady-gulyás utolsó nótája.

Az isten áldja mög a kis kutyám lábát!
Sokszor mögterelte Hunyady gulájját.

Gyünnek a csöndérök, úgy hallottam: értem;
Kevés bajjaimér' nagy rabságra visznek.

Elkésérnek engöm az urak elejbe,
Régi czimboráim ott vallnak szömömbe.

Lekésérnek akkor a sötét börtönbe —
Istenöm! nem tudom, mi történik velem.

Anyám, édös anyám, mondja az uraknak:
Mondják mög az urak, velem mit akarnak.

— Fijam, édös fijam, az urak az' végzik:
Huszonnégy órára fejedet elvészik.

Anyám, édös anyám, kár volna az' tönni:
Hóhér keze által fejemet elvönni!

Sárga réz sarkantyóm szélnek rezzögetni,
Robogós gatyámat szélnek robogtatni.

Szép kondor hajamat szélnek kondorgatni,
Szép piros orczámot napnak pirogatni.

Gyönyörű barmaim, tizönhármon vagytok,
Mind a tizönhármon szép fehérrek vagytok.

Tizönharmadikat a nagy sas elvitte,
Szép piros vérével földet beföstötte.

Az itató helem vérben bugyboríkult,
Az ötető helem fenékbűl fölfordult:

Ez lössz osztán néköm az utolsó órám.
Kedves édös anyám, mas' már isten hozzád!

(Kovács György, Juta.)

6.

A bojtárok.

A)

Estelödik, alkonyodik,
A számodó káromkodik;
De hijába káromkodik:
Mind a három bujtár iszik.

Eggyik iszik a »Mérgesbe«,
A másik a »Levelesbe,«
A harmadik a »Morgóba«, —
Isznak a potya bankóra.

— Ma két hete vagyis három,
Hogy a számadóm nem láttam.
Amoda le gyün egy pejlón:
Tudom, az lössz a számodóm.

»Jó napot, Jancsi bujtárom!
Van-e hibám, vagyis károm?«
— Nincsen hiba, de nem is lössz,
Még a Jancsi bujtárod lössz!

(Kovács György, Juta.)

B)

Szürke szamár szomorkodik,
A gazdájja jó bort iszik.
— Ne szomorkodj, szürke szamár,
Majd elmögyünk a nyáj után!

»Van két hete, vagy már három,
M'uta a számadót várom.
Amoda tal gyün, a mint látom —«
— Adjon isten, jó bujtárom!

— Adjon isten, jó bujtárom,
Van-e hiba a folkában?
»Nincsen hiba, de nem is lössz,
Még a folka kezemön lössz!«

(Zselicz-Kisfalud.)

C)

Szürke szamár szomorkodik,
A számadó jó bort iszik.
»Ne szomorkodj szürke szamár,
Majd elmögyünk a nyáj után!«

Czifra kulacs, bor nincs benne,
Szép csárdásné, hozzál bele!
Jó bort hozzál, ne vizesset,
Hogy hiába ne fizessek.

Fényös bogrács, hus nincs benne,
Ergye pajtás, fogjál bele,
Ürüt fogjál harangossat,
Azt a fekete babossat.

Ma két hete, vagyis három,
Mióta számadót várom.
Amoda jön, a mint látom,
Fekete kese szamáron.

(Vezdén György, Szobb.)

D)

Mikor gulás bujtár voltam,
Nyájam mellett elaludtam,
Fölébredtem éjféltájba:
Egy barmom sincs az állásba.

Jestélődik, alkonyodik,
A számadó káromkodik,
De mi haszna káromkodik,
Mind a három bujtár iszik.

Egy iszik a Levelesben,
Második a Cserepesben,
Harmadik a fogadóba
Mulat a potya bankóra.

(Pál József, K.-Ujlak.)

7.

Az ártatlan.

Nagy Péntökön mossa holló a fiját —
Szélös világ mindön rosszat rám kijátt.
A ki tudja, most mondja mög szömömbe:
Hány pár csikót loptam én életömbe.

Kilencz tinót, kilencz csikót fogtak rám,
Kilencz hamis tanu esküdözik rám;
De én el nem vádolom, mer' nem töttem:
Akkor is a rózsám mellett feküttem.

Mögesküdik az én rózsám mellettem,
Hogy akkor is a jobb karján pihentem.
De nem hisznek az ő gyenge szavának:
Kutya urak korbáncsokat ajálnak.

Kéröm alázatossan az urakat:
Ne veressék mög a kis angyalomat!
Hajtok csikót harminczhármot feketét,
Ki befutja a nagy urak mezejét;
  Ha mögveretik a kis angyalomat,
  Sohasem füzetök mög az uraknak!

(Kovács György, Juta.)

8.

A bujdosó.

Fehérvári uccza sáros szokott lönni,
Annak közepébe vásár szokott lönni.

Majd én is fölülök valaki lovára,
A kijön rátöszöm magam a Dunára.

A midőn magamat a Dunán áttöszöm,
Banádi pusztában vacsorámat öszöm.

Majd visszagyüjőre hajtok hat tehenet,
Kijért az mészáros ad bankót öleget.

Istenöm-országom! hol lössz megállásom?
Erdőn-e vagy mezőn vagy a pusztaságon?

Hogyha erdőn lészön: mögösznek a vadak,
Majd elénekölnek szép szólló madarak.

(Kovács György, Juta.)

9.

A kiszabadult rab.

Most jöttem meg a kaposi fogságbul,
Mind lehullt a vas a lovam lábáról;
Mig a kovács vasalja a lovamat,
Angyalommal kimulatom magamat.

Most jöttem a feketéből nem régen.
Nem loptam én csak egy csikót a héten,
Arra is rávágattam a numerót,
Ne mondhassa a vármegye, hogy lopott.

(Tahi A., Csurgó.)

10.

Kozma Pista.

Jaj de rideg az egri vár szobája!
Kozma Pista vagyon abba bezárva;
Kilencz golyó járta átal a testét:
Szánja-bánja elkövetött esöttét.

Szomorufüz hajlik az ablaktyára:
Talán az is Kozma Pistát sajnálja;
Kis madár is azt csevögi az ágon:
Pista, én is szabadulásod várom.

— Ne várd, ne várd az én szabadulásom,
Inkább várjad az én gyászos halálom;
Nincsen pardon az én bünös fejemnek,
Jó éjtszakát mondok én az életnek!

(Kasza Kata, Csököl.)

11.

A levél.

A)

Elmentem én az Alföldre
Szerencsét próbálni,
Elejbém állt kilencz zsandár,
Meg akart kötözni.

Kérdi tőlem zsandárkáplár,
Hogy van-e levelem.
— Nincs levelem, zsandár uram,
Azt is elvesztettem.

»Nincs leveled? hires fiam!
Mondd meg a nevedet;
Ha pedig azt nem akarod,
Tödd össze kezedet!«

Akkor elvittek engömet
Zala-Egerszegre,
Ott letettek a börtönnek
Mélységes fenekére.

Kitöltöttem nyolcz esztendőt
  Isten kegyelmével,
El is hoztam nyolczszáz botot
  Magam erejével.

Édes anyám, édes apám
  Otthon siránkoztak,
Sem hiremrül sem nevemrül
  Semmitsem hallottak.

(Weisz Arnold, Tab.)

B)

Már én többet, jóbarátim, véletök nem löszök,
Elindulok Zala felé, szöröncsét keresök.

El is möntem Szengyörnapnak hajnalhasadtába,
Be is értem Becsehelnek alsó határjába.

Ott beszálltam egy jó polgártársamnak házába,
Kit magamnak, kit ruhámnak tisztogatására.

Rajtam ütött strázsamester, hat pandur van véle,
Kérdi tőlem strázsamester: hol van a levelem.

Nincs énnéköm, strázsamester, mer én elvesztöttem.
Halász Márton az én nevem, Zomborban születtem.

(Petőcz Ferencz, Hetes.)

12.

Patkó és a pandúr.

Hallottad-e, mi történt már Vityába?
Patkó Pista mulatott a csárdába,
Mulatságnak az lett utóbb a vége:
Szegény pandurt mellbe lőtték egyszerre.

Fölszántottam somogyvári temetőt,
Vetek bele dupla pünkösdi szögfűt,
Négy sarkába dupla szögfű nyiladoz,
Közepében szegény pandur hervadoz.

Patkó Pista kisétált az erdőre,
Vágott golyót töltött a fegyverébe,
Dupla fegyver kilátszik subájából,
Leesett a kard a baloldaláról.

(Varga Béla, Csoknya.)

13.

Bolgár Jancsi.

Bolgár Jancsi a duhajok vezére
Belemerült mulatságban nagy méllen,
Fujja a szél duhaj üngét-gatyájját,
Eltakarja vékony karcsú derekát.

A zsandárok sok prófuntot mögösznek,
Még tégödet, hirös banda, keresnek;
Ég nyelt-e jel, főd nyelt-e jel, nem tudják:
Félnek tüled a nagy urak, mögvallják.

(Kovács György, Juta.)

14.

Nád Jancsi.

A Nád Jancsi csárdába van,
Panduroknak izenve van,
Hogy jöjjenek hamarossan:
A Nád Jancsi csárdába van.

Jön hat pandúr nagy sietvel,
Dupla töltött fegyverökkel,
Oda állnak az ablakba:
»Készülj Jancsi halálodra!«

Elkeritti az istenét,
Kezébe fogja fegyverét.
Mire magát észre vötte,
Goló szivét sértögette.

De a Jancsi csak azt mondja:
»Ereszd le a fürhangokat!«
De a pandur azt feleli:
»Késő van már, szögény Jancsi!«

A Nád Jancsi piros vére
Fenékben folyt le a földre,
Ferus Ferkó — jó pajtása —
Hideg tetemét se látta.
  A keszthelyi temetőbe
  Nyugszik a fekete földbe.

(Hóka József, Szobb.)

15.

Takács Károly.

Hallottad-e, Sárbogárdon mi történt?
A Kis Jóskát a kis közbe megölték:
Takács Károly hátrafogta a kezét,
Bogár Imre beleszurta a kését.

Oda szaladt édös anyja jajszóval,
Hogy a fia össze vagyon ronczolval,
Piros vérét meri a kötényébe —
»Oda vagyon lelköm gyönyörüsége!« *

* Alsokon, Füstös József közlése szerint 2. 1 — 2:

Kis Józsefné oda szalad jajszóval:
»Már szép fiam mind össze van roncsolva!«

— Gyere haza, te akasztanyi való!
Nem ivott még sem az ökör sem a ló,
Nem ivott még sem az ökör sem a ló, —
Zsandárokkal kerestet a főbiró!

Egerszegi börtönajtó de sárga!
Abba vagyon Takács Károly bezárva.
Egerszegi börtönajtó hasadj mög,
Takács Károly hogy szabadulhasson mög.

Takács Károly kiizen az anyjának:
Küldjön vánkost bűnös feje aljának,
De az anyja azt izente fijának:
Bodor haját tögye feje aljának, —
Bodor haját tögye feje aljának,
Bátorságát takarózó dunyhának.

Sárbogárdon szóllanak a harangok,
A Kis Jóskát most temetik, bizonyos;
Két testvérje burul koporsójjára,
Édös anyja sürü könnye hull rájja.

Jáj de porzik sárbogárdi nagy uccza,
A Kis Jóskát mikor viszik ki rajta,
Koporsójja végig virág, koszoru,
Jár utánna szereteje szomoru.

(Kovács György, Juta.)

16.

Hencza Csicsa.

Hencza Csicsa eladta a szamarát,
Becsaliba meg is itta az árát.
Utána ment felesége jajgatva:
Hol a szamár ára, te akasztófa?

Korcsmárosné hozzon bort és kocsonyát,
Hadd kináljam meg ezt a vén satrafát.
»Nem kell nékém kocsonyája, sem bora,
Csak a szamár árát hozza kend haza.«

(Balog Antal, Csurgó. Göndöcs Böske, Kaposvár.)

17.

A megvert koma.

Ha bemegyek, ha bemegyek a csárdába borinnya,
Én utánam, én utánam ne járjon senki sirnya!
Ha betörik az én árva fejemet,
Ne mosogasd az én véres kendőmet.

Hiába is mosogatnád az én véres kendőmet,
Hiába is kötögetnéd szegény árva fejemet;
Meglátszik a botja helye az én köröszt komámnak —
Hej de csufja lettem én a világnak!

(Simon Pál, Csurgó.)

18.

Fábián István.

A)

Amoda gyün hat zsandár katona,
Mind a hatnak ragyog a csákója:
»Jónap, jónap, jónap kocsmárosné,
Hát ez a szép szürke csikó kié?«

»Küldje kend ki annak a gazdáját,
Nem bántjuk mi, ha megadja magát.
Küldje kend ki kedves galambomat,
Hadd mulassam ki véle magamat.«

— Korcsmárosné, hát most mi' csináljak?
Rajtaértek hatan a zsandárok.
Adja ki a töltött fegyverömet,
Azzal védelmezöm életömet.

Jaj de bánom ezüstös zablámat;
De még jobban szürke paripámat:
Rajt maradott a bugyilárisom,
Benn maradott száz darab aranyom.
  Jaj de bánom száz darab aranyom,
  De még jobban a kedves galambom.

(Tahi A., Csurgó.)

B)

Jaj istenem, de szomoru vagyok!
Mint a fogómadár olyan vagyok:
Fogómadár sem száll minden ágra,
Én sem fekszem a paklanyos ágyra.

»Kocsmárosné, adj' isten jó estét!
Hát ez a szép szürke csikó kié?«
— Ottbenn iszik annak a gazdájja,
Nem kérdeztem, hol van a lakása.

»Küldje ki hát annak a gazdájját,
Nem bántjuk mi sem magát, sem lovát.«
»»Engem hínak híres dezentornak
Mi baja velünk a káplár urnak?««

Harangoznak a zsandárkáplárra,
Híres betyár mulat a csárdába.
Igyál betyár, mulass utójjára,
Holnap visznek az akasztófára.

(Pete Lajos, Kaposvár.)

19.

Szabó Vilma.

Arra alá dörög az ég alja —
Szabó Vilma paradicsonyalma;
Nem jó ize vagyon az almának,
Kit a Vilma választott magának.

Szabó Vilma kiment az erdőbe,
Lefeküdt a hársfa levelére.
Ötöt-hatot kiáltottam néki:
Kelj föl Vilma, mer' meglát valaki!

Szabó Vilma nem vette tréfára,
Kapta magát, bémönt a csárdába.
Alighogy az ajtaját bezárta,
Kilencz zsandár bézörget hozzája:

— Szabó Vilma, nyisd ki az ajtódat!
Hová tötted három magzatodat?
»Kettőt tettem Tisza fenekére,
Harmadikat czédrusfa tövébe.«

— Vilma, Vilma, fáj-e még a szived,
Hogy megölted három gyermekedet?
»Hogyne fájna, talán meg is hasad!
Halálomig zörgetem a vasat.«

(Szabó Imre, Nemesdéd.)

20.

A gulyás szeretője.

A)

Fodros szoknya nem is harmatba való,
A kisasszony nem is gulásnak való!
»Fodros szoknyát kicserélem kurtáér',
De a gulást nem adom ez világér'!«

(Szauter Lajos, Kaposvár.)

B)

Három tepszi czifra apró pogácsa —
Csak a szivem a gulyásér' ne fájna!
Azér' bizony ollan nagyon ne fájjon,
Mer' a gulyás ritkán fekszik az ágyon.

Hej te kis lány, de pattogós a szoknyád!
Talán bizony este későn vöszöd rád?
— Este bizony, mer' juhász az én rózsám,
Nappal őriz, este gyün el énhozzám!

(Kasza Kata, Csököl.)

21.

Az elkésett esküvő.

Felment a pap pördikálni,
Szegény legényt kihirdetni.
Sötét az éjtszaka,
Babám kisérj el haza.

Szegény legényt kihirdetni,
Barna kis lányt esküdtetni.
Sötét az — sat..

Alig várták a bemenést,
A templombul a kigyüvést.
Sötét az — sat.

Alig értek három házot,
A menyasszony megbabázott.
Sötét az — sat.

(Kasza Kata, Csököl.)

22.

A leány és a kapitány.

A mi házunk tetejére,
Rászállott a gója — — —
Édös anyám szép szavára,
Nem hajoltam soha,

Ráhajoltam a máséra,
Mi tagadás benne:
Az atádi biró fia,
Nem ül az ölembe.

Ez a kis lány, barna kis lány
Sajtárt mos a kutnál.
Arra mén a főkapitány,
Sötét pejparipán.
Ej, te kis lány, adjál vizet,
Mindjárt kifüzetlek,
Zsebömbe van három forint,
Mindjárt tied löhet.

— Nem köll engöm megölelni,
Nem vagyok én dáma,
Én vagyok az édös anyám
Legszöbb barna lánya.
Ha te vagy az édös anyád
Legszöbb barna lánya,
Én meg vagyok a császárnak
Legszöbb katonája.

(Juhász Erzsi, M. Atád.)

DALOK.

I.

SZERELMI DALOK.

1.

Jeges a sudárfa, nehéz vizet huzni,
Ismeretlen kis lánt nehéz mögölelni.

Ölelni akarom: elsenved a karom,
Csólkolni akarom: nem az én angyalom.

A reköttyeágon szóll a kukukkmadár —
Fordulj felém rózsám, mer' mögvérrad ám már.

Rakd mög rózsám, rakd mög lángoló tüzedet,
Had' melegétsem mög elfázott kezemet.

Addig rakd a tüzet, még el nem aluszik;
Nincsen ol szerelöm, a ki el nem mullik.

Adj uram eggy essőt, egy szép csöndes essőt,
A gulaménösnek jó legelő mezőt!

Sem esső nem esik, sem fölhő nem látszik,
Mégis az én subám, benne barna babám
két ódalra ázik!

(Kovács György, Juta.)

2.

Elment az én rózsám
Idegen országba,
Irta levelébe:
Menjek el utána.

Nem megyek utána
Idegen országba,
Inkább meggyászolom
Fekete ruhába.

Délig feketébe,
Dél után fehérbe,
Este felé pedig
Piros czipellőbe.

(Özv. Vikár Jánosné, Edde.)

3.

A)

Árok, árok, de mély árok,
Kijön én többet nem járok;
Bár eddig se jártam volna:
Erre se jutottam volna.

A csököli kertök alatt
Möglepött engöm a harmat, —
De nem ám a kertök alatt:
Kis angyalom karja alatt.

A csököli kertök alatt
Három legény luczert arat,
Luczert arat a lovának,
Szeretőt keres magának.

A csököli réz toronyba'
Kilenczet ütött az óra,
Nem ütött az néköm jóra:
Babám mögy a kézfogóra.

(Kasza Kata, Csököl.)

B)

A sörnyei kertek alatt
Két legén luczernát arat,
Luczernát arat lovának,
Szeretőt keres magának —
Heje, huja, happ!

Orgonafa virágozzál!
Barna kis lány, gondolkozzál!
Gondolkozzál hűségedrül,
Hittel igért szerelmedrűl —
Heje, huja, happ!

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

4.

Nem ám az a rózsa,
Ki a kertbe' nyilik;
Hanem az a rózsa,
Ki egymást szereti.

Mink vagyunk a rózsák:
Mink szeressük egymást,
Szép piros hajnalban
Mögöleljük egymást.

Kurtafarku föcske,
Bácskai mönyecske!
Micsoda szél hozott
Ez idegön földre?

Nem is gyalog gyüttem,
Kocsi hozott ide,
A rózsámnak csalfa szö-
Csalogatott ide. [me

Barna mönyecskének
Pitarba' az ágya:
Ha löhet, estére
Elmögyök hozzája.

(Kasza Kata, Csököl.)

5.

Borul a káboszta,
Hajlik a levele:
Busul a kis leány,
Hogy nincs szereteje.

Ne busulj, ne bánkodj,
Ne is siránkozzál:
Mögsegit az isten,
Csak jól imádkozzál.

Fekete kükénynek
Fehér a virága —
Az én angyalomnak
Dombon van a háza.

Bár dombon ne volna,
Hogy ne látnék oda!
Szomoru szüvemnek
Talán könnyebb volna.

(Kasza Kata, Csököl.)

6.

Kék a kökén, zöld a fája, —
Jaj, de sokat sirtam alatta!
  Sirtam — igaz — rózsám, nem bánom;
  Három évig szerettelek, azt bánom;

Édes anyám rózsafája —
Jaj de sokat sírtam alatta!
  Sirtam — igaz — rózsám, de még sirok is,
  Mert elhagyott a kedves szeretőm is.

(Özv. Vikár Jánosné.)

7.

Összedült a sajtárom dugája, dugája,
Elhagyott a szeretőm bujába, bujába;
Ha elhagyott, maj' mögvár, maj' mögvár
Kadarkuti dobogós kőhidnál.

Kadarkuti dobogós kőhidnál
Három huszár rozmaringot kaszál,
Én vagyok a rozmaring szödője:
Barna legény igaz szeretője.

Kadarkuti hid alatt, hid alatt
Mögkötözték mind a hat lovamat,
Lovam mellé engemet magamat,
Magam mellé kedves angyalomat.

(Kasza Kata, Csököl.)

8.

Hej gyomboru, gyomboru —
Az én bukszám domboru:
Harminczhárom forint benne,
Néköd is adok belülle,
Néköd is adok belülle
Magos sarku czipőre.
Harminczhárom — etc.

Hej, nincs néköm jobb tanyám,
Mint a rózsám jobb kargyán!
Leterittöm a subámat,
Oda várom a rózsámat,
Vasárnap délutánra.
Leterittöm — etc.

Âra alá lefelé,
A csököli högy felé
Ott a rózsám a pinczében,
Vörös bor van a kezében,
Ott kinál mög majd belülle
Kedves édös virágom.

(Kasza Kata, Csököl.)

9.

Az ablakom pirossal virágzik,
Ablakrámám zölden levelezik,
Az is buval vagyon ám kirakva,
Barna babám könnyen nyitogatja.

Nyujts ki babám a te jobb karodat,
Ugy ereszd el kedves galambodat.
Utoljára öleljük mög egymást,
Adjon isten szöröncsés utazást!

(Vég Kata, Csököl.)

10.

Nem hiszök senkinek, sem feleségömnek,
Hogy csókot nem adott a szögény legénynek.
Adtam is, adok is a szögény legénynek;
Jól tudom magamrul: jól esik szögénynek.

(Vég Kata, Csököl.)

11.

Én istenöm, add mögérnem:
Kit szeretek, add meg nékem!
Ha azt meg nem hagyod érnem,
E világban se hagyj élnem.

(Vég Kata, Csököl.)

12.

Fekete városban fehér torony látszik —
Látom a rózsámat: most is mással játszik.

Rózsám a szömödér' mit nem cseleködném:
Dunábul a vizet kalánnal kimerném.

Annak fenekérül igaz gyöngyöt szödnék,
Kedves galambomnak azzal kedvesködnék,
Azzal kedvesködném, kedvedet keresném.

(Vég Kata, Csököl.)

13.

Tisza-Duna-közben
Récze van a vizben;
Gyere rózsám ketten,
Fogjuk ki belülle.

Páratlan gilicze
Fogott hozzám járni;
Isten mögengedi,
Párja fogok lönni.

Isten mögengedte:
Rossz embör elvötte.
Verje mög az Isten,
A ki irigylötte.

Elvitte enyimet
Egy semmire való,
Kinek a két szömit
Vájja ki a holló!

(Vég Kata, Csököl.)

14.

Arra alá a tengörbe
Rózsa nyilik a kendörbe,
Mindön ágon kettő-három —
Van szeretőm tizönhárom.

Van szeretőm tizönhárom:
Tize möghal, mégse bánom;
Azér marad kettő-három,
Kivel játszom a gyüő nyáron.

(Vég Kata, Csököl.)

15.

Ángyom, ángyom, sej! édös ángyom,
Mér szeret kê, mér szeret kê,
Mér szeret kê, mér szeret kê
Ojjan nagyon, òjjan nagyon?!

Ha szeret is ojjan nagyon,
Ki ne vilá-, ki ne vilá-,
Ki ne vilá-, ki ne vilá-
Gosétsa kê, — gosétsa kê!

Ha ki világossan szeret:
Mögirillik, mög is szólik,
Mögirillik, mög is szólik
Az emberök, az emberök.

(Pete Lajos, Hetes.)

16.

Hármat tojott a fekete kánya —
Engem szeret a kend barna lánya;
Akármijjen korhej gyerek vagyok:
De szeretőt mindig szépet tartok.

(Faragó Lajos, Köttse.)

17.

Azér hogy én ijjen sárga vagyok,
Ne hidd rózsám, hogy én beteg vagyok:
Megsárgitott engem a szerelem;
Nálad nélkül mit ér az életem!

— Azér hogy én ijjen piros vagyok,
Ne hidd rózsám, hogy én föstve vagyok.
Nem köll nekem senki patikája,
Nem vagyok senki megunt babája!

(Faragó Lajos, Köttse.)

18.

Diófának hajlott ága —
Ketten fekügyünk egy ágyra,
Oly távol esünk egymástól
Mint a csizmám a kapczától.

Ödd mög fenye azt a szivet,
Aki kettőt-hármat szeret!
Lám én csak egyet szeretök.
Mégis öleget szenvedök.

Három szá rozmaringom volt,
Elvesztöttem, jaj de bánom!
Angyalomat de sajnálom,
Mikor más ölébe látom.

(Vég Kata, Csököl.)

19.

Azt gondolod, hogy én bánom,
Hogy te tüled mög köll válnom?
Én előttem az csak álom,
Kedves levendulaszálom!

Azt gondolod, mindig igy lösz,
Hogy szeretőm soha sem lösz?
Dehogy nem lösz, de bizony lösz,
Nálod, csalfa, külömb is lösz.

Arra alá Kerékszállás —
Könnyüd a vizön kaszállás,
Könnyüd apró halat fogni,
De nehéz mögtisztogatni :
  Könnyüd szeretőt találni,
  De nehéz tüle mögválni.

Mögváltam én szeretőmtül,
Mint szép zöld ág levelétül;
Oly messze estem szögénytül:
Hirét se hallom senkitül.

(Kasza Kata, Csököl.)

20.

Én istenöm, add azt érnöm:
Kit szeretök, avval élnöm.
  Huzz rá rugóssan!
    Huzza rá, tögye rá,
    A nevem vágja rá, de
      Csinossan!

Ha nem adod aztat érnöm,
Ma haljak mög, jobb lösz néköm.
  Huzz rá — sat.

Én istenöm, minek élök,
Ha ja semmitül is félök!
  Huzz rá rugóssan!

Huzza rá, tögye rá,
A nevem vágja rá, de
Csinossan!

Én istenöm, de mögvertél,
Engöm jobban többeköknél.
Huzz rá — etc.

Száraz levél mögzörrenik,
Bennem a vér möghidegszik.
Huzz rá rugóssan!
Huzza rá, tögye rá,
A nevem vágja rá, de
Csinossan!

(Kasza Kata, Csököl.)

21.

Béröś-gyerök, ne rakd mög a szekeret:
Föltöri a vellanyel a kezedet;
Fábul vagyon vellanyelem, nem nádbul:
Föltöri a tenyeredet csunyául.

Béröś-gyerök mezitláb mögy szántani,
Otthun hagyta a csizmáját patkolni,
Kilencz kovács nem merte elvádúni,
Rózsapatkót nem tud rája csinálni.

Bérös-gyerök, zirög-zörög a járma —
Szeretőmnek hat faluba' nincs párja;
Többet éjjel, mint más nappal, járok én;
Ha elkésöm, a rózsámmal hálok én.

(Csököl.)

22.

Azt gondoltad, barna legény, mögcsaltál,
Pedig engöm mög se szomoritottál:
Mögcsaltad ám, álnok hunczut, magadat,
Mört nem találsz nálomnál igazabbat. —

Kis angyalom, ha möguntál szeretni,
Szabad néköd más szeretőt keresni.
Adjon isten szöbbet, jobbat nálomnál,
De néköm csak ollant, millen te voltál.

(Csököl.)

23.

Budapestön sok leány van, de csinos, de csinos,
A hajába pántlika van, de piros, de piros;
Merre járnak, merre kelnek,
Igy szóllanak a legénynek:
Gyere csak, gyere csak!

(Csököl.)

24.

A csököli magos torony,
Beleakadt az ostorom.
  Sütét van, nem látok;
  Gyojtsá babám világot!

Akaszd ki kedves angyalom,
Piros orczád mögcsókolom.
  Sütét van — sat.

Möggyojtottam, csak gyere be;
Készen az ágy, fekügy bele.
  Sütét van — sat.

(Kasza Kata, Csököl.)

25.

Tiz forintot kerestem, tiz forintot kerestem,
  Angyalom.
Azon czipellőt vöttem, azon czipellőt vöttem,
  Angyalom.
    Fölhuzom a lábomra,
    Sétálok a faluba,
    Sétálok a faluba,
    Angyalom.

Tiz forintot kerestem,
Angyalom.
Azon nyoszolát vöttem,
Angyalom.
Én fekszöm a szélibe,
Rózsám a közepibe,
Angyalom.

Tiz forintot kerestem,
Angyalom.
Azon paripát vöttem,
Angyalom.
Fölülök a hátára,
Ugy mögyök a vásárra.
Ugy mögyök a vásárra,
Angyalom.

(Kasza Kata, Csököl. Kovács György, Juta.)

26.

Kalapom, kalapom fekete,
Három szál darutoll van benne,
Zeggyik ága lehajlott —
A ki volt szeretőm, elhagyott.

Kalapom, kalapom csurgóra,
Bort innám, sört innám, csak vóna;
Ha iszom is, ha nem is,
Azér' csak korhely a nevem is. —

Voltam a minap a templomba',
Láttam a rózsámat egy padba,
Nem akart, nem akart rám nézni,
A szivem mög akart hasadni.

(Kasza Kata, Csököl.)

27.

A gyutaji hármas határ,
Magam vagyok benne betyár:
Viselöm a betyárnevet,
Szenvedök babám öleget!

A gyutaji magos torony —
Beleakadt az ostorom.
Maj' kiakasztja angyalom,
Kinek a szájját csolkolom.

A gyutaji száraz malom,
Szerelmet őletnek azon,
Az én rózsám benne molnár:
Igazítja, ha nem jól jár.

A gyutaji kertök alatt,
Luczernát arat a paraszt:
Luczernát arat lovának,
Szeretőt váloszt magának.

(Kovács György, Juta.)

28.

Gyere velem a vásárra, Sára!
Majd mögnézzük: mi lössz a vásárba,
Lössz-e benne szegfü, majoránna.
Borujj rá az én vállomra, Sára!

(Kovács György, Juta.)

29.

Ablakomba kinyillott a tulipán,
Rászállott a sárga lábu kis madár,
Sárga lábu kis madár is azt mondja,
Hogy nem voltál hű szeretőm de soha.

Ablakomba kinyillott a nefelejts, —
Kis angyalom, nem hittem hogy elfelejts;
Lám én tégöd nem felejtlek el soha,
Míg siromat be nem lepi a moha.

(Kasza Kata, Csököl.)

30.

Végigmöntem a csököli gyöngyucczán,
Betekintök kis anyalom ablaktyán:
Viholával vetötte föl az ágyát,
Rozmaringgal söpörte a szobáját.

Csunya volna, ha én aztat nem tudnám,
Möllik ucczába' lakik az én rózsám:
Itt lakik a rozmaringos ucczába',
Szengyörgyvirág nyillik az ablaktyába'.

(Kasza Kata, Csököl.)

31.

Pattogtatott kukoricza de kemény!
Ez a hirös béröslegény de kevél!
Kevél bizon, mer' van neki rózsája —
Esztendőre 'jába mögy el utánna.

(Kasza Kata, Csököl.)

32.

Ágas-bogas a diófa teteje —
Csak egy legény nevelködött kedvemre,
Édös anyja gyönge kargyán hordozta,
Kicsiny volt még néköm ajándékozta.

(Kasza Kata, Csököl.)

33.

Ágas-bogas diófa teteje —
Egy szép legény nevelködött kedvemre,
Kék a szöme, szömöldöke fekete,
Édös anyja de kedvemre nevête.

(Csököl.)

34.

Ágas-bogas a diófa ága —
Elmegyek én innen nemsokára,
Feliratom hiremet-nevemet,
Sirva hagyom kedves szeretőmet.

Már mi nálunk az jött a szokásba:
Nem tánczolnak az alacson házba,
Alacson a mestergerendája,
Letörik a rózsám bokrétája.

(Özv. Vikár Jánosné.)

35.

Esik eső az eke szarvára —
Ne hajts leány a legény szavára;
Mört a legény csalja a szivedet,
Elvöszi a leányéletödet.

Esik eső az árpatârórа —
Gyere rózsám, segits föl a lóra;
Gyönge vagyok, nem tudok fölűni,
Kis pej lovam nem akar fővönni.

Esik eső, nagy sár van az ucczán —
Ez a kis lány sajtárt mos a kutnál,
Sirva mondja az édös anyjának:
Szeretejét viszik katonának.

(Csököl.)

36.

Tisza mellett van egy nyárfa leásva,
Ahhó van a babám lova pányvázva,
Hosszira van a kantárszíj ereszve —
Ne félj rózsám, nem löszöl elfelejtve!

(Csököl.)

37.

Lágy a könyér, pirittanyi nem löhet —
Gyönge a lány, férhöl annyi nem löhet.
Ne néz' rózsám az én gyöngeségömet:
Gyönge karom, ha akarom, gyöngén ölel tégödet.

(Csököl.)

38.

Házom előtt egy olmafa, nem látszik,
Mindön éjjel tizönhármat virágzik;
Teröm rajta piros olma telelő —
Az én rózsám a faluba legelső.

Ha möghalok, nem köll néköm szerető,
Csak köll néköm az a gyászos temető.
Sárga agyag szíjja gyönge testömet,
Kis angyalom, feledd el a nevemet. —

Három éjjel, három nap nem aludtam,
Kivilágos-kiviradtig mulattam;
Jó bor mellett, kis angyalom ölébe'
Nem gyün álom világoskék szömömre.

Onnand föllül küldtek néköm levelet:
Csak azt mondják, hogy a rózsám nem szeret.
Ha nem szeret, nem is ül az ölembe,
Nem kocsingat világoskék szömömbe.

(Kasza Kata, Csököl.)

39.

Szérül lakom én, fügefát tüzelök —
Még ma, ha löhet, rózsámmal beszélök,
Még ma, ha löhet, rózsámmal beszélök,
Mellette az ágyba heverök.*

Kéköt nyillik a nefelejts, —
Nem hittem rózsám, hogy engöm elfelejts;
Lám én tégöd el nem felejtlek soha,
Még siromat bé nem födi a moha.

(Hóka József, Szobb.)

* E versszak két utolsó sorának más változata:
Még ma, ha löhet,
Rózsámmal beszélök;
Holnap estére
Mellette heverök.

(Kasza Kata, Csököl.)

40.

Sárga dinnye, görög dinnye repedj mög, —
Ha nem szeretsz, kis angyalom, izend mög;
Vagy izend mög, vagy ugy mondd mög igazán,
Hogy hiába ne járass magad után.*

Sárga dinnyét, görög dinnyét vetöttem —
Tizönnyolcz esztendős legényt szerettem:
Tizönnyolcz esztendős legény vihola,
Én vagyok a szüve vigasztalója.

Sárga dinnye ráfutott a görögre —
Engöm szeret ez a barna mönyecske;
Ugy akartam szeretni, hogy ne tudják,
De az egek rám világosétották.

(Kasza Kata, Csököl.)

41.

Fekete pántlikám
Fujdogálja a szél —
Köszönöm angyalom,
Hogy eddig szerettél.

Köszönöm azokat
A szives csolkokat,
Melyekkel orczámat
Sürün boritottad.

* E versszak más változata:
Sárga dinnye, görög dinnye repedj meg —
Kedves édes kis angyalom, ölelj meg!
Vagy azt mondd meg, hogy szeretsz-e igazán,
Hogy ne járassál többet magad után.
(Özv. Vikár J.-né. Mocsolád.)

Látod-e amodább
Azt a száraz nyárfát?
Mikor az kizöldel,
Akkor gyüvök hozzád!

— Istenöm terömtőm,
Kizöldelt az én fám,
Mégsem gyütt el hozzám
Az én kedves rózsám!

(Kasza Kata, Csököl.)

42.

Édös anyám édös teje...
Köserü a más könyere;
Köserü is, savanyu is,
Néha-néha siralmas is.

(Kasza Kata, Csököl.)

43.

Kis angyalom, világoskék a szömöd, —
Mögöl engöm a te köserüségöd;
Nálom vagyon bus leveled leirva,
Te bánatod töszön babám a sirba.
Nálom vagyon sat.

A Dunábul a Tiszába fol a viz —
Mi a hibád, kis angyalom, hogy ugy sirsz?
— Hogyne sirnék, köserögnék én mindég;
Most kezdtelek szeretgetni, már elmégy.

Hogyha elmégy, kis angyalom, itt ne hagyj;
Mört ha itt hagysz, mögátkozlak, elhervadsz:
Száradjon el a két karod, angyalom,
Kivel engöm ölelgettél, csillagom!

— Hervadj rózsa, ha leszakasztottalak!
Ne haragudj rózsám, hogy elhagytalak.
— Nem haragszom, ha igy hozta az idő,
Mör' nem voltál igaz szüvü szerető.

Fekete pántlikás az én kalapom:
Három hete, hogy a rózsám elhagyott;
Három hete, hogy engömet nem szeret,
De énnéköm elfeledni nem löhet.

(Kasza Kata, Csököl.)

44.

A Tiszábul a Dunába fol a viz,
A lányokat mind elvitte az árviz;
Ha elvitte, vigye is el örökre.
Jó az isten, másikat ád helötte.
Ha elvitte — etc.

A Tiszábul a Dunába fol a viz,
Legényöket mind elvitte az árviz;
Mindön leány fogja ki a magáét,
Ne ölelje egyik a másikáét!
Mindön leány — etc.

(Kasza Kata, Csököl.)

45.

Adjon isten boldogságos jó estét!
Möghoztuk a barna-piros mönyecskét.
De nem azér', hogy én ütet szeressem:
Édös anyám könnyebbségét keressem —
De nem azér, hogy én ütet szeressem,
Csak a pénzit a zsebömbe töhessem.*

(Kasza Kata, Csököl.)

46.

Nem jó, nem jó este későn a faluba' sétálni,
Nem jó, nem jó a lányokkal, mönyecskékkel cziczázni;
— De én addig, én még addig, mindig addig cziczáztam: **

* Más változat szerint s országszerte így:
Adjon Isten kendteknek is jó estét!
Meghoztuk a barna-piros menyecskét.
De nem azér' vettem el, hogy szeressem:
Szegény vagyok, gazdagságot kerestem.
(Édde.)

** Egy jutai változatban:
Nem jó, nem jó, nem jó neköm a csárdába eljárni,
Nem jó, nem jó a lányokkal, mönyecskékkel cziczálni;
De én addig cziczálgattam, cziczáltam:
Ej huj! korhel löttem,
Ej huj! hunczfut löttem,
Magamra nem vigyáztam.

Ej de korhely löttem,
Jaj de betyár löttem!
Magamra sem vigyáztam.

Ezör darab, ezör darab birka van az akolba,
Vezérürüm, vezérürüm a csárdába zálogba;
Ej de betyár vagyok,
Jaj de magam vagyok
A csárdába egyedül.

(Kasza Kata, Csököl.)

47.

Kis kertömbe kivirágzott a retök —
De semmirevaló legényt szeretök!
Nem bánom én, ha semmirevaló is,
Semmirevaló vagyok én magam is.
Nem bánom én — sat.

Vékony héja van a császárkörtének —
Álnok szüve vagyon a mönyecskének:
Ki-kiáll a kis-ajtója elejbe,
Fáj a szüve a nyőtelen legényre.
Ki-kiáll a — sat.

(Csököl.)

48.

A boroczfa pirossat virágzik —
Szerettelek rózsám ez idájig,
Szerettelek édös rózsám,
Míg nem bánta édös anyád.

— Kétször virágzik a somfa, somfa —
Gyüjj el hozzám, várlak a kapuba;
Gyüjj el hozzám, édös rózsám,
Nem haragszik édös anyám.

Kétször virágzik a sárga repcze —
Gyüjj el hozzám, rózsám, mindön este,
Gyüjj el hozzám, édös rózsám,
Nincs itthun az édös anyám.

(Kovács György, Juta.)

49.

Édös rózsám, elvöttelek volna,
Ha fehérbe nem őtöztél volna;
Fehérbe őtöztél mint a páva,
Ugy álltál a korcsma ajtajába.

(Kovács György, Juta.)

50.

Három levele vagyon az ugarnak, —
Három szereteje van az uramnak;
Leszakasztom az ugarnak levelét:
Elhagyja az uram a szeretejét.

Három levele vagyon az epörnek, —
Három szereteje van egy legénynek,
Három közül a legkedvesebb a barna:
Homlokára bodorodik a haja.

(Kasza Kata, Csököl.)

51.

Két fa között kisütött a holdvilág —
Ollan vagy te, mint a pipitér virág:
Fele sárga, fele fehér, fele más —
Megöl engöm a nagy köserü sirás.

Nincsen szála a selyöm keszkenyőmnek —
Nincsen kedve a kedves szeretőmnek;
Vöszök ollan keszkenyőt, hogy szála lösz —
Tartok ollan szeretőt, hogy kedve lösz.

(Kasza Kata, Csököl.)

52.

Arra alá faragnak az ácsok,
A rózsámnak koporsót csinyálnak;
Ergye rózsám, kérdözd mög az ácsot:
Ád-e csolkér' egy kötény forgácsot.

(Kasza Kata, Csököl.)

53.

Piros olmát kétfelé szokták vágni —
Barna legény, nem muszáj hozzám járni.
Ne feküggy a sárga ágyom szélére,
Hogyha szeretsz, feküggy a közepire.

(Kasza Kata, Csököl.)

54.

Barna kis lány a konyhába mosogat,
Szereteje az ablakon koczogat.
— Gyere be hát, gyere be hát viholám!
Nem haragszik te rád az édös anyám.

A toronynak mind a négy sarka bádog —
Körülfogta a szivemet a bánat,
Olyan bánat fogta meg a szivemet,
Kirül még az édös anyám se tehet.

A Tiszának márványkü a feneke —
Gyönge vagy te, rózsám, a szeretetre!
— Ne nézd, rózsám, az én gyöngeségömet:
Gyönge karom, ha akarom, gyöngén ölel tégödet.

Dráva partján születtem a világra,
Nem förösztött engem meg soha bába;
Mögförödtem én a Dráva vizébe',
Ugy ülök a kis angyalom ölébe.

(Kasza Kata, Csököl.)

55.

A kaposi kanáris —
Elhagyott a babám is.

Ha elhagyott, hagyjon is:
Mögélök én magam is.

Lám a piros rózsa is
Kinyillott az maga is.

Kékvirágos a kendőm —
Elhagyott a szeretőm.

Ha elhagyott, lösz másik,
Nem busulok sokáig.

(Kasza Kata, Csököl.)

56.

Este, mikor kiállok a kapuba,
Onnand nézöm, hogy a rózsám merre va';
Möggyütt a nyáj, nem gyütt vele a rózsám —
Jaj Istenöm, csak még egyször láthatnám!
(Kovács György, Juta.)

57.

A csököli hid alatt
Söprik a gyalogutat.
Én előttem nem söprik,
Mör' nem szeretök sönkit.*

A csököli hid alatt
Czipőm-kapczám ottmaradt.
Vegyél rózsám másikat,
Kibe járok utánnad.

A csököli hid alatt
Tiszta viz foly az alatt;
Igyál rózsám belüle:
Az a szerelem vize.

* Más változat szerint:
Az eddei hegy alatt
Söprik a gyalogutat;
Én előttem nem söprik,
Ugysem soká leszek itt.
(Orbán Juliska, Edde.)

A csököli hid alatt
Kovács veri a vasat;
Ne verd kovács a vasat:
Babám szive meghasad.

(Kasza Kata, Csököl.)

58.

Sásat öszik az ökröm,
Ha jóllakik, bekötöm.
Eje huja, ha jóllakik, bekötöm.

Az ajtóig meg viszha —
A gyürümet add viszha!
Eje huja, a gyürümet add viszha!

(Kasza Kata, Csököl.)

59.

Három bokor saláta,
Három kis lány kapáta.
Nem köll néköm saláta,
Csak az, a ki kapáta.

Három tepszi pogácsa,
Három kis lány csinyáta.
Nem köll néköm pogácsa.
Csak az. a ki csinyáta

Három bukor lébözli,
Három kis lány szömözi.
Nem köll néköm lébözli,
Csak az, a ki szömözi.

(Kasza Kata, Csököl.)

60.

Érik a ropogós cseresnye —
Álnok a te szived, menyecske.
Ne legyen a szived kőbálvány,
Szeresd a mátkádat igazán!

(Csököl.)

61.

Ha te elmégy vándónyi,
Gyüjj be hozzám bucsuznyi,
Adj egy csókot, meg egy mást:
Ugy ereszszük el egymást,
Levendula, levendula.

(Csököl.)

62.

Hallod rózsám, tudod mit?
Sugok néköd valamit:
Akármit mond a világ,
Akármit mond a világ,
Hű löszök én tehozzád.

Esik eső, nagy a sár,
Ránczig sáros a csizmám.
Mögérdömli az a lány,
Mögérdömli az a lány,
Kiér' sáros a csizmám.

(Kasza Kata, Csököl.)

63.

Piros piros, pappiros —
Ugy szép a lány, ha piros;
Ha nem piros, szintelen,
Sokat szenved bűntelen.

Piros kukoriczaszár,
Kapálatlan maradtál.
Kapálla mög az a lány,
Ki a legény után jár.

(Kasza Kata, Csököl.)

64.

Nem káposzta, ki nem fejes —
Nem is asszony, ki nem kedves;
Egy sem asszony — ej huj! — ki nem csalfa,
Ki az urát mög nem csalja.

(Kasza Kata, Csököl.)

65.

A kaposi kanáris, a kaposi kanáris, kanáris:
Föl is folyik, alá is, föl is folyik, alá is, alá is.
Igyál rózsám belüle,
Ez a szerelöm vize,
Váljon egésségödre,
Virágom!

A kaposi határon
Sétál a pap szamáron,
Öregbiró vezeti,
A kisbiró neveti —
A kisbiró neveti,
Neveti.

A kaposi nagy ucczán,
Ott lakik az én rózsám,
Arany gyűrű az ujján,
Piros kendő a nyakán,
A nyakán.

A keszthelí leánynak,
Az én kedves rózsámnak,
Nincsen párja szépségben
Balatonyi vidékben,
Balatonyi vidékben,
Vidékben.

Sásat öszik az ökröm, nem szénát —
Szölkét szeress virágom, ne barnát!
Én is szölkét szeretök, —
Ha ránézök: nevetök,
Ha ránézök: nevetök,
Nevetök.

(Kovács György, Juta.)

66.

Én elmögyök, te itt maradsz;
No de tudom, rózsám, hogy megsiratsz.
Csárdás kis angyalom,
A szivedet várom!

Azt gondolod, hogy szeretlek,
No de ha egy kicsit megölellek.
Csárdás kis angyalom
Rossz hiredet hallom!

(Kasza Kata, Csököl.)

67.

Elmöntem én a kis kertbe,
Ráültem a falevélre,
Hullik rám a füge-,
Fügefának levele,
Borulj rózsám az ölembe.

A mezei kis pacsirta
Mind a két szemét kisirta,
Sirok én magam is,
Sir a kedves babám is,
Értem lehajlik az ág is.

(Juta.)

68.

Kis angyalom, kis angyalom,
Hány esztendős lehettél,
Mikor engem, mikor engem
Szeretgetni elkezdtél?

Tizenkilencz, meg két fertály,
Tyuhaj! meg egy fél;
Igy hát rózsám, igy hát rózsám
Husz esztendős lehettél.

Azt mondta a, azt mondta a
Kapitány a bakának:
Ejnye de szép, ejnye de szép
Babája van magának!

Szép bizony, de nem kapitány
— Tyuhaj! — szerezte;
Három évig, három évig
Fájt a szivem érette.

Összeáradt, összeáradt
A Tisza a Drávával:
Összeillik, összeillik
A szőke a barnával.

Én is összeillem rózsám
— Tyuhaj! — teveled,
Mör' én tégöd, mör' én tégöd
Tiszta szivbül szeretlek.

(Kasza Kata, Csököl.)

69.

Lassan, lassan édes lovam, ne nagyon!
Meg találok betegedni az uton,
Nincsen nékem, ki gondomat viselje,
Este-reggel az ágyomat megvesse.

Szemmártonba' végigmenni nem merek,
Mer' azt mondják, hogy szeretőt keresek.
Kéket nyillik a vihola, nem sárgát —
Az én babám mással éli világát.

Mi az oka, hogy a Tisza befagyott,
Hogy engemet az én babám elhagyott? —
Ha elhagyott, hagyjon is;
Megélek én magam is!

(Farkas F., Szt.-Márton.)

70.

Pünkösd napján születtem,
Nefelejts az én nevem,
Nefelejtsnek hínak engem,
Ne felejts el rózsám engem.*

Elmégy rózsám? — El biz én!
Itt hagysz engöm? — Itt biz én!
Ha te elmégy katonának,
Én meg elmék szobalánynak.

(Kasza Kata, Csököl.)

71.

De nagy erdőség ez, de nagy zaj van benne!
Talán az én rózsám lovat hajt belőle?

Hadd hajtson, hadd hajtson, hadd fizessen érte,
Mert a piros hajnal tilalomban érte.

Tilalom, tilalom a mérei malom,
Tőlem is tilalom a kedves angyalom,
Mert nem ölelhetem, mikor én akarom.

A malomba mentem, tiszta buzát vittem,
A szerelem miatt meg sem őrlethettem.

* Kaposvári vált. szerint:
Pünkösd napján születtem,
Vasárnap az én nevem.
Vasárnapnak hínak engem, sat.

Nem tehetek róla, hogy szerelmes vagyok:
Az anyám is az volt, én a lánya vagyok!
(Öreg Pap Józsefné Mógor, Kaposmérő.)

72.

Kocsmárosné, szép csárdásné, de ugat a kutyája,
Azt gondolja, azt gondolja: lopni jöttem hozzája.
Nem jöttem én lopni az udvarába:
Babám szavát, csöngő hangját hallottam a csárdába.

Kocsmárosné, szép csárdásné, de savanyó a bora,
Olyan mint a', olyan mint a valóságos vadolma,
Kocsmárosné, czukrozza meg a borát —
Adja nékem feleségül kökény szemü leányát.

Kocsmárosné, szép csárdásné, jaj de puha az ágya,
Engedje meg, engedje meg, hadd feküdjem reája:
Ugyis kemény ágyam volt az éjtszaka,
Messze lakom, nem érek én ma haza.

(Juta.)

73.

Ne mosd meg a piros olmát, megrohad —
Ne szomoritsd a szivemet, meghasad.
Ki mögszomoritotta a szivemet,
Sohase lássa a ragyogós eget.*

* Egy csökölyi varians szerint az utóbbi két sor így szól:
Majd megszomorittom én a tiedet,
Hogy sohasem felejtöl el engemet.

Sárga dinnye, görög dinnye repedj meg —
Ha nem szeretsz, kis angyalom, izend meg,
Vagy izend meg, vagy ugy mondd meg, nem bánom,
Bus a szivem, ugyis másnak ajánlom.

Csak azt mondják, hogy nem kapok szeretőt.
Kapok bizony minden ujjamra kettőt.
Nagy a világ, szélös annak határa:
Terem leány minden legény számára.

(Juta.)

74.

Vékon héjja van a piros olmának,
De jó édes anyja van a babámnak:
Akkor megyek hozzá, mikor akarok,
Be is ereszt, csak az ablakon szóllok.

(Juta.)

75.

Kiveszem a fokosom a nyelébül —
[De] Kivetem a szeretőm az eszembül;
De nem ám azt, ki ezelőtt régen volt,
Hanem aztat, ki az este megcsókolt.

Kaposvári barna kölyök vagyok én,
[De] Vörös borral, bikahussal élek én.
Vörös borral, borgyuhussal élek én,
Ha elkésöm, a rózsámnál hálok én.

(Szabó János, Kaposvár.)

76.

Sárga rezet veretök a csizmámra:
Gyöngy élet van a gyutai csárdába.
Igy jár, a ki szép szeretőre talál:
Fáradt teste nyugodalmat nem talál.

Végigmentem a gyutai gyöngy utczán,
Betekintek kis angyalom ablakán:
Violábul vetette fel az ágyát,
Rozmaringgal söpörte a szobáját.

Ha meghalok, nem köll nekem szerető,
Szeret engem az a jászos temető,
Sárga agyag szijja hervadt testemet,
Kis angyalom, felejtsd el a nevemet.

(Juta.)

77.

Pajta mellé rakják az asztagot,
Pajta alatt csépelik a zabot,
Babám kertje mellett járok-kelek,
Még az éjjel vele ölelkezek.

Árokparton szól a harismadár —
Nem öl többet engem a meleg nyár:
Mer én pörge kalapomat viselek,
Barnapiros menyecskét szeretek.

— Én vagyok ám a derék menyecske:
Kiállok az udvar közepére,
Fölhuzom a piczike czipellőm,
Rám kötöm a balerárd keszkenőm.

(Juta.)

78.

Hol jártál az éjjel
Czinöge madár?
— Ablakidnál voltam,
Gyönge viholám!

Mér be nem gyüttél
Czinöge madár?
— Féltem az uradtul,
Gyönge viholám!

(Faragó Lajos, Köttse.)

79.

Az én rózsám kökény szeme
— Ragyogó csillagom, galambom!
Többet ér, mint Somogymegye.
— Ragyogó csillagom, galambom!

[Mert] Somogymegye az uraké,
De a rózsám csak magamé.
Ragyogó csillagom, galambom!

Csicsáéknál ég a világ —
Ott varrják a hét szél gatyát;
Azért varrják késő este,
Hogy reggelre fölvehesse.

(Göndöcs Böske és Piroska, Kaposvár.)

80.

Ha meghalok, meghagyom a rózsámnak:
Ne sirasson egyébkor mint vasárnap;
Ráér engem vasárnap is siratni,
A siromra sűrű könnyet hullatni.

(Szabó János, Kaposvár.)

81.

Kikelt a bibola,
De nem az a dufla —
Möggyütt a szeretőm,
De nem az a barna.

(U. a. U. o.)

82.

Utcza, utcza, bubánatos utcza,
Utójára megyek végig rajta.
Utójára megállok egy háznál,
Az én kedves régi Mariskámnál.

Beizentem a rózsám anyjának:
Ládát csináltasson a lányának,
Négy sarkára négy szál rozmaringot,
Tetejére bokros bubánatot.

(Szabó Imre, Nemesdéd.)

83.

Két olma van a szüröm ujjába, —
Válogat a legény a leányba.
Ögye mög a válogató fenye,
Ha nincs módja: mit válogat benne! *

Piros olma leesett a sárba —
Ki fölveszi, nem esik bajára.
Piros olmát fölvészem, megmosom —
Kis angyalom ölelem, csókolom.

(Czipán Illés, Szobb.)

* Más változata:

Szegfű van a keszkenyőm sarkába —
Válogat a legény a leányba;
Ha válogat, most van az ideje —
Ögye mög a válogató fenye!

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

84.

Most jöttem meg Párisból,*
Abból az idegen városból.
Megtanultam benne három magyar szót:**
Nyisd ki kedves rózsám*** az ajtót.

Jaj de későn nyitod ki,
Talán nem is tudod: ki van ide ki.
Gallér a nyakamba, nem suba;
Jaj de fázom kis angyalom alatta.

Kinyitottam az ajtót,
[De] Beugrott egy nagy kalapu tót.
»Ergye ki te nagy kalapu tót,
Nem te neked nyitottam ki az ajtót!«

(Szabó János, Kaposvár.)

85.

Elvittem a buzámat a malomba,
Oda álltam a gőzmalom-ajtóba:
Őletik a buzámat,
Kaszálják a szénámat,
Ölelik a barna-piros babámat.

(Szauter Lajos, Kaposvár.)

* Kaposvári változat szerint: Gyulábul.
** U. a. vált. szerint: Kakukkszót.
*** U. a. vált. szerint: Kedves kis angyalom.

86.

Ejnye, ejnye, ejnye, ejnye,
De csárdás a bajussza!
Talán bizony, talán bizony
Csókra volna gusztussa?
Gyüjjön ide, kis angyalom, adok én:
Igy is-ugy is, itt is-ott is
A maga babája vagyok én!

(Faragó Lajos, Köttse.)

87.

A köttsei falu végén van egy tó,
Abba fördik három fekete kégyó,
Ki-kigyünnek a partjára szárannyi,
Az én rózsám szivét szomorittanyi.

(Faragó Lajos, Köttse.)

88.

Nem voltam én sosem szeretőtartó,
Mégis mindig énrám volt a legtöbb szó.
Hátha még én szeretőt is — tyuhaj! tyu-
haj! — tartanék:
Az asszonyok rólam tennék a törvényt.

(Göndör E. és Juhász E., M.-Atád.)

89.

Édös anyám rózsafája,
Én vagyok a legszöbb ága.
Ha kihajlok az utczára,
Mind azt kérdi: ki babája?
(Kazi Mihály, M.-Atád.)

90.

Lehullott a fehér rózsa levele —
Azt kérdezik: mi a szeretőm neve.
Nem mondom meg senki ember fiának,
Csak annak a jó Istennek magának.
(Göndör E. és Juhász E., M.-Atád.)

91.

Tizenhárom fodor van a szoknyámon,
Azt gondoltam, férjhöz megyek a nyáron;
De már látom, nem lesz semmi belőle,
Tizenkettőt levetetek belőle.
(U. a. U. o.)

92.

Lányok, lányok, ti atádi lányok,
Közületek csak egyet sajnálok:
Ha az az egy rózsabimbó volna,
Kitűzném a csárdás kalapomba.

Fűzfalevél hullik a tengerbe —
Most jutott a szeretőm eszembe.
Vidd el szellő a fűzfalevelet,
Hogy ne érje bánat a szivemet.

Erdő, erdő, kerekes kis erdő,
Közepibe van egy jász temető.
Bárcsak engem abba temetnének,
Menyasszonynak el se vihetnének.

Erdő, erdő, kerekes kis erdő,
Kerüli azt barna legény kettő,
Én is voltam erdő kerülője,
Barna legény igaz szeretője.

(U. a. U. o.)

93.

Szérül van a rózsám háza,
Körűfutotta a zsálya;
Nem futja a szögfü körű,
Mert nem voltál igazszivű.

Szeretőnek szeretnélek,
De elvenni nem mernélek,
Mert az a te kutya szived
A hányat lát, annyit szeret.

(U. a. U. o.)

94.

Száraz földre, sejhuj! hull a harmat jó korán —
Mondd meg babám, mért haragszol én reám?

Tudhatod, hogy kettőt nem szerethetek,
Mert eggyért is, sejhuj! nagyon sokat szenvedek.

(U. a. U. o.)

95.

Túr a disznó a mocsáros sárba —
Tartottam szeretőt a mult nyárba;
Ha tartottam, mögszenvedtem érte,
Kutya világ, ne hányd a szememre.

(Juhász E. és Göndör E., M.-Atád.)

96.

A diófa mikor kilevelezik,
Apró virágjába nem gyönyörködik —
Én sem gyönyörködhetem angyalomba,
Mer én reám sok asszonynak van gondja.

(Kazi Zsófi, u. o.)

97.

Este, este, este akar lenni,
Ez a kis lány haza akar menni,
Haza menne, de nincs kisérője,
Elhagyta a kedves szeretője.

Jaj Istenem, istenem, istenem,
Jászba borult az egész életem,
Jászba borult fölöttem az ég is:
Barna kis lány vagyok babám én is.

Jaj Istenem, mi annak az oka:
Alsó-fölső szomszédom mustoha,
Irigylik a szabad életömet,
Bánják tőlem kedves szeretőmet.

(Juhász E. és Göndör E., M.-Atád.)

98.

Jaj de szépen ragyognak a csillagok!
Ki az, a ki ilyen későn kujtorog?
A faluba magam járok egyedül,
Szeretőmet keresem, de elkerül.

(U. a. U. o.)

99.

Az atádi templomtorony alja
Mind barna legénynyel van kirakva,
Soha barna szeretőm ne lenne,
Akkor se kőne egy se közüle.

Rózsa, rózsa ne burulj, ne burulj —
Kis angyalom ne busulj, ne busulj;
Lám én érted akkor sem busultam,
Mikor tőled babám elmaradtam.

(U. a. U. o.)

100.

Te kis rózsa, hajtsd bura a fejed,
Én is bura hajtom az enyimet,
Bura hajtom a fejemet,
Sirok is eleget,
Te is sirjál édes rózsám,
Azt kivánom neked.

(U. a. U. o.)

101.

Verd meg Isten azt az anyát én értem,
Ki a fiát eltiltotta éntőlem,
Ha eltiltja, én nem bánom, tyu kökény!
Semmi gondja ne legyen rám az idén!

(U. a. U. o.)

102.

Nagypénteken esett rajtam a bánat,
Nagyszombaton temették a rózsámat:
Husvét napján a pap is azt hirdette:
Mind főtámad, a ki el van temetve.
(Göndör Eszti és Juhász Erzsi, M.-Atád.)

103.

Nincsen rózsa, lehullott a levele,
Nincs szeretőm, mert az árviz elvitte,
Ha elvitte, vigye is el örökre:
Jó az Isten, másikat ád helyette.
(Pál József, Kapos-Ujlak.)

104.

Napkeletről kelt föl a hajnalcsillag —
Nyujtsad babám vigasztaló szavadat,
Nyujtsad, nyujtsad vigasztaló szavadat,
Hiszem Istent: rám süt még a fényes nap.
(U. a. U. o.)

105.

A mi házunk fölött csak egy csillag van,
Annak a csillagnak sok irigye van,
De irigylik tőlem azt a csillagot,
A ki az én életemért ragyogott.
(U. a. U. o.)

106.

Kis kertömbe vetöttem kukoriczát, repczét,
Most kezdtem én szeretgetni egy barna menyecskét,
Hej ricza, ricza, ricza, kukoricza repcze —
Véled hálok kis angyalom csütörtökön este.

(U. a. U. o.)

107.

Uccza, uccza, ég az uccza, messzi látszik a lángja...
Mégis piros, mégis piros az én rózsám orczája.
Nem titok, kimondom:
Összeölel, összecsókol az én kedves galambom.

(Horvát János, Szobb.)

108.

Nagypénteken mossa holló a fiát —
Kutya világ reám tátja a száját.
Mondja meg hát, ki mit tud rám, szömömbe:
Hányszor voltam a kaposi börtönbe.

Három csillag van az égen fölöttem —
Abba estem, a mit nem is reméltem:
Kezemön-lábomon zörög a bölincs,
Nincsen babám, a ki én rám rámtekint.

Ragyogj reám boldogságos csillagom,
Hogy ne legyen soha szomoruságom.
Szeress engem, gyönge harmat, ha lehet —
Áldjon meg a jó teremtőm tégedet.

(Tahi Antal, Csurgó.)

109.

Öveg az ablakom, nem réz,
Kiön az én babám kinéz.
Mutasd ki fehér melledet,
Ne szomoritsd a szivemet.

(Tahi A., Csurgó.)

110.

Lement már a nap az égről —
Lemondok én a szőkéről,
Barnát választok magamnak,
Azzal élem világomat.

(Tahi A., Csurgó.)

111.

Sárga szöget veretek a csizmámba —
Árva leányt szeretek a hazámba,
Árva kis lányt szeretek én, ha lehet:
Nincsen anyja, ki átkozzon engemet.

(Tahi A., Csurgó.)

112.

Még az éjjel diófánál tüzelek,
Hogyha lehet: babám mellett heverek.
Diófárul rám hullik a gyöngyharmat —
Csak maradj te, kedves babám, magadnak.
(Tahi A., Csurgó.)

113.

Volt néköm szeretőm Nem volt buzakenyér:
Falu végen kettő, Meghalt mind a kettő.
(Tahi A., Csurgó.)

114.

Szeretem a kék ibolyát:
Özvegy asszony barna fiát.
Ha én aztat nem ölelem,
Gyötör engem a szerelem.
(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

115.

Nincsen olyan lencse, kibe zsizsik nincsen —
Olyan legény sincsen, kibe hiba nincsen.
A csillagos ég,
Jaj de magos ég!
Mondd meg rózsám: szeretsz-e még?
(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

116.

Letörött a régi torony gombja —
Ihatnék a barna kis lány ludja.
Szereteje, merits neki vizet,
Ugysem szeret náladnál egyebet.

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

117.

Voltam én már piros is,
Ha most sárga vagyok is:
De megölt a szerelem,
Nincs annál engedelem.

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

118.

Elmennék én tehozzátok estére,
Ha valaki az ablakon nem lesne;
Mert az anyád boszorkány,
Az ablakon kukucskál.

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

119.

Hajma, hajma, vörös hajma —
No de nem bánom!
Mért nem eszed a szememet,
Hadd sirassam kedvesemet —
No de nem bánom!

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

120.

Terhes felhő béburitja az eget —
Eltiltották tőlem a szeretőmet.
Bárcsak addig el ne tiltották volna,
Még az Isten másikat rendelt volna!

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

121.

Tizenkettő, tizenhárom, tizennégy,
Barna-piros kis menyecske hová mégy?
Elmegyek a régi szeretőm után,
Megkérdezem: szeret-e még igazán?

(Özv. Vikár Jánosné, Edde.)

122.

Az eddei hegy alatt,
Kis angyalom!
Sütik-főzik a halat,
Kis angyalom!
Zsebkendőbe takarik,
A legénnek ugy adik
Kis angyalom!

(Orbán Juliska, Edde.)

123.

Lányok, lányok, kiseddei lányok,
Közületek csak eggyet sajnálok:
Ha az az eggy tearózsa volna,
Kalapomba mint bokréta volna.

Az eddei templomkeritésbe
Nem sokáig sétálsz rózsám benne;
Majd megjön az a szomoru levél:
El kell menni néked, szegén legén.

(Orbán Juliska, Edde.)

124.

Sürü könnyem összeszedem tintának,
Majoránna ágát vágom pennának,
Avval irok a rózsámnak levelet:
Irja vissza, ha igazán nem szeret.

(Orbán Juliska, Edde.)

125.

Rozmaringnak csak az a szokása:
Éjjel-nappal zöld annak az ága,
Laszakasztom: kóróvá változik —
Az én szivem hozzá kivánkozik.
(Orbán Juliska, Edde.)

126.

Ez az Edde szép helyen van,
Köröskörül szőllőhegy van,
Ott terem a bajor büszke,
Oda jár egy bus gerlicze.

Ne busulj te, bus gerlicze,
Majd jön néked párod ide!
— Nem kell nékem senki párja,
Mert az enyim el van zárva.
(Orbán Juliska, Edde.)

127.

A mult este a kiskertbe sétáltam,
Egy szép piros rózsabimbót találtam.
Nem bánom én, oda adom,
Édes lessz a jutalom:
Páros élet a legszebb a világon.
(Orbán Juliska, Edde.)

128.

Haja rózsa rekettyére, —
Fáj a szivem a szölkére,
De még jobban a barnára,
Mint a borizü olmára.

(Orbán Juliska, Edde.)

129.

Érik, érik a cseresnye,
Bodorodik a levele;
Hejeha!
Ki-kihajul, ki-behajul,
Ki a galambjáért busul.
Hejeha!

(Orbán Juliska, Edde.)

130.

Bort nem iszom, fogadásom tartja;
Vizet iszom, ha angyalom adja,
Azt is csak ugy, ha szájjábul adja,
Mint a galamb a fiát itatja.

(Orbán Juliska, Edde.)

131.

Minek az a sok szerető!
Tegnap is elhagyott kettő:
Az eggyik elhagyott,
A másik megtagadott,
Azért hogy én ilyen hunczut asszony vagyok.

(Orbán Juliska, Edde.)

132.

Eggy asszonynak két eladó lánya,
Eggyik szegfü, másik majoránna,
Szegfü mondja a majoránnának:
A rózsámat viszik katonának.

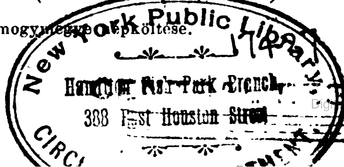
Kis kertembe rózsa lesz, rózsa lesz —
Egy szép legén igérte, hogy elvesz:
Majd az ősszel szőllőszüret után
Elgyün értem sötét pejparipán.

(Orbán Juliska, Edde.)

133.

Budapestrül rózsavizet hozatok,
Abba fehér horgolt kendőt mosatok:
Majd jó lessz az az én kedves rózsámnak,
Októberbe elviszik huszárnak.

(Orbán Juliska, Edde.)

134.

Kinek nincsen szeretője, szerezzen,
Azon legyen, minél szebbre szert tegyen;
Szert tettem én egy szépre, de egy jóra,
Nem is ülök a bánatos hajóra.

(Dr. Alexics György, Boglár.)

135.

A boglári biró háza de magos,
Az ablakja kilencz salugáteros,
Tizediken maga néz ki a biró:
Csönd legények, megjött a szolgabiró!

Lengyeltóti czédulaház de magos!
Abba sétál a regement-főorvos.
Tárd ki babám karjaidat, ölelj meg,
Jön a fercsel, hogy ne vizitáljon meg.

A boglári biró háza de sárga!
Arra vagyon egy numerus rávágva:
Én vágtam rá azt a hires numerust:
Esztendőre páros leszek, bizonyos.

Most épitik a boglári templomot,
Kilencz kis lány hordja rá a bádogot,
Kilencz kis lány kilencz barna legénynyel,
Mindenik a maga szeretőjével.

A boglári templom tornya bádogos,
Rajta az én rózsám neve aranyos,
Arra mentem, nem tudtam elolvasni,
Csalfa szemem nem tudott rá vigyázni.

(Dr. Alexics György, Boglár.)

136.

Diófával csináltatok templomot:
Jaj de szépen szólnak benn a harangok.
Egy asszonynak értem halt meg a fia,
Jaj de szépen siratgatja az anyja.

Hótól fehér a boglári hegytető —
Ritka már az igaz szivü szerető,
Ritka legény, a ki aztat megtegye,
Hogy a kedves szeretőjét elvegye.

Nem volt nékem semmi bajom ezelőtt,
Míg a rózsám eljárt a házam előtt;
De mióta elvitték a rózsámat,
Még a szomoru füzfa is elszáradt.

Hogyha tudtad kis angyalom: nem szeretsz,
Irtál volna egy szomoru levelet,
Tetted volna a boglári póstára,
Ne várt volna kedves babád hiába.

Édes anyám, pénz csörög a zsebembe:
Arra kérem, ki ne vegye belőle;
Ha kiveszi, csináltasson koporsót,
Sárga szöggel veresse rá a jajszót.

(Dr. Alexics Ggörgy, Boglár.)

137.

Édes anyám, mi annak az oka:
Négy fia mind egy szálig katona?
Kettő huszár, a harmadik baka,
A negyedik most leszen reguta.

(Dr. Alexics György, Boglár.)

138.

Édes anyám, mi annak az oka:
Alsó-fölső szomszédom mostoha?
— Édes lányom, nem tehetek róla:
Szegény jánynak nincsen pártfogója.

(Dr. Alexics György, Boglár.)

139.

Ha fölülök Bogláron a gőzösre,
Isten tudja: hol szállok ki belőle.
Irok, irok a rózsámnak ilyen, olyan czédulát:
Siratja azt még az ég is, meglássák.

Beállott a vonat az állomáshol:
Most bucsuzok én a kedves babámtól.
Induljon a, induljon a gőzös kocsi, hadd vigyen:
Babám szive soká ne keseregjen.

(Dr. Alexics György, Boglár.)

140.

Árokparton legelész a kis kecske —
Barna kis lány, mikor leszel menyecske?
Esztendőre vagy kettőre, ha mondom,
A vidéki legényekre nincs gondom.

(Dr. Alexics György, Boglár.)

141.

Akármerre járok,
Szeretnek a lányok;
Szeretnek, mert mindegyikkel
Nagyon szépön bánok.

Ha zsebömbe volna
Három piros alma,
Mind a három szeretőmet
Meglátogatnám ma.

Eggyik csupa jóság,
Szép mint a tündérország,
Rábecsültem száz forintra
Eggyetlenegy csolkját.

Másik szépségére
Szerelem tündére,
Minden bajom elfelejtem
Eggy ölelésére.

A harmadik oly szép
Mintha angyalt látnék;
Ily szép három szeretője
Senkinek sem volt még.

Nem is kell több mostan,
Elég a mi mosd van,
Ugy sem tudom, hogy mejjiket
Szeressem legjobban.

(Kovács Ferencz, Alsok.)

142.

Szakasztottam rózsát, bimbó nélkül,
Szerettem egy kis lányt, remény nélkül,
Még nem is az enyim, de az lehet,
Ha az Isten csak egy kicsit szeret.

Beteg az én rózsám, ágyba fekszik,
Paplanyos dunyhával takarózik,
Kelj föl, édes rózsám, ne légy beteg,
Gyenge karjaiddal öleljél meg.

(Kovács Ferencz, Alsok.)

143.

Messze hallik a boglári harangszó —
Látom, kedves kis angyalom: haragszó;
Mert te, kedves kis angyalom, ugy szoktál:
Ha megláttál, megöleltél, csókoltál.

Csillagok az égen ugy ragyogjatok,
Hogy én nékem jó utat mutassatok:
Most megyek a szeretőmet keresni,
Fölkeresem, ha az Isten engedi.

(Dr. Alexics György, Boglár.)

144.

Udvaromba van egy feneketlen tó,
Abba van eggy aranyszinü koporsó,
Abba van az én angyalom meghalva,
Szivem alá van a neve leirva.

Haragszom én rózsám a te anyádra,
Meg ne halhasson a maga ágyába,

Míg azt néköm ki nem adja levélbe,
Hogy én legyek a fia felesége.

Tiszta buzát válogat a vadgalamb,
De szépen szóll a hetesi nagyharang —
Csak azt veri mind a két oldalára:
Szeretőmnek a faluba nincs párja.

(Hetes.)

145.

Az gondolod, mindig igy lössz,
Hogy szeretőm soha nem lössz?
Gyönge virágszál,
Rauzsám szeretsz-e még igazán?

Dehogy nem lössz, de már van is,
Tenálodnál szöbb is, jobb is.
Gyönge virágszál etc.

Mögötte a tik a meggyet —
Ketten szeretünk mink eggyet.
Gyönge virágszál etc.

(Hetes.)

146.

Nem vagy lány, nem vagy lány, nem mersz meg-
csolkolni,
Talán azt gondolod: nem tom visszaadni?
Vissza tudom adni, meg fogom szolgálni, m. f. sz.,
Páratlan csolkodért párossat fogsz kapni.

A rózsám kapuja sárgára van föstve,
Izente ma délbe: menjek el estére.
Kökényszemü kis lány, nem megyek el hozzád,
mert a szived másé —
Ha engem nem szeretsz, maradj az anyádé!

(Pap János, Alsok.)

147.

Mögérött a kökény, mögérött a kökény,
Te vagy a kutya, nem én;
Látom a szömödrül,
A szömöldöködrül:
Te vagy a kutya, nem én.

Ha én asztat tudnám, ha én asztat tudnám,
Szöbbet szeretsz nálomnál:
Hátomnál a Duna,
Lábomnál a Tisza,
Közepibe ugranám.

(Zsobrák József, Hetes.)

148.

Leszedik a szőllőt nemsokára,
Árván marad a tőke utánna —
Árván maradsz te is, kis angyalom,
Mer én nékem el köll masírolnom.

Szép csárdásné, ide hát bort hozzon,
A bucsupoharat én megiszom.
Három esztendő nem mind a világ,
Akkor rózsám meglátjuk még egymást.

Igyál rózsám velem egy pohárbul,
Nézd: mennyi köny csurog az orczámrul.
Fogjál velem mostan bucsukezet:
Én elmegyek, rózsám isten veled!

(Zsobrák József, Hetes.)

149.

Erdő, erdő, magos erdő,
Jaj de messzire látszik!
Közepibe, négy sarkába
Két szál rozmaring virágzik,
Egyik hajlik vállamra,
Másik a babáméra —
Ráborulok, ráborulok
Angyalom, ölelő karodra.

Udvaromba, udvaromba
  Van egy lombos almafa,
Ahhoz vagyon, ahhoz vagyon
  Kis pejlovam akasztva,
    Aranyos a fékszára,
    Ezüstös a zablája —
Ráborulok, ráborulok
    Angyalom, ölelő karodra.

Beizentem, beizentem
  A szengyörgyi jegyzőnek:
A nevemet, a nevemet
  Ne írja a nagy könyvbe.
    De a jegyző azt mondta:
    Késő van már! Beirta.
Megállj, jegyző, kutya jegyző,
    Kezembe kerülsz valaha!

(Murányi Nelli, Balaton-Berény.)

150.

A szengyörgyi állomáson
  Leesett a hó:
Éppen arra lovagoltam,
  Ledobott a ló:
    Kitörött a jobb kezem,
    Kivel babám ölelem.
Aranyos csókja rajtam ragyog,
  Nem felejtem el!

A berényi szállodában
Szól a muzsika,
Ugye, kedves kis angyalom,
Elmenjünk oda?
Megpörgetlek szivesen,
Más nézi keservesen.
Aranyos csókod rajtam ragyog,
Nem felejtem el.

(U. a. U. o.)

II.

KATONA- ÉS HAZAFIAS DALOK.

1.

Fehér holló, tarka holló, tödd mög azt a jót velem:
Szállj be az én angyalomhoz: sirat-e még engömet?
  Hogyha látod busulni,
  Gyöngy könnyeket hullajtni,
Mondjál neki ily szavakat: föl fogom még keresni.

Az én szivem régös-régön nagy bánattal van tele:
Ebből a kis falucskából kimönnyi ne köllene!
  Bár találnék orvosra,
  Vagy egy barna lányzóra.
A ki engöm bajjaimból tisztán kigyógyittana!

(Kovács György, Juta.)

2.

Ha én aztat tudtam volna előre,
Hogy keserü Ferencz Jóska kenyere:
Elbujdostam volna
Még tizéves koromba,
Hogy ne talált volna
A behivó czédula.

Kilencz napra letettek az egyesbe,
Vasat vertek a lábomra, kezemre.
Szoritja kezemet,
Még jobban a szivemet:
Más öleli, sejhaj! a kedves szeretőmet.

(Kazi Mihály, Magyar-Atád.)

3.

Vasas a kaszárnya ajtaja,
Sirva-riva jársz még
Kis angyalom el arra.
Sirva-riva jársz még
A kaszárnya-ajtóra:
»Gyere ki galambom egy szóra.«

Magos a kaszárnya teteje,
De sok magyar huszár
Sirva néz ki belőle.
Bárcsak valamerre
Egy madárszót hallanék,
Kitől a babámnak izenném.

(Kazi Mihály, Magyar-Atád.)

4.

El kell menni katonának messzire,
Itt kell hagyni szeretőmet, nincs kire.
Te rád hagyom, legkedvesebb pajtásom,
Éljed vele világodat, nem bánom.

Ha meghalok, tudom, hogy eltemetnek,
Az atádi temetőbe lęteszn ek,
Az atádi temetőnek nincs pora,
Mert elvitte sűrű könnyem zápora.

A kaposi nagy kaszárnya teteje,
Körül van az rózsafával ültetve:
Könnyebb volna száz rózsafát levágni,
Mint tetüled, kis angyalom, elválni.

A kaposi nagy kaszárnya dombon van,
Annak mind a hat ablaka nyitva van,
Rá van irva: nem szabad házasodni,
A legénynek sorozatra köll mönni.

Sorozatra köll mönni a legénynek,
A gazdagnak csakúgy mint a szögénynek;
De a gazdag két hónapos regruta,
De a szegény három éves katona.

Tisza partján kiöntött a kanáris —
Ülj le mellém, ha látja az anyád is.
Sugd bele azt a fülembe, hogy szeretsz,
Mert te annyit, kis angyalom, megtehetsz.

(Magyar-Atád.)

5.

Három levele vagyon a dohánynak —
Nem magamtul állottam katonának:
Édös anyám iratott be bakának,
Hogy hű szógája lögyek a császárnak.

Édös anyám, mi van a kötényjébe?
Piros olma — adjon egyet belőle;
Ugyse soka öszöm az ü könyerét:
Viselöm a Ferencz Jóska fegyverét.

(Kasza Kata, Csököl.

6.

Ferencz Jóska ládájába
Be van a levelem zárva,
Elveszött a láda kúccsa:
Ki se szabadulok soha.

Ferencz Jóska édös apám,
Felesége édös anyám:
Azér' vádolt el fiának,
Hogy beváltam katonának.

Édös anyám rózsafája —
Én vagyok a legszöbb ága;
Ferencz Jóska leszakasztott,
Zsebgyibe tött, elhervasztott.

(Kasza Kata, Csököl.)

7.

Gyere pajtás katonának!
Jó módja van a bakának:
Se nem arat, se nem kaszál,
Csak a kaszárnyába sétál.

Nem hitte kend, édös anyám,
Hogy kaszárnya lössz a szobám,
Fistös tégla a nyoszolyám,
Sirathat kend, édös anyám.

(Kovács György, Juta.)

8.

Elindult a gája,
Lobog vitorlájja,
Viszik a sok magyar huszárt
Taliánországba.

Zugnak a hullámok,
Sirnak a leányok;
Mert elmennek messze földre
A magyar huszárok.

Ne sirjatok, lányok!
A magyar huszárok
Nem vesznek el a csatába;
Vigyáz az ég rájok.

Majd ha föcskék jönnek,
Hogyha szüretölnek:
Majd az ősszel kedvesitök
Ujra visszajönnek:

(Kovács György, Juta.)

9.

Kis pejlovam csárda előtt
Gödröt ásott maga előtt.
Magyar huszár a gazdája,
Szép lányt keres a csárdába.

Szállj le huszár a lovadrul,
Vödd ki lábod kengyelvasbul,
Ereszd mög a hevederöd,
Öleld mög a szép kedvesöd.

(Szabó János, Kaposvár.)

10.

Ritkán szól a rigómadár hajnalba,
Bakagyerök az ágyábul hallgatja.
Kelj föl baka, a csizmádat biczkóni:
Holnap röggel korán ki köll rukkóni.

Édös anyám, mér szült kend a világra,
Kilencz fontos ágyugolyó számára!
Kilencz fontos ágyugolyó eltalál,
As se mondom, hogy volt kend édös anyám.

(Faragó Lajos, Köttse.)

11.

Mögbetegödött a huszár,
Kilelte a hideg.
Huszár lova csárda előtt
Möginná a vizet.
»Ergye rózsám, mergy vizet,
Ne sajnád az erődet;
Hadd igyék a huszár lova
Csárda előtt öleget!«

(Kasza Kata, Csököl.)

12.

Piros olma kigurult az árokba —
Borulj rózsám az én gyönge vállomra!
Borulj rózsám az én gyönge vállomra,
Majd eszedbe jutok a háboruba.

(Hej!) Édes anyám, de vig voltam azelőtt,
Mig a rózsám eljárt a kapum előtt;
De ha most már majd megöl a bubánat:
Elvitték a rózsámat katonának!

Hegyek között, halmok között lakom én,
Csak a harangzugásokat hallom én,
Ritkán megyek én az Isten házába,
A rózsámmal mulatok a csárdába.

Jaj de nehéz szép szeretőt találni,
Ritka rostán apró mákot mögvágni;
Még nehezebb édes anyát találni,
Édes anyám karja alul elválni.

Édes anyám, minek ez a gyócs gatya,
Ha a nevem katonának van írva!
Ha meglőnek, jó lössz a nagy sebemre;
Ha meghalok, temessenek el benne.

Ha felmegyek Dalmáczia-högyekre,
Viszhanézek az én szülőföldemre,
Rágondolok az én édes anyámra,
Ki fölnevelt engöm sanyaruságra.

(Kasza Kata, Csököl.)

13.

Már én többet, már én többet
Pógárlegény nem löszök;
A vállomra, a vállomra
Kaszát, kapát nem töszök:
Puskát töszök, kardot kötök
A vállomra, nem kaszát,
Azzal véldöm, azzal véldöm,
Ezt a szép magyar hazát.

Elmöntem én, elmöntem én
Az erdőbe vadásznyi;
Utánnam gyütt, utánnam gyütt
Egy kis madár vigyáznyi;
A jobb szárnyán, a jobb szárnyán
Hozott egy bus levelet,
A levélre az volt írva,
Hogy a rózsám nem szeret.

(Kasza Kata, Csököl.)

14.

Háromféle szőre van a lovának,
El kell menni katonának magának;
Majd ha megjön a szomoru levél,
El köll menni néked, szegény legény.

(Kasza Kata, Csököl.)

15.

Megirtam a levelet a szülémnek:
Hónapután Boszniába átvisznek, —
Spanyolviaszt rá feketét ütöttem,
A' lesz nékem legutóssó levelem.

Édes anyám, temetőbe eredj ki,
A legárvább sirhantot ott keresd ki,
Arra burulj, azon sirasd fiadat,
Arra ültess tavaszkor virágokat.

Megérdemlem a virágot igazán,
Mert most vagyok életemnek tavasszán:
Huszonnégy év, a biléttöm azt mondja,
Árván marad majd otthun a Mariska.

Mindszentkor, ha zugnak a bus harangok,
Énértem is egy szál gyertyát gyujtsatok,
Beszéljetek róllam is egy keveset:
Könnyebb lesz tán a domb majd sirom felett.

Nagy-Kanizsa kedves hely a bakának,
De ha elmegy, megsiratják a lányok,
Sir a népnek örege és apraja:
Ernes'-baka nem jön tán soha viszha.

Én mint baka bucsuzom a rózsámtul,
Az én kedves kanizsai lányomtul;
Sirva néz az ü szereteje után,
Mikor marsol kanizsai főucczán.

Ezöredünk most marsol a vasutra,
Magyar fiuk sok szép dupla sorokba',
Ezöredös kiátja a bandának:
— Egy szép nótát most az Ernes'-bakának!

Jó egésség, kanizsai pógárok,
Azzal eggyütt kanizsai leányok!
Üljünk föl hát legények a gőzösre,
Az visz bennünk Bosnyákország szélére.

Jó nap isten, bosnyákországi lányok!
Megérkeztek már az Ernes'-gyalogok,
Készitsétek csak nékik a jó ágyat,
Mert a marsban gyönge testük elfáradt.

Magyarország szép határán születtem,
Ferencz Józse'.katonájává lettem,
Ferencz József fuvatja a trombitát,
Harczra hivja most az Ernes' bakájját.

Bosnyákország köröskörű füstölög,
Ferencz József nagy ágyujja de dörög,
Szóll az ágyu, ropognak a fegyverek:
Most látni meg, hogy ki a derék gyerek!

Sötét fölhők béboritják az eget,
Szögény baka szenved is már eleget,
Tüzes golyók hasitják a levegőt,
A sok holttest elboritja a mezőt.

Bosnyákország hegyes-völgyes határa –
Sok szép kis lány átkot mondott reájja;
Átkozott légy Bosnyákország örökre!
Csak még egyszer kijöhetnék belőle!

Komor sötét, nesztelen az étszaka,
Elbujt a hold, az éj minden csillaga,
Lent a völgyben, fönt a hegyen semmi nesz —
Ki gondolná, hogy itt még ma csata lesz!

Este felé megdörrent a nagy ágyu —
Ferencz József, mért vagy ojjan szomoru?
Hogyne volnék, magyar fiuk, szomoru:
Boszniába megdörrent a nagy ágyu.

(Kovács György, Juta. — Kasza Kata, Csököl.)

16.

Bakagyerök, bakagyerök szereti a tánczot;
Baloldalán, baloldalán zörgeti a kardot.
Ha zörgeti, hadd zörgesse: most van benne módja:
Ő fölsége, felesége, mondval csináltotta.

Budapesten van eggy uccza, tulipány a sarkán,
Barna kis lány leszakajtja: elhervad a karján.
Adjál rózsám a szárábul, ne hervaszd a szivem;
Budapesti nagy Rákoson temetnek el engem.

Megálljatok, megálljatok, budapesti lányok!
Nem lesz nektek, nem lesz nektek soká jó világtok;
Nyitfal van a csárdaajtó, muzsikálnak benne:
Elmennek az Albrecht-bakák, kik mulatnak benne.

(Kovács György, Juta.)

17.

Ne csodálják, hogy én katona vagyok,
Mert én korán fölkötöttem a kardot.
Nézzed rózsám, milyen fényös a kardom!
Ibolaszint játszik az én kardmarkolatom.

Átolmenném a városi gyöngy hidon,
Ződ pántlika lobog a kalapomon,
Ződ pántlikát fujdogálja gyönge szél —
Mire nevelte az édös anya gyermökét!

(Kovács György, Juta.)

18.

Áldja meg az isten azt az édes anyát,
A ki katonának neveli a fiát:
Husz évig neveli világ pompájára,
Husz év után pedig öltözteti gyászba.

Életöm áldozom a magyar hazáért,
A vérem kiöntöm a magyar nemzetért;
Ne félj Magyarország, vigyáz az isten rád,
Ellenség kezébe nem adja határát.

Fölemelem kardom, fölveszem fegyverem,
Kedves szüleimtől végbucsumat veszem,
Kedves-édes anyám, tudom: bus szivedbe
Nagy bánatot hagyok katonaéltömbe.

(Kovács György, Juta.)

19.

Mögvert engöm az anyám, de nem tudom mér';
Hogy szeretőt tartottam, talánd csak azér.
Nem bánom én, ha ver is, ha agyon ver is:
Tartottam én szeretőt, de még tartok is.

Husz esztendeig nevelt engöm az anyám,
Azután mög a császár viselt gondot rám.
Ne sirj anyám, szeretőm, visszajövök még:
Haza segitt valahára a csillagos ég.
(Kovács György, Juta.)

20.

Ha möghalok, möghalok,
Gyönge viholám;
De én árvát se hagyok,
Gyönge viholám.
Öt-hat legény vigyen ki,
Gyönge viholám;
Szeretőm kisérjen ki,
Gyönge viholám.
(Kasza Kata, Csököl.)

21.

Pestön-Budán verbuválnak,
Hínnak engem katonának;
Egy szóval mondom: béállok,
Jaj de siratnak a lányok!

Ne sirassatok leányok,
Látjátok: katona vagyok,
Én is elbirok egy kardot,
Mint más szegény legényt látok.
(Kasza Kata, Csököl.)

22.

Édös anyám, ha elgyün, édös anyám ha elgyün
Budapestre,
A kaszárnya ablakán, a kaszárnya ablakán
tekintsen be:
Ott lát engem komisz üngbe, gatyába,
Bodor hajam rövidre, bodor hajam rövidre van
levágva.

Édös anyám ha elgyün, édös anyám ha elgyün
Budapestre,
Az áristom ablakán, az áristom ablakán tekintsön
be:
Ott lát engöm a priccsön mögvasalva!
Nem csodálnám, ha szive, nem csodálnám, ha szive
möghasanna.

(Kovács György, Juta.)

23.

Verje meg az Isten azt az anyát,
Ki fiának maga szeret leányt;
Szeressen a barna fia maga:
Az öleli, nem az édes anyja.

Kizöldelt már az atádi erdő,
Fütyöl benne bús gerlicze kettő;
Sárga lába, aranyos a tolla —
Most megyek az első sorozatra.

Édes anyám, ne sirasson engem,
Ha jászba borult is az életem;
Édös anyám, így köll ennek lenni:
A rózsámot el köll felejteni.

(Kazi Mihály, Magyar-Atád.)

24.

Kivirágzott a péteri erdő,
Sárga rigó lakja huszonkettő.
Sárga rigó, aranyos a tolla —
Holnap mögyök első sorozatra.

Az akáczfa fehérret virágzik —
Kis pejlovam alattam czikázik,
Czikázz lovam, czikázz utójára:
Holnap mögyök nagy Némötországba.

Én istenöm, hogyan köll mögszokni,
Hogyan a némöt leányt szeretni!
Ha ölelöm, karjaim elhalnak,
Ha csolkolom, könnyeim hullanak.

(Szauter János, Kaposvár.)

25.

Buza, buza, de szép tábla buza,
Kivezet a budapesti utra,
Kivezet a budapesti utra.

Széle piros, a közepe sárga,
Én vagyok a leányok babája,
Én vagyok a leányok babája.

Mikor engöm katonának visznek,
A Dunába még a viz is röszket,
A Dunába még a viz is röszket.

Barna legény sétál a gang alatt,
Kiesött a fejébűl a kalap,
Kiesött a fejébűl a kalap.

Barna kis lány, add föl a kalapom,
Hadd tudják meg: te vagy a galambom.
Hadd tudják meg: te vagy a galambom.

Árpa, árpa, de szép tábla árpa,
Közepébe van egy száraz nyárfa,
Közepébe van egy száraz nyárfa.

Száraz nyárfa most van levél nélkül,
Én is most vagyok szerető nélkül,
Én is most vagyok szerető nélkül.

(Kazi Mihály, Magyar-Atád.)

26.

Édös anyám, én is katona vagyok,
A kaposi kaszárnyába hervadok,
Elhervadok mind·ősszel a falevél —
Fáj a szivem, meghasad a rózsámér.

(Petőcz Ferencz és Rozália, Hetes.)

27.

El köll mennem katonának három esztendőre,
Itt köll hagyni a rózsámat legszebb idejére;
Nem baj rózsám, semmi, igy köll ennek lenni,
A mi édes szerelmenknek végének köll lenni.

(Petőcz Ferencz, Hetes.)

28.

Száraz bükkfa nem hajt többet levelet —
Eltiltották tőlem a kedvesemet.
Majd ha az a kis fa hoz még levelet,
Visszaadják a régi szeretőmet.

Kapitány ur kiállitja századját,
Sorrul sorra vizitálja pandurját.
Körű-körű a pandurok kerülik,
Közepibe Juhász András aluszik.

(Szabó János, Kaposvár.)

29.

Ha megunom magamat a pusztába,
Berugtatok kaposvári csárdába.
Ég a csárda, nem szól benn a czimbalom —
Isten tudja, merre jár a galambom.

Ha fölülök kis pejlovam hátára,
Letekintök a négy kese lábára:
Kese füle, csillagos a homloka —
Ez a huszár szabadságos katona.

Kapitány ur kiadta a parancsot:
Négybeliek vögyetök most kalapot,
Kalap mellé szabadságos bokrétát,
Hadd sirgyanak Pécs városba a kurvák.

(Szabó János, Kaposvár.)

30.

Leégett a, leégett a kaposvári czukorgyár,
A helyére épitettek kaszárnyát;
Ha arra jársz, nézz föl az emeletre,
De sok szőke négybeli baka lejönne, ha
lehetne.

Kapitány ur kiadta a parancsot:
Négybeliek viselhetnek kalapot.
Kalap mellé szabadságos virágot:
Hadd sirjanak a kaposi leányok.

(Kaposvár.)

31.

Bakagyerök ha megunja életét,
Megtölti a hátultöltő fegyverét,
Nekiszögzi az ő elszánt szüvének,
Ugy lesz vége katonaéletének.

Édes anyám, mire nevelt engemet!
A leányok nem tudják a nevemet.
Az én nevem rozmaringszál, liliom,
Ha meghalok, az nyillik a siromon.

(Hetes.)

32.

Katonának beirták a nevemet,
Itt köll hanni a kedves szeretőmet.
— Eladom a százforintos kendőmet,
Kiváltom a katonaszeretőmet.

(Hetes, Somogym.)

III.

PUSZTAI ÉS PÁSZTOR-DALOK.

1.

Gulyásnóta.

Czifra szüröm Veszperémbe' vöttem,
Érte harmincz forintot füzettem;
Ha én azt a nyakamba terittöm,
Mindön leján szeret akkor éngöm.*

Zsiros ümög, gatya vagyon rajtam,
Sarkamat veri tarisznyaszijjam,
Férecsapom csepürke-kalapom —
Szélös ez világra semmi gondom.

Ugy sétállok végig az ucczában
Csuka-óru finyoros csizmában:
Fényös baltám vállomra legyintöm,
Szijjostoromat nekieresztöm.

Csakugy harsog, akkorát durrantok.
Röggel korán legelőre hajtok,
Két kolompos az gulám előtt jár,
Utánnok megint én, a kis bujtár.

* Eddei változat szerint, özvegy Vikár Jánosné közlése, valamint az Erdélyi János-féle népköltése gyűjtemény szerint is az első versszak utolsó sora:

Még az angyalát is elkerittöm. *V. B.*

Ha már a falu végire érök,
A kocsmába azonnal betérök,
Azt kijáltom: hajja-e kocsmáros!
Van-e még ojjan nyócz karajczáros?

Töltse telle két icczés kobakom,
Az árát böcsülettel mögadom;
Szépön kéröm: várgyon el egy hétig,
Mögfüzetöm utóssó fillérig.

Addig irgya föl a ház falára:
Hány forintnak hágtam az nyakára,
Irgya föl azt: hány iccze bort vöttem,
A kijér' egy krajczárt sem füzettem.

Kocsmáros ur, ne féjjön kegyelmed,
Itt hagyom ám borájér' szürömet;
Ha ki nem váltom a gyüjő hétre:
Akasztassa a czégér helére! —

Nem bánom, hogy parasztnak születtem
Csak azér' hogy gulássá löhettem.
Eb cseréjjön cserént palotával,
Vagy életét köszfényös nagy urral!

Kis királság az én állapotom:
Igazgató törvény bunkós botom,
Országom az egész baromjárás —
Nagy potentát egy révbéli gulás.

Hat bujtárnak vagyok fejedelme,
Ugy tisztölnek: gazduram kegyelme;
Gula kerétti a cserényömet,
Hat komondor istrázsál engömet.

Magamban is bennem van a lélök:
Sem zsivántol, sem vadtol nem féllök;
Ha szögény is, de magamé vagyok:
Szógállatot szabadságér' állok.

Ha látom az förgeteg üdejét,
Begyüröm a süvegöm tetejét,
Csak ugy nézöm az üdőt alulla,
Még a jég is visszapattog rólla.

Még asz' mondják: nincs asztalom, széköm;
A bárónak sincs ojjan mind néköm:
'Zenyim egész halom álló partja,
Öszöm-iszom, mikor kedvem tartja.

Débe' ha kész bográncsos ebédöm,
Körülülik velem a cselédöm.
Ugy jóllakom forditott kásával
Mind egy goróf husz-harmincz tálával.

A hunyadi nagy itatókutnál
Ráterelöm a vizre a gulám,
Kutágosba vágom az baltámat,
Ráakasztom szüröm, tarisznyámat.

Föltüröm a sipujju üngömet,
Ugy merittöm gulámnak a vizet:
Két-három száz vödör viz ölég már,
Legelőre hajtsd üket, kis-bujtár!

Hogyha kiérök a legelőre,
Leterittöm a subám a gyöpre,
Onnand nézöm: a gulám merre jár,
Merre terelgeti a kis-bujtár.

Ha este van, hajtok a tanyára,
Magam mönök a gulám nyomába',
Kétfelül a két komondorkutyám,
Előttük mög vezér a kis-bujtár.

Behajtok a fészörös akóba,
Körösz'-vasat töszök a kapumra,
Osztán guláshussal vacsorállok,
Szömejimet lenyomgyák az álmok.

Akkor fekszöm nyugton a subámra,
Rátekintök csalfán a rózsámra,
Átölelöm szép karcsu derekát,
Akkor mondunk egymásnak jócczakát.

Hajnal felé fölkelök helembül,
Kitürlöm a csippát a szömömbül:
Te kis-bujtár, hallod, az ebadtát!
Hamar hozd ede azt a pálinkát!

Akkor köszön jó röggelt a bujtár —
Adjon isten néköd is, hű szógám.
— Gazdauram, ett van a pálinka,
Körülnéztem a gulát, nincs hiba.

(Kovács György, Juta.)

2.

Számadó nótája.

Hat bujtárnak vagyok én fejedelme,
Ugy neveznek: ő számadó kegyelme.
Vérradtára fölóvasom a barmom:
Harminczhat darabbal többre találom;

Akkor mondom az örebbik bujtárnak:
Vigyázzatok, hogy hibát ne taláijjak!
Mennyivel a szép barmom több, eladom,
Veletök a csárdába' elmulatom!

(Kovács György, Juta.)

3.

Gulyás nótája.

Gulás vagyok, még az apám sem vót más,
Nyakamba' van szijjostorom, tarisznyám;
Birodalmam, merre a két szömöm lát:
Möghóditttom ezt az alsó Indiját.

Fölülök a fakó lovam hátára,
Elvisz engöm nagyaradi csárdába,
Parancsolom én a szép csárdásnénak:
Hozzon jó bort az én jó barátimnak.

(Kovács György, Juta.)

4.

Eszterházy-kanász nótája.

A)

Ha fölvöszöm tükörfényes baltámat,
A kocsmába' elkijáltom magamat:
Takarodjon mindön embör tanyára!
Én vagyok az Eszterházy-számadónak
czifraszürös, leghirössebb bujtárgya!

Én vagyok az Eszterházy-számadónak
czifraszürös, leghirössebb bujtárgya;
Ha fölülök kis pej lovam hátára,
Ugy röpülök mind a föcske, mind a szél:
Lovam lába alatt a por föl sem kél.

Öregapám lovának a hátulsó bal lábán
lévő patkószögje de fényös!
Levelesi csárdás lánya de kényös!
Bodor haja, hunczfutkájja a vállán,
Száz talléros arangyürü az ujján.

(Kovács György, Juta.)

B)

Fölvöszöm a fényös nyelü baltámat,
A csárdába jelkiáltom magamat:
Takarodjon mindönki a tanyára!
Itt mulat az Eszterházy-számadónak leg-
hirössebb, legkedvessebb bujtárgya!

Kapitány ur, köszönöm a jóságát,
Dobgya másnak mind a három csillaggyát:
Kitöltöttem mind a három esztendőm,
Kaposvárba vár reám a szeretőm.

(Szabó János, Kaposvár.)

C)

Ha mögérök én este ja tanyára,
Elkiáltom magamat a csárdába:
Takarodjon mindön legény tanyára!
Én vagyok a Heszterházy-számadónak czifra-
szürös, fényösbaltás, a legelső bojtárja!

(Kazi Mihály, M.-Atád.)

5.

Kanászdal.

Erdő is van, makk is van,
Maj' möghizik a kis kan;
Ha möghizik, levágjuk,
Maj' tarisznyára raktyuk
Hű ne! Kocza ne!
Nem a te házatok e!

(Zs.-Kisfalud.)

6.

Juhászbojtár nótája.

Arra alá az alföldi határon
Mén a juhász, mén a juhász, mén a juhász
Száz esztendős, egérszőrü, keréktalpu, hosszifülü,
Pöttögetött mönyéthasu, piczike kis szamáron.

Elvetöttem a vijolát, nem kelt ki —
Beizentem, beizentem, beizentem
Simontornyu csaplárosné szép lányának,
Ha kedve van, az erdőre gyüjjön ki.

De ő. bizon azt izente: nem gyün ki.
Majd kigyün a, majd kigyün a, majd kigyün a,
Kuliszarvu, csákószarvu, csörgős körmü, sáros hátu,
Lopott tehén az erdőbe valaha.

Kocsmárosné, bort ide most, hadd iszom!
Itt iszik eggy, itt iszik eggy, itt iszik eggy
Tisza mellett, Duna mellett nevelködött
Pörge pajczu, kondorhaju,
Komiszgatyás juhászbujtár bujába.

Kocsmárosné, már én többet nem iszom!
Mer' én kendnek, mer' én kendnek, mer' én kendnek

Huszonhárom, harminczhárom, negyvenhárom,
Ötvenhárom, hatfanhárom,
Hetfenhárom iccze borral tartozom.

Én vagyok a somogyvári dezentor!
Én hajtom el, én hajtom el, én hajtom el
A pógárnak legszöbb lovát,
A hat ökrét, ha möghizik,
Mikor alszik, a mezőrül a nyáron;
Igy szárad ki, ugy szárad ki a pógárnak
taligájja,
A kocsijja, a szerszáma, a palláson, ha meleg lössz
a nyáron.

(Kovács György, Juta.)

7.

Juhászbojtár nótája.

Nem akar a vezérürüm legelni,
Réz csöngejét szomoruan zörgeti,
Idegön szagot éröz a mezőbe,
Hátra tekint: hat zsandárt lát fegyverbe'.

A hat zsandár hogy elérte a bojtárt,
Akkor tötte körösztvasra a lábát.
Midőn tötte körösztvasra a lábát:
Akkor vágta mög a csöndér jobb vállát.

De a csöndér nem vötte ezt tréfára,
Rávágott a bojtárnak a vállára.
— »Csöndér uram, mög ne vágjon kend többet!
Bizonyomra mondom, leveröm kendet!«

»Hovál való születés vagy, te bojtár?«
Kis-Kunság és Jászberény az én hazám;
Kis-Kunság és Jászberény az én hazám,
Árván nevelt benne az édös anyám.

Hat zsandárnak nincsen annyi hatalma,
Hogy engöm a nyájomtul elhajtana;
Mer' én addig el nem vállok nyájomtul,
Mig számadóm ki nem gyün a csárdábul.

Majd ha számadóm kigyün a csárdábul,
Majd én akkor elvállok a nyájomtul;
Majd elmögyök, amerre a nap lejár,
Ott maj' tudom: kutya csöndér nem talál.«

(Kovács György, Juta.)

8.

Dömötör felé jár az idő,
A gulásnak számolni kő,
Van néki két üszője,
Azon két csöngetője,
Aztat hajtja aláfelé,
Aláfelé, aláfelé, aláfelé,

A szekszárdi csárdafelé, csárdafelé.
Csárdásnénak odadja,
Kocsmárosnál beiszsza —
Nincs a gulásnak marhája:
»Igyál szajha, füzetök, ugyis terád keresök,
Ne fél', hogy mög nem füzetök!«
(Kiss Imre, Hetes.)

9.

Ha felülök a kis csacsim hátára nagybusan,
Füle közé vágok a rézfokossal:
Isten veled, szép selmes nyáj, elmegyek,
Vagy elmegyek, vagy a rózsámé leszek.
(Pelőcz Ferencz, Hetes.)

10.

Kanász voltam, kanász leszek,
Három siska disznót veszek;
Ha ellopják, megint veszek,
Azér mégis kanász leszek!
(Pelőcz Ferencz, Hetes.)

11.

Zireg-zörög a falevél,
Aluszik a kanászlegény,
Kelj föl kanász, ne alugyál,
Elment a nyáj, itt maradtál!

Adsze szüröm, adsze baltám,
Had mögyök a nyájam után,
Had csináljak friss szalonnát,
Bujtáromnak jó vacsorát.

(U. a. U. o.)

12.

Megállott a gula harmat szállatjára,
Harmat szállatjára —
A csikós, a gulás, a számadókanász
Mulat a csárdába.

Sem eső nem esik, sem harmat nem látszik,
Sem harmat nem látszik,
Mégis az én subám, mégis az én subám,
Két oldalrul ázik.

Kérjük a nagy Istent, adjon egy szép essőt,
Egy szép csöndes essőt,
A gulaménesnek, a gulaménesnek
Jó legellő mezőt.

(Kiss Imre, Hetes.)

13.

Béresnóta.

Kivirágzott, kibimbózott a füzfa,
Közelget már márczius első naptya,
Sok szép bérös fölmondja az üdejét,
Elszegődik, itt hagyja a rossz helét.

Möguntam én ezt az urat szógálni,
A zsidónak rossz ökrejit hajtani;
Jobb szeretnék a csárdába mulatni,
Mind zsidónak rossz ökrejit hajtani.

Ezt a zsidót az uristen éltesse:
Kaszájjával a könyerét keresse,
Felesége gyermökejit fölkösse,
Ugy hordozza mind a *buger* mönyecske.

(Kovács György, Juta.)

14.

Pásztordal.

Születött engöm az anyám pásztornak,
Nem vagyok én bajjára e világnak,
Nincs is néköm semmi gondom ögyébre:
A nyájjamat legeltetöm röndjére.

Pipaszóval mögyök a barmom előtt,
Csakugy nézök: hun legeli a mezőt. —
Nem hallom a Virág tehén haranggyát:
Betyárgyerök elfogta a bal szarvát.

(Farkas Ferencz, Szent-Márton.)

15.

Csikósdal.

A)

Csikós vagyok én a pusztán, nem gulyás,
A vállamat ostor veri, karikás,
Sárga sarkantyu pörög a csizmámon,
Ugy sétálok félegyházi határon.

Mos' gyüttem én félegyházi tanyárul,
Hirt mondanék Gulyás Bandi bajárul:
Gulyás Bandi kifeküdt a mezőre —
El is lopták legszebb lovát mellőle.

(Czipán Illés, Szobb.)

B)

Csikós vagyok az Alföldbe, nem gulás,
Ostor illik a nyakamba, karikás;
Ostoromat lovam szügyére vágom:
Szaladj velem körösztül a világon!

(Szabó János, Kaposvár.)

16.

Juhászdal.

Öregön esnek a havak,
Bárányaim mind mögfannak.
Akkor mondom a gazdámnak:
Hozzon szénát a birkámnak.

Magos a torony teteje —
Bárányomnak nincs mezeje.
Bárányomnak ződ mező köll,
Magamnak szép szerető köll.

(Frider István, Szobb.)

17.

A Széchenyi szép gulája
Maradt a nagy árvaságra:
Gula, ménös a ballangba,
Számadó fel van akasztva.

A kik itten körülem álltok,
Mind énrólam tanuljatok:
Senkit fel ne raboljatok,
Higgyétek el, hogy így jártok.

(Tahi A., Csurgó.)

18.

A)

Mikor juhászbojtár voltam,
Forráskutnál elaludtam,
Fölébredtem ugy déltájban:
Mindön juhom luczernában.

Kik közülük fölpuffadtak,
Azért én rajtam kiadtak,
Még jó levelet sem adtak,
Kivel mög sem fogadhattak.

Azér' betyár mégse löttem,
Csak disznókkal keresködtem.
Egyször látom nagy messzirül,
A bodroki erdőszélrül:

Látom, gyünnek a pandurok,
Feketösznek, mind a sasok.
Pajtásaim elfutottak,
De engömet mög itt hagytak.

Kocsmárosné, legjobb borát!
Átmulatom az éjtszakát:
Czigány huzza, tánczot járok,
Ölelnek a czifra lányok.

Czifra kulacs, nincs bor benne,
Kocsmárosné, hozzon bele!
Jó bort hozzon, ne vizesset,
Hogy hijába ne füzessek.

(Kovács György, Juta.)

B)

Osztopánba juhász voltam,
Birkák mellett elaludtam;
De mikor én fölébredtem,
Az juhaim elszéledtek!

Az juhaim elszéledtek,
Luczernába belementek,
Harmincz darab is elpuffadt,
Rajtam mingyár ki is adtak.

De én rajtam ki is adtak,
De jó levelet sem adtak,
De jó levelet sem adtak,
Sehun meg sem fogadhattak.

Kutyakopogati csárda
Körül van pandurral állva,
Feketösznek mind az sasok —
Elbujdosok mind az vadak.

Édes anyám ablaktyába
Kinyilt a rúzsa magába,
Sej, egy hunczfut leszakasztott,
Az ölében elhervasztott.

(Szabó János, Kaposvár.)

C)

Mikor gulás gyerök voltam,
Csordakutnál elaludtam,
Fölébredtem éjfél tájba:
Egy marhám sincs az állásba'.

Összejártam lakásomat,
Lakásomat, szállásomat,
Mégsem találtam barmomra,
Csak a kedves galambomra.

(Kasza Kata, Csököl.)

19.

Edelényi birkás vagyok én,
Edelényi birkát őrzök én;
Majd befogad engem a major,
Majdha megérik az uj bajor.*

(Faragó Lajos, Köttse.)

* *Bajor* egy korán érő szőlőfaj.

IV.

BETYÁRDALOK.

1.

Betyárdalok.

A)

Arra jalá az alföldi csárdába,
Három betyárgyerök iszik bujába;
Kit bujába, bánatjába, mögiszik,
Mögkeresi, még más embör aluszik.

Betyárgyerök alatt zörög a haraszt —
Nyár derekán takarodik a paraszt,
Ugy elhányja-veti szögény erejét:
Elaluszik, elhajtják az hat ökrét.

Szolgagyerök szalad haza ijedve:
Bátyám uram, elveszött a hat ökre!
Van imádság szögbe', likba', sarokba',
Lótás-futás högyön-völgyön, ódalba'.

Isten terömtötte a betyárokat,
Azok által veri a gazdagokat;
Hogyha betyárgyerök nem találkozna.
Gazdag embör soha nem imádkozna.

(Kovács György, Juta.)

B)

Ezernyolczszázötvenkilenczedikbe
Letekintett az Uristen a földre,
Körül nézte széles egész világot,
Hogy élhetnek az alföldi betyárok.

Az alföldön szépen zörög a haraszt —
Nyár derekán takarodik a paraszt,
Ugy elhányja-veti szegény erejét:
Elaluszik, elhajtják a hat ökrét.

Haza jön a szolgagyerök nagy futva:
Bátyám uram, egy ökör sincs, azt mondja,
Van imádság szögbe, likba, sarokba,
Lótás-futás hegyen-völgyön, oldalba.

Ha elhajtom egy éjtszaka lopottba,
Másnap reggel majd eladom igazba,
Másnap reggel úgy eladom igazba,
Mintha borjukorán neveltem volna.

Nem kell nekem sem nótárus, sem biró,
Duhajban is van elég jó pakszusiró,
Nem kell nekem sem nótárus sem biró,
Betyárban is van elég jó pakszusiró.

(Tahi A., Csurgó.)

C)

Én vagyok a fejérvári dezentor,
Én lopom el a kend lovát éfélkor:
Éféltájba fölnyergelöm a sárgát,
Már hajnalba elmulatom az árát.

Fölülök a kis pejlovam hátára,
Végignézök a két első lábára,
Arra hajtom, amerre a nap lejár —
Kereshetöd gabanczoshaju pógár!

Fölülök a kese lovam hátára,
Végignézök a két első lábára,
Arra hajtom, amerre az ég szölke,
Arra adják a százas bankót érte.

Én is voltam valamikor valami,
Én is tudtam egy asszonynak hazudni.
Kitanulta minden álnokságomat,
Nem hiszi el többet álnok szavamat.

(Hóka József, Szobb.)

D)

Oda voltam arra alá Bácskába, —
Hol találnék egyvalami prédára,
Utjártomba' találtam hat pej csikót,
Mind a hatnak a négy lába kese vót.

Arrul irok ojjan igaz levelet,
A kiről a szolgabiró nem keres;
Majd elhajtom, a merre a nap lejár,
Arra, tudom, a gazdájja nem talál.

Ergye bujtár, tereld erre a csikót,
Had vágom le a lábárol a békót!
— Ha levágod a lábárol a békót,
Hát azután hovál töszöd a csikót?

Majd elhajtom, amerre az ég szölke,
Ott kapom a százas bankókat érte;
Nem köll oda sem nótáros sem biró:
Találkozik betyár, jó passzus-iró.

Ez a csillag utat mutat Bácskába,
Majd elmönjünk a gyulaji vásárra,
Oda hajtsuk el a lopott csikókat,
Ott adjuk el igaz árér' azokat:
Csak egy napon hajthassuk el lopottba',
A másikon majd eladjuk igazba'.

(Kovács György, Juta.)

2.

Betyár vagyok, betyárnak is maradok,
Vármögyétül én pardomot nem kapok,
Köll is neköm dufla fegyver és jó ló:
Az a szögén betyár gyeröknek való.

Hallod pajtás, mit ugatnak a kutyák?
A csöndérök a nevemet nem tudják.
Nálom van a körösztölő levelem:
Ne fél' pajtás, nem lösz bajjod énvelem.

Mas' gyüttem mög Gyulárul a vásárrul,
Mögösmernek lovam kopogásárul,
Lovam körme mind összetöredözött,
Egy szép asszony énértem esedözött.

(Kovács György, Juta.)

3.

Isten hozzád szülöttem föld,
Én miattam lehetsz már zöld:
Tiportalak, nem tiporlak,
Isten hozzád, már itt hagylak.

Nem hitted el, édes rózsám:
Két szál deszka a nyoszolyám,
Sürü csillag és holdvilág,
Ragyogó napfény se süt rám.

Nem hitted el édes anyám,
Két szál deszka a nyoszolyám,
Sürü csillag és holdvilág,
Majd a fényes nap még süt rám!

Azt se hittem volna soha:
Tömlöcz oldalamat nyomja,
Bodor hajam lekoptassa,
Piros orczám meghervaszsza.

(Hóka József, Szobb.)

4.

Tisza partján elaludtam,
Jaj de iszonyút álmodtam:
Nap és csillag háromféle,
Jaj de elzártak előle!

Nem hogy napot láttam volna,
Vilagosságot sem soha.
A sötétség örvényében
Laktam az alsó tömlöczben.

Este gyün a tömlöcztartó,
Mérgesen szól a vasajtó,
Ábrázatját nem láthatom,
Mérges szava hangját hallom.

Vizitálja a vasamat,
Még sem szánja meg sorsomat,
Az én szivem csak keserög,
Könnyem két orczámon görög.

Ha még egyszer boldog leszek,
Istenem fogadást teszek:
Megjobbittom életömet,
Rosszra nem adom fejemet.

Mint ősszel a nyárfalevél
Elválik, elfujja a szél,
Ugy is tudom: nemsokára
Érted esöm nagy rabságba.

Éltöm elveszni nem bánom,
Csak a babámat sajnálom.
Mögengedj, kedves galambom,
Hogy a szived szomorittom.

(Tahi A., Csurgó.)

5.

A jó csikós.

A)

Csütörtökön viradóra,
Találtam egy pej csikóra,
Majd éjfélig terelgettem,
Mégis felkötőfékeztem.

Felültem én a hátára,
Beugrattam Fejérvárra,
Fejérvárrul Szengyörvárra,
A szengyörvári vásárra.

Kérdik tőlem: hogy a csikó?
De a csikó nem eladó!
De a csikó nem eladó,
Nem is csendőr alá való.

Mert ha erre csendőr ülne,
Még a madár is rab lenne!
Mert ha erre csendőr ülne,
Még a madár is rab lenne!

(Kovács Ferencz, Alsok.)

B)

Csütörtökön véradóra,
Találtam egy pej csikóra,
Még jól föl se kantároztam,
Zsandár állott az ajtóban.

Zsandár urak mit akarnak,
Talán bizony vasat adnak?
— Nem jöttünk mink vasat adni,
Szilaj csikót jöttünk vönni.

Szilaj csikó nem eladó,
Nem is zsandár alá való,
Mert ha erre zsandár ülne:
Az én rózsám buá lönne.

(Petőcz Ferencz, Hetes.)

C)

Csöndér urak, mit akarnak?
Talán vasalni akarnak?
Nem akarunk mi vasalni,
Szilaj csikót jöttünk vönni.

Szilaj csikó nem eladó,
Nem is csöndér alá való;
Mert ha erre csöndér ülne,
Szabad madár is rab lönne.

(Pál József, Kapos-Ujlak.)

6.

A)

Tizönhat esztendős voltam,
Mikor lopni mögtanultam,
Loptam csikót harminczhármot,
A' is mind válogatott vót.

Volt köztük szép hat serege,
Sötét szőrü hat fekete;
Volt közte három szép sárga:
Jó lösz passzusiratásra.

Jegyző uram, szépönn kéröm:
Harminczhárom passzust néköm,
Mert a csikó nem egyforma, —
Válogatva adom oda.

A sárgákat kantároztam,
Nyerög alá szorétottam,
Elhajtottam Szabadkára,
Arra (j)a hirös vásárra.

Kérdi tülem a szolgabiró:
Hogy lössz ez az egy pár csikó?
Világos pej hetedfél száz,
Sötét szőrü nyolczadfél száz.

Szolgabiró mögköttetött,
Ilovába késértetött,
Ott irták be a nevembe:
Betyár löszök életömbe.

Ezörnyolczszáz nyolczvannégybe'
Irtak be a nagy törvénybe',
Ott adták ki a könyvemet,
Az utazó levelemet.

(Kovács György, Juta.)

B)

A szekszárdi hidon átol,
Hajtottam hat csikót átol:
Kettő szürke, négy mög deres —
Engöm a vármögye keres.

Engöm a vármögye nem szán,
Mer' sok kárt töttem a pusztán.
Kutya zsandár ugy mögkötött:
Kezem-lábom elsenvedött;

Hogy a kezem elsenvedött,
Szolgabiró kinevetött:
»Ugye betyár jobb lött vóna,
Másnak kárt se tötté' vóna!«

Juniusnak nyóczadikán
Adták ki a sentencziám:
Három évet kaptam érte,
Il kegyetlen a vármögye!

Hogyha mögyök a törvénybe,
Szolgabiró ül a székbe,
Kacsingat a jobb szömömbe —
Száz pár csikó gyut eszömbe.

(Kovács György, Juta.)

C)

Eggy ut mellett lefeküttem;
Alig hogy elszöndörödtem,
Kökény szömöm fölvetöttem:
Kilencz zsandár állt mellettem.

Zsandár urak, mit akarnak,
Talánd engöm mögvasalnak?
Hogyha engöm mögvasalnak,
Még az madarak is sirnak.

A gyutaji hidon átul
Hajtottam hat csikót átul —
Kutya zsandár ugy mögkötött:
Kezem-lábom elsenvedött;

Hogy a kezem elszenvedött,
Szolgabiró kinevetött:
»Ugye, betyár, jobb lött volna,
Másnak kárt sem töttél volna!«

(Kovács György, Juta.)

7.

A)

Somogymögyében születtem,
Benne föl is nevelködtem,
Nagy koromban kikerültem,
Bácska szélin betyár löttem.

Nagyernői szélös hidon,
Hat zsandár strázsát állt azon:
Arra fordittom pej lovam —
Elugrattak, furcsán jártam.

De volt néköm egy szijhátu,
Világos pej kesel ábu,
Ki huszonnégy óra alatt
Erdélybül Gyöngyösre szaladt.

Ott hallottam egy szöröncsét:
Egy zsidónak kétszáz ezrét;
Egy zsidónak kétszáz ezre
Egy szobába' el van rejtve.

Ennek utánna köll nézni,
Jó barátokat szörözni;
Elindultam aláfelé,
A nyinyáji csárda felé.

Ott találtam barátomra,
Csaló Pista pajtásomra.
Mondom néki a lött dolgot,
Kijön a Pista is kapott.

Elindultunk a zsidóra,
A marczali fogadóra.
Még a zsidót ágyba' értük,
Mingyár' letérdepöltettük.

— Zsidó, a rugódozását!
Add elű a pénzöd summát!
Csak a nagy bankót add elül,
Az életöd ugy menekül.

De a zsidó rimánkodik,
Térdön állva imádkozik;
De én tréfálni nem szoktam:
A zsidóra jót ráhuztam.

»Sublatomba' van a pénzöm,
Hadd mög betyár az életöm!«
— Mögbagyom az életödet,
Csak add elű a pénzödet!

»Fölsőbe' van a réz kongó,
Középsőbe mög a bankó,
Legalsóba mög a huszas.«
— Jó barátom, vigan mulass!

Ezt a kis pénzt hogy mögkaptuk,
Mingyá' tarisznyába raktuk;
Ugy ültünk föl a nyerögbe,
Ugy rugtattunk Nagyszellőre.

Nagyszellői nagy ucczába'
Befordultunk a csárdába,
Szép mönyecskére akadtam:
Mingyá' pénz nékin maradtam.

Panaszkodnám, de nincs kinek, —
Igy hát nem mondom senkinek;
Mögpanaszkodom a földnek,
Mert az nem mondja senkinek.

Maradt még egy pár forintunk,
A kijön mögvacsoráltunk;
De ott még a' is elfogyott:
Zsebünk üressen maradott.

Még oda bent vacsoráltunk,
Addig strázsát állitottunk:
A szép Marcsa ki is állott,
Lovas zsandárra vigyázott.

Egyször szalad nagy ijedvel:
Kilencz zsandár gyün fegyverrel!
Nossza pajtás, igyunk egy párt,
Lássuk el a kilencz zsandárt.

Kilencz zsandárt hogy elláttuk,
Fegyverüket elraboltuk;
Van fegyverünk, van töltényünk,
Igy hát félni nincs szükségünk.

De hogy amég itt virgódtunk,
Borzasztó rossz hirt hallottunk:
Mögérköztek a katonák,
Kapitányuk melléjük át.

Szolgabiró is jelön volt,
De még a zsidó is ott volt;
Szolgabiró mögfogatott,
Katonákkal behajtatott.

Elzáratott a börtönbe
Fölidézött kilencz évre;
Kilencz évi nagy fogságba'
Ültünk nagy szomoruságba.

De a kilencz év lekerült,
A két betyár mögmenekült;
Menekültünk, de száz bottal,
Haza hoztuk fájdalommal.

Mögállj zsidó, ezt mögbánod,
A száz botot mögsiratod,
Amihelöst haza érök,
Számadásom töszöm véled.

De amikor haza értem,
A zsidóra nem ismértem:
Hogy mögtudta szabadságom,
Túlutazott a világon.

Csaló Pista pajtásomtul,
Elváltunk szépön egymástul:
Elmönt haza nagy Bácskába,
Én itt maradtam hazámba'.

Somogymögyében maradtam,
Mivelhogy benne is voltam,
Benne is fogok möghalni,
Itt a föld mélyébe szállni.

(Kovács György, Juta.)

B)

Mögkerültem fél Baranyát
És Somogynak egész táját,
Még se láttam ojjan rablást,
Mint a kaposi zsidónál.

Heten voltak egy bandába,
Hárman bemöntek a házba,
Négyen álltak a kapuba,
Huszat lüttek hamarjába.

»Zsidó, az istenöd anyját!
Add elű a pénzödsummát.
Hogyha elűadod pénzöd,
Mögmenekül az életöd.«

— »Sublatomba van a pénzöm,
Csak az életömet féltöm.
A fölsőbe van a bankó,
Középsőbe a rézkongó;
Az ásóba van a huszas, —
Kutya betyár, vigan mulass!«

(Vezdán György, Szobb.)

C)

Mikor engem vittek Váczra,
Visszanéztem a hazámra:
Láttam a két testvérömet,
Jajjal sirattak engömet.

Ne sirassatok engömet,
Hiszöm a jó Istenömet,
Hiszöm a jó Istenömet,
Hogy kitöltöm az időmet.

Elkisértek az eggyesbe,
Csak egyedül vagyok benne,
Panaszkodnék, de nincs kinek,
Igy hát nem szólok senkinek.

Egek, földek, ti is jertek,
Néktök had panaszkodjam meg.
Mögpanaszkodom a földnek,
Mert az nem mondja senkinek.

(Kis Imre, Hetes.)

8.

Miháldiba' tennap mult el a vásár,
Elmönt oda három elkészült betyár.
Csehi Pistának vöttek egy tehenet,
Melleje mög nagy summa pénzt szömléltek.

De Pistának nem tetszött a summájja,
Csillag Imrét kiállitja az ut mellé strázsára;
Arra mönt egy öreg embör ködmenybe',
Csillag Imre levetteti azt vele:

— Öreg•bácsi, vesse kend le ködmenyjét!
Csehi Pista rabolja ki a zsebgyét;
Az öregnél nem tatátak ögyebet:
Garasos kést mög egy pipafödelet.

Öt forintot adtunk neki költségre:
Mönjön el a marczali vendéglőbe;
De az öreg nem mönt el a csárdába,
Hanem elmönt a csöndérkaszárnyába:

»Csöndér urak, kéröm a nagy istenre,
Mönjenek el szanyi erdő szélére,
Ott találnak három elkészült betyárt, —
Csak azt lesik, szögény utas merre jár.«

— Kéröm szépön tekéntetös urakat:
Ne veressék mög a gyönge vállomat;
Ha mögveretik a gyönge vállomat,
Nem tudok mögfüzetni az uraknak!

(Kovács György, Juta.)

9.

Ezt a betyárt hat zsandár késéri,
Szereteje az ablakon nézi:
Ne nézd babám jászos életömet,
Mind teérted szenvedöm ezöket.

Ez a betyár csak azt mondogatja:
Kilencz zsandár ütet mög nem foggya;
De a zsandár nem adott szavára:
Panganétot szurt az ódalába.

(Kovács György, Juta.)

10.

Hársfabimbó most virágzik,
A betyár alatt virágzik.
A bús fenyőbokor dajkám,
Erre nevelt édes anyám.

Édes anyám is volt nékem,
Köservessen nevelt éngem:
Étszaka font, nappal mosott,
Jaj de kösservesen tartott!

Kaposvári nagy erdőben
Három évet benntöltöttem.
Az passzusomhoz nem bíztam,
Életömet föláldoztam.

Feleségem nem sajnálom,
Csak két gyermökömet bánom:
Hattam a nagy árvaságba,
Igön nagy nyomoruságba.

(Frider Ignácz, Szobb.)

11.

Csütörtökön este
Csak azt vöttem eszre,
Hogy én a légrádi rénél
Vasra vagyok verve.

Arra jön angyalom,
Sirat engöm nagyon:
Ne sirass angyalom,
Fáj a szivem nagyon.

»Hogyne siratnálak,
Mikor vason látlak,
Holnap nyolcz órakor
Kaposba czitálnak.«

(Kovács Ferencz, Alsok.)

12.

Az én lovam Pejkó,
A gazdája Ferkó,
Mind a négy lábárul
Lehullott a patkó.

Csak egy vagyon rajta,
Az is lotyog rajta,
Kovácsmester, jó barátom,
Szorítsa meg rajta!

(Kovács Ferencz, Alsok.)

13.

Már ezután sokat járok Gyulára, Gyulára,
Mert galambom oda jutott, ej huj! fogságra.

Irtam neki egy szomorú levelet, levelet,
Járj utánam, barna babám, ej huj! ha lehet.

Első ember a faluban, a király, a király,
Mert ő engöm fényös karddal, ej huj! istrázsál.

Fakó lovam, ugrassunk el odáig, odáig,
Mög se álljunk a Dunának, ej huj! partjáig.

(Tahi A., Csurgó.)

14.

Van kantárom harminczhárom,
Tele lopom mind az nyáron,
Biróébul lopok hatot,*
Mer az kutya elzáratott.

(Pál József, Kapos-Ujlak.)

15.

Fölsőföli betyárgyerök vagyok én,
Éjjel-nappal a csárdába vagyok én.
Vörös borral, borjuhussal élök én,
Kis angyalom, bubánattal élök én.

(Csepeli János, Kiliti.)

* Kaposvári vált. szerint:
A birótól hatot lopok.

16.

Esik eső, nagy sár van a kapuba,
Meglátszik a lopott lónak a nyoma;
Ergye rózsám, söpörd le a ló nyomát,
Ugyis te rád rakosgatom az árát.

(Orbán Juliska, Edde.)

17.

Juhász András.

Juhász András, jaj de bátor vitéz vagy!
Vitézségöd, bátorságod jaj de nagy!
Végigsétálsz a nagybajmi ucczába —
Ott értek a jágerok a csárdába.

A nyiresi csárdaajtó de fényös!
Juhász András, Druzsi Jóska de ékös!
Kis Gyotai, Juhász András legénye,
Druzsi Jóska isten tudja miféle.

(Kaposvár.)

18.

Subri.

Subri Jóska az erdőbe,
Kalamáris a kezébe,
Tenta, penna a markába,
Aranylánczz van a nyakába.

Subri Jóskát agyonlűtték,
Egy gödörbe beletötték,
Fekete föld hullott rája,
Szereteje burult rája.

(Balassa Károly, Szólád.)

19.

Horvát Jóska.

Isten hozzád, kiskorpádi utcza!
Terömhet még jó fiet a lapja,
Terömhet még jó fiet a lapja —
Horvát Jóska többé nem gázolja.

Elvitték azt innen Kanizsára,
Be is tötték a siralomházba,
Be is tötték a siralomházba,
Föl is huzták az akasztófára.

Nem gyün az már többet Kis-Korpádra,
Nem mulat az többet a kocsmába,
Nem mulat az többet a kocsmába,
Nem is költ már többet a szajhákra.

(Öreg Pap Józsefné Mógor, Kapos-Mérő.)

20.

Bimbó Jóska.

Bimbó Jóskát megfogták
A babódi nagy utczán.

Késérik a kis utczán,
A számtartó udvarán.

A számtartó fölhadnagy,
Az számol a rabokrul.

Eggyet rávág a hajdu,
Bimbó Jóska eljajdul.

— Kéröm a hadnagy urat:
Mér vág ojjan nagyokat?

»Azér vágok nagyokat,
Hogy vödd eszre magadat.

(U. a. U. o.)

21.

Patkó.

A)

Czifra csárda két oldalán ajtó,
Oda rugtat pej paripán Patkó.
Szép csárdásné igy adja fel a szót:
»Látott-e már egy lovon hét patkót?«

»Ha nem látott, jöjjön ide, láthat:
Négy patkón áll e gyönyörű állat,
Az ötödik magam vagyok nemde?
Ketteje meg csizmámra van verve.«

(Tahi A., Csurgó.)

B)

Czifra csárda két oldala fakó,
Oda rugtat egy lovonn a Patkó,
Csárdásnéval ugy kezdé mög a szót:
»Látott-e már egy lovon hét patkót?«

Ha nem látott, gyüjjön ki, maj' lát mast:
Négyet visel ez gyönyörü állat,
Magam vagyok az ötödik, nemde,
Kettő mög a csizmámra van verve.«

(Kovács György, Juta.)

C)

Puszta csárda, két kapu van rajta,
Patkó Pista ugratott be rajta.
Csárdásnéval igy kezdi meg a szót:
»Látott-e már egy lovon hét patkót?«

»Ha nem látott, jöjjön ki, most láthat:
Négyet visel ez a nemes állat,
Az ötödik magam vagyok nemde?
Kettő mög a csizmámra van verve.

(Szauter János, Kaposvár.)

22.

Patkóról más.

Patkó Pista sétált a sik mezőben,
Dupla pisztol a derekán gyüszüben,
Gyüszü-szíja a derekát szorítja,
Meg nem fogja negyven jáger katona.

Patkó Pista uri nemzetből való,
Nem köll néki selyem paplany, takaró,
Nem köll néki a babája dunyhája,
Beéri a tizennyolcz szél gatyája.

Kivirágzott, kizöldelt már az a fa,
Kire vagyon Patkó Pista akasztva,
Fujja a szél duhaj üngét, gyatyáját,
A föld szijja vékony-karcsu derekát.

(Csokonya.)

23.

A Savanyu nótája.

A Savanyu beizent az anyjának:
Küldjön vánkost az ő fejealjának,
Ollan vánkost, kinek piros a széle,
Had tudják mög: betyár volt életébe.

A Savanyu tizönhat szél gatyája
Mögakadt a cserfa-csarit ágába.
Cserfa-csarit, ereszd el a gatyámat,
Mert mögfognak engömet a zsandárok.*

* Hetesi változat szerint (id. Zsobrák János közl.):
Ha uré, ha paraszté vagy, leváglak.

24.

Erdő mélyén kakuk madár búsan szól,
Elbucsuzik a nefelejtsbokortól.
Én is, én is elbujdosom,
Elmögyök a világnak,
Vagy elmögyök az alföldre,
Ott beállok betyárnak.

A betyárnak jól mögy dolga, hiába,
Zöld erdőbe nefelejts a tanyája,
Kakukmadár ébreszgeti
A betyárt az álmábul:
Ébredj, ébredj betyárgyerök,
Éjfélt ütött az óra!

(Kazi Mihály, M.-Atád.)

25.

Rózsa Sándor az én nevem,
Az alföldön születtettem;
Apám, anyám jó volt hozzám,
Mint a csikó pajkoskodám.

Hogy kondor volt barna hajam,
Hattyu karcsu a derekam:
Magamat nagyon elbiztam,
Mint a hal csak ficzkándoztam.

Nagy hire lött a környékben,
Hogy nálom szöbb legény nincsen,
Nincsen högyön, nincs völgyeken,
Sem az alföldi térségen.

(Farkas F., Szt.-Márton.)

26.

Verőczei kukoricza de sárga —
Ott lűtték mög Máté Jóskát bokába.
Piros vére ugy fojik mind a patak,
Bodó Böske siratná, de nem szabad.

(Kaposvár.)

V.

BORDALOK ÉS TÁNCZSZÓK.

1.

Tekeres kukurus fának a gyümölcse, ez ám az,
Görbe késsel mögmetszetött, ez ám az;
  Tölfábol van a hordaja,
  Vas abréncscsal átszorétva, ez ám az!

Szögény embör erszénypusztittójja, ez ám az,
Kocsmárosok gazdagittójja, ez ám az;
  Áldott lögyön az a tüke,
  A ki eztet mögtermötte, ez ám az!

Szögény asszonyok szomorittójja, ez ám az,
A szajhák vigasztalójja, ez ám az;
  Rongyos szürök árulójja,
  Boros embör eszrontójja, ez ám az!

Te engöm sokszor becsaptál, ez ám az,
A kocsmába is becsaltál, ez ám az;
  Ottan velem ugy elbántál:
  Zsebömbül kitántorétottál, ez ám az!

Engöm mögrészögétöttél, ez ám az,
Falhó hozzádöntögettél, ez ám az;
  Még a fődhöl is verdeltél,
  De soha föl nem emeltél, ez ám az!

Én már sokszor mögfogtalak, ez ám az,
A hébérön is szíttalak, ez ám az;
Ott is elszalasztottalak —
Csakhogy most mögfoghattalak, ez ám az!

Mivel most mögfoghattalak, ez ám az,
A kezembe szoréttalak, ez ám az,
Most a számhol fölhajtalak,
Áristomba lezáratlak, ez ám az;
De most ennek az a hele:
Mars a bélöm fenekére, ez ám az!

(Juta.)

2.

A szőllő növése és szenvedése.

Még anyám méhébe voltam,
Már a fegyvert mögkóstoltom,
Édös tejét nem is szoptam,
Halál torkába gyutottam.

Még alighogy mög sem nyűltem,
Már karó mellé köttettem,
Madaraktul emésztettem,
Tolvaj kezektül szödettem.

Még alighogy mög sem szödtek,
Már facsöbrökbe töltöztek,
Izrül izre összetörtek,
Furkós bottal fejbevertek.

Még itt nincs vége kinomnak:
Lábukkal rajtam tipródnak,
Fa-satukba szorongatnak,
Ott is sokat sanyargatnak.

Kik vérömet mögböcsülik,
Öveg poharakba töltik,
A torkukon leeresztik,
A gyomrukba mögemésztik.

Eltemettetésöm után
Bosszut állok én is méltán:
Kiket sárba döntök ucczán,
Akár fiju, akár lejány.

Erőt adok férfiaknak,
Jó kedvet az asszonyoknak,
Sok lábot indittok tánczra,
Bajt nem adok busulásra.

(Hetes, Somogym.)

3.

Kobakbucsuztató.

A)

Kedves szép piros kobakom,
Már belőled jól nem lakom!
De hamar mögváltam tőled;
Nem sokat ittam belőled.

Szép orczádnak fényössége
Ragyogva előttem ége;
Farodnak domborusága
Volt életöm vidámsága.

Orczádnak szép tekintete
Engöm csolkra serkengete;
Ha számat szádhol értettem:
Mindön bumat elfeledtem.

Oh de hirtelen möghótál,
Pedig egészségös vótál.
Nem nyomtad semmit ágyodat,
Nem láttam semmi bajodat;

Nem vesződtem semmit véled,
Mégis itt folyt el a véröd.
Egy kevés benn mögmaradott,
De az is mind elhervadott.

Oh de hirtelen möghótál,
Pedig egészségös vótál!
De kár, hogy möghasadt szived!
Sirat most eggy igaz hived.

Csak most estem szerelmedben,
Nem régön vagyok kedvedben;
De hogy igön szerettelek,
Hamar el is vesztöttelek.

Éppen vesárnap vót este
Életödnek az eleste:
Betörted az v.....dat,
Bezeg elhagytad magadat!

Hogy a sikon én megcsusztam,
Tőled akkor elbucsuztam:
Oldalammal ugy ütélek:
Mingyár elhagyott a lélök.

De a halál hogy mögszánta,
Magát összekalapáta;
A mind vittem fölforditva,
Lölke kimönt nagy orditva.

Nyugodj édös szép halottam,
Benned én nagy kárt vallottam;
Ha én fölébreszthetnélek,
De igön mögböcsülnélek!

De már annak vége vagyon,
Mer'hogy én ütélek agyon;
A lölköd már elkőt sirra,
Nem gyün hozzám többet soha.

Nem vagy már a kobaksorba,
Mer a testöd lelkül csorba;
A mikoron nem is láttad,
Magadat összeokádtad!

Oda mindön ékességöd!
A ménkű mögütött tégöd.
Mast ki az ördög szeretne,
Hogy a pokolra ne vetne!

Mönj is a szemétvetőre!
Mögmondtam én ezt előre:
Hogyha néköm nem szógálhatsz,
Én tülem könnyen mögválhatsz!

Maj' másikra is találok,
Melytül soha mög sem válok,
Az lösz néköm hitfes párom,
Kivel asztán komoly' járom.

Igyunk, mert a kobak möghót,
A ki éltében kedves vót,
Igyunk tehát csak asz'mondom,
Mert arra van legtöbb gondom.

(Hetes, Somogym.)

B)

Ajakom,
Harmadfél icczés kobakom!
Tebelőled többet jól nem lakom.
Piros orczád ékessége
Engem csókra serkentgete;

A farod domborusága
Mégis életem vidámsága.
Mert ha számat a szádhoz teszem,
Minden búmat elfelejtem.
Pénteken elestem veled a maga-kapáló
pinczénél,
Annak is az alsó szélénél.
A sikoson megcsusztam,
Abban tőled elbucsuztam.
Az oldalamhoz ütélek,
Mindjárt kiment belőled a lélek.
Kaptam hozzád már fölfordulva,
De csak ment a lelked ordítva.
Ajakom,
Harmadfél icczés kobakom!
Sirat eggy igaz hived nagyon.
Beteg sem voltál,
Mégis meghaltál!
Nem nyomtad ágyodat,
Nem láttam semmi bajjodat.
Hanem most mondom előre:
Menj ki a szemétvetőre!
Ha te az ördögnek adtad magadat,
Én is keresek mást magamnak:
Az lesz igaz párom,
Még ma a tánczot is azzal járom.

(Varga Sándor, Kaposmérő.)

4.

Molnár-tus.

Hosszu szárazság után
  Kiapad a gát,
Busulni fogsz molnárlegény
  Ily szükségben hát.
Mert üres a fölöntő,
Nem forog a kármentő:
Nagy baj ez kettő.

De már látom, mestörségöt köll keresni,
  Hogy fóráshoz juss;
Vödd elő a vizmértéköt,
  Ne légy olyan bus.
Fölülcsapó jó lészön,
Evvel pedig kárt nem tészön;
Azér légy készen.

Kend mög a keréknek fogait, hogy
  Ne csikoroggyon;
Jól rávigyázz, hogy a lisztláng
  Eggyaránt folyjon.
Söpörd mög a küpadot,
Erezd mög a garatot,
Gyüjtsed a vámot,
Gyüjtsed a vámot!

De már látom derekassan zuhog a malom,
Kurvanyám, ha vót valaha ily lakodalom.
A hajdani időben,
A Kánán mennyegzőben
Bor sem vót ilyen,
Bor sem vót ilyen!

De már látom hogy a viz is borrá
változott,
Ily nagy számu vendégöknek jó kedvet
adott,
Dicsérgyük hát az urat,
Emeljük a poharat,
Jól foly a garat,
Jól foly a garat!

(Hetes, Somogym.)

5.

Bor-tus.

Jaj a napokban de busultam,
Majd a nyakamra zsinórt huztam,
Hogy magamat fölakasztom,
Éltömnek végit szakasztom
Keservemben, keservemben.

Azomba nézök az asztalra,
Látom: bor van a pohárba,

Mögragadtam kegyetlenül,
Föl is hajtottam emberül:
  Most is élök, most is élök!

Oh bor, az éltömet mögmentéd:
Gyomrom legyen a te mentéd.
Mondd meg, mikép szeresselek,
A gyomromba töhesselek?
  Ugy-e jó lössz, ugy-e jó lössz?

Már toroknak bor a hája;
A ki azt mög nem ihatja,
Ugy csikorog annak torka,
Mind a bakonyi taliga
  Éjjel-nappal, éjjel-nappal.

(Hetes, Somogym.)

6.

E szép szóra: jurátus, jurátus,
Jaj de ráillik a tus, a bor-tus;
Többet ér ez, mind a jus, mind a jus,
Él hát véle jurátus, jurátus.

Lám ősatyánk, Szent Ivó, Szent Ivó,
Nem volt soha vizivó, vizivó,
Hogy éltében tusozott,
Jazér' szentté váltózott.

Ő maga is a Krisztus, a Krisztus
De jól tudta: mi a tus, a bor-tus:
A vizet megmásitván, másitván,
Mondá viznek: »De hitvány, de hitvány!«

A viztől lött vizözön,
Mindön elmult e földön;
Ha borözön lett volna,
Noé most is tusozna.

Akópálcza czimörünk,
Lögyön irva fölöttünk:
Nem is volna jurátus,
Ha nem tudná: mi a tus, a bor-tus.

Egy kapált szőlőlevél, —lőlevél,
Lesz fátyolunk, szemfedél,
A koporsó: nagy hordó —
Igyál hát, vén borivó!

(Babai Antal, Kaposvár.)

7.

Három köröszt kendöröm volt,
  Bennfagyott a vizbe',
Mer' nem tudtam kikölteni
  Ebbe' hideg őszbe'.
  Csak had' maradjon!
  A pohár foroggyon;
  Dinöm-dánom, igyunk hát, nem bánom!

Sógorasszony, komámasszony,
Elmönjünk a högyre,
Ugy sijessünk, maj' mög gyüjjünk
Hónapután dére.
Csak had maradjon,
A pohár foroggyon;
Dinöm-dánom, igyunk! Én nem bánom.

Kigyütt ördög pokolbol,
Füle is volt néki,
Utánna a Lucziper
Fütyűt, danút néki.
Ez csak had maradjon,
A pohár foroggyon!
Dinöm-dánum, igyunk! Én nem bánom.

A gunaram elszerette
A más ludját,
Gazdájja is szereti a
Más asszonyát.
Ez csak maradjon, sat.

Lusta fábul van a rokkám,
Nem fonyok rajt' többet;
Fontam rajta két orsóval:
Lössz abbol egy kötet.
Csak had maradjon, sat.

Három orsó fonalam van:
Lössz abbul egy kötet;

Ördög bujjék a ....ömbe,
Hogyha fonyok többet!
Csak had maradjon, sat.

(Juta, Kovács György.)

8.

Marczin zsidó sarokháza —
Jó bort ittam tornáczába;
Ha szegén legén vagyok is,
Csibráki bort iszom mégis.

(Özv. Vikár Jánosné.)

9.

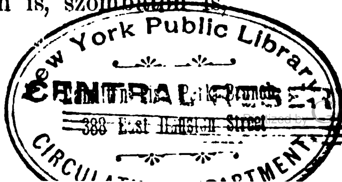
Nincsen a világon
Gyönyörübb élet,
Mint mikor kancsóbul
Foly az itélet;

Igyál fráter Ferkó,
Igy jól mén az ergó —
Ád ám még a hordó!

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

10.

Igyunk, most van benne,
Most van módunk benne,
Majd möginnád jó barátom,
Péntökön is, szombaton is,

Tus nékün is, vasárnap is,
Bundás kutya bőriből is,
Hogyha lönne benne!
De most mögint az a hele:
Mars a bélünk fenekire! Ez ám az.

(Kovács György, Juta.)

11.

Ez a bor nem drága:
Hat krajczár az ára,
Ej! ergye rózsám, hozz egy messzőt,
Had' danoljak még egy versöt,
Azután elmönjünk.

Igyál, most van benne,
Mos' van módod benne!
Ej! fonyásommal, varrásommal foltozgattam;
Azt is a számodra hagytam;
Mulasd el, angyalom,
Tüled nem sajnállom.

Vasárnap köll tánczolni,
Hetfén köll danolni,
Ej! keddön köll mulatni,
Szerdán félbenhagyni.

Csütörtökön alunni,
Péntökön fölkelni,
Ej! szombaton délután köll kérdözni:
Édös gazdám, mit fogunk dolgozni?

(Kovács György, Juta.)

12.

Jó bor teröm Badacsonba, de Budánn is,
Jó lösz nekünk alábbvaló somlaji is.
Igyál jó barátom,
Tüled nem sajnállom,
Ha van benne, hogyha tetszik.

(Kovács György, Juta.)

13.

Ha én eggy ujdonat-uj pinczébe
Hasonn lemászhatnék,
A hol a száz akós hordó alatt
Nyöszörög a csántér:
Majd én ottan-ottan, akkor-akkor, addig-
addig iszogatnék,
Még a két sor fogam ki nem áznék,
Még a hasamba a borsó ki nem
csiráznék.

Legöslegutoljára telle pintös övegök
 Fogdozzák le szemeinket,
Szép mönyecskék és lejányok
 Fogdozzák a melleinket.

Riktorok-rektorok, konfesszorok!
 Hát ez a szomjas béröstorok,
— Hát az a torkos pógár-torok,
 Átkozott hajdu-, gazda-, ispán-torok,
 A kiön az a sok bor lekortyogott!

(Kovács György, Juta.)

14.

Eggyik szőllőtüke fehér,
 Másik fekete —
Dicsértessék az ur Jézus
 Drága szent neve;
Boldogságos szüzanyánk
 Légy mindig pátronánk;
 Uram Jézus segél' mög, —
 Ezt a kis bort igyuk mög!

(Kovács György, Juta.)

15.

Oh én édös pintös övegöm,
Süvegöm előtted levöszöm;
A hol szép lányt látok, köszöntöm, —
Olyant iszom: csakugy nyöszörgöm.

(Kovács György, Juta.)

16.

Fére tőllem bubánat, bubánat,
Kajcsót hajtok utánnad, utánnad,
Szélös világ csuftyára, csuftyára,
Mögfujtlak egy pohárba, pohárba!

(Kovács György, Juta.)

17.

Csak azt mondják: ingadozom,
Ha egy liter bort mögiszom.
Csicsóné, vad löncse,
Gömbölyü piros mönyecske.

Lám a nád is ingadozik,
Pedig mindig vizet iszik.
Csicsóné — etc.

Csak azt mondják: az orromon
Piros bor virágja vagyon.
Csicsóné — etc.

Lám piros a liba óra,
Pedig mindig vizbe mossa.
Csicsóné — etc.

Száraz kóró, fekete nád —
Tagadd mög értem az anyád!
Csicsóné — etc.

Mör' az anyád csöcsöt adott,
De én egypár csókot adok.
  Csicsóné — etc.

(Kasza Kata, Csököl.)

18.

Három akó borom van,
A negyedik csapon van,
  Az is ollan, mint a méz —
  Ki mit szeret, arra néz.

(Kasza Kata, Csököl.)

19.

Pohárköszöntés.

Igyék mindenki igaz,
A ki igaz, az nem gaz.
  Mi köztünk most nincs gaz,
  Az ám az eggy igaz.

(Kovács György, Juta.)

20.

Pálinkára.

A pálinkát nem mindenki szereti,
Azt inkább sok ember gyülöli;
  Mert a pálinka

Télen fagylaszt, nyáron rohaszt,
Okos ember nem is issza ám azt,
De a bort inkább is,
Mert az minket vidámitt.
(Kovács György, Juta.)

21.

Borra.

Magyarország azér' jó:
Ritkán üres a hordó;
Ha kiürül, mögtöltik,
Vele kedvüket töltik.
(Kasza Kata, Csököl.)

22.

Eladtam a kokasomat a zsidónak;
Csak azt mondja komámasszony az uramnak,
Hogy a róka mögötte,
Vagy valami elvitte,
Komámasszony.

Ördög bujjék öreg anyánk ringyos-rongyos mentéjjébe!
De sok jó bort, sok pálinkát elemésztött életébe!
Hogy a fenye ögye mög,
Nem csal engöm többet mög,
Komámasszony!

Addig vergyed azt a vasat, amég tüzes!
Nem ér semmit az az erszény, a ki üres;
Köll hát bele tönni,
Ugy löhet kivönni,
Ha szükségös.

(Kovács György, Juta.)

23.

(Faragó Lajos gyűjt.)

Életömnek végóráját töltöm a csárdába;
Ha möghalok, majd a lölköm fölmögy menyországba.
Az angyalok is azt mondják ott fönn az egekbe:
Uram, ezt a jó borivót vögyed kegyelmedbe!

(Köttse.)

24.

Jó bor köll a magyarnak,
Széna, abrak a lónak,
Dugasz köll a hordónak,
Ucczu! puska a nyulnak.

Még a hirit elviszik,
Hogy a magyar bort iszik;
Pedig — a teröngettét! —
Nem issza mög az eszét.
Ha mögitta, jó tötte,
Talán mögérdömlötte.

(Hőgye József, Kaposvár.)

25.

Tánczszók.

Sógorom a lovait keresi,
Tudom a .....emet mögvereti,
Jó sógorom, vagy ide vagy oda:
Én mellettem más is elhajthatta.

Ingöm gatyám de szennyes,
Magam vagyok szerelmes.

Lejesött a makk a fárul,
Mos gyüttem mög a tanyárul.

Esik előttem az esső,
Elmönt a kedvemkereső,
Maj mög gyün az hajnal előtt,
Mögölel mindönki előtt.

Husszu szajha, ugorgy eggyet,
Ne sajnáld a czipellődet;
Ha elszakad, ujjat vöszök,
Azér, szajha, tijed löszök.

(Juta, Somogym.)

VI.

TRÉFÁS ÉS GUNYDALOK.

1.

Vak koldus éneke.

Aron vétettünk meg, még pedig nagy áron:
A Jézusnak vérén, nem a sárga sáron;
Nem árthat mi nékünk a sátán immáron,
Egész erejével dühösködjék báron.
[Kati! Adtak valamit? — »Rosseböt!«]

Boldog, kinek dolgát Isten igazgati,
Az szabadulását mindenben várhati;
Te is ember tehát ugy intézd dolgodat,
Hogy az Istentül rá várhass áldásokat.
[Kati! Mit kaptál? — »Egy kis lisztet födő tetejin.« — Ereszd a szélnek!]

Czímöre a hitnek a jó cseleködet,
Megmutathatd ebből igazán hitödet.
[Huzzad, Sárga!]
Mig hát Isten éltet e földön tégödet,
Az jótéteményben töltsed életödet.
[Kati! Gyünnek-e? — »Rossebök gyünnek! Kezdjön kend mást!«]

Ilonám, Ilonám gyut-e még eszödbe,
Mikor gyomroztalak jaz kordé végibe?
Ösmertem apádat, hédasba hézlalták,
Csurgai vásáron sütték ki a zsirját.

Nem kaptam ögyebet két anyatetünél,
Aztat is megöltem üngöm elejénél,
A temetésére több gyütt százezörnél,
Az is lógert vert a gatyám elejénél.
[No gyün-e valaki, Kata? — »A rossebb gyün!«]

Meg...őlek Kata, bizonyos légy benne!
— Jó van, édös uram, lösz majd módod benne.
[»Gyünnek!«]

Mária Magdolna elmönt a malomba,
Fölmönt a kü-padra, ráült a garatra,
Nyalla föl azt onnand, a ki nem szereti,
A mendörgős ménkü könnyen megütheti.
[Adjon Isten jó napot, Mózsi!]

Oh seregöknek hatalmas nagy kirája! —
Van-e kigyelmednek jó szivapálinkája?
Ha nincs kigyelmednek jó szivapálinkája,
Csaptya mög kigyelmedet az Istennek a nyilája!

[Mit adtak Kati? — »Tojást.«
— Vágd a kerékhöl. Mit adtak?

— »Egy vöröshajmát.« — Vágd a pofájához,
aki adta. Mit adtak?
— »Lisztöt födő tetejin.« F... jál rá, hadd
mönjön szélnek!]

(Csurgó.)

2.

Intés a házasulóhoz.

Bujdosol árva legény,
Házasodhatnál szögény;
Nem tészök semmi gáncsot,
De adok egy tanácsot.
Szabad voltál eddig
Ily bilincstől;
Miért válsz mög
E nagy kincstől?

Én is voltam ily virág:
Zöld levelü fényös ág;
Szerettem a szépöket,
Válogatott szüzeket.
De bezeg most rátaláltam
A jobbikra,
Kivel nem is merök ülni
Egy zsombékra.

Míg leány volt, kedve lött,
Reám vidámon nézött;

De most bezeg áspismérgét
  Kimutatta,
Kit még eddig rejtökben tartott
  Az ebadta.

Maga öszik csemögét,
Hol tepertűt, hol csörgét;
A mit akar, azt öszik:
Egy szavára mögviszik.

Házom előtt ha tót jár,
Már ugy hajt mint a tatár:
Végy csipkét, ögyebet!
Ha nem vöszök, szid akkor mint az ebet.
  Köll szita, rosta, kanál —
Azt akarná, hogy nyolcz ökröt hajtanál.

(Vég Kata, Csököl.)

3.

Kocsisokat az isten éltesse!
Gyöplüszárral könyerit keresse.
Ha elmullik a gyeplü meg a ló:
Kocsisokbul lössz a boros hordó.

Bérösököt az isten éltesse!
Ostorával könyerét keresse.
Ha elmullik az ostor és ökör:
Sörös hordó lössz a bérösökből.

Kanászokat az isten éltesse!
Furkós bottal könyerét keresse;
De ha elmullik a bot és disznó:
Kanászokbul lösz pálinkás hordó.

Juhászokat az isten éltesse!
Kampós bottal könyerét keresse.
Ha elmullik a kampó és a nyáj:
Juhászokbul lössz a hirös betyár.

(Kovács György, Juta.)

4.

Sári lányom, de kicsin vagy!
Lábod rövid, a kezed nagy;
Ölég volna annak fele,
Felit ögye mög a fene!

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

5.

Kis paprika, nagy paprika, de erős!
Már Csökölbe' mindön kis lány viselős.
Ugy köll néki, mér' nem vigyáz magára,
Mér' hajtott a szereteje szavára.

(Kasza Kata, Csököl.)

6.

Nincs édesebb a fekete szőllőnél,
Nincs kevélyebb a berényi legénynél:
Háromnak van két krajczár a zsebjébe;
Majd a fenye eszi kevélységébe.

(Murányi Nelli, B.-Berény.)

7.

A kaposi sikoson
Elesött egy kisasszony.
Hogyha tunnád, tönné
róla.

Kaposvári hid alatt,
Nyárson sütik a halat.
Hogyha sat.

Kitörött a bokája,
Siratja a babája.
Hogyha sat.

Keszkenyőbe takarik,
A legénynek ugy adik
Hogyha sat.

(Göndöcs Piroska, Kaposvár.)

8.

A csököli hid alatt
Nyárson sütik a halat,
Keszkenyőbe takargyák.
A legénynek ugy adják.*

A csököli legénynek
Bocskora van szögénynek:
Ha pocsétát nem kerül,
A bocskora elmerül.

* E dal változatát lásd a Szerelmi Dalok közt 57. szám.

A csököli legénynek
Sipkája van szögénynek:
Ha sipkáját levöszi,
Tetü-bóha mögöszi.

(Csököl.)

9.

A csepeli lányok hogyan jártak:
Az erdőbe somot nem talátak,
Mer' a somfa elszárodt —
A szeretőm elhagyott
Szombat este!

(Faragó Lajos, Köttse.)

10.

Nem ettem én ma egyebet,
Csak egy köcsög aludttejet.
Azt is csak ugy kalán nélkül, —
Megélek én a lán nékül.

Házam előtt jár a posta,
Levelemet mégse hozza.
Másnak viszi az ujságot,
Nékem a szomoruságot.

Édes anyám édes teje,
De keserü más kenyere!
Ki nem hiszi, kóstolja meg,
A jó Isten ugy áldja meg.

(Murányi Nelli, B.-Berény.)

11.

Kocsmárosné, adjon néköm szállást,
A kocsimnak a fészörbe állást;
Akarmerre fordul a kereke,
Csak a rudjának lögyön jó hele.

(Kasza Kata, Csököl.)

12.

Harmatos a kukoricza levele —
Engöm bár egy zsidó legény elvönne!
Nem bánnám, ha mindönnap is mögverne,
Csak a nevem zsidóasszony löhetne.

(Kasza Kata, Csököl.)

13.

Ha engömet valaki elvönne,
Én belőlem de jó asszony lönne!
Ha mindönnap háromszor mögverne,
Csak én néköm hóni szoknyát vönne!

(Hóka József, Szobb.)

14.

Már mi nálunk ollan szokást kezdenek:
A leányok kasmér szoknyát viselnek,
Kasmér-szoknya, lisztér-kötény előtte —
Pógár legényt a kórság töri érte.
(Kasza Kata, Csököl.)

15.

Leesött a makk a fáról —
El köll mönni a tanyáról.
Hêre pityen, pityen potty!
Már a bankóm is elfogy.

Üngöm-gatyám de szennyes!
Magam vagyok szerelmes.
Üngöm-gatyám eladom,
Azonn mögházasodom!
(Kovács György, Juta.)

16.

Én azt mögtöszöm:
Tót lánt elvöszöm;
Azt elküdöm a robotra,
Magam lefekszöm.

Én vig nem vagyok,
Szomoru vagyok.
Ápre gácse máne tute
Óh jaj, möghalok!

Hát még azutánn!
Atulmönnék a Tiszánn
Végig Kolozsvárnak, —
Neki döntsük a lányokat
A szénabaglának.
(Kovács György, Juta.)

17.

Finom keze van a jegyzősegédnek,
De a zsebje mindig üres szegénynek.
Két zsemle a vacsorája,
Két deczi bor nincs hozzája!
(Kaposvár.)

18.

Völgyet keres a fojóviz,
Nem a magos dombot —
Fenye látott szürdolmányon
Apró ezüst gombot!

Urat illet a kevéjség,
Azt is a bolondot —
Fenye látott szürdolmányon.
Apró ezüst gombot!

Fábul kifaragott kelepcze —
Jaj, de domboru mönyecske!
Ugyan bizony de jól esne,
Ha valaki mög nem lesne.
(Szauter Lajos, Kaposvár.)

19.

Magyar embör gusztussa
A jó töltött káposzta —
  Jajajajaj! a jó töltött káposzta.

Mert ha vele jólakik,
Három hétig is alszik.
  Jaj! sat.

Azs éjjel az álmomban
Sült malaczokat láttam.
  Jaj! sat.

De mire felébredtem,
Csak a számat tiriltem.
  Jaj! sat.

Akkor eril a rajkó,
Mikor deglik a disznó.
  Jaj! sat.

Keze-lába csupa zsir,
Három hétig nem is sir.
  Jaj! sat.

Nem félek én semmitől,
Csak a fényes tükörtől.
  Jaj! sat.

Mert ha belepislántok,
Fekete ördögöt látok.
  Jaj! sat.

Öreg apám haldoklott,
Pap után kiáltozott.
Jaj! sat.

Én az éjjel álmomba
Zsidót láttam járomba.
Jaj! sat.

Én a zsidót nem bánom,
Őt illeti a járom.
Jaj! sat.

(Göndöcs Böske és Piroska, Kaposvár.)

20.

Nem káposzta, ki nem fejes,
Nem asszony, ki nem szerelmes.
Sejhaj! kondor a babám,
Szeret is az engem igazán.

Egysem asszony, ki nem csalfa,
Ki az urát meg nem csalja.
Sejhaj! stb.

Megcsalom én még akkor is,
Mikor mellettem alszik is.
Sejhaj! stb.

Eszszem kökény, két szem kökény —
Tátottszáju juhászlegény!
Sejhaj! czinögemadár,
Mondd meg, hogy a rózsám kihő jár.

Mér ötted mög a vakarcsot,
Azér nem nőtt ki a bajczod.
Sejhaj! stb.

(Göndör Eszti, M.-Atád.)

21.

Kolobóczi száraz kóró —
Levetött engömet a ló.
Sevre, novre, novre,
Sella, della, dári, madári.

Ha még egyször levet a ló,
Katonának se löszök jó.
Sevre sat.

A kokas is a pinczébe,
Péntőmadzagra van kötve —
Sevre sat.

(Cipán Illés, Szobb.)

22.

Fölmásztam a diófára — Kata!
Elhasadt a gatyám szára — Kata!
Eszem azt az anyád lányát,
Varrd össze a gatyám szárát — Kata!

(Kántor Ferencz, Kaposvár.)

23.

Kedves komámasszony,
Gyün a cziganyasszony!
Adjunk neki lisztöt, löncsét:
Hadd mondjon egy jó szöröncsét.

(Szabó János, Kaposvár.)

24.

Rózsa Sándorra.

Rózsa Sándor szereti a tánczot,
Arad felé zörgeti az lánczot,
Jaj de szépön szól a sarkantyúja!
A vármögye mondva csinyáltatta.

Tömösvárról jött az parancsolat:
Rózsa Sándor katonának marad;
Majd mögtunni egypár holnap mulva,
Rózsa Sándor kiér lösz katona.

Kukoriczának állott a muszka,
Eggyik törte, a másik harapta.
Barna kis lány el sem tagadhatja,
Hogy a muszka meg nem csókolgatta.

(Hóka József, Szobb.)

25.

Bazsa Mári.

A)

Bazsa Mári re, re, re —
Ráfeküdt a deresre,
Rávág egyet a hajdu:
Bazsa Mári gyönge szüve elájú.

Bazsa Mári libája
Eluszott a Dunába;
Hármat lépött utánna:
Elhasadt a Bazsa Mári szoknyája.

Bazsa Mári kötény e,
Leszakadt a kötője;
Maj' vösz rá az uraság
Bazsa Mári kötényire pántlikát.

Bazsa Mári de kövér!
Talán mondulával él?
Avval ám a fenyével:
Bazsa Mári kukoriczakönyérrel.

(Kasza Kata, Csököl.)

B)

Bazsa Mári kastéja,
Sir benne a kis fia,*
Abba van az uraság,
Ringatja Bazsa Mári kis fiát.**

Bazsa Mári kis fia,
Sirdogál a kastéjba.
»Ne sirj fiam, van apád,
Königréczi kis uraság az apád.« ***

Königréczi hid alatt,
Kovács veri a vasat.
Ugy mögveri a vasat:
Bazsa Mári gyönge szive möghasad.

* Vagy:

Magasra van fölrakva.

** Kaposvári vált. szerint:

Gazsa Mári lakása
Magosra van csinálva.
Abban ül az uraság sat.

*** Kaposvárott:

G. M. kis fia
Mindig csak azt jajgatja,
Mindig csak azt jajgatja:
Nincs néki édös aptya.
Ne sir' fiam, van apád:
Haja jaj, a Dekurencski uraság,

Bazsa Mári libája,
Átuszott a Dunába,
Hármat lépött utánna,
Élhasadt a Bazsa Mári szoknyája.

Bazsa Mári köténynye,
Leszakadt a kötőjje,*
Majd vösz rá jaz uraság,
Bazsa Mári kötényire pántlikát.

(Kazi M., Göndör E. és Juhász E., M.-Atád.)

26.

A kaposi leányok
Rikaczé, Katicza!
Laskát sodorni járnak:
Rikaczé, Katicza!
Haza mennek lisztesen,
Csókot adnak szivesen.
Sári czinge czungeráj,
Rikaczé, Katicza!

(Kaposvár.)

27.

Re-rektor uram po-pogácsája
Kigurgulázott az utczára,
Re-rektor uram gö-görbe lába,
I-igyenössen fut utánna.

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

* Kaposvárott:
Elszakadt a füzője.

28.

A Vargáné, a Vargáné káposztát főz,
Feje fölött, feje fölött mén el a gőz,
Zörgeti a réz kalánját,
Kinek adja, kinek adja barna lányát?
(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

29.

Fehér szőllő, bakator —
Az ágy alatt a rektor.
Jöjjön ki rektor uram,
Nincsen itthon az uram,
Dárom, madárom!

(U. a.)

30.

Hogyha engem valaki, valaki
Szőllőhegyre hívna ki, hívna ki:
Mind meginnám a borát,
Felrugnám a hordaját,
Elszeretném a legszebb leányát.

(U. a.)

31.

Mikor tánczol a remete,
Remeg a szakálla,
Iczeg-biczeg a szakálla.
Mégis egyre járja.

Oh én édes kis kutyám,
Te vagy az én bundám,
Nyakbavető kis tarisznyám,
Minden alamizsnám!

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

32.

Sárga csizma pi-pirosmá-mándli —
Mögveszeködtél-e, vagy mi-mi-mi?!
Tyuha ide, tyuhajó, tyuhajó —
Lössz a fene soha jó, soha jó!

(Özv. Vikár Jánosné, Mocsolád.)

33.

Ördög bujjék a piros czipődbe,
Mit válogatsz a szegén legénbe!
Te sem vagy ám a világ eleje,
Ögyön mög a kadarkuti fene!

(U. a., U. o.)

34.

Komáromba kell menni,
Létánia fog lenni.
Hej, az az én rózsám, a barát,
Tartja a létániát.

(U. a., U. o.)

35.

Három szekér, széna, szalma — } (Ism.)
Rárakatom!
Három szekér széna, szalma —
Nem megyek én férhez soha,
Ihaj dárom, tyuhaj dárom,
Rárakatom!

(U. a., U. o.)

VII.

VEGYES DALOK.

1.

Tyúk-nóta.

Gyere haza tarka tikom,
Mer berökeszt a szomszédom.
Tojjál, tojjál, tojjál már,
Idehaza már.

Néköm is köll már a tojás,
Neköm sem tojik senki más.
Tojjál etc.

Néköd zabomat, árpámat,
Lopva lehordom buzámat.
Tojjál etc.

Ha nem tojol tarka pizse,
Látod immár: ég a zsizse.
Tojjál etc.

(Hetes.)

2.

Arra jalá kökényös, kökényös,
Ott legeltet három barna bérös,
Kökény szömü kis lány jár hozzájja,
Nyillik annak piros két orczájja.

Arra jalá vörös az ég alja —
Haragszik a babám édös anyja;
Ne haragudj babám édös anyja:
Ugy sem löszök a lányodé soha.

(Kovács György, Juta.)

3.

Kaposváron nincs több legény mint három,
Az is elmegy szénát vágni a nyáron.
Lagos csizma, csipkés kötő előtte,
Nem illik a kaszanyél a kezébe.

A faluba nincs több legény mint Pista,
Még a biró lyányát is megszólitsa,
Van is neki egy pár ezör forintja.
Piros bőrbűl van a bugyellárissa.

(Göndöcs Böske és Piroska, Kaposvár.)

4.

Két fa között kisütött a holdvilág —
Ej istenöm, de nehéz az árvaság!
Én is azér' választottam szeretőt,
Mer' möguntam a magányos életöt.

Te kis lejány, mögböcsüld az anyádat,
Tisztán tartsad udvarbéli szobádat,
Csináltossál aranylábu nyoszolát,
Kibe babád belevághassa magát.

(Kovács György, Juta.)

5.

Adós vagyok a kocsmába
Kilencz liter bor árává.

Jaj istenöm, hogy adom mög,
Hogy a rózsám ne tudja mög?

Eladok egy mérő buzát,
Kifizetöm borom árát.*

(U. a. U. o.)

6.

A)

Donaparti fecske,
Bácskai menyecske,
Micsoda szél hozott ide?
Ez idegen földre?

* Kaposvári vált. szerint:

Tartozom én a csárdába
Három itcze bor árába.

De én aztat ugy adom mög.
Hogy a rózsám ne tudja mög.

Nem szeretöm az uramat,
Csak a kisebbik uramat.

Arra is ha mögharagszom:
Sej! Itt a csárda, majd beiszom.

Nem gyüttem én gyalog,
Dona vize hozott,
Az én kedves kis angyalom
Szöme csalogatott.

(Kovács Ferencz, Alsok.)

B)

Hallod-e menyecske,
Basali menyecske,
Hugyan tudtál ide jönni,
Ez idegeny földre?

Nem jöttem én gyalog,
Vasas kocsi hozott,
Kis angyalom csalfa szöme
Ide csalogatott.

(Kovács Sándor, Csoknya.)

7.

A vánkosnak három csúcsa —
Mit álmodtál az éjczaka?
Nem álmodtam ögye-bebe-rebe-bebet:
Öszöm a barna szömödet!

Öszöm a barna halálod,
Három városban nincs párod,
Három várost összejár-toto-roto-tottam,
Párod rózsám nem találtam.

Jaj de mély a Tisza széle,
De még méjebb a közepe,
Egy kis leány keröngeti-titi-riti,
Átul akar rajta menni,

Átul akar rajta menni,
Bazsarózsát szakajtani,
Bazsarózsa, de virágo-gogo-rozzál,
Barna kis lány párosodjál!

(Sütő József, Hetes.)

8.

Verd meg Isten ezt a czudar világot!
Rosszabb életöm van mint a kutyának;
Mer a kutya bebujik a szénába, szolmába,
De jén csakugy csavargok a világba.

Verd meg Isten ezt a czudar világot!
Rosszabb életem van mint a cziczának,
Mer a czicza megfogja az egeret, verebet,
De jén rá se tehetem a kezemet.

(Pap Zsuzsánna, Szobb.)

9.

Árva vagyok, árva,
Az isten is látja!
Verje meg az isten,
Ki az árvát bántja.

(Kaposvár.)

10.

Mikor én még ifju voltam,
Másról nem is gondoskodtam:
Sörrül, borrul, pálinkáról,
Barna kis leány csolkjáról.

De most már, hogy öreg vagyok,
Másrul nem is gondoskodok:
Járogatok az templomba,
Onnan megyek koporsómba.

(Golobics József, Kaposvár.)

11.

A lapai telefonyfa de magos!
Teteibe a porczolán de poros,
Reá vagyon tekerve ja kutya drót,
Le se jesik, mégis leadi a szót.

Elindultam, el is möntem messzire,
Beleértem egy nagy ballangerdőbe;
Csak azt hallom fülemüle szájjából:
Ocsút mérnek a lapai magtárból.
Ocsut mérnek, üszöggel van keverve,
Azért nincsen a bérösnek ereje!

(Pete Lajos, Kaposvár.)

12.

A palánki csárdába
Eczet ég a lámpásba,
A lámpásba eczet ég, eczet ég.
Annál mulat a vendég.

(Faragó Lajos, Köttse.)

13.

Ej zsidó lány, zsidó lány,
Mért vagy olyan halavány?
Azért vagyok halavány:
Nem festem én magam, mint a magyar lány!

(Lucz Ilka, Mocsolád.)

14.

Erdő, erdő, kerék erdő —
De szép madár járja kettő!
Ha egyiket megfoghatnám,
Kebelemre szoritanám,
  Onnét el nem szalasztanám,
Míg szájambul nem itatnám,
Szemét-száját csolkolgatnám.

(Lucz Ilka, Mocsolád.)

15.

Hajlós bozogány —
Huzd rá te czigány!
Ha te huzod, én meg járom,
A rózsámat oda várom.

(Özv. Vikár Jánosné, Edde.)

16.

Elmentem én a kutra, a kutra,
Sajtáromat letettem az utra:
Arra ment a vármegye hajduja,
Belelépett, letörött a csinja.

(U. a., U. o.)

17.

Mocsoládi faluvégön,
Ragyog a csillag az égön,
Mind a három azt jelenti:
Mocsoládrul el kell menni.

(U. a. U. o.)

TALÁLÓS MESÉK.

Találós mesék.

1. Micsoda szöm az, a ki tud röpűni?
(Ökörszöm.)

2. Micsoda mestörembört mondják legbutábbnak?
(A kéménysöprőt, mert az ott is vakaródik, ahun nem viszked.)

3. Utonn-utfélönn urfiak ugrának.
(Béka.)

4. Ut-fut ficzeren, ut tőtti (= ugy tölti) horpaczát.
(Rokka.)

5. Micsoda országba nincs tolvaj?
(A mönyországba.)

6. Ki vót az első násznagy?
(Az egek királya, mert ü pározta össze az első atyánkat.)

7. Micsoda domb kopaszodott mög legelsőbb?
(Az Elizéus homloka.)

8. Hol nyeritött a szamár akkorát, hogy az egész világba elhallott?
(A bárkába.)

9. Mér' fél a nyul?
(Mögötték a felit, azér' fél.)

10. Ki nevezte el az állatok neveit?
(Ádám, mindöniket a maguk beszédjükrül.)

11. Az első pásztor milyen vállubul itatott?
(Uj vállubul.)

12. A barmoknak baktyát hogy nevezte Nóé?
(Himnek.)

13. Ki születött, nem halt mög, mégsem él?
(Lót felesége, mert sóbálványnyá változott.)

14. A ki születött, nem halt mög; a ki nem születött, möghalt?

(Ádám nem születött és möghalt; Illés és Énók születtek és nem haltak mög: fölragadtattak tüzes szekerön.)

15. Kik möntek a vörös tengörön által száraz lábbal?

(Az izráeliták.)

16. Hát árnyék nékün?
(A hang, mikor kiáltottak.)

17. Ki születött kétször?
(Jónás próféta.)

18. Ki szemetelt a próféták közül a nadrágba?
(Jónás, mer' három nap a hal gyomrába vót.)

19. Micsoda virágnak nincs levele?
(A szerelömvirágnak.)

20. Möllik idősebb: kovács-e vagy a kalapács? (Kovács, mer' a kovács csinyáta a kalapácsot.)

21. Mi nékün nem tud a kovács dógozni? (Forgatás nékün.)

22. Möllik kakas nem kukorikul és möllik tyuk nem tojik?
(A mölliknök a kálvinista templomon vannak.)

23. Hol fötör a kotlós tik legtöbbet? (A hasa alatt.)

24. Mér' kötik a kotlós tik lábát az ágylábhol, mikor kikőtt?
(Azér mer a szarváhol nem köthetik.)

25. Néköm ujjan csikóm van: fehérret öszik, feketét f....
(Beretfa.)

26. »Adtam, mikor nem vót; kérd az istent hogy ne lögyön, majd még adok!«
(Egy legénnek vót szereteje, és a leán férhöl mönt és talákoztak és kért a legén csólkot. Asz' mondta a leány: Adtam mikor nem vót uram, kérd az istent, hogy ne lögyön uram, majd akkor adok.)

27. Mi édössebb a méznél?
(A szerelöm.)

28. Mibül lött a méhbogár?
(Oroszlány belső részibül.)

29. Micsoda mag nem kél ki?
(A pacsmag.)

30. Mikor hivják a nőt lónak?
(A szógállókat hivják lónak.)

31. Hát a birkát mikor hivják lónak?
(Mikor elmullik eggy éves; akkor *tokló.)*

32. Hát a nadrágnak mikor mondják, hogy ló?
(Mikor azt mondják: pantalló.)

33. Möllik töknek nincs hindájja és mag-gya?
(A csötörtök- és péntöknek.)

34. Möllik embör legidőssebb a földön?
(A deczembör és novembör.)

35. Ki mögy be fejtetőn a szentegyházba?
(Csizmapatkó szög-gye.)

36. Milyen tégla van legtöbb a szentegyházba?
(Koczogatott.)

37. Möllik több: a kádár-e vagy a huszár?
(A kádár több, mer' a huszár csak husz.)

38. Möllik a paradicsonykert?
(A temető.)

39. Möllik az isten szőlleje?
(Ez az egész világ, mert abba munkálkodik mindön embör.)

40. Micsoda fábul nem tud az ács faragni?
(Szőllőfábul.)

41. Möllik virágbul nem tudnak a lányok koszorut fonyni?
(A buzavirágbul.)

42. Mi édössebb a méznél, mi puhább a vánkosnál?
(Az asszony teje édössebb a kis gyermöknek, és az asszony kargya (= karja) puhább mind a vánkos; mert a kis gyermök a puha vánkoson sir, de ha jaz annya kargyára vöszi, ott nem sir; hát az puhább. És ha mézet annak neki, azér csak sir, de ha jaz anyja szoptatja, akkor nem sir; hát azér' édössebb mind a méz.)

43. Mibű lött az első szöm epörgye (= eperje)?
(A virág-gyábul.)

44. Mikor még semmi épület nem vót, hová támasztották az asszonyok a sütőlapátot?
(A kemöncze ódaláhol.)

45. Ki püsszentött (v. pisszentött) halála után?
(A ki mögötte a halnak az állát (hal állát.)

46. Mibül vót az első szüz koszoru?
(Szüz nevü virágbul.)

47. Hun termött ez a virág?
(A mézes ker'be.)

48. Mi nékün nem löhet mögeskünni?
(Jegygyürü nékün.)

49. Az örömapának a kertye mivel van befonyval?
(Szerelömmel.)

50. Az öreg embör mér' fél möghalni?
(Azér mer még szeretne élni.)

51. Mi kivánatosabb és mi ér többet az arannál?
(Az isteni dicséret.)

52. Hun vót Krisztus, mikor sem az égön, sem a fődön nem vót?
(A körösztfánn.)

53. Az övé és a feleségijé mikor legnagyobb?
(Az árnyéktya este és röggel.)

54. Kicsoda az, a ki 28 éves korába csak hétször érte mög születése naptyát?
(A ki februárius 29-edikén születött.)

55. Mikor vót két testbe egy lélök?
(Mikor a cethalba vót Jónás.)

56. A koporsó sétáll, a temető röszked, a halott mög benne sir?
(Szintén mög mikor a cethalba vót Jónás, a tengör vize röszkedött, a hal sétált, a Jónás mint halott sirt.)

57. Mi nagyobb esztendős korába, mint két esztendős korába?
(A bodzafa béle.)

58. Egy valami azt kérdi, hogy: neköm olyan fiam van, hogy velem eggyidős?
(Az asztal fia vagy láda fia.)

59. A bornak mi a körösztneve?
(Első neve: bor, körösztneve: ital.)

60. Hármon vagynak, kik mög nem ölégösznek, sőt négyen, kik nem mondanak öleget.
(A *koporsó* és a bérökesztetött meddő *asszonyi állat*, a *föld* mög nem ölégszik vizzel, és a *tüz* nem mondja hogy ölég.)

61. Négy jártas utat kérdök, a kijön mindig járnak és soha mög nem látszik a csapása?
(A keselünek utját az égbe', a kégyónak utját a küsziklán, a hajónak nyomát a méj tengörbe' és a férfiu utját a lejánzóval.)

62. A szentegyházat mér csinyáták a falun kivül, mér nem a faluba'?
(Pénzér.)

63. Mi ér többet: a könyér-e vagy a pogácsa?
(A könyér.)

64. Hát mi ér többet egy könyérnél?
(Kettő.)

65. Egy közönségös vendégségbe' hány kalány van?
(Ahány nyele van, annyi a kalány is.)

66. Mér szürik mög a tejet?
(Azér mer nem moshatják mög.)

67. Mi nagyobb az istennél?
(A hatalma.)

68. Hun nem vót az isten?
(Az utóssó itélletön.)

69. Mér isszák mög a bort?
(Azér mer magnak nem köll eltönni.)

70. Hun érik mög a bor?
(A mag-gya mellett.)

71. Mit nem tud az isten terömteni?
(Högyet vőgy nékün.)

(1—71. Kovács György, Juta.)

72. Mi szól úgy, mind mikor az embör a vasfazekat kormozza (vagy: mind mikor két üres zsákot összevernek)?
(Az, a kinek nincs hangja.)

73. Micsoda ács dolgozik fejsze nélkül?
(A takács.)

74. Mikor hagyja el a kokas a tojását?
(Mikor kikel a tojásbul, akkor elhagyja.)

75. Hogyon ül a kokas az üllőn?
(Körösztben. »Mer' még kokast, tikot sohase láttam az üllőn ugy ülni hosszában.«)

76. Mikor van a kotlós tiknak mind egyforma csibéje?

(»Mikor ippen ojjan, mind az anyja.« — »Nem hanem mikor ippen eggyet költ.«)

77. Hát a mejjik disznó malaczozik hatot: három fehérret és három feketét, möllik gyün elől?

(Egy se; mind hátul gyün.)

78. Hogyan röpül föl a tarka tik a pallásra?

(Tarkán.)

79. Mellen tik mellett ül a kokas?

(Tollas tik mellett.)

80. A tyukon mikor van a legtöbb toll?

(Mikor a kokas a hátán van.)

81. Mikor áll a nyul három lábon?

(Mikor a lábosban van.)

82. Miér' épitötték ezt a nagyházat ede?

(Pénzér', mer' ingyen nem épittenek semmitse.)

83. Mondja mög neköm édös kedves barátom, hogy máma röggel, mikor fölkelt, hogyan vötte rá a kabátját?

(Elevenen. »Hiszen mikor az embör már halva van, akkor ugy adják rá.«)

84. Osztán utóvégre, mikor rávötte a kabátját, hány ujja lött?

(Három: két ujja, mög, hátujja' = hátulja.)

(72—84. Golobics József, Kaposvár.)

85. Egy nagy csoda vagyon e szélös világon,
Nincs égön sem földön, sem Magyarországon.
Van mindön városbann, de nincsen Egerbe;
Van mindön kis vizbe, de nincs a tengörbe;
Elfér egy vödörbe, de nem a csöbörbe;
A pap se tudja ezt, csak a nyelvin hányja;
A mestör se tudja, csak a tanitványyja.
Tudja mindön varga, csizmazija egy sem;
Elbirgya egy veréb, de ló, ökör egy sem.
Nem volt ez Ádámnak, ennek nem is köllött,
De Éva anyánknak közepibe rejlött (a V betű).

(Zsobrák József, Hetes.)

GYERMEKDALOK ÉS JÁTÉKOK.

1.

Arra jalá a tengörbe
Sej! olma teröm a kendörbe.
Mindön ágán kettő-három —
Sej! szeretőmet ede várom;
  Várom, várom, mindig várom,
  Sej! mig szömömre nem gyün álom.

Álom esött a szömömre,
Sej! hajnal hajtsa ki belüle!
Ha a hajnal ki nem hajtja:
Sej! barna legén kicsolkolja.

(Csököl.)

2.

Szőllő-tüke, venyöge —
Rászállott * a sárgalábu czinöge.
Ugy esküdjék mind a pár,
Mind a czinögemadár.

(Csököl.)

* Vagy: Mögcsipött.

3.

Sárgalábu kis kokas
Kiugrott a gyöpre,
Feszületös törökre
Gyönge felesége.

Kartonszoknya, pi-pi-pi —
Az alatt van valami:
Egy kis egér, egy kis nyul,
Boldog a ki oda nyul.

(Csököl.)

4.

Elmöntem én a szőllőrül
Szőllő-csipögetni,
Utánnam gyütt az én bátyám
Engöm verögetni,

Felfutottam a füszfára
Sipot csinyálgatni;
Az én sipom az' kiáltja:
Dir, dur, dár!
Ketten-vöttünk egy bikát.
Neköd hányik a .....

(Csököl.)

5.

Onnand alú, Somogy alú
Gyünnek a czigányok,
Öten-hatan összeának
Durombot csinyának.
Dán dini, devenduni,
Mám purgatóri,
Szekszárodi,

Komáromi
Dongó sibilla.
Ne, ne, ne
Kukoricza,
Tréfa, tréfa,
Fa, fa.

(Csököl.)

6.

Sárga kolompér leves —
Engöm bion ne nevess;
Mör ha engöm nevetöl,
Asz' tudják, hogy szeretöl.
(Csököl.)

7.

Szép körtefa, szilvafa,
Édös boroc — ki mondta?
Kerék vödör a sajtár,
Te szép leán, mosd ki már.
(Csököl.)

8.

Áris-báris Borbáris,
Somszikuti kaláris —
Hip, hup,
Kadarkuti domb.
(Csököl.)

9.

Am tán test,
Kirájné Pest,
Ádám lögyön,
Vőfé lögyön
Duli duli Pest.
(Csököl.)

10.

Hejdas* mestör.

Ithun vagy-e hejdas mestör?
— Ithun vagyok, csak mas' gyüttem.
Eressz átul a hejdadon!
— Nem ereszlek én hejdamon;
Torpa törött én hejdamnak.
Mögfuttassuk sárarannyal.
— Hol vöszitök a sárarant?
Kérve kérgyük az istentül.
— Mink is kérnénk, ha löhetne!

* Hidas.

Ántom, tántom, tafatántom,
Séri géri, görbicéri,
Nem bánom, ha nyerök, ha vesztök —
Adja elű a Kovács Örzsi!

(Négyen összeállnak és a többi leányok egyikénél elrejtik a gyürüt. Ez a négy kérdez, a többi mind felel. Azalatt a gyürü kézrül kézre jár. Az első azok közül, a kik felelnek, mondja a végsorokat: Ántom, tántom stb. és megnevezi azt, a kinél a gyürüt sejti; ha eltalálja, a felelők közül mennek ki az uj kérdezők, ha nem találja el, az előbbi négy kérdez ujra.)

11.

(Három leányt leültetnek s a többi, énekelve, körüljárja.)

Egy szöge, két szöge, hat szelemenje,
Hat ágy hajma, hetfen dinnye,
Csirip-csirup az anyád
Anyja helyött a fiját
Csir ide, csur oda,
Duczki-vári dombra.

Kivirágzott a diófa,
Nagyot vetött az árnyéktya,
Az alatt van egy vetött ágy,
Abba fekszik János diák.

János diák rézmelöncze,
Rézmelöncze, apróvirág,
Apróvirág, levendula,
Levendula, szép vihola.

Mikor ezt a lányok fujják,
A karikatánczot járgyák:
Járgyad, járgyad jó katona,
Had csoszog-gyon a bocskora;
  Vagyon varga, ki mögvargya,
Ha nem vargya, kurvaanyja.

Lányok mönnek a toromba,
  Arany koszoruba,
Arra méne három legén
  Sárga sarkantyuba:
Ha jó lányok vónátok,
  Néköm köszönnétök.
Hosszi a te szoknyátok,
  Nagy port indittatok.

Bemöntem én egy városba
  Egy kösköny ucczába,
Ott talátam három legént
  Eggy övegablakba.

Eggyik János, másik Isfán,
Harmadikat nem nevezöm,
Mör' magam szeretöm.
  Szivem Ilonám,
  Gyönge viholám!

Kertönn átul hajlottam,
Mért is néköd szóllottam!
Ott se késtem sokáig:
Csak huszonnégy óráig.
  Szivem Ilonám,
  Gyönge viholám!

Törökországi czipó —
Nem öhetném, mör' gyarló.
  Szivem Ilonám,
  Gyönge viholám!

Az Árgyirus kismadár,
  Nem száll mindön ágra,
Én sem fekszöm a rózsámmal
  Egy paplanyos ágyba.

(Csököl.)

12.

(Körbe állnak mind és énekelik.)

Haj szénájja, szénájja,
  Szénaszakadéktya —
Benne vagyok kerek asszony,
  Kerek kis mönyecske.
  Öleld, a kit szeretsz.

Ezt ölelöm, ezt csolkolom!
Éván dombgyán, domborujján
Adjon isten lassu essőt,
Mossa össze mind a kettőt,
Mind az arany vesszőt.

A kis guta, a nagy guta —
Összeütött a vas Duna,
Sej! a kis madár mögszámlálja,
Az erdő is möghangássza.

Sej! Panna, Panna,
Szerelöm atyja!
Gyönge vihola,
Szivem Ilona!

Kis Pannáró, nagy Pannáró
Fárodtam én érted,
Fárodságom se sajnállom,
Csakhogy jobban bánom.

Szénát, zabot a lovának,
Gyöngy koszorut a lányának!
Járom a tánczot, —
Ipszili puszta, —
Ipsziliczi merre visz el, —
Mám pepelicze.

Gyöngyöli vénök szaladozának,
Egy kis templomba bészaladának —
Gyöngy ede, gyöngy.

Kati játszik az olmával,
   János az anyjával,
Szabólegény szoknyát ránczol,
   A Katával tánczol.
Isten Katára segélle
   Pittög-pattogójját!
Pádig möntem* a járása,
   Gyönge kopogása.

Elvesztöttem szeretőmet,
   Ma mönyök el keresnyi:
Ha az isten néköm anná,
   Mögtunnám bücsűnyi:
Kezit-lábát összekötném,
   A füstre fővetném.

Érött a möggy, érött,
Hajlott ága, hajlott,
Levelébe kis mönyecske
Öleld a kit szeretsz!
      Ezt ölelöm,
      Ezt csolkolom!
      Ejván dombgyán,
      Domborujján
      Adjon isten
      Lassu essőt,

* Pádimentom.

Mossa össze
Mind a kettőt
Mind az arany vesszőt!
Czoki te vén bocskor!

Játszatok lányok,
Most van kedvetök!
Ha mögöregösztök,
Vén ördögök lösztök.

(Csököl.)

13.

Mit kerülöd-fordulod
Az én házom táját?
— Azt kerülöm-fordulom
A te házod táját:
Van néköd, van néköd,
Szép eladó lányod!

Nincs néköm, nincs néköm
Szép eladó lányom.
— Se türd, se tagadd;
Vásár naptyán láttam:
Piros olmát árút,
Vöttem is belüle,
Öttem is belüle,
Most is van a zsebömbe!

Ki se mönnék kis ajtómon
Páros gyürü nékün,
Páros kis kés nékün,
Tőtött malacz nékün.

Adja kêtök
Elű a kêtök
Szép eladó lányát!

(Csököl.)

14.

Járom az uj várnak az alját,
Járom harmad magammal.
Az én lábom szolgalegény,
Lába nyomát se nyujtja,
Fehér kargyát se nyujtja.*
Isten jónap, isten jónap,
Vékon karcsu dereku,
Uj Örzséböt asszony!
Végy el eggyet, végy el
A szépébül, a javábul,
A sáraranyábul!
Ezt héjom

* Eddei változat szerint:
Lába nyomát se nyomja.

Ipadomnak,
Napadomnak,
Korpapazallónak.*

(Bata Erzsi.)

15.

Kódis, kódis, kómámasszon,
Szél fujja pántlikájját,
Harmat lepi a szoknyájját.
Piros czipő kopogós,
Piros leves ** ropogós.
Zsidó, zsidó kap' szoknyát.

(Öt v. hét stb. leány összeáll és ketten-ketten szemközt állnak egy pedig csipdesi őket, miközben a fenti verset mondják.)

* A 9. sortól kezdve Eddén így éneklik:

Egy szege, két szege, hat szelemenje.
Hat ágy hajma, hatvan dinnye,
Cséri pohár feneke —
Hun a tiknek a feje?
Kánya mind elhordta.

** Igy nevezik Kaposvár vidékén a leányok szűk ujjasát, mely többnyire fehér és oly szűk, hogy a mellet egészen összeszorítja.

16.

Ispilláng, ispillángi rózsa —
Rózsa volnék: piros volnék,
Pénz volnék: csörögnék,
Karika volnék: fordulnék.
Zöld sejem szoknya
Piros arany rojtja —
Szeder szemü szép Jánoska
Fordulj angyal módra!

17.

Körbe, körbe víg leányok,
A nyájosnak mosolygátok.
Egy középre ha válasszon,
Legyen köztünk királyasszony.
Ezt választom, ezt a szép jót,
Rózsabokor arra valót,
Járom, járom, végre tánczczal
Bekeritve a világot.

18.

János készül Bécs-Buda-Bécsbe,
Lovam vagyon nyergelőbe,
Kantárszijam hajlandóban.
János diák izenet,
Izenetes izenet,

Hajtsd előre magadat,
Azt a hosszu hajadat,
Csillag derekára!
Elvesztettem zsebkendőmet, szidott anyám érte;
Egy kis leány megtalálta, csókot adtam érte.

Szabad péntek, szabad szombat, szabad szappanolni,
Az én kedves galambomnak egy pár csókot adni!

19.

Mosdózz, mosdózz, kis menyecske,
Kendőzz, kendőzz, kis menyecske.
A szobád is söpretlen,
A kis tehén fejetlen,
Öleld csókold, a kit szeretsz:
Komám asszony lányát, a Katiczát!

20.

Haj bella, bella,
Ablak alatt bella!
Uj fákat hasogassunk,
Gyöngyöket rakogassunk,
Eggyet imádkozzunk!

21.

Fekete fának föstékje, föstékje,
Szalmaszálnak zálogja, zálogja:
A ki elmosolyogja!

22.

Ég a gyertya, ég,
El se alugyék!
A ki lángot akar látni,
Mind leguggoljék!

23.

Hosszu lábu gólya bácsi
Mit akar ma ebédelni?
Békaczombot, hosszu kigyót,
Nekem egy kis jó falatot.
Brekeke,
Breke, breke, brekeke.

24.

Szedem szép rózsáját,
Kötöm bokrétáját,
A fejére tüzöm
Gyöngyös koszorúját.

Erdő szélén gerlicze
Haju, haju piczike,
Mondd meg kérlek nevedet,
Hogyan hivnak tégedet?

(16—24. számok Pecsét János, Csurgó.)

25.

Kiolvasó (lapdajátéknál).

Ez alatt, ez alatt: ef föld alatt,
Sárga csikó nyereg alatt.
Nem vagyok én félfejü,
Hanem Isten kovácsa:
Szem' Pál lovát patkolom,
Réz páczámmal kongatom:
King, kong, Szabó Pál,
Fésü fejü boszorkány —
Üsd ki szivem innen-onnan
Ezt!
Melyiket?
Ezt a legkisebbiket!

26.

Kiolvasó.

Etyem, petyem pitypallára,
Szól a rigó rikontyára,
Czérnára, czinögére,
Czucz ki innen a mezőre!

(25—26. Özv. Vikár Jánosné gyűjt., Csurgó.)

Körjátékok.

27.

Csillag Boris, tudom a neved,
Érted vagyok halálos beteg.
  Jól tudom rózsám, hogy enyim voltál,
  Még enyim voltál, pirossat nyilottál;
De most nem enyém vagy,
Kéket, zöldet nyillasz.

28.

Jádi Laczkó, nagy palaczkó,
  Ugorjatok lányok:
Ugorjátok jádi lányok
  Az eddei tánczot!
Lovaim vannak nyergelőbe,
  Hörgendőbe.
János uram izenet,
Izenetet izenet.
Add előre magadat,
Azt a görbe nyakadat,
  Uhajnári rózsa!

29.

Kinek sok lánya az utczán,
Dömötör hajtja árokba.
  Haja szivem lölköm,
Haja szivem lölköm, Dömötör!

30.

Eladom a ludamat,
Utánna az uramat.
Se tizes, se kokas,
Se tizenhárom garas.

Haja buja, buja,
Barna asszony fia,
Hadd el szeretődet,
Szeress el engemet!

Eb szeressen téged,
— Mert nincsen sok pénzed;
Ha sok pénzed volna,
Semmi baj se volna.

31.

Dajkavers.

Egyszer egy időbe,
Bakonyi erdőbe
Szarkák verekedtek;
Szarkapapné meghallotta,
Szalmakardját kirántotta:
Ékó-békó leesett a fárul,
Ugy mút ki a világbul.

(27—31. Özv. Vikár Jánosné, Edde.)

32.

Mikor a vadlúd repül.

Nádi, nádi rokonok,
Hínak engem fúrba,
Nem mehetek fúrba,
Mert a lovam sánta.
Sánta lovam paripám
Hízik a mezőbe,
Szép asszony szeretőm
Lakik borsos Győrbe.

Annak van czipellője,
Muzsikál a sarka.
Én uram kovács,
Nem is ojjan, mint más:
Viaszból a háta,
Szalmából a lába:
Meggyulladt a lába,
Elolvadt a háta.

(Murányi Nelli, B.-Berény.)

33.

Harangozóra.

János bácsi,
János bácsi,
Keljen fel,
Keljen fel,
Harangozzon misére,
Bimbere, bum,
Bimbere, bum!

(U. a., U. o.)

34.

A hét napjai.

Hetfén heverni,
Kedden keverni,
Szerdán szerezni,
Csötörtökön csöbörbe,
Péntökön péntőbe,
Szombaton szobába,
Vasárnap Isten házába.

(U. a., U. o.)

MESÉK ÉS MONDÁK.

1. Az ördög ajándéka.

Vót egyször egy birkás, az a birkák után mindig kötögetött; sajnálta az időt ugy elpotyálni, hogy semmit se tögyön. Hát egyször zacskót kötött egy nap. Oda mönt hozzá eggy ördög, aszondi: Mit kötő te birkás? — Én ollan egy zacskót kötök: a világon a ki ördög van, mind beleкötöm. — Jó, csak bele ne köss! — Ott hatta.

Másnap mögen akkor is csak kötötte. Oda mönt egy másik ördög, a is csak kérdözi tüle: Mit kötő te birkás? — Én ollan egy zacskót kötök, a világon a ki ördög van, mind belekötöm. — No jó, csak bele ne köss! A is ott hatta.

Harmadik nap akkor is csak kötögetött; akkor mög oda mönt hozzá egy sánta ördög, annak a két előbbeni ördögnek az aptyik, a is kérdözi tüle: Mit kötő te birkás? — Én ollan egy zacskót kötök, — a világon a ki sánta ördög van, én mind belekötöm! — No csak bele ne köss, adok azt amit kivánsz; gyere velem, hozz egy tarisznyát, mögtőttöm pénzel, aranynyal-ezüsttel, a mint kivánod. — Nem köll neköm a pénzöd; van neköm magamnak is. —

Hát mit kivánsz? Adjál neköm ollan egy sipot, hogy a ki annak a szóllását möghalli, mingyá tánczra indullon.

Akkor adott neki ollan egy sipot.

Hát mingyá mihäncs az ördög elmönt, belefujt: mingyá mögporóbálta, hogy csakugyan igaz-e az. A birkák möghallották: mingyá tánczra indultak; és aztán mindönnap követte a birkákat, mindönnap mögtánczoltatta ugyannyira, hogy tiz óra felé már mind összeálltak delelni. Az uraság mög naponkint örült szinte: — Ejnye de jó birkásom van, jóltartotta a birkákat, összeálltak delelni.

Utóbb egykor egy rangyos zsidó arra mönt, ahun a birkás akkor is fujta a sipot. A is möghallotta, a is mingyá tánczra indult. Beletánczoltatta a birkás a tüskébe, ugyhogy még a ruhát is leszödte róla. Könyörgött a zsidó, hogy csak ne tánczoltassa, neki adi a bugyrát is; de a birkás annálinkább csak fujta.

Hát mikor kiszabadult szögény zsidó tüle, bemönt az urasághol, bepanaszolta. Az uraság ezt nem tudta; előbb a is elmönt, hogy mögnézi, csakugyan igaz-e. Hát a mikor mönt az uraság, akkor is tánczoltatta a birkákat; annál sebösebben nyargalt, még maga is leugrott a hintóbul, ott köllött neki tánczolni. Jól mögtánczoltatta a birkás az uraságát.

Akkor elmönt haza; mögharagudott rá nagyon; föl akarta akasztatni. Be is kisérték a siralomházba,

onnan mög ki is kisérték a bitófa alá. De a sipot mög elvötték ám tüle. Halem mégis mikor már odaállitották szépönn az akasztófa alá, hát a felesége ugy távolasan mönt a mezőbe egy dülőuton, akkor mögkérte az urakat, hogy ü neki egy kérése vóna, ha mögengednék. — Mi az? — Ott mén az ü felesége, hogy ereszszék el ütet ahhol, hogy had szólhasson vele eggyet utollára. — Akkor oda mönt a feleségihöl, mingyá kezet nyujtott neki, akkor átalnyujtotta ennek a markába. Azok nem vötték eszre. Mikor gyütt a feleségitül vissza ahhol a népséghöl, belefujt a sipba: még a hóhér is leugrott a bitófárul. Mind tánczoltatta, hazáig tánczoltatta üket.

(Farkas Ferencz, Szent-Márton.)

2. A két koma.

Egyször vót eggy embörnek egy felesége, mög két komájja is vót; az eggyik komájját az asszon szerette jobban, a másikat mög az embör. Persze ez az asszony a csirkéket mindig őte annak a komájjának, a kit szeretött; de mindig »a róka vitte el« persze a csirkéket, ha valaki kérdözte.

Egyször aszondja az embör:

— Te feleség! Möghivgyuk ezt a másik kománkat ebédre, én azt nagyon szeretném möghínni.

Az asszon nem mondott ellen.

— Mögájjatok, majd adok én nektök csibét!

— Elmögy a kocsmába, találkozott avval a komájjával, a kit mög akar hínni. Elváltak, hogy: »Gyüjjön mög ebédre, szivessen látom«, mög mindön. Hát szépön elváltak. Az embör elmönt haza, a felesége mög aszondja:

Aptya! Köszörűjje mög a késöket, mer majd a hust jobban mögfog-gya.

Elmögy a ház végibe, elmögy köszörűni. A komájja mög, persze a kertön közelebb vót gyűnni, az arra gyütt be a kertön. Bemögy a mönyecskéhöl:

— Jó napot komámasszony!

— Adjon isten. Mi lőte magukat a kocsmába?

— Nem vót ott semmi; a komámuram möghítt engöm ebédre.

— No pedig az uram köszörüli a kést magára; hát csak mönjön vissza azonn az uton, a möjjikön gyütt!

— A szögény embör elmögy avval a jó hiszömmel, hogy ne talákozzék a komájjával; a mönyecske mög eldug-gya a csibéket. Alig mögy ki a kerittésön, aszondja:

— Ugyan jó komájja van kendnek embör; id vót és elvitte a csibéket.

A' mög — villog a kezibe a kés — fut utánna: Komámuram, adja oda csak az eggyiket is!

A' mög az gondóta, hogy a fülit kéri: futóra! Mégis az a komájja ötte mög a csirkét, a möjjiket akart.

(Bodrog.)

3. Az ördög szolgája.

Egyszer volt egy szegény embernek egyetlen-egy fia. De igen szegény sorban voltak; azt az egyet is elküldte, hogy menjen szolgálatot keresni. A mint utazott, összetalálkozott egy urral.

— Hová mégy te fiu? azt mondja. — Elmenek szolgálatot keresni. — Ne menj tovább, én megfogadlak. Tudsz-e irni, olvasni? — Tudok! — Akkor nem fogadlak meg!

Tovább utazott, hát nem talált olyan szerencsére, a hol megfogadták volna. Hazament nagy szomoruan. — Édes apám — azt mondja — mért tanittatott engem irni, olvasni?! Nem fogadnak el sehol. — Menj el, fiam, tagadd el, hogy tudsz.

Megint megy, találkozik egy urral: — Hová mégy fiam? — Elmenek szolgálatot keresni. — Ne menj tovább, én megfogadlak. Tudsz-e irni, olvasni? — Bár tudnék, de nem tudok. — No — azt mondja — 100 frt lessz a fizetésed.

Avval a gyerek elment hozzá. Az úr minden esztendőben csak egyszer ment haza. »A kastélyt tisztán tartsd — azt mondja — hogy ha haza megyek, mindent tisztán találjak!« Avval a gyerek a könyvekből tanulgatott, de mindent a helyére rakott, ugy érte az ur, a mint hagyta.

— Hát maradsz-e? azt mondja.

— Nem maradok; — azt mondja — megnézem az édesapámat.

Maradj még, 100 frttal többet adok!

Mikor megint haza ment az úr, azt mondja: Gyere fiam egy másik szobába is! Bement. »Most a katlan alját meg a kazán alját tüzeld.« Egyszer csak kiszólt belőle: Édes fiam, ne tüzeld olyan nagyon; én vagyok az a pap, a ki téged körösztölt!

— Nem bánom én, akárki vagy, én bizony tüzelem.

Megint kiszól: Édes fiam, ne tüzeld olyan nagyon, én vagyok ám az öreganyád!

— Nem bánom én, ha az vagy is, elégszer megvertél!

De dagadt ám a fejibe a kalap, alig várta, hogy haza jöjjön az ur. Jön haza, kérdezi tőle: No maradsz-e?

— Nem maradok biz én tovább, elmegyek haza.

A gyereket szépen kifizette, avval a gyerek aztán utazott hazafelé. A mint odahaza van, hamarosan vásár lett a szomszéd helységben. »Elmenjünk édesapám, most vásáljunk!«

A mint mennek, látja a gyerek távolrúl, hogy az az ur jön, a kinél szolgált. Jön ám az az úr, — azt mondja, — de én változom egy szép kopókutyává, hanem a nyakamon lesz egy aranyláncz, azt oda ne adja kend semmiért.

Jön az ur: »A magáé ez a kutya? Nem adja el?« — Eladom bizén. »Hogy adja?« — Száz frtért

oda adom, de az aranylánczát nem adom oda semmiért.

Kifizette az úr. Tovább mentek. A városba bement egy vendégszobába, a kutya meg kinmaradt. Keresi az úr a kutyát. Megint találkoznak. De akkor már megismerte az öreget az az úr, hogy attól vette a kutyát.

»Most, azt mondja, [a fiu] én változom egy szép bikává, mert megvesz ám az engem; de a kötelet oda ne adja kend, a ki a fejemen lesz!«

Mikor aztán kialkudta mindenféleképen: »600 frt lesz az ára, de a kötelet nem adom ám oda!«

— Hja öreg, a bika kötelestül jár!

Megfogta a kötelet, elvezette a kovácsméhely elejébe. Ott sopánkodtak az urak, de szegény emberek is, hogy keresztül szuratja tüzes vassal. Egyszer a gyereknek kezibe maradt a kötél, elrepült és madárrá változott:

— Édes apám, van pénz! Nehezen szabadúltam, mert a kötelet odaadta, a ki a fejemen volt.

Keresi a bikát az úr. Megint találkozik. A mint távolról meglátja: Most változom egy szép paripává, — azt mondja — de 1000 frton alul oda ne adjon kend!

Avval ott alkudozik velük:

— »Magáé a paripa?« — Zenyim. — »Hogy adja?« — 1000 frton.

Kifizette. — Hanem a kötőféket nem adom ám! — »Hja öreg, a ló kötőféköstül jár!«

Elment rajta, bekötötte az istállóba. Mondja a feleséginek, hogy milyen lova van ő neki. De mid volna teneköd? azt mondja.

Mennek be, hát az istállóajtón kiröpült és madárrá változott. Az meg változott egy karvalylyá. Utóbb már elfárasztotta. Egy királyi kert fölött röpültek el, a királyné ott sétált a kertben, annak az ölébe beleesett, aranygyürüvé változott. A királyné meg azt gondolta, az uristen dobta le neki ajándékba. A karvaly meg egy orvossá változott. A királyné nagybeteg volt, azt mondja: csak adja neki az aranygyürüt; meggyógyitja, ha azt az aranygyürüt oda adja. De nem akarta semmiért se, mert az Isten adta neki. Egyszer csak megszólamodik a gyürü: »Ha — azt mondja — oda adsz, dob' le az asztal alá, hogy leessem.« Ledobta, ott meg kölesszemmé változott. Az az ur megváltozott kokassá. A gyerek meg változott egy rókává, összeszaggatta a kokast. Elmondta mindenképen, hogy ez az ördög volt. Igy szabadúlt meg az ördögtől.

(Sütő József, Hetes.)

4. A borzafa.

Egyször vót egy embör, annak vót négy ökre. Ketten vót a feleségivel. Hát persze ü neki sok főde vót; elmönt szántani hetfén, szombaton este gyütt haza. Hát akkor egy katonát odakvártéloztak:

hát biz az egy kicsit összeszerelmesködött a mönyecskével, mig hazagyütt az ura. Hát egy borzafa vót a kapujikban. Aszondta a mönyecske: ha azt kivágik onnand, akkor nem tud hazagyünni az ü ura.

Jól van. Hát szombaton este mögy haza. Hát mikor odaért a házáhol, a házánn alú mögállt. — Hé, nem itt lakom én! (Nem tudta hogy hun lakik.) Elkerüli a szobájját, mögin nézi, óvasi: egy, kettő, három, négy, öt; no ennek köll az én szobámnak lönni. Mögin visszafordul, elmögy egy darabig a faluba, mögin csak visszafordul.

Mikor odaérnek az ökrök ahun lakott, az ökrök tudták, hogy be kőne mönni, és mögáll az embör. — No én nem abba a faluba vagyok most, a kibe vótam, mer hát nincs a borzafa; halem azér bemögyök, kérök szállást.

A mint bemögy, aszondi: — Lögyön ojjan szives, adjon az éjjelre neköm egy kis szállást, mer én má nem tudom, aligha el nem tévedtem; nem abba a faluba vagyok. — Szivessen, mér ne.

Hát a mint bemögy, világ vót már este a szobába. A mint láti hogy világ van, hát benézött: hát ü ugy nézte, hogy az ü felesége vót ott, a minthogy az is vót. Bemönnek az istállóba avval a katonával. (Hát csak ugymondta: katonauram.) Mikor belép, ottanék aszondi: Az én istállóm ellen vót, az ökreim igy álltak. — Möglöhet, mer nem egyformára csinálla az ács, halem többre is.

— Nohát micsinállon ü mos már? Le köll űni neki az ökrök....ihöl. Mögötette, elaludt; elfáradt nagyon. (Aszondi) De még eggyet elfeledtem: a felesége is ollanforma mint az enyim vót.

Akkor mögen elaludt. Elmöntek: összebeszét az a katona a babájjával, a gatyát lehuzták róla, akkor fölőtöztették katonaruhába.

Röggel ébred az embör fő, kel fő: Éh, uram istenöm, még az isten is azt akari, hogy én katona lögyek. Hát én nem löszök itt többet; elmögyök, szógálatot keresök, halem én többet nem löszök pógár.

A mint kimögy a falubú, talákozik egy másikkal, a' mög gyün vele szömbe. — Hovál méssz pajtás? — Én elmönök. valami szógálatot keresök. — Te ne mönj sohová; én ebbe a faluba tudom biztossan hogy fogadnak papot, mestört, hát eggyőnk lösz mestör, másónk lösz pap.

No jól van. Hát ugyan oda möntek, nem is vót [mester meg pap], mög is fogadták üket. Hát a mint ma szombat este van, már vasárnap röggel köllött nekik mönni szentegyházba. Hát harangoznak erőssen. Elmönnek, összebeszélnek, hogy mit mondjanak ük. Aszondi a mestör: — Én maj csak azt éneklöm, a mit a többiek. A tisztölendő ur mög aszondja: ü mög azt imádkozi, a mit a többiek.

Avval osztán harangoznak vasárnap. Bemögy a rektor a hejire, elkezdi: — Én csak azt éneköm, a mit a többi mestör. Avval több szó

Főmögy a pap: Ü csak azt imádkozi a mit a többi papok.

Avval kigyüttek a szentegyházbul. Mögállnak az embörök ottanék, hogy hugyan mikép lössz ez; hogy csak ennyit? Hát ez micsoda? Elmönnyünk, a főbirónak mögjelöntsük, hogy igy nem jó lössz. Egy mög oda hátrább vót, ollan: nem tartották ollan eszösnek mint a többit. Hogy: jába möntök a főbiróhol, a is csak aszondja a mit én, hogy tik még többet kivántok mint a másikok. — Nem hallgassunk mink annak a szavára, halem mink elmönjünk.

Elmönnek a főbiróhol. Odaköszönnek. — No mi a bajj? — Nem ögyéb, halem a mi mestörünk ögyebet nem mond, csak azt énekli a mit a többi mestör, a papunk is csak azt imádkozi a mit a többi papok. — Hát attul többet vártok mint a másoktul? Hiszen csak azt köll neki mondani a mit a többieknek!

Hát elmöntek. Maig is od vannak; ha élnek, mög nem haltak.

(Farkas F., Szent-Márton.)

5. Pénzös János.

Vót egy időbenn egy császárnak egy katonájja, a ki már kiszógáta a szógálati üdejét, de ü neki othun nem vót senkije, csak egyedűt fiu vót. Hát

ü a szabadsága után nem mönt haza, hanem asz'-monta, hogy ü csak halálos holtig szógájja a császárt, de nem ugy mint a többi, hanem csak kényelmessen akargya szógálni. A többek közül eggyiknek is, másiknak is mögfogyott a pénze, de az öveje nem.

Ennek a katonának pedig Horvát János vót a böcsületös neve; de miután mindig ojjan könnyen pénzözött, elcsufolták Pénzös Jánosnak. Egyször eggyik is, másik is észre vötte, hogy ez nagyon könnyen pénzöl. Ezt föllebb adták. Vigyáztak is utánna eggyik is, másik is, az őrök is; de sehogyse tudták azt, hogy ez hunnan vöheti a pénzt. Annyira vitték a dógot, a hirt, hogy ez a Pénzös Jánosnak a hire a császár fülébe is mönt. Kiadták szigoru röndöletbe, hogy ugy vigyázzanak utánna, hogy éjjel nem jár-e ki valahovál. Állitottak őröket, de nem tudta senki kivigyázni. A császár fölkérdözte, hogy hová való, hogyan mikép; azt mög tudta mondani. Akkor a császár elmönt a születése fődjére, elmönt a paphol, kikereste az aptya, anyja, körösztaptya nevit. Mög vót neki egy bátyja, annak mög Gyuri vót a neve, de ammán régön elesött a háboruba.

Ekkor a császár fölötözött eggy invalidus ruhába, hogy ü maj tösz vele egy próbát. Elmönt a kaszárnyába, mondja az őrnek, hogy van itt egy Horvát János nevü katona, hogy ü akar vele beszéni, mer ü annak bátyja. Asz'mondja a regruta, hogy itten ü Horvát Jánost nem ismer, hanem van

egy János, de az Pénzös János. Főmögy mingyár a regruta a kaszárnyába, mondja neki:

— Mönjön le, mer van itt egy bátyja, akar kenddel beszéni.

De az feküdt az ágyon. Asz'mongya, hogy ü ki nem mén; gyűjjön ide, ha valaki akar vele beszéni. Az öreg főmögy, a bátyja nevibe beköszönt.

— Jónapot adjon isten, János öcsém!

— Adjon isten kendnek is, öreg bácsi.

— Ugy-e édös öcsém, te engöm nem ismersz?

— Az isten ismeri kendet, én nem ismeröm; ki vóna kend?

— Hát nem tudod, hogy én vagyok a te Gyuri bátyád?

— Az nem löhet kend; régön elveszött az már a franczija háboruba. Hallottam hogy vót egy Gyuri bátyám, de annak már eddig csak a pora van.

— Én vagyok bizony. (Mutogatta a sebeit.) Utóvégre elfogtak, börtönbe töttek, de az orvosok möggyógyitottak, haza szabaditottak; möhetök a nagy világnak. Dehát hová mönjek? Othun sincs senkim, hát hallottam hogy te katona vagy, hát mögkerestelek.

— Hát mi vót az atyánk neve?

— Hát az anyánké?

— Mind mögmondta, mert a papnál mindönt kiirt.

— Hát a plébánosnak mi vót a neve?

— No aszongya, már elismeröm hogy kend az én bátyám; mos már üjjön le!

Az öreg invalidus katona leüt, kicsit pihent; de utóvégre mivel azt leste, hogy van-e pénze, hun vöszi a pénzt, mikor a fiatal katonák kirukkótak, kérdi:

— Hát te nem rukkósz ki a többivel?

Mikor kirukkoltak, asz'mongya:

— Hát Gyuri bátyám, öszik-e kend valamit?

— Ha vóna, biz én önném.

Szól mingyár egy közembörnek:

— Ereggy a kantinba, hozzál pecsönyét, bort, szivart.

Ez osztán mingyár szömbetünő vót az öreg bácsinak; asz'mongya:

— Ne pazald a pénzödet öcsém annyira, gyöngébb koszton is möglöszünk.

— De már mos csak egy kicsit igyunk-ögyünk.

Öttek-ittak, beszégettek, elűhoztak mindönfélét egyrül is, másrul is. Este felé van az üdő, hazagyünnek a katonák, hát az öreg bácsi csak od van. Möggyün az este, letakarodik mindönki, hanem a Pénzös János csak viteti a bort, pecsönyét, szivart. Egyször osztán már nem állhatja az öreg; asz'mongya:

— Ugyan édös öcsém, mégis — aszongya — te ennyire kőttöl, hát hun vöszöd te a pénzt?

Hun vöszöm! Mit keresöd te azt? Csakhogy van.

Az éjjel a császár nem aludt semmit, hogy talán möglátja, hun vöszi a pénzt. Csak leste, de a

János nem mönt sehová se, csak od vót az ágyon. Másnap is csak beszégettek, öttek-ittak. A János nem rukkót ki. Második este osztán mögin csak kérdi az öreg:

— Hun vöszöd te azt a pénzt?

Mikor mindönki letelepödött, elaludt, akkor osztán mögrántja az öregöt:

— Gyuri bátyám!

A' mög ugy tötte magát mintha aludt vóna:

— No mit akarsz?

— Hát keljön kend föl! Gyüjjön kend, elmönjünk valahovál.

— Möglátnak az őrök!

— Ne féjjön kend, nem lát minket mög senki a jó istenön küvül.

E'köllött, ippen ezér kutatolódott.

— No gyüjjön csak kend, mönjünk!

De mikor elmönt előtte, mindön őr behumta a szömit, elaludt. Elmöntek a városba. Egy nagy keresködő bót előtt mögállt.

— Mos, Gyuri bátyám, ebbe a nagykeresködő bótba bemögyünk.

Elüvött a zsebgyébül egy valamit, avval a zárt mögnyomta: ledurrant. Avval szépön nyitotta ki az ajtót. Pinty, pinty, pinty, lepattogtak [a zárak]. Akkor bemöntek, möggyujtotta a lámpát, akkor osztán odahítta a bátyját ahun a pénzkassza vót végig ott a ládán.

— Nézze kend, mennyi itt a pénz! Hanem hozzá ne nyújjunk, mert ez már mög van óvasfa; hanem elmönjünk az asztalhó, kihuzzuk az asztalfiát, ott mögraktyuk a kend invalidus köpönyegének a zsebgyét.

Kétfelül mögrakták az invalidus köpönyeg zsebgyét, ugyhogy mögérte vinni. Becsukott mindönfélét. Mikor kimöntek, asz'mongya:

— Mos gyüjjön kend, főmönjünk az emeletbe.

Főmönnek az emeletbe, ott is kinyitja az ajtót, ég a lámpa. Két szöméj aluszik az ágyon, odavezeti.

— Nézze kend Gyuri bátyám, mi van itt az ágyon!

— Van egy vén embör, egy gyönyörű szép fiatal asszon mellett fekszik.

— Ez a nagy gazdaság ezé a vénemböré, és ez a fiatal gyönyörű szép asszony elmönt hozzá azér, hogy ez nagyon gazdag és ur lösz mellette; ugy-e pedig nem illik e'mellé a vén borzafatuskó mellé ez a gyönyörüszép liliomszál?

— Nem bizony!

— De mönjünk, mer fölébrennek.

Avval kimöntek, becsukták az ajtót. Elmönnek egy másik nagy gazdag bóthol.

— No aszongya, ide mögin bemönjünk.

Ott is kinyitotta az ajtót, mög a belsőt is. Möggyujtotta a lámpát, mögin mögmutatta neki a kasszát, azt a sok pénzt. Mögin asz'monta:

— Ehhöl már ne nyújjunk, mer ez óvasott pénz
Akkor mögrakta az öregnek a tarisznyájját, akkor mögin egy pár marékkal kivött. Ölég lössz e'neköm addig, mig elfogy. Mikor osztán becsukott mindönfélét, ott is főhítta az emeletbe. Asz'mongya, mikor bemönnek:

— Nézze csak kend, itt mög fekszik egy vén banya egy szép fiatal férfiu mellett; itt mög ezé a vén banyáé ez a nagy gazdaság, és ez a fiatal embör elvötte, hogy nagy ur lössz mellette. Ugy-e ez nem isten röndölése?! Hanem mos gyüjjön kend ide az ágyra, ezt a vén banyát főtöszöm a kend vállára és elvisszük a'mellé a vén zsidó mellé!

Hej, huzakodik a Gyuri bácsi:

— Én öcsém, el nem viszöm.

Ej akkor erre-arra, kaptya azt a vén banyát a vállára, csakugy gerinczöl. Elvitte a vénembör mellé. No, aszongya, ez az isten röndölése. Bezárt szépön mindönfélét, ott hatta üket.

— No, asz'mongya, Gyuri bátyám, mosmég valahovál elmönjünk, hanem utasittom kendet arra, hogy ott ahová mos mögyünk, semmihöl a világon ne nyújjon, mer mos szent hejre mögyünk. Hát látta-e kend a szentkoronát?

— Én nem vótam ott, ahun azt tartják.

— Hanem ott,. mihejöst bemögyünk, térdre borúni és imádkozni! És mindönt mögmutatok, hanem ha hozzányul valamihöl, rögtön kardot huzok, és vége az életinek. Itt zsidókébul ha vöszünk is,

marad és azután löhet élni; hanem az osztán szent hej!

Ott is sok őr van; az öreg fét, tötte magát.

— De csak gyüjjön kend bátran!

Mikor bemögy, kinyitja a vas kaput, kinyitja az első ajtót. Az első szobába mingyár vót nagy ládákba pénz. Asz'mongya:

Nézze kend, ez arany, e'mög ezüst, e'mög bankó; möjjikbe mijjen van. Ez mind a szögény embör ereje, ez mind ugy van ide beszödve; ha valami kiüt vagy valami csapás lössz, ez a szögénségre ki lössz osztva vagy háborus világba el lösz használva.

Hát az öreg csak szépön nyul ám: egy szép uj bankót ki akar vönni.

— Nem hágy kend békit? Mos mingyár körösztűszurom!

A tizönkettedik szobába vót a szent korona. Ott a Pénzös János mingyá térdre esött és imádkozott, ráparancsót az öregre is, akkor oda hítta a szent koronához.

— Nézd — aszongya az öreg — eggy arany olmát!

— Hej — aszongya — mit mondtam?

— De már mégis ezt nagyon szeretném.

Nem mert az öreg osztán semmit elvönni. Mindön ajtót becsukott, avval osztán elmöntek a kaszárnyába. Hazamöntek, lefeküdtek.

Másnap röggel a János mingyá hozatja a pálinkát, jó fölöstökömöt. Mögfölöstökömőtek. Akkor asz'mongya:

— Mos Gyuri bátyám, keljön már föl, mos már mög is szólnák, hanem most kimögyünk a városba, majd én ott váltok egy szobát, ott a pénzt mögóvassuk és akkor a mi tartalma van a két zsebnek mög a tarisznyának, mögóvassuk. Akkor kend elmögy a szülőfődünkre, bejelönti magát a papnak mög a jegyzőnek és mögmondja, hogy mögszabadút a sok csapások, bajok után, hanem most mivelhogy sokat szenvedt, egy kis pénzt szörzött és a szülőföldén akar mögtelepönni és egy birtokot akar vönni; akkor osztán azonnal tudósitt engöm és én is hazamögyök.

Igy az öregöt mögoktatta, hogy igy cseleködjön. Elmöntek a városba, egy szállóba egy szobát vött, ott a tarisznyábul mög a zsebökbül szépön kiöntik a pénzt, mögóvasták. Körülbelül vót eggy ötfenezör forint tartalma.

No ezön vöhet birtokot. Majd osztán mögvöszi és tudósitja, és mint gazdálkodó tiszt lösz benne, az öreg mög nyugodalmassan éldögél. Elpakótak. Elmönt a városba, hogy keres egy kocsit aki elviszi. Hát harmincz forintér vitte vóna el, ahovál ü mögfogadta.

Akkor osztán egymástul elbucsusztak. Pénzös János elmönt a kaszárnyába, az mög fölűt a kocsiba. Mikor a császári lakhol értek, asz'mongya az öreg:

— Fordujj be ide!

— Minek? Hiszen nem ide vagyok én fogadval.

Akkor bemönt a császár, levetkőzött az öreg

invalidus-ruhábul, összeszödte a tanácsosit nagy nevetéssel, hogy ü kijátszotta a Pénzös Jánost. Hanem parancsóta a legényeinek, hogy:

— Mos rögtön mönj el és a Pénzös Jánost neköm állitsd elü.

Egy generálisnak pedig mögparancsóta, hogy:

— Ezt az öreg invalidus-ruhát vögye föl, és ha maj tagadja, én magát hiatom be, hogy hát e'vót az.

A legén mingyár elmögy a kaszárnyába, szóllitja:

— Pénzös János! hiatja kendet Őfölsége.

— No most az a vén akasztófára való ütet elárúta; mos bizonyosan hogy bajba keverödök. Mos má' mindegy, nem löhet a parancsot mögszegni, el köll mönni.

Főmögy a palotába, mingyár a császár mondja neki:

— Hát János, hol vótál te az éjjel?

No akkor mingyá mögijedt.

— Én, aszongya, Fölségöd, othol vótam a kaszárnyába.

— Hallgass, aszongya, csak vádold el, hol vótál te az éjjel? Csak vádold el, mert ippen mos vót itt a bátyád, még a szentkoronához is be mertél mönni! Gyere csak te vén kutya!

— Akkor az bemönt hozzá. Hát itt és itt vótam Fölség; ha egyször így van, hát vége az életünknek.

De akkor az a két pár már a császárhol möntek panaszra, hogy üket az ördög elhurczolta.

— Még ezöket is elcseréted, hát most ezér, de még azér hogy a szentkorona... Hogy mertél bemönni? aszongya.

Akkor osztán elmondta neki, hogy:

— Fölségöd, én — aszongya — suhunse töttem kárt, mert azt az isten röndőte össze, azér hordtam össze.

Akkor osztán mögverögette a vállát:

— Dörék gyerök vagy János, hogy a kincsökhöl se nyultál, a mi mög vót óvasfal, csak a vegyesköresködésbül vittél és a szentkoronánál is böcsülötössen viselted magadat. És még a két öregnek és a két fiatalnak is eggyütt köll lönni. Hanem én vótam a te Gyuri bátyád. Dörék gyerök vagy, hogy csak mutattad. Most — aszmongya — tisztöllek, böcsüllek, és mig élsz, én mellettem fogsz étközőnni, a mig csak élsz, mivel ijjen böcsületös fiu vótál. Éjjetök ugy, a mint a János elröndőte! Halem azt mondd mög öcsém, hogy azt a mivel mindön zárt kinyitottál, mi löhet az.

— Akkor osztán elmondta neki:

— Én, mikor surgyánka legén vótam, apám-anyám elhalt, beálltam egy csapat rablóbanda közé. Vótunk tizönketten. A mi vezérünk egy bábaasszonnak mögfizette, hogy neki keressön ojjan asszont, a kibe mozgó gyerök van. A bábaasszon kapott egy pár forintot, oda vezetött bennünket, és azt a mi

vezérünk legyilkóta, a kisgyörököt kivötte és annak a neveletlen ujját lemetszötte, avval löhetött mönni akárhovál, az mindön zárt kinyitott, mög nem látta senki. Hanem egyször a csöndérség körbecsipött bennünket és néhányunk elesött, én pedig a vezérnek a táskájjábul ezt kivöttem és beálltam katonának. Én evvel jártam be, ahovál csak akartam; evvel nem látott mög senki. Avval kivötte a tarisznyábul és kitötte, hogy hát tessék, id van. Akkor összehiatott a császár püspököket, papokat, hogy ezt az ártatlan kisgyerök ujját mögkörösztölni, hajón fölűni a tengörre, ott tönni prédikácziját és a tengörbe beledobni. Ugy is lött. Hajóra űtek szép sereggel, elmöntek a tengör közepibe, ott misét mondott, szép prédikácziját és ugy ejtötték a tengör közepibe, hogy azt többet senki ne fog-gya használni.

(Kovács György, Juta.)

6—7. Egy juhász meséje.

A)

Egy juhász hajtott az erdőbe legeltetni, és mikor hajtott, látott egy határtüzet és a tüzbe ugy fölvágta magát egy kégyó: fölvágta a farkát, a birkák mög kétfelé szaladtak onnét és a tüz ott maratt és a kégyó vagdalózott ott a parázsba. A juhász odamönt, mögsajnálta, hogy a kégyó ott a tüzbe

szenved: a botjával szépön kiforditotta. Akkor a kégyó mögszóllamlodott a juhászhol. Aszmongya:

— No te juhász, mit kivánsz te most én tülem, a mér engöm a tüzbül mögszabaditottál?

Erre a juhász mögdöbbent, hogy ez micsoda löhet, hogy még beszéni is tud a kégyó.

— De mit kivánnék én te tüled, nem tunnál te neköm semmit anni!

— De én mög akarom ezt hálálni, én tégödet boldoggá töhetlek, ha akarod. — Aszmongya: Ha mög akarsz tanúlni mindönféle nyelvet, én mögtanitlak rá rövidössen, de oly föltétellel, hogy ha azt te valakinek mögmondod, azonnal möghalsz.

No hát fogadta a juhász, hogy nem mondja mög senkinek, titokban tartja.

— No hát csak hajtsál, mönjél a birkáid után, mögtanulsz mindönféle nyelvön beszéni, madárnyelvön tudsz; ha ez a titok benned lössz, addig tudsz érteni, de ha kimondod, vége az életödnek: azonnal mög fogsz halni.

De a birkái már az erdőbül kiértek. Hát a mint az erdőben mögy, egy podvás fához odaér, csonka teteje vót nekije, azon két szarka ugrál. Azt csevögik a szarkák:

— Már a takarékbul elhordtunk mindön pénzt, ez a nagy advas fa mögtellött; de még van; hogy azt még hovál hordjuk.

Ezön tanakodtak a szarkák. Hát a mint a juhász azt möghajja, körűnézi a fát;

— Ejnye hát a kégyó most énvelem jóttött: ez az advas fa tele van pénzzel!

De a birkái már elmöntek azalatt egy rétbe: a rét be vót keritfel, hanem a kapun beszöktek. Két kutyájja vót neki: egy puli, mög egy szöléndök, ezök a birkákkal möntek. Hát mikor a kert mellé ér a juhász, benéz a vágáson, egy nagy farkast lát a birkái után, odamögy a pulihol, asz'mongya:

— Adjál neköm egy birkát, mer én éhös vagyok.

A puli asz'monta neki:

— Én miattam mind elvihetöd; hanem od van az a nagy szöléndök, a gyepű alatt fekszik, ha az ád, én nem bánnám, én miattam mind elvihetöd.

Ezt osztán mögértötte a juhász, hogy a farkas hogyan kért a pulitul birkát, a puli mög hová utasitotta a farkast.

— Mögájj csak puli! Maj kidolmányollak én tégöd!

Odamögy a farkas a szöléndök kutyához:

— Adjál neköm egy birkát, mer én ehös vagyok; a pulitul má kértem, de az ide utasitott, hogy te majd adol.

— Gyere csak, majd adok én neköd birkát.

Fölugrik, utánna a szöléndök, de biz a farkas elszaladt. Akkor osztán a juhász bemönt a birkák után, odahíjja a pulit, akkor osztán két ódalrul jól kidolmányójja. Hát mikor ölég vót neki, hogy elverte jól, akkor mönt a szöléndök kutyához, hogy majd azt szépön mökezirógatja; a'mög félt, hogy

ü rá is rákerül a sor, be nem várta, elfutott. Igy a juhász kintelen vót a puli nékün őrizni.

Este lött az üdő, hazahajt a juhász. Vót neki két erős szamara, mög vót neki eggy öreg édösaptya. Aszmongya az édösaptyának:

— Papa, fog-gya kend be azt a két szamarat hosszi kocsiba; elül-hátul cserént tönni, két fejszét föltönni a kocsira!

— Mit akarsz fiam, hiszen van nekünk fánk öleg, nem kő nekünk hozzá.

— No csak fogadjon kend szót, elmönjünk az erdőre, aszongya.

Az öreg engödelmesködött, befogta a szamarakat, főtötte a két fejszét:

— Hát most elmönjünk, nem bánom.

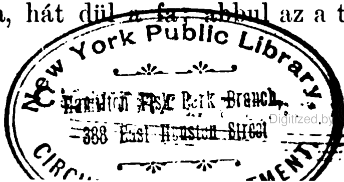
Ez alatt osztán a juhász is bezárta az akót. Az aptyával eggyütt möntek az erdőre. Mikor odaértek ahhol az advas fáhol:

— No most itten fordújjon kend mög, és a szamarakat ki kő fogni! Ezt a fát levágjuk.

— Hó fiam, mit akarsz te evvel a nagy fával, hiszen nem tudjuk mink ezt lehordani!

— Nocsak engödelmesködjék kend, fogadjon szót, és ezt levág-gyuk.

Az öreg mögijedt a nagy fátul, hogy ennyi fát neki vágni köll; de a fia főtürőzött, nekivágott a nagy fának kétfelül, osztán kikopácsolta. Egyször mikor jól bevágta, hát dül a fa, ahhul az a tengör

sok pénz csakugy dűt le. Akkor az öreg a sok pénztül mögijedt, de a fia asz'monta nekije:

— Most boldogok löszünk, csak pakójjuk fő mingyár a kocsira!

De nagy éjjel vót már. El is tudták tönni röndössen a kamarájjukba. A felesége mög nem tudott mi csinyáni: tudakolta tüle, hogy hun vöhették. Asz'mongya:

— Ne tudakódd, akarhol vöttük, csakhogy van.

Ezök után az asszon nem hagyott békét az embörnek, mindig csak faggatta, kéntatta, hogy hun vötte a pénzt, annyira, hogy hát mögmondta, hogy az erdőbül hozták eggy advas fábul.

— Hanem osztán hogyan tudtad mög? — Azt nem mondom mög; mer hogyha én azt neköd mögmondom, én azonnal möghalok.

— Dehogy is halsz mög, csak mondd mög! Azér csak nem halsz mög.

— De én möghalok.

— Ha möghalsz, möghalsz!

Igy töprenködött az asszon: hanem magába mondta.

Másnap mögin kérdözte, hogy csak mondja mög, hogyan taláta mög.

— Semmiért se.

— Nohát csak próbára. Mondja mög kend, dehogy hal mög!

— No ha már ennyire kivöszöl a hénárbul, nem bánom, készitsd el a *hidegágyot*, adjál ne-

köm halálravalót, lefekszöm, a hidegágyon mögmondom.

Az asszon méginkább ugrabugrált, hogy csak mondja mög, hogy mennél előbb tudja mög. Azt hitte, hogy valakit agyonvert. De hát jó uton-módon taláta. Mikor osztán mögkészűt a hidegágy, fölőtözött az embör.

Akkor osztán már hire lött, hogy halódik a juhász. A'mög kitárta az ajtót, hogy csak nézzék az ü halálát, hogy majd ü hugyan hal mög. Hát nagyon sok nép oda gyült. Mögkészült a hidegágy, az állát főköttette és lefeküdt a hidegágyra. A szöléndök kutyájja mög az ágy alá feküdt, hogy ha már a gazdájja möghal, ü is a gazdájjával mögy: mögdöglik, elpusztul. Hát asz'mongya a juhász a hidegágyon:

— Te asszony! Adjál te annak az én kedves kutyámnak egy darab könyeret, mer az ojjan szomoru: látja hogy én möghalok, hát ü is velem eggyütt elpusztul.

Az asszon mingyár vág egy nagy darab buzakönyeret; de a kutya csak körösztültötte a két első lábát, az állát rátötte és ugy nézte nagy szomorujan a könyeret. A kokas, a mint az ajtó nyitfa vót, eszrevötte a könyeret és vagdalta, csipködött és kotytyogott:

— Gyertök, tik is ögyetök! A kutya mög rámorranik;

— Mér bántod te azt a könyeret, hiszen nem a te számodra van az odatével, hanem az enyimre; nem látod hogy a szögén gazdánk halódik és mégis ojjan étfággyal öszöd azt a könyeret? Én nem tunnék egy falatot se, te még az én részemet is ojjan jó étfággyal öszöd, hát nem szomorkodsz?

— Mér szomorkonnék? Dögőjj mög a gazdáddal eggyütt!

E'mög osztán a juhász hallgattya az ágyon, hogy mit mond a kokas. Le akart ugrani, hogy majd a kokast agyonnüti, de hát bevárta hogy mi gyün ki ebbül. Asz'mongya a kokas:

— Ölég hitfán rongyembör a gazdád, és teneköd ippen ojjan kevés eszöd van mint a gazdádnak; énneköm van hetfen-nyóczfan feleségöm, én tudok neki parancsóni, ü mög annak az egynek nem tud. Hát dögőjj mög a gazdáddal eggyütt. Én azér panaszkodjak?

Ekkor a kutyának mingyá jobb kedve lött, hogy igassága van a kokasnak. De a juhász főkelt ám az ágybul!

— Gyere asszony a kamorába! Majd ott mögmondom hogy hun találtam.

Akkor levött a szögrül jó erős kötelet, összefonta kétrétüjen. Aszmongya:

Hát mos tödd össze a kezedet hátul!

— Minek tögyem hátra? aszongya. — Azér,

aszongya, hogy igy kő mögmondani, hogy hugyan találtam én azt a pénzt.

Az asszon hátra töszi a kezit, a' mög osztán egy sárga dróttal összeköti ezt a két hövekujját.

— Mos majd mögmondom azt, hogy hugyan talátam mög!

Kaptya azt a kétrétü kötelet, jó fejbe türüte vele, elü-hátú pofozta vele. Jajgatott: Jaj, möghalok!

Akkor mög végigtapogatta, jól verte egész a sarkáig. Mikor osztán jó kinagyóta, aszmongya:

— Hát mögmondjam-e?

— De hát igy köll mögmondani? No csak ne bántson kend, soha többet nem kérdöm. — Nézd én ezt igy talátam, igy köll mögmondani!

Sohase kérdözte többet az asszon tüle.

(Kovács György, Juta.)

B)

Egy erdőközbe vót egy nagy sásos rezulaforma, és abba élődött egy kis kégyó hét esztendeig; az onnan nem tud kigyünni, csak mindig od vót. Hát mikor a hét esztendő kikerüt, akkor gyojtották mög. Az akkor a kis kégyó ki akart mönni. Ott őrzött a juhász, azt kátti a juhásznak: — Gyere ede! Minek? — Hát engömet végy ki ebbül a tüzbül, te neköd jó szöröncséd lössz. Ne féll ám tülem, nem bállak. Látom, hogy fész, hát akkor csak annyit

tégy, hogy a kampódat nyujtsd be hozzám, én arra főmögyök, igy osztán kivöhetöl a tüzbül.

A mint ki akarta, hogy eldobi, de szépön a vállára a nyaka közi oda mönt a kégyó. Mikor odamönt: — Ne féll (aszondi) tülem semmit se; most tégöd én elviszlek az én apámhol. Aszondi: — Jaj hát most mi lössz ezökbül a birkákbul!

Od vót egy nagy kutya velik. Aszongya a kigyó. — Te avval ne gondójj; most csak elviszlek oda. És pedig maj az én apám akar adni teneköd sok pénzt, halem azt a pénzt el ne fogadd; halem od van az ajtó mellett egy kis kü, az ollan kü, hogy a világon a mit a kutya vagy a macska, vagy akarmicsoda állat beszéll a világon, ha tik, ha lud, mind mögtudod még messzirű, hogy azok mit beszének, hugyan beszének. Halem az én apám még arant mindönt akar adni, halem csak semmihöl ne áll, csak ahhol. Az ollan kü lössz, hogy a világon ha embör mög akar halni, azt mög tudod mondani, hogy e' möghal; ha pedig ollan lössz, hogy mögél még, azt mögtudod gyógyittani. Igy maj eltenyészödik nagyon: te hirös doktor löszöl, te jobban jársz ez után mint ha pénzt kapnál. Halem azt mögmondta: hogyha mögkapta a kis küet, mög ne mondja a feleséginek, hogy ü hugyan tanulta azt a mestörségöt.

Hát egyször osztán mönnek ám hozzájja többekön is, kit mög-gyógyétott mingyá, még kocsi is mönt érötte. Nagyon elhirösödött az országba. Mikor má jól kezdött gazdálkodni, a felesége mindig mondta,

hogy mér nem mondi mög ü neki, hogy mos má hát hugyan kapta. Halem mikor mög-gyütt, odamönt, ahun a birkákat hatta; akkor osztán még háromannyi lött a birka, mig odavót. Mikor hajt haza, akkor mondi az ur: — Hun vótál ennyi ideig? Én aszondi, elaludtam. — Hé, ennyi ideig elalunni! Osztán id van: ennyi birka vót, mos mög még mennyi van! No hát, te ögyebet nem töszöl, te löszöl számadó: te csak elmégy, mögnézöd, hogy a birkák hugyan vannak, te neköd nem parancsol senki.

Hát a' csak ugy járt a juhászok után; ollan vót mind egy gazda. Halem azér ha valahun valaki beteg vót, mingyá vitték. Igy hát möggazdagodott jól. A feleségi mondja, hogy hát ü neki mondja mög, mi után gazdagodott így mög. Egyször annyira rábeszéte, mög akarta neki mondani; mégis eszibe gyutott, hogy elkőne mönni. A mint kimögy, aszondi neki a kokas: — Ez a mi gazdánk eggy asszonnak se tud parancsóni; neköm harmincz-negyven is van, mégis tudok. Vönne csak föl egy nagy botot, verné el.

Akkor osztán aszondta az asszon: Kedvesöm, csak ne bántson, sase kérdözöm én, akarhunnan vötte!

Elmögy a juhászok után. Oda mögy. Hát van egy kis kölök kutya mög eggy igön vén. Aszondi a bujtároknak: — Te! Ezt a vén kutyát üssétök agyonn, ezöket a kicsinyöket mög tartsátok jól, adjatok neki mindönt.

Egyször mögy ám, hát ugat a kutya, az a vén kutya; hát azt ugati, hogy a farkas od van

körülöttik, még se mönnek ki abbul a pitarbul azok a birkások. Siet nagyhamar. Már akkor a farkas od van. — Te, hát nem hallitok, hogy ez a kutya mennyit ugat; hiszen farkast ugat az! Aszondi: — Te! Ezt a nagy kutyát agyon ne üssétök; többet ér ez mint azok a kicsinyök, mert ez eszrevöszi, azok mög nem vöszik eszre.

Hát nagyon möggazdagodott utánna. A feleségit jól el akarta naslagolni. Halem ha azt mögmondta vóna neki, akkor mingyá nem lött vóna neki tudalma.

(*Farkas Ferencz, Szt.-Márton.*)

8. A két koldus.

Mönt egy kúdis a faluba. Hát a mint mönt, egyször visszanéz: hát mögen mönt egy másik is. Hát igy mögvárták egymást, ketten möntek és aszondták mikor már elérték egymást: — két sor vót. — Hát tudod-e te az eggyik soron kúdísz, én mög a másikon; halem semmit mög ne ögyünk addig, mikor kiérünk szépön. Akkor mögmondjuk egymásnak hogy mit kaptunk és nemhogy mit kaptunk, halem elosztozzunk. — Nem bánom.

Akkor mönnek möndögélnek, hát a mint a mezőbe mönnek, a mezőbe van egy körtefa. Elmöntek, alájja leűtek és a körtefa alatt elosztották a

mit kaptak. Halem az eggyik eltagadta hogy mit kapott. De azér mind neki adta az a pajtása, magánál semmit se hagyott.

Főnéznek a körtefára, hát a körtefán van egy fészök. Ergye pajtás, mönj fő, nézd mög, mi van benne? Pajtás, tojása van! — Mutasd mög. De az aszondta rá, hogy akkor elhagyi. Pedig teli vót pénzzel, hát nem akarta. Akkor aszondi: — Én főmönök, lehányom. Te pajtás (aszondi), — fiai vannak! — Mutass le eggyet! — Elhagyi; nem mutatok le. — No hát én főmönök, ledöntöm. No jól van, enis le tudom dönteni, halem addig fő ne végy semmit se belüle, mig én le nem mögyök. Összeszödjük, elosztozzunk rajta.

Összeszödték-vötték, elosztoztak rajta. Nekiadta mind azt is a pajtása.

Jól van, mönnek. Möghalt a kirájnak a leánya. Igön nagyon bánta, és aszondta az az eggyik, hogy ük főtámosztik háromszáz forintér.

Akkor az a pajtása azt mondotta, hogy hozzon vizet, köll tüzet rakni a vasfazék alá, ü addig összemetéli azt a holtat, mög össze is raki szépön. Decsak nézte az a pajtása, mikor a pajtása darabóta. Akkor abba a gyönge meleg vizbe mögmosogatta szépön, akkor összerakta ugy a mint vót, akkor *háromszor mögkerüte egy bottal* a halottat, akkor osztán szépön főtámadt és ollan lött mint előbb vót, és háromszáz forintot kapott.

Mikor elmöntek, aszondta: — No hát tudod

pajtás, nézd ugye ott is odaadtam mindönt, most ezt is a háromszázat odaadom; halem te ellenbe ne kap' többet sohase, mer te nem tudsz igy tönni mint én.

Elvátak akkor egymástul. Hát mögen möntek. Mégis csak (aszondi) mégis mögporóbálli ü, mer még nem vót mögölégödve. Egy helön mögen ugy van. — Én is mögporóbállom; ha láttam hogy micsinyát, talán en is kapok háromszáz forintot. Hát ü elbonti ugy ahugyan látta attul. Jaj de mihaszna! Ü is összedarabolta, de nem tudta összeállittani sehogyse. Maga vót a halottal egy szobába; gondúkodik, hogy: Én inkább kárt töttem mint hasznot. Most mögfognak ett a szobába, nem tudok kimönni sehogyse.

Egyször gondolkodik: jó vóna a kálhát kiütni: a konyha tán nincs beszögezve. Mégis jobb lössz ha elszökik, mint hogy ott vesződjék vele.

Mikor mögy, mögen talákozik a pajtásával. Aszondi: Te pajtás! Nem mondtam én azt neköd, hogy én ezt neköd mind odaadom, te az után mögélhetsz!? Mégis te poróbát töttél. — De többet nem töszök. Mos már, hála isten, van ölég!

Igy osztán elmullott, jól jártak; halem az nem kapott semmit.

Talán az uristen vót az eggyik.

(Farkas Ferencz, Szent-Márton.)

9. A Bundás kutya.

Hát egyször elmönt egy erdős vadászni. Hát mikor möglát egy őzet, agyollütte. Hát mikor kivöszi a májját, tüdejét: eltöszi a tarisznyába, és elmögy az őz. Aszondi az erdős: — Uram énistenöm, így még sohase jártam, muta élök a világon. Visszafordul az őz, aszondi neki: — Te ahugyan jártál [az még semmi]; halem mönj el, a mónár komádtul kérdözd mög, hogy az hugyan járt.

Elmögy a mónárhol. — Adjon isten jó napot komámuram! — Adjon isten magának is. Ugyan má réguta nem vót ede hozzám. — De még mas se gyüttem vóna, halem igy jártam. — Hugyan? — Hát neköm aszondta eggy őz: — a tüdejét májját kivöttem — te ahugyan jártál; halem mönj el, a mónár komádtul kérdözd mög, hogy az hugyan járt.

Jól van. Hát vót a mónárnak egy legénye és elszerette a feleségit. Annyira-mennyire mögcsináta, hogy bundás kutya lött belüle [a molnárból]. Az esze mögvót mindönféleképpen. Hát vót egy örökbű tartott leánya; az (aszondi) ha egy kicsit jobban adott neki, élt, ha pedig nem adott* — —

— Bundás kutya vót a nevem; ütöttek-dobtak mint a kutyát. Én bizon komámuram — az eszöm

* Itt kezdődik a molnár felelete az erdős kérdésére.

mögvót ugy mint mast — kaptam magamat, elmöntem, hogy jobb gazdát keresök. A mint möntem a juhász felé, annak is vót egy nagy kutyájja, annak is Bundás vót a neve, de az enyim is a' vót. Gyün az nagy orditfa én hozzám, én mög váltig a farkamat csóváltam, hogy én féllök tüle. Mondi a juhász a kutyájának, hogy: nem szabad! Héj, én jól viselöm magamat. Hát ollan hitfán birkaakóba vót. Mikor elmögy a gazdám, oda az ajtóba neköm készitött kis hejet; aszondi:

— Bundás kutyám, itt hiba ne lögyön, mig én mög-gyüök a vacsorálásbul!

Komámuram, az eszöm mögvót éppenugy mint mast: mondtam vóna, hogy vigyázok, amint löhet. de hát elszunnyadtam. Egyször ébredök föl: nagy zörgölődés van az akóba és a farkas a birkákat össze-vissza fogdozi. Héj komámuram, mögfogtam én a farkast, mögőtem. Akkor, valami öt darab birkát mögőt, a farkast alútöttem, a birkákat ráraktam. De azér féltem a gazdámtul. Mönök én elejbe, mondom neki: hamar gyüjjön mert hiba van! Váltig mondtam vóna, komámuram, mert az eszöm ugy mögvót mint mast. Csak bemögy, benéz az akóba, akkor már haragudott, hogy a birkák mögvannak, de a farkast nem láti. Féltem is, komámuram, hogy mast már mögver. — Öllég; mögóvasom én a birkákat hogy hány.

Komámuram, az eszöm ugy mögvót mint mast; akartam vóna neki mondani, hugyan, mikép, de nem

löhetött szólni. Az én gazdám levöszi. Hát jól van. Még jobban gondomat viselte neköm, de még tejet is mindönt adott. Ha az én gazdám összeállt beszégetni valakivel, bár egy hétig is odavót, én ugy behajtottam hogy no. Az eszöm mögvót, de hát csak bundás kutya vótam.

Egyször möghallották hogy ez igön jó kutya. Eggy urnak vót egy kis gyeröke, — elvitte valami állat — halem a feleséginek nagy hasa lött. Elmönt, hogy ü azt a kutyát mögvöszi nagy-sok pénzér. De aszondta: nem adi oda. Váltig mondtam vóna komámuram, hogy adjon oda engöm, azér én mög-gyüök; de nem adott. Kaptam magam, kertökön körösztül elejbe, odaütem. Gyün az az ur arrafelé: — Gyere ede bundáskutyám! Fölűtem, melleje a hintóba, elvitt engömet magával. Mikor oda visznek, az ajtóba igazitnak szép hejet és mondik, hogy én mi csinállak; hugyan vigyázzak.

Komámuram, az eszöm ugy mögvót mint mast, de azér csak bundáskutya vótam. Hát egyször elszunynyadtam. Hát egy nagy, csudállatos nagy kégyó hozi ki a mögszületött, már akkor a második gyerököt. Akkor, komámuram, én neki annak az állatnak. Héj, nekimöntem én; én azt összevissza öldöztem, a kis gyeröket elvöttem, oda a pokrócz közi az ajtóba leterögettem. Féltem, hogyha gyün most mögen a gazdám, maj rosszuljárok én.

De komámuram, az eszöm éppen ugy mögvót mint mast: váltig mondtam vóna, hogy hugyan

csinálla azt. Hát egyször fejti ki, od van a kis gyerök. Akkor osztán vót nagy öröme az urnak. — Jaj uramistenöm, bundáskutyám, eddig is gondodat viseltem, halem ezután még jobban lössz!

Mögparancsolta mindönkinek, hogy ne bántsák a bundáskutyát.

Hát akkor, édös komámuram, mikor osztán szépön egyször gyünnek az urak oda, hogy elmönnek vadászni, aszondom én magamba: — (Komámuram, mögvót az eszöm, de mihaszna azér. Aszondta: el ne emésszék a kutyát, vigyázzanak énrám.) De komámuram, mégis töttem én azt [a mit gondoltam], hogy: én is elmögyök, mögtudom, hogy hugyan vadásznak.

A mint mögyök, komámuram, arra az árokpartra érök, a kin van a malmom. Nem möntem én az urak után, csak elmöntem én oda a malmomhol, hogy mögnézöm én, hugyan van az én örökbű tartott leányom és hogy azok hugyan gazdálkodnak.

A malomba bemögyök, senki sincs, csak az örökbű tartott leányom van a konyhába: főz; odavótak misére. Mindjár aszongya neköm, komámuram: — Jaj, bundáskutyám, mög-gyüttél! Mingyá könyeret adott. Hát poróbáta az azt, ahugyan látta: hát komámuram *az ajtónak a négy sarkát mögkente avval, a mit látott: ezön mód lettem, komámuram, a mint mast vagyok: mögen embör löttem.*

Hát komámuram, aszondom én akkor az örökbül tartott lányomnak, hogy mög tudná-e azt tönni

hogy a mikor mög-gyünnek, eggyik lönne nőstényszamár, a másik bakszamár? — Mögporóbáli. Mögkente avval a kenyőcsével, amint látta: hát szamár lött mind a kettő.

Akkor az örökbű tartott leányomat komámuram elvöttem. (Hát mast is a' vót a feleségi.) Akkor komám uram ugy töttem: csinátattam egy kis kocsit befogtam ezöket: feleségömet mög a legényömet; akkor mög én azokkal elmöntem, pazdergyát töttem föl, mindig a szemétvetőn ötettem üket; eggyaránt hajszoltam üket.

Egyször eszömbe gyutott neköm: jó vóna neköm elmönni ahhol az én uramhol, a kinek a kis gyerökit elvöttem. Elmögyök azon a két szamáron. Hát mikor oda érök, engömet nem ismernek mög. Vót annak a kis fiának, a kiért mögvött, — nagyhamar akkor mingyár mögszerették a szamarakat a fiának; mingyá mondta, (még addig nem is tudták hogy kivel beszének), hogy mögvöszi a kis fiának, e' majd elkocsiz rajta. Hát akkor aszondom: Tudja-e mast kivel beszél? Lássa, én vótam az a bundáskutya, a ki a kis fiát mögmentöttem, ezök mög eggyik a feleségöm, a másik mög legényöm vót, hát a hugyan azok énvelem elbántak, én most elbánok ezökkel. Ha mögvöszi, ennek jó lössz a kis gyeröknek. Halem ögyebet ne adjanak neki mint pazdergyát, és a szemétvetőn.

De azér gondját viselte ám az ur, mer az nem ugy nézte mint ü. Kapott sok pénzt, möggaz-

dagodott utánna. Nemhogy a malomér árendát füzetött vóna, halem még vött dupla malmot.

— No hát komámuram, mint maga a hugyan járt [az még csak hagyján.]; halem én a hugyan jártam!

(Farkas Ferencz, Szent-Márton.)

10. A jeles szolga.

Egyször vót egy szögény embör. Ollan szögény embör vót, hogy hát. Egy kis darab erdőt kapott, hát szögény irtogatta aztat.

A mint irtogati, odamögy hozzá egy szóga, aszondja nekie: — Jó munkát adjon isten, bátyámuram! — Adjon isten neköd is, öcsém. — Én elmögyök kendhő szógáni, ha mögfogad kend. — De mihaszna gyüssz el hozzám, mikor neköm nincs semmim se. Én nem fogallak mög. — Azér fogadjon mög. Vögyön kend két ökröt, én őrözgetöm, mögjavittom, ki is füzetheti az adósságát. Vöhet görhesöket, én meghizlalom, akkor osztán lösz pénz!

Beleeggyezött, hogy mögfogadi. Möggyün a mindönféle aratás. Hát akkor már, hogy ökröket is hizlalt, aszondi: — Gazdám! Mönjön el kend ahhol az urhol, vállalja el kepéjjébül ennek mindön gabonájját; maj letakaritsuk.

Elmönt a gazda, egy hódot vállalt. — Hát, egy hódot vállaltam, mer azt hiszöm: öleg lösz ne-

künk mögtakarittani. — Mönjön el kend most mingyá hozzá, hogy az egésszet mind! — Ki takaritti le? — Ne gondollon vele.

Elmögy hozzá mögen, hogy ük mind letakarittik.

Hát persze a gazda aratgatott; a szóga lefeküdt a hüsre. — Hát szóga, igy lefogy.

Ott maradt a szóga. Másnap röggel, mire a gazda odaért, mind letakaritotta, de össze is hordta két kazalba. Akkor osztán aszondja a gazdájjának: — No hát gazdám, most mönjön el kend az uraságхol; le van takaritfa, és mi nekünk annyit adjon, a mit mi ketten kenddel elhozunk. — Osztán mi lössz az? — No kend csak annyit kérjön.

Aszondi az uraság: Nem kivánja az erejüket; többet is ád.

Elmönnek. Aszondi a gazdájjának: — Mönjön el kend, vág-gyon két petrönczehordó rudat!

Elmönt; vágott, de vékonyat. Elmönt a szóga, vágott két cserfát le. — Gyüjjön kend, vigyük. Odaérnek. A legnagyobbik alá szurta a petröncze-hordó rudat. Aszondi: Szóga! Ki viszi ezt el? — Mink. Mönjön kend elü, fog-gya kend mög! — De én hiába fogom mög! Mögfogi: ollan könnyen vitte, miha nemis lött vóna. Hajti, foggya a szóga. Hát egyször kinéz az úr, káttik: — Elviszik ám mind a buzát! Hamar ereszszétök el a legnagyobbik bikát, had szórgya széjjel!

Visszanéz a szóga: — Tögyük le gazda! — Mögfogi a bikát, fődobi a kazal teteire: — No most vigyük!

Viszik. Akkor utánnaerösztöttek egy hordó bort: — Mögállon kend gazda! Akkor mög azt is högyibe dobta.

Hát viszik. Hát van most már mindönféle. Hazaviszik a gabonát. — No hát gazdám, mostanék id van buza, id van pénz, mindenféle, ebbül mögélhet kend, jó gazda löhet kend. — Hát mostanék, miér szógáltál engömet? — Én azér a szelet könyérér, a ki a tükérül elveszött, azér szógátam eddig kendet. — Nem kivánom én azt mostanék; csak szegődj be, mögfogallak. — Én csak edáig szegődtem, van mast már mindön, mögéhet kend.

Hát esztendeig szógáta azér a szelet könyérér, és mindönfélét, a mi csak köllött neki, mögszörzött.

(Farkas Ferencz, Szent-Márton.)

11. A rászedett molnár.

A mónár bemögy a szobájjába és a mónár legénye ott fekszik a felesége mellett. Nem szót a mónár, kimönt. — Két fejet látok, de már mégse szóllok, háboruságot nem szörzök.

Kimögy a malomba, az asszon mög leugrik az ágyrul, átulmögy a szomszédja asszonyához. —

Nézze csak kend Bözse néni, hugyan jártam ; aszondja az én uram, hogy két fejet lát.

Mi vót kedvesöm a vacsora az este?

— Petrezsirmos kása.

— Mingyár elmögyök a malomba.

Avval ott egy kis terét vösz a hóna alá, elmögy a malomba.

— Adjon isten jó röggelt, két mónár!

Aszondja:

— Osztán mi ez?

— No, mögbocsásson, az isten áldjon, az este jólaktam petrezsirmos kásával, és most két fejet látok.

— Mivel lakott kend jó'?

— Hát édös gyerököm, az este petrezsirmos kását öttem, hát most két fejet látok.

— De jó, hogy azt a kedves feleségömet nem bántottam! Hiszen mint az este nálunk is petrezsirmos kása vót, és én is két fejet láttam.

(Farkas F., Szt.-Márton.)

12. A megregulázott feleség.

Vót eggy embör mög a felesége. Akarta, hogy a feleségit egy kicsit regulázi. Hát mint holnap vasárnap lössz, gyülést parancsoltatott a biró. Hát mikor hazamönt az ura, aszondi neki: No embör, mér vót a gyülés? Tudom, későn gyün ám kend. Hej kedves feleségöm, jórú vót: eddig én parancsol-

tam neköd, ezután te parancsolsz neköm. Jó van édös emböröm. Hát a komámasszont elhídd délután a högyre; mulassunk, hust vigyünk, süssünk. Osztán ugy lössz: maj mikor estefelé a kanász hazaereszt, akkor ugy-e a komámaszont elhozod a hátodon haza? El bizony kedves feleségöm; a hugyan te parancsolsz neköm, azon mód töszöm.

Mikor osztán mög-gyün az üdő: Nohát embör, eggyet igyál, avval osztán a kedves komámasszont a nyakad közi és hazáig le ne tödd, azt mögmondom!

Hát ollan kis horhó vót, osztán háskó vót. Hát odaértek és aszongya nekie: Kedves-édös komámasszony, itt letöszöm kendet, átulmönök ezönn a háskónn, akkor mögen a vállam közi vöszöm kendet: könnyebben mögyök azonn a vőgyön. — Aszondta neköm az én kedves komámasszony, hogy én azt mög ne engedjem, hogy engöm levögyön kend.

Avval röndőt az embör egy kis botot, avval fordétt a komájja asszonyán: leesik, od van a bot, üti, kettőt-hármat körösztül a háskón. Hazáig futott.

Jól van. Akkor visszamögy a feleségihöl. No, hát má hazavitted a kedves komámasszont? Már eddig régön otthun van. Halem most tudod embör, most igyál te is eggyet, még beszögezzük a pinczét; most mög engöm vigy haza. Jól van édös feleségöm.

Beszögezik a pinczét. Viszi odáig: Száll le édös feleségöm, had mönjek körösztül a háskón: maj könnyebben viszlek. Azt nem töszöm! No már

csak mögtöhetnéd velem azt a jót! Akkor fordétt a feleségin is eggyet, kettőt-hármat ráhuz: puff! — Talán a kedves komámasszonynyal is ugy bántál el? — Ugy hát! Hazafutott. — Elmögyök a biróhol. No csak mönj el! Nem vót arrú a gyülés! Édös feleségöm, csak én tégöd poróbátalak; eddig te parancsótál neköm, halem mái napon már én parancsolok néköd!

(Farkas Ferencz, Szent-Márton.)

13. Mátyás királyról.

Mátyás király utazott, és a mint egy falun körösztül mönt, egy embörnek a' vót a háza ódalára irval: »Bú és bánat nékün élt.« Akkor azt mondotta a kocsissának:

— Hó, mögállj! Én még az országba sokfelé jártam, de olyan embörre nem találtam, a ki bú és bánat nékün élt. ..

Akkor bemén hozzája; azt mondja:

— Maga légyön a biró?

— Igön, azt mondja, én vagyok a biró.

— Hát, azt mondja, a' van a háza oldalára irval, hogy bú és bánat nékün élt.

— Igön, én a'nékün éltem.

— Tudja, hát én vagyok a Mátyás király; id van mellettem egy nagy högy, hogyha két huszonnégy óra alatt mög nem tudja mondani, hogy ha az

mind aran vóna és mind ezüst vóna, mi érne annál többet, akkor vége az életinek!

Kezdött akkor busúni a biró, a ki bú és bánat nékün élt. Este mén, ereszt haza a kanász. Azt mondja a kanász neki:

— Maga még nem szokott busúni és most busul!

— Hogyne busúnék, — aztmondja — most vót itt a Mátyás király és asz'mondotta: id van az a nagy högy, ha két huszonnégy óra alatt mög nem tudom mondani, hogy ha az mind aran vóna és mind esüst vóna, mi érne annál többet, akkor vége az életömnek.

— Hej, azt mondja a kanász, nagyon könnyü! Ceréjjünk mög, azt mondja, lögyön maga kanász, én mög lögyek a maga házába.

Azonnal mögcserét: Én löszök a biró, majd elmögyök én, maj mögfejtöm én!

No csak elmönt Mátyás királyhol.

— Ugyan fölségös király, mög-gyüttem; én vagyok ebbe mög ebbe a faluba az, a ki bú és bánat nékün élt. Hát azt hatta a fölségös király, hogy ha az a nagy högy mind aran vóna és mind ezüst vóna, mi érne annál többet. Hát, annál a högynél egy szép májjusi esső többet érne, mer az a högy akkor csak eggy emböré vóna, de egy szép májjusi esső az egész országba mindönkinek szógána!

Akkor megszabadult az az embör.

Mátyás király még szinte utazott, hát az ut

mellett kapált eggy öreg embör. Azt mondja a kocsisnak:

— Mögállj! Itt ettül az öreg embörtül mögkérdöm, hogyan löhet ilyen öreg embörnek kapáni. Jó napot adjon isten, öreg apa!

— Adjon isten magának is.

— Ugyan, — azt mondja, — löhet kapáni?

— Löhet még lassan-lassan.

— Ugyan hány éves maga?

— Én — azt mondja — nyóczvan esztendős vagyok.

— Ez nagyon szép: nyóczvan esztendős embörnek löhet kapáni! Ugyan kéröm, hát hugyan élt maga ennyi időt?

— Jaj, kéröm én — azt mondja — éltem három esztendős könyérrel, mög éltem hat esztendős borral, osztán mög a feleségömmel esztendőbe egyször vótam.

Akkor mén haza a király, mondja a feleséginek, hogy micsoda öreg embör kapát itt ebbe mög ebbe a szőllőbe. Azt mondja a királyné:

— Ez nagyon szép!

— Kérdöm: hány esztendős, azt mondja: nyóczvan.

Azt mondja a királyné:

— Nagyon szép!

— Mög azt mondta, három esztendős könyérrel élt.

— A is szép!

— De mög asz' mondotta, hogy a feleségivel esztendőbe egyször vót.

— Ej de bolond embör vót!

Akkor már nem tetszött neki.

(Hetes.)

14. Jankó.

Egyször volt egy szögény embörnek egy felesége. Utóbb osztán a szögény embör feleségének nagyhasa lött. Mi csináljon szögény, most már fiazóban jár a felesége és sömmije sincs. Elmönt egy mónárhol, kért tüle egy mercze gabonát. A lisztöt vitte haza. Le akarta tönni a fődre, azt mondja a bába: Komámuram, ne tögye le oda, gyerök van ottanék!

A sarokba akarja tönni: Komámuram, gyerök van ottanék!

A láda elejébe akarja tönni: Komámuram, gyerök van ottanék!

A szögény embörnek 12 gyeröke lött egy hassal. Még eddig sem volt könyér, hát most mi lösz belűle; eddig se tudott könyeret állitani; hát még ezután! Utóbb letötte a lisztöt a szoba közepére, ott is elrítta magát egy gyerök. A szögény embör elhagyta a feleségét.

A gyerökök szépön fölnevelködtek. Mikor 12 esztendősek voltak, elmöntek, hogy fölkeressék az édös

apjukat, ha ü tülük mögijedt. Elutaztak egy nagy erdőbe, ott tanyát vertek. A mi vadat tudtak fogni, avval éldögéltek. Mikor a többiek elmöntek vadászni, a legöregebbik ott maradt a tüz mellett. A mint késziti a vacsorát, odamögy egy igön szőrös embör, odavitt egy békát nyárson:

— Te is sütöl pecsönyét, én is sütök pecsönyét; te is adol belűle, én is adok belűle.

— De én nem adok neköd, neköm nem köll a te békád!

— De hasadra ülök, mégis mögöszöm!

A mint mögsült a béka, a gyerököt fődhöl ütötte, ráűt a mellére, mögötte a pecsönyét.

Ez igy mönt mindaddig, mig a legkissebbik ott nem maradt. Ahhol is oda vitt egy békát a szőrös embör:

— Te is sütöl pecsönyét, én is sütök; te is adol belűle, én is adok.

— De én nem adok, neköm nem köll a te békád!

— Hasadra ülök, mégis mögöszöm!

Mikor mögsült a pecsönye, a gyerököt fődhöl akarja vágni, de biz a' jól összevissza-körmicsélte.

Elmönt a szőrös embör, akkor éppen egy kis porhó esött, a csapáson el tudtak mönni utánna. Hát csakugyan a főd alá mönt; egy likat talát és abba belebujt.

Észak fele kutyaugatást hallottak, odamöntek. Abba a városba mögvöttek egy könyeret, egy csutora

bort és egy sonkát, oda vitték a lik szájához. Kigyün az embör a likbul; azok mög elátak a lik mellé szanaszéjjel. Jól evögelődött, ivogalódott a csutorábul:

— De jó a jó Isten, még lábbelit is röndőt. Bizonyossan azért adott ilyen nagyot, hogy mindakettőt egy lábra huzzam.

Fölhuzta, avval a fiai körülállották. Azután kérdik tüle, hugyan mikép, — az ü feleséginek lött tizönkét gyeröke egy hassal, hát ü elszakadt a feleségétül. Meztelen volt, fölruházták, hazavitték az aptyukat.

Otthun voltak egy kis darabig. No! — azt mondja — elmögyünk mast mind a tizönketten; olyan anyát keresünk, a kinek tizönkét lánya van, azt vögyük el. Elmöntek egy királyhol szógálni mind a tizönketten és mindönik egy paripáér szógált. A legkissebbiket nem is akarta mögfogadni a király; de azt mondta: jó lössz a szakácsnék körü segitségnek. Ugy szegődtek, hogy mindönik egy-egy paripát kap. Mikor kitelt a szolgálatjuk, a bátyái válogatták a szép paripákat. Azt mondja a szakácsné a legkissebbiknek, a Jankónak:

— A fal mellett áll egy rossz csikó, azt kérd el!

No — azt mondja a király — nem vagy te a leghitványabb embör a világon; adok én neköd egy paripát, mög a rossz csikót is odaadom.

Fölüt a rossz csikóra; mellé kötötte a paripát, avval fölüt, tovább utazott a tesférgyei mellé. A szép paripa ugrát; kapta a kardját, levágta a fejét.

A bátyjai a város végén közel talátak egy árkot. A bátyjai átugráltak: ü mög beledült a sárba.

— Gyertök, huzzatok ki!

Ott hagyták. Mikor jól elmöntek, azt mondja a rossz csikó az árokba:

— Édös gazdám, látod-e még üket?

— Nem látom.

Azt mondja:

— Türűgess mög a zsebkendőddel!

Mögtürűgeti, hát egy aranyszőrü paripa lött belüle. Előbb akarsz-e a stáczión lönni, mind azok? Köss ki a karó mellé és vess elejbém pozdorját! Ugy tött vele. Mikor a bátyjai mönnek, akkor ő már a vendégszobába aludt.

— Nézzétök, az a Jankó lova!

Mönnek be, már az a vendégszobába aluszik.

— Te Jankó, mér nem ötödöd, itatod, a lovadat?

— Nem érdömli, mér dült bele az árokba!

— Mögérdömli az, mer előbb ide gyütt, mind mi. Ötess, itass, abrakoltass, mer mögyünk mindjár.

Avval fölűtek a lóra, tovább utaztak; a is czammogott azután utánnuk. A Jankó lova benn maradt a posványban:

— Gyertök, huzzatok ki!

— Nem mögyünk, minek vágtad le a szép paripát!

Mikor jó távol möntek, azt mondja: Édös gazdám, látod-e még üket?

— Nem látom! A Jézus tudja, hun mönnek már.

Akkor kiugrott: Mast türűgess mög a zsebkendőddel. Hanem végy te neköm egy itcze bort, egy zsömlét, akkor köss a karó mellé, vess elejbém pozdorját, mer mos már a bátyáid is az apád házáig akarnak mönni, nem lössz ötetés.

Mikor odaérnek a bátyái, azt mondják:

Nézzétök, id van a Jankó lova!

Mikor érnek be a vendégszobába, már a Jankó ott aludt a vendégpadon.

— Te Jankó, mért nem itatod, ötetöd a lovadat?

— Nem itatom, ötetöm én; mér mönt bele a sárba! Nem érdömös azt itatni, ötetni.

— De érdömös azt, mer te mindig előbb jársz, mind mink.

— Én közelebb találom az utját.

Akkor fölűtek a lóra, ü is mönt utánnuk. Szinte elmaradt utánnuk. Mikor haza érnek, akkor a ló azt mondja:

— Csak dugj el elülük!

Mikor a bátyái möntek, az anyjuk nézögeti üket: Hát, azt mondja, az öcsétöket hun hagytátok?

Édös anyám, nem tudjuk, hun van; elmögyünk, fölkeressük.

Akkor ugrik elő a Jankó: Ne mönjetök, bolondok; harmadnapja itthun vagyok.

— Hun a lovad?

Az ól háta mögött szomorkodott; bekötötték az istállóba a fal mellé, a magukét mög kivűrül.

Korán röggel mönnek be, hát látják, az egész istálló tüzbe van. Kiesnek hanyatt. Odamögy a Jankó: Az én lovamnak a szőre ragyog! Akkor a rossz ló maradt is ugy mind volt: olyan aranyszőrü ló. Utóbb a gyerökök voltak együtt; akkor mondták, hogy keressünk olyan anyát, a kinek tizönkét lánya van, azt vögyük el.

A mind mönnek, látják, hogy egy banya nyócz rákon szánt. Előre osztán a kis ló mögtanitotta a gazdájját, hogy mit feleljön a banyának.

— Jó napot adjon Isten, édös öreg anyám!

— Adjon isten; de régön nem láttam ilyen tizönkét akasztófára valót!

— Én is régön láttam ám ilyen tüskére való vén boszorkányt: tizönkét ökrön szánt.

— Hová möntök édös fiaim?

— Elmögyünk, olyan asszonyt keresünk, a kinek tizönkét lánya van, mer mi tizönketten egy-tesférök vagyunk.

— No — azt mondja — csak mönjetök, éppen neköm van; csak mönjetök, előbb fölszántom ezt a darab fődet.

Egyször azután azt mondja a kis ló a gazdájának: Nézz vissza a banya felé! Hát olyan szép nyolcz paripán szántott, hogy no. Már akkor dülőzött. Akkor osztán elérte üket, csakugy ropogott; beszállitotta üket egy fehér házba. A kis ló vág-gya

a pallót: Se ne ögyél, se ne igyál édös gazdám, mer teli lösz rakval álomporral!

Mögfogadta a lovának a szavát. Este a banya fölszállitotta a tizönkét lányát, mög a tizönkét gyerököt a pallásra. A lányok fejihöl mindönikhöl rakott egy szakasztót. A tizönkét lova a banyának az istállóba volt, mög a gyerököké is. Egyször mögen vággya ám a pallót a ló. Lemögy a gazdája, azt mondja a ló:

— Mast osztán forgasd el a szakasztót a lányok fejitül a gyerökökéhöl és a banya lovait kötözd a bátyáid lovainak a helyére.

Elkötözte a lányok fejitöl a szakasztót. Mögy föl a banya élös karddal, a tizönkét lányának a fejit levágta; mögy az istállóba, a maga lovait levágta.

Mögint vágja a pallót a kis ló. Látja a gyerök, hogy tizönkét ló le van vágva, mög a palláson is a tizönkét leány.

— Mast — azt mondja [a ló] — csak készüljetök, mert a banya annak a nevében vágta le a tizönkét lányát és a tizönkét lovát, hogy titöket emészt el.

A gyerökök meg voltak ijedve, hamarossan elvágtattak. Még a Jankó ott maradt továbbra.

— Mast — azt mondja a kis ló — mast nyergelj föl és ugy ülj föl, hogy a nyerögfej mög ne zörrenjön, a banya föl ne ébredjön.

Mire a banya fölüt a lapátra, már a gyerök a vizön átal volt. Gyün utánna a banya:

— Kiemésztöttél tizönkét lovambul, tizönkét lányombul; várgy akasztófára való, még kezemre gyüssz!

— Mast — azt mondja a ló — édös gazdám, se égre, se földre ne nézz!

— Ej édös lovam, de szép aranszál hajat látok!

— Jobb lött volna, vakon születtél volna; mas már ha fölvöszöd is baj lössz, ha nem vöszöd is baj lössz. Jobb csak szállj le, vödd föl.

Avval csak leszáll, fölvöszi.

— De mögfogadd: se égre, se főd re ne nézz!

Mögen mönnek, mögen letekint a fődre: Ej édös lovam, de szép aran réczetollat látok!

— Jobb lött volna, ha anyád kis kutyát szült volna, mikor tégöd szült. Mas már ha fölvöszszük is baj lössz, ha nem vöszszük föl is baj lössz. Jobb csak szállj le, vödd föl.

Akkor fölvötte azt is.

— Hanem mögfogadd most, mer mögölöd magad is, engöm is.

Akkor mögen utaztak tovább, mögen letekint a fődre: Ej édös lovam, de szép aran patkót látok!

Akkor mögen szörnyen mögátkozta; de — azt mondja — jobb lössz, csak szállj le, vödd föl. Fölvötte az aran patkót is.

Akkor utóbbra már kifogytak a kőttségbül, mindönféle élelömbül. Azt mondja: Én beszegődöm ide a királyhol valaminek, kocsisnak vagy lovásznak.

Beszegődött kocsisnak. Gyertyát kapott, hogy

korán röggel gyujtsa mög, korán röggel el akarnak mönni hazúrul.

— Jobb — azt mondja a táltos ló — ne égesd azt a gyertyát; akaszd ki az aran szál hajat, annak a világánál dógozhatol.

Küldték az inast, nézze mög, a kocsis fölkelt-e.

— Fölkelt — azt mondja — de nem a gyertya világánál dógozik, egy szép aranszál hajnál.

— Jól van, majd behivassuk röggel. Hát kocsis, minek a világánál dógoztál?

— Minek a világánál?! Hát a mit kaptam világot, annál!

— De akasztófáravaló, ha elű nem adod, fölakasztatlak!

Mondja a lovának, hugyan adja ü elű?

— Ugye mögmondtam, már mast jobb, csak add elű.

— Ha te ennek a gazdájját mög nem hozod, mindön törvén nékün fölakasztatlak!

— Hogyan hozzam én mög ennek a gazdájját, mikor én ezt az uton talátam!

Akkor mönt a lovához, hogy mit mond a király.

— Ugye — azt mondja — mögmondtam, hogy se égre, se fődre ne nézz. A banyának van még egy lánya — azt mondja — és tizönkét esztendős a lány, mast is a bőcsőbe ringatja, térdig érő aranhaja van neki; hugyan hozod azt el? A tizönkettedik szobába van. Mast má csak mönjünk érte.

Elmöntek érte. A legszéső szobát a ló megmondta, mind a tizönkét szoba kinyillott.

— Mast csak mönj, álmot eresztöttem a banyára.

Bemögy, kihozza, fölébred a banya; utánna kátja:

— Kiemésztöttél a tizönkét lovambul, tizönkét lányombul, hanem vár csak, kezemre gyüssz még!

De már az akkor túl vót a vizön. Mögvitte a királynak a lányt, a király elvötte feleségének. Mögen azt mondja:

— Te kocsis, korán röggel gyujtsd mög a gyertyát, el akarunk mönni hazúrul.

Akkor kiakasztotta az aranrécze tollat, annak a világánál dógozott. Küldik az inast, hogy mi csinál a kocsis, fölkelt-e. Fölkelt a kocsis, de nem a gyertya világánál dolgozik, hanem egy szép aranrécze tollánál. Röggel behivatják a kocsist, hogy minek a világánál vakart.

— Minél vakartam volna ögyébnél, mind a mit kaptam gyertyát?

— De — azt mondja — ha elű nem adod, fölakasztatlak!

Akkor mondja a lovának, hogy mit mond a király.

— Ugye mögmondtam, hogy se égre, se fődre ne nézz; mast már ha elűadod is baj lössz, ha nem adod is baj lössz. Jobb, csak add elű.

— No ha ennek a gazdájját mög nem hozod törvén nékün fölakasztatlak!

Mén a lováhol, hogy hugyan hozza ű mög ennek a gazdájját, mikor ű ezt az uton taláta.

— A banyának a bakréczéjének a tolla: tudom, hogy vége lössz az életödnek. Mast oda vissza köll mönni.

Elmöntek érte. Csak mönj be az ólba, mögismeröd könnyen, mer a bakréczének van aran tolla.

Kihozza. Fölűt a lóra. A récze elsipitotta magát. Utánna kátja a banya:

— Kiemésztöttél tizönkét lányombul, tizönkét lovambul, de még a bakréczémbűl is; hanem várgy, kezemre gyüssz még!

De már akkor tul volt a vizön. A réczét oda adta, az ott maradt a királynál.

Akkor mögen a kocsisnak mögparancsóták, hogy korán fölkeljön. Akkor mögen gyertyát gyujt, hanem mondja neki a lova:

— Jobb, akaszd ki az aranpatkót.

Küldik az inast, nézze mög, hogy fölkelt-e a kocsis.

— Fölkelt, — azt mondja — egy szép aranpatkónál vakar.

Behivatják a kocsist röggel: minek a világánál dógozott.

— Minek a világánál dolgoztam volna ögyébnél mind a mit kaptam gyertyát!

— De akasztófára való, ha elű nem adod, mindön törvén nékün fölakasztatlak!

Bemén a lovához: mi csináljon ű, azt is elűadja?

— Jobb, csak add elű.

Akkor elűadta.

— Ha te ennek a gazdájját mög nem hozod, fölakasztatlak!

— Hugyan hozzam én mög ennek a gazdáját, mikor én az uton találtam!

Bemén a lovához, mondja neki, hogy mit mond a király.

— Mast ha fölkészülünk, elmögyünk a banyához, hanem mast elkészits hét bihalbőrt, egy vasfazék szurkot, egy zsák mákot, egy zsák kölest, fejszét, kapát, ásót és elmögyünk.

Akkor fölűt a lóra és tovább utazott.

Mikor odaért egy nagy sík mezőbe, ott találtak egy nagy fát.

— Mast áss ide olyan mély gödröt, a kibűl én ki nem látok és a szurkot mind fórald mög és a hét bihalbőrt raggasd mind rám.

A gyerök fölmönt a fára, a ló mög beleát a gödörbe.

A ló abba az árokba elnyeritötte magát. A banya lova mög gyütt a tengörön át, a nagy monyasparipája. A mind gyün át a tengörön, lótfut azonn a mezőn.

— Hát mast mit látol édös gazdám?

— A tengörön át gyün egy nagy monyas.

Háromszor átfárasztotta a lovat.

Akkor mögen kiállt a kis ló. Összeálltak rugódozni. De az persze nem tudta ezt rugódozni, mert az ü lova *egész táltos* volt, az mög csak *fél táltos.*

Mikor annyira möggyőzte a kis ló, hogy a Jankó föl tudta kötőféközni azt az erős lovat, fölült rá, a kis lovat mög melléje kötötte.

Akkor eszrevötték a kanczák, hogy elmönt a monyas. Utánna az a sok kanczaló. Elvötték volna, hanem elhintötte a mákot, azt mind fölnyalták; mikor elfogyott, a kölest hintötte utánna. A mig abba beletartott, annyira elmönt, hogy csak ugy ropogva benyargalt a király udvarába. A kanczák ugy mögtőgyeltek, hogy kétfejjel * vitték a lábukat.

Akkor azt mondja a király: ezöket mind fejje mög. Hugyan fejje ü mög azokat a csunya táltos lovakat? Bemönt a lovához, hogy mit mond a király.

— Azt mondd a királynak: hadd lögyek én is köztük, had lássam, hugyan mulsz ki a világbul.

— Király ő fölsége! — azt mondja — engedje mög, hogy a lovamat is had vezessem közéjük, a is had lássa, hugyan mulok ki köztük.

Odavezeti, hát azok a csunya lovak ugy mög-álltak, csakugy elterpeszködtek. Akkor az a tej bele lött bográcsba ereszve és mög lött fóralva.

* Kétfelé.

Akkor a király azt mondta, hogy förödjön mög ebbe a téjbe. Mer a király el akarta veszteni, mer fét tűle.

Mén a lováhol, panaszkodik, hogy mi csináljon ü mast.

— Mondd mög a királynak, hogy én is hadd möhessek oda, had lássam, hugyan mulsz ki a világbul. Akkor bátran belemöhetsz förödni. A kis ló hármat belelehölt abba a tejbe: langyos-meleg lött.

Mikor kigyütt belüle, azt mondja a király: Hétszörte szöbb gyerök löttél!

A kis ló visszaeresztötte azt a melegöt; akkor a király mögsült benne. Osztán a Jankóé lött az a szép lány. Azelőtt is volt nagy lakodalom, de lött azután még!

Egyször elveszött az ü felesége. Akkor nagy bánatba eredt, hogy az ü felesége elveszött. Mi csináljon? panaszkodik a lovának.

— Nem töhetök róla, mas már kivitték az én járásombul.

Hanem akkor fölült a lovára és utazott országul továbbra. Egyször aztán möglátta ám a feleségét: kinn a folyón mosott.

— Ugyan édös feleségöm, elgyüssz-e velem?

— Hogyne mönnék édös párom, mikor annyit szenvedtél velem!

Akkor elvitte. A *Sánta Sasnak* a lova mög vággya a pallót, mer az vitte el:

— No mi a baj, kutyák ögyék-igyák a vérödet!

— Mi ám! elvitték a szép asszonyunkat!

— No hát ihatom-e, öhetöm-e, elérgyük-e röggelre?

Avval nekiát, fölűt a lóra, elérte a Jankót, elvötte tüle, elvitte vissza.

A Jankó a mind utazott, talát egy kis fórást; hogyha ű abbul meritött, bár akárki egy kis bajba volt, abbul csöppentött rá, ujra olyan volt, mind előbb. Akkor talát egy kis madarat az uton; a többi madarak összeszurkálták-vagdalták, de még élt. Mögöntözte, a madár mindjár vigan tudott röpkönni.

— No te emböri állat, a mér ilyen jót töttél velem, gyere velem: az én anyám a madarak királynéja.

Elpanaszkodott a kis madár az édös anyjának, hogy milyen jót tött vele az az emberi állat.

— Hát mit kivánsz te emböri állat én tülem ezért?

— Csak azt mondd mög: a Sánta Sas lovának Taligarét-e a neve és micsoda ló annál futósabb?

— Annak a neve Holdrét.

Akkor ott hagyja a madarak királynéjánál az ű lovát. — Ugy mönjünk-e — azt mondja — mind a szél, vagy a gondolat?

— Ugy mönjünk, hogy se magadba kárt ne tégy, se bennem.

Mögen mögtalálja a feleségét. Fölült a lóra, hozta a feleségét.

Vág-gya a pallót a Sánta Sasnak a lova:

— No mi a baj, kutyák ögyék-igyák a vérödet

— Mi ám, elvitték a szép asszonyunkat!

Annak a lónak a tesférgye volt a Sánta Sas lovának az anyja.

Mikor a Sánta Sas annyira mönt vele, hogy látja a Jankót, kátja utánna a Sánta Sas lova, hogy:

— Várgy mög édös anyám, a Sánta Sas annyira sarkantyuz, hogy a bélöm uszik utánam!

— Mögvárlak, ha fölmégy a Sánta Sassal a levegőszinbe, és onnan dobd le!

Akkor a Sánta Sas összedült, akkor osztán mind a három ló az övé lött, akkor mögen ujra király lött.

(Sütő József, Hetes.)

15. Lófia Jankó.

Egy szögény embörnek volt eggyetlenegy fia, mög vót neki egy lova, de nagyon rossz volt a ló. Osztán azt mondta:

— Vergyük ki ezt a lovat, talán möghizik a rétön!

Mögipörödött. A fia mögen föltalálta a lovat, de azt mondja: alighanem nagy hasa van.

— Hogyan löhet neki nagy hasa, hiszen nem járt arra monyas!

Csakugyan nagy hasa volt. Várták a lovat, hogy mögvemhezik, hát csakis mögvemhezött, a gyerök vötte eszre:

— Édös apám, mögvemhezött a ló: egy kis gyerök üdögél alatta!

Hát csakugyan ugy volt. Hét esztendeig szoptatta, akkor elküldte a ló országot-világot próbányi. Akkor már az erdőbe olyan könnyüdös cserfát ki tudott tekernyi a tüjébül.

— Nohát szoptyál még hét esztendeig!

Akkor mögen elmönt, akkor már a legnagyobb cserfát is ki tudta tekerni a tüjébül. Azután utazott, hát találkozott a Vasgyuróval:

— Jónapot adjon az isten komám! De erős embör kend!

— Erős ám! Hallottam hirét a Lófia Jankónak, de még azt is möggyurnám.

Fődhöl hagyta magát a Lófia Jankó vágnyi. Akkor fölállt, belevágta a vasba egész nyakig.

— Huzz ki pajtás, utolsó óráddig könyeres pajtásod löszök.

Akkor utazott a két erős embör. Összetalálkoznak a küzsurmollóval.

— Jónapot komám! De erős embör kend!

— Erős ám; hallottam hirét a Lófia Jankónak, de még azt is möggyurnám.

Mögen fődhöl hagyta magát vágnyi, avval osztán fölugrott, belevágta a kü közé, hogy mögérte kihuzni.

Akkor utazott a három erős embör; a mind utaztak eggy erdőbe, ott találtak egy házot. Od vót abba a házba három mönyecske. Otthun maradt

legelőbb a Vasgyuró a mönyecskékkel; azoknak mög mindeniknek más-más sárkány volt az ura, aj járt hozzája. A Vasgyuró feleségéé volt a hatfejü sárkán. Amind möglátta, össze...... magát és elbujt. Másnap mög otthon maradt a Küzsurmolló: annak a feleségének az ura mög volt a hétfejü sárkány. Az is hasolló módon járt, azonnal elbujt. Mikor este haza mén, mind a hárman eggyütt vannak.

— No — azt mondja — hirös pajtásai vannak, a mint möglátták, elbujtak; hanem — azt mondja — mos már gyün az én uram, a tizönkétfejü sárkány, de itthun lögyetök mind a hárman! Hát mönt ám a tizenkétfejü sárkány dél táján. Melléje vötte a másik két pajtását, maga mög középjük állt. A mind möglátták az ü két pajtása, azonnal elájult mind a kettő, ott mellette. Ott vergődött a sárkánynyal annyira, hogy már tizönegy fejét levágta maga; a tizönkettediket elszalasztotta. Akkor bemén, mondja a feleségének:

— No — azt mondja — mas' má legyőztem az uradat, de a tizönkettedik fejit elszalasztottam.

Jaj, most már az annyi kégyóval jön ide, hogy a főd alig birja!

Ugyis lött. Utóbb a Lófia Jankó elájult ottanék a sok kégyó között.

Azonba, a mind elájult, hamarosan mönt arra az anyja, mögérözte a fiának a szagát, fölkereste a sok kégyó között a fiát, hármat rálehőt:

— Hej édös anyám, de jó izüt aludtam!

— Aludtál ám, ha nem gyüjök, örökre elalszó.

— Hát keresse föl a pajtásaimat is!

Fölkereste mind a kettőt. Akkor osztán eggyütt utaztak. De akkor már a mönyecskék eggyik sem volt ott a háznál. No, azt mondja, fölkeressük, ha a föld alatt van is. Hát csakugyan elcsapázta, a föld alatt csapázta el. A föld alatt van az a lik.

Akkor utaztak, elérték egy nagy városba.

— No — azt mondja — ittenek egy nagy vödröt, mög egy hosszu kötelet, mög egy harangot csinátassunk; a möjjőnk leereszködik, ha tovább nem mer mönnyi, harangozzon, osztán főhuzzuk.

Beleült legelőbb a Vasgyuró abba a vödörbe; leeröszködött, de bizony hamarosan harangozott. Akkor beleült a Küzsurmolló. Fölhuzták azt is. Legutóján bele ült a Lófia Jankó. Az azután leeröszködött egész le.

Hát alatta, a mind leeröszködött, talált egy fejér házat. A fejér ház mellett volt eggy arany olmafa. Fölfog egy fétéglát, megdobja az arany olmafát. Az arany káforkába vitt egy mönyecske vizet:

— Te emböri állat, mér' nem hagysz annak a fának békét? Az én uram a hatfejü sárkány; összeszaggat, ha haza gyün.

— Jobb bizony, héj mög fölöstökömre, ha van bátorságod!

— Gyere be; van.

— Hát azután micsoda hirrel gyün haza az a te urad? aszondi.

— Mikor hat mérföldre jön, haza dobja a buzogányát.

Mikor gyün haza, odadobja hat mérfőnnyire. A' mög fölfoggya, eldobja hét mérföldnyire.

— No te Jankó, gyere velem az ónszürüre birkózni.

Annyira birkóztak, hogy levágta öt fejét. Azt mondja:

— Hadd mög ezt az egy fejemet, ojjan arany olmát adok, hogy olyan város ugrik ki belüle, a milyent te akarsz, olyan nép lakik benne, a milyent te akarsz.

— Hát, — azt mondja — addsza azt az olmát!

Neki adta, akkor levágta azt a hatodik fejét is.

A mint mén tovább, mögen talál egy fehér házat. Mögdobja az arany almafát. A mönyecske mög vitte az arany káforkába a vizet.

— Te emböri állat, mért nem hagysz annak a fának békét? Az én uram a hétfejü sárkány; ha möggyün, összeszaggat.

— Jobb bizony, héj mög ebédre, ha van bátorságod!

— Gyere be; van.

— Hát micsoda hirrel jön haza a te urad?

— Mikor hét mérföldnyire van, haza dobja a vasbuzogányát.

Gyün haza; mikor hét mérföldnyire van, haza dobja a vasbuzogányát. A Jankó fölfogja, eldobja nyolcz mérföldnyire.

— Te Jankó, gyere velem birkóznyi az ónszürüre.

. Annyira birákozott vele, hogy utóbb már levagdalta a hat fejét. Azt mondja: Hadd mög ezt az egyet, olyan aranyolmát adok, hogy ha négy részre elvágod, olyan város gyün ki belüle, mint te akarod, olyan nép lakik benne, mint te akarod.

Nekiadta. Akkor levágta a hetedik fejét is.

Akkor, mikor azt levágta, mönt tovább a tizenkét fejü sárkányhol. Mikor oda ért ahhol a házhol, talált egy aranyolmafát, azt is mögdobta. A mönyecske mög vitte az arany káforkába a vizet:

— Te emböri állat, mért nem hagysz annak a fának békét? Az én uram a tizönkétfejü sárkány; ha möggyün, összeszaggat.

— Jobb bizony, héj be ozsonára, ha van bátorságod!

— Gyere be; van.

— Hát micsoda hirrel gyün haza az a te urad?

— Mikor tizönkét mérföldnyire van, haza dobja a vasbuzogányát.

A mikor möggyün, haza dobja; a' mög eldobta még egy mérfölddel tovább.

— No te Jankó, gyere velem birkózni!

Annyira birakozott vele, hogy már tizönegy fejét levágta neki. Akkor azt mondja:

— Hadd mög ezt az egy fejemet, olyan aranyalmát adok: hogyha négy részre elvágod, olyan város ugrik ki belüle, milyent te akarsz.

Hát — azt mondja — adsza.

Mikor neki adta, akkor levágta a tizönkettedik fejit is. Avval összeszödte a mönyecskéket, sorjába mind a hármat, azután oda mén a likhol, a mijön lejött, beleültette a hatfejü sárkány feleségét a vödörbe, harangozott; azután sorjába mind a három mönyecskét; legutóján azután beletötte a vasbuzogányt; harangozott, hogy huzzák föl. Huzták föl egy darabig; nekieresztötték, azután elszaladtak onnan.

Ü mög tovább utazott ott a föld alatt. Hát egy helyön volt egy griffmadár fészök; annak mindön esztendőbe a csunya viheder agyon szokta vernyi a fiait. Ő betakargatta a köpönyegével.

— Te emböri állat, bujj el ide a szárnyank alá, mert ha a mi anyánk möggyün, örömébe is mögösz, ha mögtudja, hogy mögmentöttél bennünket!

Gyün haza az anyjuk:

— Hogyan, mikép menekűtetök mög attul a csunya vihedertül?

Itt van egy embör a szárnyunk alatt, az a köpönyegével betakart.

Jól van, akkor előhivta:

— Mit kivánsz te tőlem, embörí állat, ezér a jó cselöködetödér?

— Nem kivánok ögyebet, csakhogy engöm vigy ki innet a csunya idegön helyrül a másvilágra

— Jól van, kiviszlek, csak készits el hét bihalt mög hét akó bort.

Azt mind vitte magával.

— Mikor jobbfelé tátintok, vess bele egy darab hust; mikor balfelé, egy fertály bort.

Mikor ippen kiértek volna, a hus már fogyatkozott. Mit csináljon, hát a saját tompořájábul lemetszött egy darabot, azt dobta bele utoljára a szájába.

— Ugyan — azt mondja — mi volt az a legutóssó darab hus, a mit adtál?

Mögmondta.

— Kár volt neköd azt tönni, — azt mondja. Akkor mindjárt kidobta a torkábúl, fórasztó helyet keresött, rá is gyujtott a griffmadár és visszatötte a helyére.

Akkor azután hamarosan kihozta erre a világra. A griffmadár visszamönt. E mög az erdőbe utazott. A mint utazott, talál egy nagy fóka gulát.

— Jó napot, gujás! Kijejje ez a nagy fallka gulya?

— A Vasgyuró uraságé, mög a Küzsurmollóé.

Hát azok uraságok löttek azóta. Akkor mög talál egy nagy falka csikót. Kié ez a nagy falka csikó?

— A Vasgyuró uraságé, mög a Küzsurmollóé. Odább mén, ott mög talál egy nagy falka disznót:

— Jónapot, kanász komámasszony! Kijejje ez a nagy falka disznó?

— Biz a Vasgyuró uraságé, mög a Küzsurmollóé.

Hát — azt mondja — kanász komámasszony, estére kelve ezöket a disznókat én hajtom haza!

— Nem bánnám én, ha maga haza hajtaná; hanem itt a disznók között van ám egy olyan, a ki nem mén be máskép az ólba, mig a kanász mög nem csókolja a liktyát.

No jól van; beleöltözött a kanász gunyájába, rávötte a czifra szürt, hajtotta be a disznókat. A mikor oda ért, ugy oldalba vágta a kant, hogy két kőbástyán körösztül esött. Akkor a Vasgyuró mög a Küzsurmolló térdre estek előtte, de bizony mind a kettőt levágta és a város négy sarkára kiszögeztette. A tizönkét fejü sárkány felesége volt a szolgáló, azok voltak a nagyságos asszonyok; ugy akkor ugy löttek azok a szolgálók, em mög az ű felesége a lött az ur!

(Sütő József, Hetes.)

16. Medve Jankó.

Egyször lakott eggy embör a feleségivel a városba ketten. Hát a háza összedült.

Akkor elmögy az asszony. Mönt möndögélt abba a nagy erdőségbe. De hideg vót abba a téli üdőbe és mezitláb; és talált egy medvelikra. — Mast már énnököm ede be köll mönni, egy kis enyhelet már mostanak kapok.

Hát egyször mögy a medve. No hát ugyanynyira, nem bántotta a medve; halem hát tehörbe esött tűle, nagyhasa lött. Hát ü ottanék csak

éldögélt, ahugyan ugy; hát egyször mögbabázott. Aszondi: — Itt mastmár nincsen semmi tisztölendő, se semmi a világon; mi lögyön ennek a neve, ha egyször mögszületött?

Aszondi nekie a medve: Hadd lögyön *Medve* Jankó.

Nohát Medve Jankó lött. Hát mikor hét esztendeig szopott, aszondi: Gyere ki fiam, mast már szoptál hét esztendeig, mast hannám, mit-tudsz.

Kigyün a fia, nekimögy egy fának, mögfogi, kiránti, fődhölvági. — Jól van fiam, gyere be, még hét esztendeig szoptyál.

Hét esztendeig mögen bemögy vissza szopni.

Akkor mögen mondi neki: — Gyere ki fiam, hannám, mit tudsz.

Mögfog egy nagy fát, kiránti a tövibül, fődhölvági, ugyhogy azt csak szekérre köllött vóna rakni. — No fiam, még nem bizom benned; gyere be.

Mikor hét esztendő lefolyt, aszondi: — Gyere ki fiam, hannássam, mast mit-tudsz.

Akkor mög gyün, mögfogott egy legöslegnagyobb tölfát, azt csak fődhölvágta, azt csak könnyen löhetött szekérre rakni. — Mast elmöhetsz, nem féttelek.

Mögy möndögél az uton, hát talál egy embörre. Akkor még nem találkoztak. Amint kiér az erdőbül, láti hogy a bérösök viszik a ganyét. Odaszól hozzájjuk, mi dolog ez; nem tudja, mire harangoznak: délre vagy mire. — No egy pajtásunk mög-

halt, arra harangoznak. — Hát, aszondi, foganna-e az ispán ur, hejébe? — Talán ugy fordul, foganna.

Elmögy hozzá: — Ispán ur, lögyön ol szives, fogadjon mög; neköm se fiam se feleségöm nincs.

Ü ögyebet nem kér: egy könyér köll mindön övésére, köll egy malacz is, ha pedig tohább kűdi, egy disznó köll; odahaza egy malacz is mögtöszi.

Igy mögfogadi. Hát akkor három pofoncsapás lössz az esztendei szógálata. Aszondi: hiszen azt nem kivánja, de ű azér is mögszógálla.

Jól van, szekeres-bérös lött. A bérösök elmöntek röggel korán az ur erdejébe, és a Jankó, mikor fölébredt — nyócz óráig szokott a medvelikba alunni és ott is az istállóban addig aludt — fölkel a Jankó, ötet, erre-arra mögnézi, jól tartja az ökröket. De jók vótak az ökrök! Hát akkor mög ű hogy hát elmögy. — Fejszét se viszök; minek vigyek én fejszét, odáig találok eggy erdőt.

Csakugyan odaér az erdőbe, a dörékuton visszatér hazafelé; fődhöl vág, amint gondolla: egy szekér fa lössz, ha több, a nem baj. Hát még előbb hazaér mint a bérösök, a kik elmöntek korán. Az ispán ur elkezdi pirongatni, hogy a Jankó utóbb mén, mégis előbb ér; mi dolog ez! — Aszongyák: — Nem is gyütt oda. — Másnap még korábban elmönjenek!

A Jankó csak nyócz óráig feküdt; akkor ébred föl a Jankó, hogy mast már kőne ötetni. Ötet; azok elmöntek má régön. Mögin csak ugy

tött a Jankó: a dörékuton visszafordít, kidobott egy fát, mögrakódott; még előbb hazaért. Akkor mög ugy tött a Jankó: ollan köskөny horhába köllött neki mönni és akkorát oda...gott, hogy nyócz ökörrel vontatták ki egymást.

Mikor hazamönnek és panaszkodnak az ispán urnak, hogy hugyan jártak űk, mi dolog ez: no jól van, hát a Jankó.

Akkor már gondolkozott az ispán ur, hogy micsoda dolog ez, hogy ez ëllen. — Nohát od van az a nagy kut, hát csak mönjetök el, od van sok kő: nagy, öreg, kis, apró; halem le ne mönjön eggyőtök se, csak a Jankót le köll kűdeni. MihMihancs leér, csak dobállák, a sose gyün ki onnan többet.

Alig ér le a fenėkire. azt kátti föl, hogy aszondja: — Pajtásim, a tikokat vergyétök el onnand, mer a szömöm közi rugódozik a port!

Hát még e is por nekie! Eggy elszalad közilik, mondi az ispán urnak, hugyan van. — Vigyétök el azt a háromszáz mázsás kazánt, dobgyátok högyibe. — Akkor ott hatták; de mögértötték, mikor aszondta: Hála istennek, kalapom se vót, kalapom is van!

És kigyütt és a fejibe el fogta vinni az ispán ur udvarába. Kigyün ám, és mondik, hogy hozi ám a fejibe! Akkor még jobban mögijedt, hogy mast már ű belűle mi lössz. Akkor mondja: — Tudod-e Jankó, a bérösöknek elfogyott a könyerik, ed van egy malom, abba a malomba őless mög. Akkor tudja, hogy sose gyün vissza.

Oda kereködik a malom elejbe. Senki sincs. Fog-gya, akkor hát mindegy szálig ráhordta. Akkor rakott e kis jó tüzet. A disznót süti. Oda mögy hozzá eggy — ördögnek köllött neki lönni, mert már más embör nem töhette azt — aszondi nekie… Köpödte. — Ne köpödje az ű husát, mer nem jó lössz! Akkor mit tött ögyebet: rátartotta a lábánál fogva, osztán bele a liszt közi, ollan apróra mint a liszt. És szaga lött neki. Mikor mönt, mondik: — Gyün a Jankó!

Mikor az udvarhol ér, kigyün az ispán ur, hogy csakugyan gyün-e, és aszondi: — Jankó! Micsoda szag ez? — Ispán ur, eggy embör odagyütt, köpödte a hust a mit főztem; mondtam neki, mönjön el békivel, ne köpödje a hust, mert ű a liszt közi őrleti. Ugy is vót: hát annak a szaga vót.

— No jól van. Van én neköm az ördögöknél háromszáz forintom; neköm azt hozd haza! — Adjon énneköm arrul irást, én haza fogom hozni.

Elmögy. Mikor oda mögy hozzájjuk: Mast hát az uramnak a pénzit, háromszáz forintot adjátok mög! — Micsoda pénzt? — Ezt mög ezt. — Űk nem. — No ha nem hoztátok, hát tudjátok, ede szentegyházot fogok csinálni. — Azt ne tödd, ede nem köll szentegyház! — De töszöm, mer kéntelen vagyok vele; mög van neköm parancsóva, hogy haza ne mönjek, de külömben vannak öcséim, bátyáim, ugy fordul, hogy eddig má gyünnek is utánnam, hoznak téglát, meszet.

Aszondja a Plutó: — Hozzátok ede azt a vasnyársakat, ágasollátok föl a szömömet, had láthassam mög azt a dühös állatot, a ki ede szentegyházot akar csinátatni! — Akkor aszondi: Adjátok nekie, had vigye a háromszáz forintot! Ede nem köll szentegyház.

Mégis aszondi Jankó:

— Netök, ed van a háromszáz forint, fogadjatok velem akarmibe, nyergyétök vissza. — Jankó mögáll'! Fogadjunk. — Mibe? — Ed van a háromszáz mázsás bozogány a dörékut mellett; a möllőnk föllebb fődobi, azé lössz a háromszáz forint. — No hallássam, te dob' fő! A Jankó mögse tudta vóna mozdittani. Aszondi: Én fődobnám... de hogy az égön a csillag vót, aszondi: — Né, gyünnek! Hát el nem mullik, hogy szentegyház ne lögyön. Aszondi: Ne bántsd! ne, ed van a háromszáz forint, vidd.

Mögy vissza: — Netök háromszáz forint, még fogadjatok föl. Akkor mögin: — Jankó mögáll'! — Minek? — Fogadjunk. A möllőnk jobb futó lössz, azé lössz a háromszáz forint. A Jankó möglátta: a dörékut mellett vót egy bokor, belefutott egy kis nyul; mikor aszondi neki: amöllőnk jobb futó lössz, azé lössz: — No néköm van egy kis öcsém, a is jobb futó mint te. — Hun van? — Mögrözzenti a bokrot: elfutott utánna; maj mögszakadt, mégse érte el. — Ne háromszáz forint.

Visszamögy mögen. Mögen mondi: — Adja-

tok neki még háromszáz forintot, fogadjatok, ne hagyjátok neki elvinni!

De mindig-mindig másik mönt. — Ott a dörékut mellett van egy kis szoba; amöllőnk nagyobb melegöt kiáll, — azt fíttik erőssen — azé lössz.

Mögláti a Jankó, hogy egy kis egérlik van. Hát ű magát oda ereszti, hogy maj csak valami kis hidegség gyün föl, az ördögöt mög a szájjához elű oda állitotta. Akkor mindig mondta, már mikor jó meleg-gye vót: — Jaj, hamar hozzanak párnát, mer ű mast mingyár mögfagy. Én fagyok! — Ne, ed van háromszáz forint. Te már mög akarsz fagyni, én mög mög akarok sűni. Ed van a háromszáz forint, vidd.

Akkor szöröncséssen elvitte hazáig. Hát igy szép pénzi lött a Jankónak. — Ispán ur, möggyüttem és mög is hoztam nem ám háromszáz forintot, halem többet hoztam. Halem a mennyit hoztam, annyit hoztam; halem mast ett az üdő vége, mast háromszor pofon csaplak, avval osztán én el fogok mönni.

— Ne tödd azt velem; a mi akarsz lönni, a' löhetöl, de még neköm is parancsóhatol, jó módod lössz. — Inkább én neköm csak az a kedvem, avval osztán elmögyök.

A mint elsőször pofon csapéntotta, a kűfalnak nekiugrott. Akkor mög odamönt, akkor körösztül, a mint pofon csapta másodszor. Harmadszor a mint pofon csapta, összerogyott.

Elmönt a Jankó, möndögélt messzi nagy vidék országba. Hát a mint mögy a dörékuton, talál eggy embörre, *Fanyüöre.* — Adjon isten jó napot *Fanyüő* pajtás! — Adjon isten neköd is, Medve Jankó pajtás. — Hovál méssz? — Hát csak mögyök. — Hát én is elmögyök veled. — No hát gyere.

A mint mönnek ketten, mögen egyször talákoznak a dörékut mellett: eggy mög a küet gyuri. — Jó napot adjon isten *Kügyuró* pajtás. — Adjon isten nektök is, Medve Jankó pajtás, Fanyüő pajtás. — Hovál möntök? — Hát elmönjünk. — Én is elmönök veletök. — No ha elgyüssz, hát elgyühetsz.

Ett má három erős embör vót. Mikor mönnek: — No még, asszondi, még ha eggyet talánánk!

Hát mönnek, möndögélnek, hát találnak: ott mög eggy a vasat gyuri, a *Vasgyuró.* — Adjon isten jó napot, jó munkát, Vasgyuró pajtás! — Adjon isten nektök is, Medve Jankó pajtás, Fanyüő pajtás, Kügyuró pajtás. — Há möntök? Én is elmögyök veletök.

Mönnek. Jó ideig elmöndögéltek. Aszondi a Medve Jankó: Jó vóna mi nekünk mast egy kis tüzet rakni, jó ebédöt készitteni, eggyőnknek mög kikőne mönni lűnni nyulat, vadat vagy akármit; halem a möllik legerősebbnek tarti magát négyőnk közűl, a lögyön etthun: Aszondi a Fanyüő: — Ha etthun löszök én.

Süti a hust: odamögy a *Singszakállu öreg embör.* — Adjon isten jó napot, Fanyüő pajtás! —

Adjon isten neköd is, Singszakállu öreg pajtás. Akkor osztán od van egy béka, főránti a nyársra:

— Te is süti pecsönye,
En is süti pecsönye;
Te is adi belüle,
En is adi belüle!

— De nem köll neköm a te varicskos békád! — Halem én a te hasadra ülök és mögöszöm.

Mögis ötte. Haza mönnek, mondi, hogy hugyan van. — No hát mast mög amöllőnk legerősebbnek tarti magát, a lögyön edehaza. Aszondi a Kügyuró: Majd én möglátom, hogy mögöszi-e.

Mikor elmönnek onnanhazúrul, mingyár mögen mögy a Singszakállu öreg embör: — Adjon isten jó napot Kügyuró pajtás! — Adjon isten neköd is, Singszakállu öreg pajtás! Ugyan réguta hallottam hirödet; hát mast mi lössz? Azon mód csak főránti azt a békát, mögin süti:

— Te is süti pecsönye,
En is süti pecsönye;
Te is adi belüle,
En is adi belüle.

— De én nem adok ám belüle! — De a hasadra ülök, ott is mög fogom önni!

Azt is mögötte. Mönnek haza, nincs semmi. — No hát mast mögin amöllőnk legerőssebb, az maradjon etthul.

A Vasgyuró aszondi: maj ű mögláti, mögöszi-e.

Süti a hust; mögen mögy a Singszakállu öreg embör: — Adjon isten jó napot, Vasgyuró pajtás.

— Adjon isten neköd is, Singszakállu öreg pajtás.

— *Te is süti pecsönye,*
En is süti pecsönye;
Te is adi belüle,
En is adi belüle.

— Neköm nem köll a te varicskos békád, halem én csak evvel mögölégszöm. — Ha nem adsz, hasadra ülök, ott is mögöszöm.

Hát ugyan ott mögötte. A Jankó már akkor mögharagudott. — Hát minek tartitok magatokat ollan erősnek, ha egyször nem birtok eggy embörrel! Én etthul maradok, én mög fogom nézni, micsoda embör lögyön az, a ki az én hasamon mögöszi.

Hát otthun marad a Jankó. Süti a hust, hát csak mögy oda: — Jónapot adjon isten, Medve Jankó pajtás! — Adjon isten neköd is, Singszakállu öreg pajtás! — Én ugyan réguta hallottam a te hirödet. — Vagy hallottad az én hirömet vagy nem, én mast ed vagyok.

Mögen csak főhuzi a békát:

— *Te is süti pecsönye,*
En is süti pecsönye;
Te is adi belülc,
En is adi belüle.

— Neköm nem kő; én evvel mögölégszöm. — Hasadra ülök, ott is mögöszöm! — Már tudod

aszondi, háromérul mögötted, halem az enyimrül nem fogod mögönni. Halem csak mögáll egy kicsit; a mint beszél vele, leránti azt a nagy cserfát, nagyhamar a nadrágszijját kihuzi és hozácsatolla; főrugati annyira a fát: kihuzta tübül, elhuzta nagymesszi.

No hát mikor hazamönnek, ösznek. — No hát, tudjátok pajtás, már mast ennek a nyomán elmöhessünk, akárhova mönt vagy akarhun lakik, de ezt mink mögkeressük.

Möntek utána. Hát egyször nagymesszirül érnek [oda?], hát egy nagy lik van ott az alsó *Indiniába.* Lemönt, od vót. A kirájnak vót három leánya: hát elmöntek oda az alsó Indiniába azon a helön, a hun az lemönt. A mint ott tőnölődnek, néznek arra a város felé, hát ott mind egy szálig fekete jászt viselnek, és nem tudták elgondolni, hogy mi dolog ez. Elmönnek, mögtudakollák.

Aszondi a kocsmáros, hogy ez ugy van, hogy a kirájnak vót három leánya, mast elvitték, azt köll jászolni; halem ha találkoznék ollan embör, a ki azokat még erre a világra tudná hozni, aj jó járna, sok pénzt kapna, és a feleségik löhetne; még kirájok is löhetnének.

Aszondi a Jankó: — Hát pajtások, poróbálluk mög mink aztat. Mönjünk le. Csináltassunk háromszáz öles lánczot, háromszázhat akós kádot, ott osztán azonn egymást leerögessük a lánczon.

Halem mikor alkuttak az urral, — és ugy vót, hogy a ki lemögy, a ki főhozi vagy mög tudja

az ü lányát téritteni, ha egy, ha kettő, ha három lössz, hát feleségül neki adja.

Mikor odamönnek, aszondi a Jankó: — Amöllőnk legbátorgyabb, az mönjön le.

A Fanyüő lemögy. — Halem mikor a lánczot mögrántom egy kicsit, akkor engöm huzzatok föl!

Még felire se ér le, már ránti a kötelet, mer világosságot látott. Főhuzik. Hát mast ki mögy le? Kügyuró. Azt is fő köllött huzni. Aszondi a Vasgyuró: ü lemögy. Azt is fő köllött huzni. Aszondi a Medve Jankó: — Én igazán lemögyök és akarhun vannak, főkeresöm üket, hadakozok értük. Halem én azokat mög fogom hozni edáig; halem ne ugy tögyetök ám, hogy a mikor én rántom a lánczot, hogy a kirájnak a három lányát főhuzzátok, engöm mög lent hattok: akkor nem jó lössz ám! — Nem, csak igy lössz. Akkor jól van.

Lemögy a Jankó. Szép város! Végignéz meszszirül. Mögy, möndögél. Héj uramistenöm, hát ott lát egy kastélt. Mögy azon. Hát a mint azon mögy szépön, a kirájnak a lánya a legöregebbgyik mingyár od van, és kérdözi ez a Jankó, hogy hugyan mikép, miféle. Maga van? Hugyan, mikép? — No aszondi, hol mer ett járni magam-hazabéli fődi embör, holott még a madár se bir ede gyünni? — Vagy jár ett a madár vagy nem, én möggyüttem. Halem én a kirájnak a lányait hármat azt akarom összeszödni és még visszavinni abba az országba. —

Mönj el, mert ha az én uram hazagyün, összeszaggat. — Micsoda jellel gyün haza? — Kilencz mázsás bozogánt kilencz mérfődnyirű dob haza. — No szivem, én mög annyira még visszább dobom! — No, ha te meröd magadat arra annyi, ed van egy aranyolma, ebbe a hét aranyolmába van hét óriás; ha te avval nem birsz, ed van egy kis vessző, vágd mög vele, összeszaggatik.

Hát egyször csakugy zireg-zörög a kastél mellett, ugy dobi haza. E' mög mögkapi: vissza. — Héj, mast ki van az én házomnál? E' mög a folosón pipázgatott. — No, adjon isten jónapot, Medve Jankó pajtás! — Adjon isten neköd is. (De e' nem nevezte ki máskép; nem tudta, hogy ki az). — Hát mast, előbb ögyünk-e vagy birakozzunk? — Nem bánom, ha ögyünk, ha birakozunk. — No mögáll, mast vége az életödnek!

Héj, összemönnek a rézerdőbe birakozni. Mögkapik egymást. A Jankót belevágta egész bokájjáig abba a rézszürübe. Akkor a Jankó kiugrott, belevágta gatyakötésig. Mikor az kiugrott, akkor a Jankót mög belevágta egész a hónaalláig. A Jankó mög akkor haragudott: egésszen belevágta és ráfejelte a rézszürüt. Vége lött az életinek.

Jól van. Akkor mast mi lössz ett? — Hát aszondi, jól van kedvesöm; ha egyször mast igy van, hát még a tesférgyeid merre vannak, vagy hugyan vannak? Mast már te ne féll addig! — Héj, azokat nem tudod mögmentenyi!

— De ha az isten mögsegitt, én mög tudom. — Ollan messzi vannak ede, mint én hozzám gyüttél ebbe az országba.

Mögy, möndögél, hát mikor osztán mögy, mögen akkor egy kastélt elér. Od van a másik, a' mögismerte messzirű, hogy edevaló embör vót. — Héj magamhazabéli embör, hol bir ett járni, holott még a madár se jár! — Vagy jár ett a madár vagy nem, én mög-gyüttem. Az egyik lánt mögmentöttem; hogyha szöröncsém vóna magához, magát is mögmenteném. — Mönjön el, mig jól van dóga, mert ha hazagyün, összeszagati. — Micsoda jellel gyün haza? — Tizönkét mázsás bozogánt tizönkét mérfődnyirű dob haza. — Én mög annyirú visszább dobom. — Ed van eggy ezüstolma, ebbe van hét óriás; ha nem bir maga vele, vággya mög, egy kis vesszőt is adok, kigyünnek belüle, összevágik.

Akkor má vót nála két olma.

Jólvan. — No szivem, már kettő mögvan. Hát még a legkissebbik tesfértök merre van? — Av van a legrosszabb helön: a legerőssebbnél. — Nem baj; mas már ha a jó isten mögsegitt, mas má könnyen beszéllök. Ha köll segitség, mas már van öleg.

Hát mikor odaér: hun van a férje? — Héj, erre már nincsen több határ alúrul; odavan a határt mögkerűni, má réguta nem vót kinn. — Hát micsoda jellel gyün haza? — Akarmire tart, ede dob haza valamit, hogy csakugyan csirög-csö-

rög a kastél teteje. — No akarmi lögyön, a mit dob haza, ü mög kétannyira visszadobi. No ha meri biztatni van neköm egy rézolmám, ed van ebbe hét óriás. Ha nem birsz vele magad, akkor vággyad mög egy kis vesszővel; maj kigyünnek vele, összeszaggatik.

Hát gyün haza. — No ugyan hogy réguta hallottam hirödet. Mast gyüttél a kezemre! Mast hát birakozzunk. — Nem bánom. — Gyere ki ede! — Előbb talán jó vóna önnyi?

— Nem akarok én ett önnyi; csak birakozzunk!

Kimönnek az ezüst szürübe, birakoznak nagy köservessen. A Jankó csak belefejelte egésszen. Vége lött mindannyinak. — Nohát szivem, mast elmönjünk a tesférgyeidhöl és elmönjünk az országtokba.

Mikor mönnek onnand, messzirű már láti a tesférgye. Ej uramistenöm, hát mégis csak mégegyször visszamönünk az én apám házához?

Hát a Jankó elmönt velük odáig, és mögránti örömibem a lánczot. Od vannak mind a hárman. Azok mög összebeszéltek, hogy fő ne huzzák a Jankót, mer akkor maj nem lössz segitség; három lánya van és mindannyinak lössz, halem akkor vallamöllikének nem lössz. Akkor osztán főhuzták a lányokat.

Jól van. Elmöntek haza, hogy ük mögviszik. Héj akkor mög möggyütt az öröm, möggyütt a czifra mindönféle aj-jaj nagy pompával, hogy möggyüttek a kirájlányok. Mi lössz ebbül mas már?

Férhöl mönnek; híjják üket, kéretik. Hát elmönt mindannyi. A kissebbik csak nem akart, mer a' csak bánta a Medve Jankót; de kéntelen vót elmönni, mivel a testférgyei elmöntek a többihöl.

Mikor osztán a Jankó ki akar gyünni, ű mögy mindönféleképpen, ü nem tud mönni sehová az alsó Indiniába; ü csak botolog, ü csak bujkálódik. Hát egyször a mint mögy, talál egy nagy fészket. Csöpörög az esső, hát a girifmadár fiai vótak benne. És aszondták azok a kis madarak, hogy mönjön el onnand, mer ha a mi anyánk möggyün, mögöszi. — Vagy igy vesszek el, vagy ugy veszek el, mas már neköm mindegy.

Akkor egy kis rangyos szüre vót, avval betakargatta a girifmadarakat. Mihàncs hazamönt, mingyá mondta: — Micsoda dolog ez? Idegön szagot érzök! — Jólvan édösanyám, igy mög igy; halem ezt ne bántsd, mer ez hát minket mögtakaritott, szépön betakart, nem áztunk mög, pedig esött.

Hát ü kételen ott vele lönni. Akkor mondja a girifmadár: — Szeretnél-e még arra az országra kimönni, ahunnan ede gyüttél?

Akkor mög nagy kedve vót, kiváncsi vót rá. — Hát foggyál száz fekete kányát, akkor osztán majd én a hátomon kiviszlek, halem mindig mikor én visszatátéttok, mindig eggyet tégy a számba; mer maj ha világosságot látol, hármat is beletöszöl: akkor lepottyansz.

Kételen vót vele; mikor má világosságot látott, nemcsak eggyet tött a szájjába, halem többet is, hogy maj könnyebben viszi. Mikor osztán elfogyott a kánya, mögen tátét vissza: adjon önnyi, mer ledobgya. Kaptya a kést: az inakásájjábul kimetszött egy darab hust és beletötte a szájjába. A girifmadár befogta a szájjába, de nem ötte mög, halem oda vitte, ahun leeresztötték a lánczon. Ott vitte föl. Akkor köszönte a szivességit. Aszondja: — Te Jankó! Micsoda hus vót az az utóssó, a mit neköm adtál? — Aszondi: — Kányahus. — Nem. Ne tagadd el!

Akkor mutati, hunnan metszötte. Akkor mögütötte a mellit, kipotyintotta és visszaragasztotta azt az inakásájját. Azon mód ugy lött. — Ha én tudtam vóna, hogy ellen husod van, erre az országra sose gyütté vóna!

Hát akkor nézelődik a Jankó. Nagy öröm van a kirájnál: a veji lakodalomba vannak. Odamögy a kocsmároshol: Mi dolog az kocsmáros ur, ekkor mög ekkor ellen nagy jász vót, mast mög ellen nagy czifraság van? — Héj, mast möggyütt; hozták a kiráj lányát e' mög ez; hát mast ott van nagy öröm. — A' pedig én nálom nékün nem esik ám mög az a lakodalom. Hát nézze mostanak, én ittenék kűdök egy kis levelet oda; miháncs azt elóvasik, ott mingyá nagy hiba lössz.

Elkűdi a levelet előre. Abba a kis rangyos szürbe odatámoszkodik a kirájnak a kapulábfájjá-

hol. A kissebbik mingyá mögismerte: — Héj édös apám, a' mentötte mög a mi életünket! A tesférgyei mög aszondták, hogy ne beszéllön, mer akkor nem lössz ü nekik vallamölliknek ura. Ezt mög az édösaptya möghallotta: — A ki ott áll a kapuba, a' mentötte mög a mi életünket.

Akkor osztán nagy pompával bevezették oda a kastélhol a kiráji udvarba. Akkor osztán ü mingyá kezdött mesélni, hogy ü hugyan vót, mikép vót. Akkor osztán möghallgatták az urak, kiráj és mindönféleképpen, hogy hugyan löhet ez. És mindön lánynak a mit adott olmát, mindönik mögkapta és igy nem löhetött eltitkolni a dógot sehogyse. Akkor a kissebbik lány azé lött és aszondta a kiráj, hogy mast a mit akar, azt töhet azokkal a sógoraival. Az ögyebet nem mondott: — Hát hadd éllenek azok is. Egynek nincs felesége, elmögy valahá, ha kap, ha nem, elélődik mint a többiek.

Akkor osztán Jankó lött az erős vitéz, a kirájnak az első veji. Ha valahá köllött mönni: csak a Jankó, csak a Jankó, a' nem félt.

Étek-holtak, tökbe tojtak, a kopasznak a fejihöl vagdalták.

(Farkas Ferencz, Szent-Márton.)

17. Az álmát eltitkoló fiu.

Vót egy igön szögény embör, a ki ojjan szögény embör vót, hogy örömest is mögkérdözte a fijajit, hogy mit ámodtak; ha ojjat ámodtak, mind valami önni-inni valót, abba ja napba nem is kapott ögyebet, be köllött avval neki ölégönni.

Ez mindön röggel igy mönt. Egyször is a többek közül sorra kérdözi a fijajit, és a legkissebbik semmi módon nem mondta mög, hogy mit ámodott. Erre osztán nem vót röst, össze-ütötteverte, ugyhogy a mezőnn is futkosott utánna. Arra mögy valami nagy ur és kérdözi az okát az embörtül.

— Erre mög arra, mindönik mögmondta hogy mit ámodott, és ü nem.

Minthogy eggy ujjan nagy embörnek fölfogása van: jó lössz üneki — ugy gondolta [az az ur] — ezt a gyermököt fölfogni és majd ü idővel fogja használhatni annak az álomnak a titkait.

— Add ide te szögény embör neköm ezt a gyerököt, én jó pénzt fogok neköd anni!

E' mög örömest; legalább egyször öhetött-ihatott kedvire, másodszor mög kevesebb jövői gondja vót.

Elvitte a gyerököt, melleje ültette, elkezdött vele kérdözőskönni, de a gyerök visszatagadta.

Belenyugodott a kiráj abba, hogy talán szömérmös; majd odahaza mögmondja. Odahaza osztán mingyár szép ruhát, vitézi ruhát, mög mindönt adott

rája, s akkor se mondta mög sehogyan se. Véglegössen a fenyögetés természetté vált: kő közé elrakatta. Nohát ü attul se riadt vissza, még akkor se mondta mög az álmát. Egy kevés üdejig od vót. De ojjan szép gyerök fejlődött belüle, hogy a kirájnak vót ugyanojjan korbeli lejánya is: összeszerelmesködtek. A leján mög nagyon sajnáta, és möghatta azoknak a kőmüvesöknek, hogy ojjan eggy likat hagyjanak, amijön őt éltetheti.

Ez sok időbe tellött. Mikor egyször a török császár azt izente nekije, hogy képes lössz-e három magyarázatot mögfejteni, vagy ha el is fogadja és mög nem tudja cselekönni, akkor mindön esetre záront és elvöszi az országát neki: nohát jól van; avval osztán elfogadta, hogy igön, lögyön az bármi, ü képes lössz mögfejteni azt a küldöttségöt. Mikor osztán mögtörtént az, hogy küdött egy magyarófa-pálczát nekije avval a mögjegyzéssel: miután az ojjan egyforma vót egyik vége mög a másik, hogy mondja mög az a bizonyos császár, hogy möjjik a türül vágott vége. Jól van. Ott a pácza, és semmi áron azt nem tudta senkise mögmondani, hogy möjjik az, ahun a högye vagy a töve vót. A kislányra is rákerült a sor, a ki szereteje vót a Jóskának. Azér nem mulasztotta el, mindig vitte az étköt, a'nékün hogy azt más tudta vóna. Vitte egyször, és möglátta, hogy sirt. Mögkérdözte, hogy mijér sir. Hát asz' monta: igy és igy áll az aptyának a sora, és nem találkozik embör, a ki azt végbevigye.

— Azt én nagyon jól tudtam, hogy igy fog lönni majd; hát ez az én álmomnak eggyik rejtéje. Hát mönj el csak és hónap röggelre te azt ámodd, mintha te tunnád mögmondani azt, hogy möjjik annak a türül vágott vége; és ezt ugy tudod mög, hogy egy finom czérnával végigméröd és a czérnát kétrétüjen végigméröd és ahovál üt az a fele czérna, az lössz a közepe, és amöjjik vége huzóssab lössz, a'lössz a türül vágott.

Holnap röggel fölkel a lejány és mondja, hogy:

— Egy szépöt ámodtam.

Elmagyarázza a kirájnak. Mögpróbáták, és hejös lött a töröknél is.

Mögin osztán egy kérdést kűdött oda, hogy arrul is feleljön mög. A'mög a'vót, hogy hét szürke lovat kűdött oda és a hét szürke ló egymásután hét évbe születött és azt mongya mög, hogy möjjik az êső esztendőbül és igy tovább a hétig, és ugy fog-gya visszakűdeni, hogy ü azt mögismergye, az ü jelejit rajta.

Erre mögin nem vállalkozott senki. Mögin ojjan siró szömmel mönt a kisasszony. Erre is nyilatkozott a Jóska, hogy mit és mit cseleködjön. Asz' mongya a Jóska:

— Hét esztendőbe termött zab hét tekenőbe lögyön öntfe és mindön ló a saját évi születési zabgyához fog mönni és abbul a tekenőbül fog önni.

Hát mögin nagy kedvessen a kirájhol mönt, és igön-igön kiváncsiak vótak, hogy majmög valamit

csak mond a lejány. Hát elmeséte nekik hogy hogyan és hogyan ámodta, és sikerült nekik.

Asz' monta erre a török:

— Ez nagyon szép, hanem még valamit mutatok; ha még azt is mög tudod tönni, akkor dörék gyerök vagy.

Vót ennek a töröknek egy óriása, a ki egy vitéz vót, amej Törökországbul egy tizönkét mázsás nyilat eldobott Franczijaországba oda a kastéjudvarba, a kiráji lakba. Amint az lejesött az a tizönkét mázsás nyil, annyi ölre mönt le a földbe, mindön egy mázsa eggy ölre; hogy ezt ha vissza tudja ez a kiráj dobni, akkor jó, de ha nem, akkor kész az itélet a fejére. Ugy de ezt nem vót képes még huszan se kiszönni-vönni abbul a likbul.

Mos sirt ám az egész család. A kisasszon mögy a Jóskához, hogy valami tanácsot tunna anni. Aszongya:

— Kész a tanács; csak mos mönj el a kőmüvesekhöl, és ezt a likat rakasd be ugy, mintha sohase lött vóna itt a lik, hogy elhitethesd az atyáddal, hogy én csak az isten kegyelmébül éltem itt, hogy ezzel a kirájon segithessek; és te azt ámodd, mintha az a szögén legény most is élne, a kit a kiráj a kü közé rakatott.

Öleg a' hozzá, hogy ezt ámodta; be is rakatta a likat. Mikor röggel jó kedvvel mönt a szüleihöl, — hitték már egy kicsikét, hogy talán az is sikerülni fog mint az előbbeni — hát elkezdte, hogy

ü mijjent ámodott. Mikor elmondta, — Hohó! — aszongya — lányom, annak a hamvaibul sincs már semmi, hiszen annak már hét éve, hogy az oda lött rakfal.

Mingyár szakértőket parancsolt, és azonnal mingyár kibontották azt a toront és a Jóska elevenen és gyönyörüen bujt ki onnan. Hát akkor osztán mingyár odaállt a kiráj elejbe, és monta, hogy ü képes löhet azt a nyilat fölhuzni és ugy visszasütni, hogy még jobban mint ahogyan ide jött. Azonnal foglalkozott a Jóska azzal és ugy dobta vissza Törökországba, mint ahogyan én tunnám visszadobni.

Ezt mögsokalta a török, és ögyebet se mondott, hogy szeretné azt a legént látni, a ki ijjent véghölvisz; küdje el a kiráj és nem lössz semmi bántása. Mondja a kiráj:

— Válalkozol-e te Jóska, hogy elméssz ennek a császárnak a birodalmába?

— Igön, ha mögengedi a kiráj, a mit akarok.

— Igön.

— Tizönkét legént föl fogok öltöztetni és azokat magammal viszöm, hát tizönegy legént; és az a tizönegy ojjan nagyon közönségös, egyszörüek vótak, ugyhogy nem sok külömbség vót nagyságra, bajuszra mög mindön. Ezzel osztán élükön a Jóska elmönt.

Elmöntek ők oda tizönketten a török császár udvarába; és hát persze frontba állitotta a császár

üket; de arrul szó sincs, hogy möjjik az a bizonyos. Ü mint egy kiráj sajnáta és szégyőte magát, hogy nem tudja fölfödözni azt a vitézt. Avval osztán elparancsóta és egy szobát röndözött nekik.

De vót a kirájnak egy vén annya; ennek mög titkon mögmönta, hogy lopózzon be titkon a'nékün hogy azok tunnák, és ha valamöjjik jelesül beszéll arrul ami itt történik, azt jelözze mög és neki előbb mögmondja, hogy arrul osztán mögtudja, hogy möjjik az a vitéz. A vén asszon hát belopózott és mikor elótották a gyertyát, egész hallgatagságba vótak, egyszörre a többek közül egyik asz'mongya:

— Ejnye barátim, de igön jó könyere van a török császárnak!

A vén banya mög högyözi a fülét. És erre aszongya a Jóska:

— Igön, jó könyere löhet, mer asszontej van benne!

Hát a vén banya odamönt, és mikor már elalutt, a bajszábul levágott egy kicsit, az eggyik felit, és mögmondta a fijának.

Röggel, mikor a Jóska sorba nézi üket, mindnyájának a bajszát ugy levágta mint az övé vót. A kiráj nem talát semmi külömbségöt. Jól mögporvázta a vén anyját, hogy mér vágta le valamennyinek a bajszát.

Öleg a' hozzá, hogy estére is be fog lopózni, és az eggyik aszondja a letakarodás után:

— Ejnye, de jó bora van ennek a török császárnak!

A Jóska mög:

— Jó is löhet, mer embörvér van benne!

A vén asszon mög nagyon jól högyözte a fülét, hogy majd e'lössz az! Akkor mög a hajábul vágott le egy kicsikét egyfelül. Akkor mögin ugy kilopózott hogy azt nem vötte senki eszre.

Röggelre, mikor fölkelt, hozzávágta a többijét is a zövéhöl. Röggel mögin nincs semmi legkissebb jel. Mögin mögpirongatta az annyát.

Harmadik éjjelre is belopózott, és akkor mög asz' monta az egyik:

— No, aszongya, barátim, ez nagyon szép embör ez a török császár!

Mögin a vén asszony högyözi a fülét:

— Nagyon szép embör is löhet, mer szerelöm gyermeke.

A vén asszon mos nagyon jó mögjegyözte, mos bizonyosan nem fogja elhibázni, hogy azt jelöjje mög, hát a hálósipkájának, a sallang-gyábul vágott el és mögmondta a kirájnak hogy micsoda jelet tött rajta.

Röggel mögen sorba állitja a kiráj üket és mögin egyellők. Mosmár nemis küdi el többször üket, hanem nyilván kibeszéli, hogy:

— Ezt akartam mögtunni, közületök möjjik az a vitéz és az a betyár, a ki én velem mer daczolni és ki vót az, a ki ezöket a töttöket végholvitte.

A Jóska kiáll a sorbul:

— Én vagyok.

— Hát, aszongya, először is asz'montad hogy a könyerembe asszontej van. Hogy löhet az? Hát engöm te nem tartasz tiszta embörnek?

— Hivasd, aszongya, a sütőnődet.[1]

— Gyere ide, sütőnő! Hát hogy mertél te az én könyerembe asszontejet keverni? Mondd mög!

— Hát fölségös kiráj, a mikor dagasztottam a tésztát, a mellembül kicsöppent a viz közé, beledagasztottam.

— Másodszor mondd mög azt, mijér löhet az én boromba embörvér? Én tisztátalan embörnek vagyok az által tekintfe.

— Hivasd csak a pinczérödet!

— Hát hogy mertél te az én boromba embörvért keverni?

— A mikor csapótam ezt mög ezt a nagy hordót, elütöttem a kezemet; a'nékün hogy megtarthattam vóna, egy csöp veröm belecsöppent.

— Hát jól van, igazsága van a gyeröknek.

Akkor már dühbe gyütt ám a kiráj:

— Harmadszor mondd mög, mijér vagyok én fattyugyermök, mer aszontad hogy én szerelöm gyermöke vagyok!

— Igön, az; mer a haragbul nem származik gyerök, csak szerelömbül.

Akkor kapta a török, hogy maj levág-gya a gyerököt, de a' helyött ü vágta le a törököt és a

kardjának a högyibe beleesött és ugy vitte el az ü császárgyának és urának.

— No uram, ez lött az én álmom; hogyha én ezt kimesétem vóna, ez mind nem történt vóna.

Ekkor osztán összeházositotta a lejányával és roppant lakodalom történt, ugyhogy hetedhét országra szóllott, de még ojjan, hogy Hencidátul Boncidájig fojt a sárga lé a lakodalomba.

(Juta, Kis Imre.)

18. Ribike.

Egy kirájnak vót három fija, és egy özvegyasszonnak vót egy lánya, annak Ribike vót a neve. És osztán az a Ribike az mással nem élt mint rébözlivel és egyször mögbetegödött. Akkor az anyja nem tudott már rébözlit vönni neki, elmönt a kalastromker'be, ottanék beszökött a ker'be és hozott egy kosár rébözlit. Möglátta a főnökné, kimönt. Aszongya:

— Mi csinász te asszony?

— Hiszen (aszongya) még soha életömbe nem loptam, de most ippen a kéntelenség szorított érte, mer' neköm oj gyönyörü lányom van, hogy annak párgya nem találkozik; de ha rébözlit nem öszik, máma nem övött, ha hónap nem öszik: möghal.

Akkor mögbocsátott neki a főnökné, és elmönt [vele]. Nem akarta elhinni, hogy a szögény asszonnak a lánya.

No te szögény asszony, add oda a lányodat énneköm, majd ott jólakhat rébözlivel.

Od' vót a lány, és akkorába még szabad vót tárva-nyitfa lönni a kalastrom ablakának és kinézött a leján y. A három kirájfi mög azon mönt. A legöregebbik elkezdi, hogy nem nyugszik addig, amig az nem lössz a felesége; a közepső mög, hogy ü nem nyugszik, mig az üvéje nem lössz; a legkissebb mög:

— Én nem engedöm.

A három testfér összekapott; az utasok védelmezték. A fönökné odamögy, a Ribike mög aszmongya:

— Ezök én értem vesztek össze.

Akkor mögijedt a fönökné, hogy ü pirongatást kap a királynétul. Hát akkor behiatta és megbüntette, megpirongatta és mikor hazamönt, aszonta:

— Ribike, a te szépségöd és jóságod változzék gyikká, lakásod pedig a világ végin lögyön!

Akkor mingyár azonnal gyikká változott és egy pár percz mulva elmönt a világ végire.

A kirájfijak anyjuk möghalt, az aptyuk mög nagyonn öreg vót és a kirájságot nem tudta möghatározni hogy möjjiknek adja, mer mindahárom fia egyformán szerette. Akkor aszmonta:

— Tudod fiaim, hárman vattok és egyikse döréktyabb mint a másik, hanem azér én adok nektök három példát: amöjjikőtök mög tudja tönni, az kaptya mög a kirájságot.

Akkor minda három ott termött, hogy csak mondja mög a három kivánságot.

— De ölég lössz ám fiam elősször eggyis!

Akkor asszonta: Üneki oj csoda vásznat hozzon, hogy száz rőf hosszi lögyön, száz rőf széles és mégis körösztűmönnyön az ü karikagyürüjjén, ha összehajtja.

Akkor a kirájfiak mind izéltek, hogy ük maj megtöszik. Egyik a másikba bizott, de mind azonn erősitötték, hogy majd az öregebgyik. Fogtak magukkal sok pénzt, elmöntek a városba. Három utat találtak: két ut szép vót, azon ment a két öregebgyik; a leggöcsörtösebbön mönt a legkissebb.

A két öreg-gyebb hármassan is talát várost; a legkissebb mönt, el is fáradt, nem talát egy madarat se. Azok .vásáltak is a két bátyja már sok vásznot; e' mégis csak mönt. Egyször csak odaért a világ végire, ott talát egy kühidat, oda leűt; busult, hogy mitévő lögyön, nem tudja az első kivánságát se az aptyának mögtönni. Egyször csak odamönt egy aranyos hátu gyikocska. Az vót a Ribike; mingyá fölismerte a királyfit, a ki ü érte összeveszött. Akkor mingyá szót neki (még akkorába tudtak az állatok beszélni), hogy hát:

— Kirájfiam mit busul, mit szomorkodik?

— Mit kérdöd te aranyos hátu gyikocska, us se tudsz neköm tanácsot anni.

— Mondja mög, hátha tudok.

Akkor mögmondta: az ü aptyának, hárman vannak fiak, és az a kivánsága, hogy möjjik tudja a három kivánságát mögtönni: az kaptya mög a kirájságot. A'vót az első kivánsága, hogy üneki ojjan csoda vásznot hozzunk, hogy száz rőf hosszi lögyön és száz rőf szélös és mégis körösztümönjön az ü karikagyürüjjén. Akkor aszonta:

— Jól van kirájfi, csak űjj itt, pár perc mulván maj talán én tudok a bajodon segitteni!

Vissza lemönt a kühidhol, és a pókok közé mönt, és a pókoknak jóbarátja vót, hogy ezönn a fődrű jó meséket tudott nekik mondani; és akkor kötöttek tiz nap, tiz éjjel vásznot, és azt fővitte. Belefért a zsebgyibe.

A két bátyja rég hazamönt, szekérszám vitték a vásznot, de egy se vót az; hosszi vót, de szélös nem vót és nem tudta az aptyuk körösztülizélni a karikagyűrűjjén.

E is gyün, elűvöszi a zsebgyibűl.

— Ez igön könnyen körösztűmén, de nem tudom, meglössz-e vagy se.

Mingyár hozatott mérnököket, mögmérték, hát ippen se több se kevesebb: száz rőf hosszi, száz rőf szélös.

— Lássátok fiaim, a legkissebbik már itt is mögtette a parádét; de a ki még ezt a kettőt mög tudja tönni, azé lössz a kirájság. Oj kiskutyát hozzatok neköm: egy aran dijóhéjba befér, mégis ha kiugrik, a sikongatása hetedhét országra szójjon.

Mikor a legkisebbik odaért a világ végire, aszondja:

— Aranyos hátu gyikocska, gyer mög hivásomra!

Möggyütt.

— Mast (aszongya) elhiszöm, nem tudod az én parancsolatomat mögtönni.

— Mondd mög, hátha mög tudom.

Akkor asz'mondja:

— Csak légy itt, hátha tudok segitteni.

A bátyja mög hazamönt az a kettő, hogy ük nem tatának ojjan kutyát. A'mög mingyá lemönt az icinpicin törpe emberökhöl, könyörgött neki, hogy lögyön szives, adjon neki ojjan kis kutyát. A'mög az első minisztergyét adta oda: a'vót az ojjan kutya. Beletötte a dijóhéjba és vitte föl. Aszondta neki:

— Te ezt a zsebödbe tödd, de ki ne nyisd az uton, hanem csak iparkodj.

Ugy iparkodott a' haza.

— No fiam, te is üressen gyütté, mint a bátyáid?

Nagyvidáman elűvöszi a kis kutyát: kinyitja az aran dióhéjat, kiugrik a kis kutya. Egyet sikojgott, hogy mingyá hetedhét országra mönt, hogy micsoda ez a sikojgás. Annak a kirájnak mög ojjan jól esött az a sikojgás, mintha irósvajjal kenték vóna mög a hátát. Akkor szépön a kiráj aszonta:

— No látod fiaim, a legkissebbik ezt is mög tudta tönni. No még azér amöjjik a legutóssót mög-

töszi, a' lössz a kiráj. Mos mög az a harmadik kivánságom: amöjjik legszöbb mönyasszont vösz.

Akkor mingyár az a két bátyja azt izélte, hogy ezön most mögfölözik a testférgyüket, mer sokfelé járnak. A'mög mögszomorodott, hogy az aranyoshátu gyikocska a szép mönyasszont nem tudja a főd alul kivönni. Elmönt, szomoru vót, leűt a kühidra. Aszongya:

— Mast mast elhiszöm, hogy nem tudsz a bajomon segitteni!

Asszongya:

— Mit tudsz? Hátha tudok.

Aszongya:

— Most az az apámnak a kivánsága, hogy a möllőnk legszebb mönyasszonyt hoz, a' lösz a kiráj.

Elpirult az aranyoshátu gyikocska, hogy:

— Csak fog-gy mög engöm és vág-gy engöm a kűhidhol!

— Én azt csak nem töszöm mög, mikor legnagyobb hálaadással kő lönnöm.

— Mondom, csak vág-gy engöm oda a kühidhol.

Akkor látta, hogy elszontyorodott a kégyó. Bekumta a szömit és ugy vágta oda. Hát egy gyönyörűszép fejérnép! Visszakapta a lánságát. Aszmondja:

No kirájfi, rám ismersz-e?

— Egy kicsikét vélekszöm, de nem tudom, hogy az-e.

— Én vagyok, a ki kinézött a kalastrom ablakán!

— No mast (aszongya) tied löszök halálos hóttig!

Nem is tudta, hogyan karójja, ugy vitte haza.

A bátyái hazamöntek, ugy vitték a mönyasszonyt. De mikor ez hazaért, az öreg kiráj a kertbe krumplit rakott és az mind aranyos almává vált. És ez lött a kiráj. — No (aszongya) ne haragudjatok rá, ez érdömli a kirájságot.

Akkor mind kivántak neki jót: éjjön boldogul!

(Bodrog.)

Balladák és rokonnemüek.

1. Fehér László. E ballada kétségkívül igen régi, legalább is a török hódoltság korából való. Erre vall a Vígegör kifejezés, a mely = Vég-Eger. Ez a helynév egyenesen arra a korra mutat, mikor Eger vára még a végekhez tartozott, tehát a hódoltság korára. Érdekes, hogy Eger körül a népdalokban szereplő helynevek gyakran megkapják ezt a jelzőt ma is: Víg Abony sat. A szónak dialektusi alakját félreértették s ily értelemben használják tovább. A *vég* szónak itt használt *víg* alakja ugyanis oly vidékről került e balladába és innen — megváltozott jelentéssel — népdalainkba, a hol a hosszú *é* helyett *í*-t mondanak, vagyis az alföldről. Valószinű, hogy a ballada odavaló eredetű is, még pedig talán Egertől délre eső vidéket, a Mátra alját jelölhetjük meg az eredet közelebbi helyéül, minthogy a cselekvés szintere oda van helyezve Eger várába; föl kell ennélfogva tennünk, hogy ez az *íző* tájszólás egykor északabbra terjedt mint jelenleg.

Maga a történet egyébiránt számos változatban fel van dolgozva más népek költészetében is. (Lásd Herrmann Antal dr.: »Wer liebt mich?« Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn. I. k.) Saját népköltési gyűjteményeinkből több változatát ismerjük. (V. ö. *Erdélyi:* Népdalok és mondák. I. 383. l., *Pap Gyula:* Palócz népköltemények 16. l.; továbbá *Kálmány Lajos:* Koszorúk az Alföld vad virágaiból I. 24. lap és Szeged népe II. 166—7. A magam följegy-

zésében van többi közt néhány borsodi igen teljes változata és egy békésmegyei hiányosabb, de a jelen szöveghez közelebb álló változat. Ebben is, mint az alföldi változatokban egyáltalán, Horvát Mihály szerepel mint öregbiró és a leány épp ugy megy folyosóról-folyosóra, mint itt.

Somogyi változatainkban (Kaposmérő és Hetes) nem egy új vonás találkozik, így a következő két sor:

Katonáim sörkendöznek,
Zablavasaim zörögnek.

Sörkendöznek = ébredeznek. A másik sorban zabla és zörög alliteráló szavak. A betűrím e ballada minden változatában még ma is elég gyakori, mindjárt az elején: *L*ászló *lo*vat *lo*potott. Azután: *Vi*gy el engem *Ví*g-Egörbe. Az átokban is: *L*ovad *l*ába megbotoljon, sat. Hogy eredetileg a betűrím általánosabb lehetett mint a ballada versalakjának külső eleme, bizonyítja az, hogy a följegyzésemben levő egyik borsodi változat a többinél számosabb ily betűrímet mutat. A végrím eredetileg semmiesetre sem tartozhatott a ballada versalakjához mint lényeges kellék, hanem — úgy látszik — a versalak teljesen megegyezett azzal, melyet a régi székely balladákban találunk; a rím újabbkori fejlemény.

A rímes alak fejlődését a rímtelenből mutatják azok a változatok, a hol a bevezető négy sor már egészen jól rímel, holott a harmadik és negyedik sor helyén több változatban ma is még két sor egészen rímtelen, mint pl. egy borsodi (csincsei) változatban:

Fehér László lovat lopott
A fekete halom alatt,
Rajta érte hat vármegye,
Hat vármegye, kilencz hajdú.

Ugyanazon a vidéken a két utóbbi rímtelen sor helyett már rímes sorokat is találunk:

A fekete halom alatt
Összefüzött hat szép lovat.

Az alföldi változatok ilyen sorait:

Vigy el engem Víg-Egerbe,
Víg-Egerbe a tömlöczbe,
A tömlöcznek fenekére

szintén nem lehet rímeseknek mondani, minthogy itt a szavak összecsengése a belső szerkezethez tartozó párhuzamosság folyamánya, szintúgy, mint a jelen változat idézett soraiban:

Katonáim sörkendöznek,
Zablavasaim zörögnek.

Balladánk befejezéséről kell még pár szót mondanunk.

Az ismert változatok egy része az átokkal végződik és Fehér Anna azontúl nem áll szóba az álnok »hadnagygyal«. Itt és az alföldi változatokban még folytatása van a balladának az átok után: a hadnagy és Fehér Anna közt párbeszéd fejlődik. Ez a befejezés, szó sincs róla, nem emeli a ballada költői becsét. Műveltségtörténeti szempontból azonban tanulságos, mert belőle tudjuk meg, hogy népünk a szűzkoszorút *istenfából* kötötte, ugyanabból a cserjéből (Abrotanum officinalis), melyből több északi nép és köztük a finn is. Ez a szűzkoszorú a párta elődje s róla e balladán kívül népköltésünk és általában néphagyományunk már mit sem tud. A becses adatért megbocsáthatjuk a költőiség eme fogyatékát. (Ennek az átok utáni toldásnak egy változata megvan *Gyűjteményünk* III. k. 148. l., 67. sz.)

Egy változatot Csokonyáról kaptam *Varga Béla* ottani ref. tanító útján. Ez szintelenebb a másiknál, mind a mellett a teljesség kedvéért itt közöljük:

Fehér László lovat lopott
A fekete-halom alatt,
Inos-finos kantárostul,
Mindenféle szerszámostul.

Megtudta azt Fehér Anna,
Hogy a bátyja fogva volna:
»Fogd be kocsis a lovakat,
Tégy mellém sok aranyokat!

Tégy mellém sok aranyokat,
Én a bátyámat kiváltom.
Adok neki *tár* aranyat,
Tár aranyat, *tár* ezüstöt,
Ha kiadnák a bátyámat.

Isten jó nap hadnagy uram!«
— Fogadj Isten gyöngymadaram
»Ereszszék ki a bátyámat,
Megfizetek én magának.

Hadnagy uram, hadnagy uram,
Megfizetek én magának:
Adok *tár* aranyt, *tár*ezüstöt,
Ereszsze ki a bátyámat.

— Fehér Anna, édes hugom,
Nem adhatom a bátyádat,
Mert a bátyád lovat lopott
A fekete-halom alatt.

A bátyádat én kiadom,
Ha az éjjel veled hálok;
Nem kell tár arany, tár ezüstöd,
Csak egy éjjeli hálásod.

Gondolkozik Fehér Anna . . .
Folyosórul folyosóra,
Folyosórul a rostélyra,
A tömlöcznek ajtajára.

»Fehér László, édes bátyám,
Aluszol-e vagy meghaltál?«
— Nem aluszom, sem meghaltam,
Most is rólad gondolkodtam.

»Kiváltalak édes bátyám
Egy éjjel vele hálásért.«
— Fehér Anna, édes hugom,
Ne hálj vele egy éjtszaka:
    Szüzességedet elveszi,
    A bátyádnak fejét veszi.

Gondolkodik Fehér Anna,
Megint elment folyosóra,
Folyosórul folyosóra,
A hadnagy ur ajtajára . . .

»Hadnagy uram, hadnagy uram.
Mik zörögnek udvarodban?«
— Csak alugyál, csak nyugodjál,
A jágerok zörögnek már.

Nem maradhat Fehér Anna . . .
Folyosórul folyosóra,
Folyosórul a rostélyra,
A börtönnek ajtajára:

»Fehér László, édes bátyám!
Aluszol-e, vagy meghaltál?«
— Fehér Anna, édes hugom,
Ne keresd itt a bátyádat;
    Zöld erdőben, sik mezőben,
    Akasztófa tetejében!

Fehér Anna elmegy vissza
Folyosórul folyosóra,
Folyosórul folyosóra
A hadnagy ur ajtajára:

»Hadnagy uram, hadnagy uram.
Átkozott légy hadnagy uram!
Átkozott légy fütöl, fától,
Repülö égi madártól.

Sár alattad meghiggadjon,
Lovad lába megbotoljon,
Ott a nyakad kiszakadjon,
Mosdó vized vérré váljon.

Törülközöd kövé váljon,
Isten téged meg ne áldjon;
Szüzességemet elvetted,
A bátyámnak fejét vetted!«

A mint látnivaló, az átok utáni toldás itt már nincs meg s az átokban egy pár eltérés mutatkozik. Ugyanilyen

a Csökölből, Vég Kata nevű öreg asszonytól följegyzett változat, melyben az átok teljesebb, de a többi szöveg semmi ujat nem ád, a mellett hézagos is. [E vált.-ból az átok szövegét közöltem az Ethnographia X. köt. 25. és köv. l.]

Két más változat Kapos-Mérőről és Hetesről került elő. Ezek azonban, mint az ismert teljesebbekből alakult rövidülések bátran elmaradhatnak.

2. A három árva. Legrégibb balladáink közül való. Eredetileg rímtelen nyolczas sorokban lehetett költve, később mindinkább rímessé vált. Somogyban három változatát sikerült megtalálnom: Szobbon, Kaposmérőn és Hetesen, melyek közt, mint látni való, lényeges eltérés nincs. A dallamok nagyobb eltérést mutatnak, ugy hogy valószinüen a három változat mindenike más-más helyről került Somogyba.

Jellemző és a ballada Somogyban megvoltának régiségére mutat az I. vált. második versszakának első sora, a hol eltérően az egész ország népköltésétől, az anya nem második, hanem — mint a somogyi népszokás követeli — harmadik személyű alakkal van megszólítva: *Keljön* csak föl édes anyám. Az *A)* és *B)* vált. még nem vette föl ezt a somogyi sajátságot.

A *B)* vált. jó példa a régi balladaféléken érvényesülő ama folyamatra, hogy mindinkább dalszerűbbekké válnak. Itt ez a versszakok utolsó ütemének ismétlésében nyilvánul.

Változatait l. Erdélyi I. köt. 397., Kriza 170., Papp Gyula: *Palócz népköltemények* 6. l., Kálmány *Koszorúk* I. 23. és 24. (ez a legteljesebb szöveg), továbbá: *Szeged népe* I. 1. l. és II. 11. l., valamint *Gyűjteményünk* I. 185. és III. 78—9. l.

3. A rab. Szintén országszerte ismert költemény, melynek eredete kétségkívül a török-magyar háborus világ idejére, legkésőbben a hódoltság korába megy vissza. Mutatják ezt leginkább az erdélyi változatok, melyekben a török szultán udvarából, a tengerentúlról izen a rab kedvesének,

vagy apjának, anyjának. Somogyból három változatát találtam meg.

Az első változat a legszebbek egyike; azonban két első versszaka eredetileg nem ide való, hanem egy ujabb kori betyárdalból került ide. Szintúgy 6., 7. és 8-ik versszakok kétségkívül újabbak.

Hogy a költemény eredetileg nem volt rímes, mutatja e változat több versszaka, melyekben egyáltalán nincs rím; de mutatják a többi változatok is, melyekben a rímnek nagyrészt csupán kezdetleges alakjával: a parallelismusból folyó *rag-rímmel* és csak itt-ott a magánhangzóknak is némi összecsengésével találkozunk.

A második változatot, mely az előbbihez képest igen kopott szövegű, ugyanazon közlőtől jegyeztem fel; ebben a rab nem kedvesének, hanem atyjának izen s talán ez az oka, hogy a két költemény azonosságát a közlő nem vette észre.

Legönállóbb a közölt csoknyai változat. Ennek csupán utolsó versszaka egyezik az elsőnek végével, bár ez az egyezés sem feltünő. A középső rész (5. és 6. vsz.) másutt, pl. Vasban,* külön költemény s ide később keveredett bele; ez a sora: »*Szólnak a kakasok, talán megvirad már*« megvan Petőfinél is némi különbséggel: »*Kukorít a kakas, talán hajnal hasad*«, egészen egyezőleg a vasmegyei változattal.

A költemény dallama a »Dunaparti föcske« kezdetű daléval egyezik (Szer. d. 4. sz.) s e szép dallam különféle változatokban országszerte ismeretes, sőt a tótság népzenéjébe is átment. Magyar voltához kétség nem fér; ezt főleg a harmadik sor bizonyítja, mely más dalainkban is, pl. Bogár Imrében, sűrűn fordul elő.

A nagyon elterjedt költeménynek egyéb változatait, lásd Erdélyi I. 420., 422. és 432.; u. a. II. 134. és III. 9.; Kriza 14. l., Szini 132. l., Kálmány *Koszoruk* I. 47. l. (32. sz.), u. a. *Szeged népe* III. 23. l. (Szabó Pál cz.) és

* Saját gyüjtésem.

Gyűjteményünk I. 191—5., továbbá II. 32—35. és III. 33. és 48. l.

4. Voltakép betyárdal. Aligha somogyi eredetű, bár hőse, Patkó, somogyi születés. Azonban az ilyfajta hősök népszerűsége népünk közt messze túl szokott terjedni szűkebb hazájuk — megyéjük — területén, s így feltehetjük, hogy másutt is megénekelték őket. A jelen költeményről annyi bizonyos, hogy nemcsak Somogyban ismerik; majdnem egyező változatát találtam meg Borsod megyében, Füzes-Abonyban. A szöveg is inkább az Alföld mellett szól. A negyedik versszak a Tiszát emlegeti: ez még nem sokat jelent, elvégre a somogyi betyár otthon volt a Tisza mellett csak úgy, mint a Duna partjain. De ott van az ötödik versszak, erre már biztosabban építhetünk. Ennek vége ugyanis (»szivem szinte reped«) kétségtelenül romlás; az eredeti, helyes szöveg nyilván ez volt: szivem szinte remeg. Már most az evvel rímelő szó: »rengeteg« az alföldi (Debreczen vidéki) tájszólás szerint jó rím; somogyi nyelven azonban »remög — röngeteg« vagy »remëg — rëngeteg« nem áll meg rím gyanánt. Ez tehát ellene szól a dal somogyi voltának. Meg kell még jegyeznem, hogy a 7. versszakban *lössz* a. m. »történik«. A népköltésben, kivált a mesékben többször előkerül ugyanily jelentéssel.

Az utolsó versszakban *tudják, hogy én vagyok* e helyett van: hadd tudják meg, hogy én vagyok.

5. Hunyady-gulyás utolsó nótája. Tulajdonkép szintén betyárdal. Tárgyánál fogva rokon az 3. sz. a. közlöttekkel. Becsessé teszi az anyai és fiui szeretetnek szép kifejezése, melylyel az elején találkozunk; általában a mély érzés, mely az egészen átvonul és végre a nyelv ódon zamatja, mely a székely balladákra emlékeztet.

A 8. és 9-ik versszakok végén a közlő szerint első személyű igealakok volnának: rezzögetöm, robogtatom stb., de bizonyos, hogy ez romlás, és itt is, mint az előző versszakban, az infinitivusnak van helye. A szöveget e szerint

igazítottam. Nevezetes az említett két versszakban az alliterátiónak néhány szép példája, ezek talán valamely még régibb költeményből valók. A »robogós« gatya eredetileg kétségkívül »lobogós« gatya volt.

A költemény utolsó két versszakában, úgy látszik, a pásztorhitnek valamely régi emléke van megőrizve, t. i. hogy az itató hely véres volta s az etető hely felfordultsága veszedelmet jelent a pásztorra nézve; a pásztor életének két fő mozzanata ugyanis e két hely körül forog, és ha ezekben áll be az említett változás, annak bizonyára rosszat kell jelentenie.

Költeményünk elejével megegyezik Thaly: Vit. énekek, II. 393. l. a Barna Péterről szóló dal, ugyanennek vége is egyezést mutat a mienknek végével. Ugyanígy Bartalusnál Magy. népd. I. k. 5. sz. Barna Péter nótájának 10. és 11. versszakai. Csupán a kezdő sor találkozik: Kálmány Szeged népe II. k. 199. és köv. l. Áldja meg az isten fakó lovam lábát; továbbá némely más részlet egyezik: u. a. *Koszoruk* I. k. 167—8. l. 18. sz.; u. a. *Szeged n.* II. köt. 19. l. »A rab«; u. a. *id. m.* II. köt. Jegyzetek 177. l.; u. a. *id. m.* III. k. 18—19. l. »A főczinkos«; u. a. *id. m.* III. köt. 23—24. l. »Szabó Pál« és *Gyüjteményünk* II. köt. 21. l. »A kanász« két utolsó versszaka.

6. A bojtárok. A pásztoréletből való kis balladaféle, melynek itt *A), B, C)* és *D)* változatait közlöm. Mindenik némileg töredékes alaku. Az egész költemény az alföldről valónak látszik. Itt-ott a szövegben a régiség jelei tünnek fel. Ilyen az, hogy az *A)* változat első, a *B)* v. 2-ik versszaka négy egyforma rímből áll, melyek tulajdonkép csupán a párhuzamosság okozta összecsengések. Ilyen továbbá, hogy a *B)* (zseliczkisfaludi) változat első versszaka első sorában három alliteráló szó van: *»szürke szamár szomorkodik.«*

Mind a négy változat — úgy látszik — összefüggésben van azzal a szintén pásztoréleti balladaféle költeménynyel, mely az alföldön a »Buga-bárány dala« néven isme-

retes s a mely a »Bojtárok« czímen itt közölt szövegnek és a hozzá csatlakozó változatoknak mintegy folytatása. Itt ugyanis a vers úgy végződik, hogy a bojtár kijelenti:

Nincsen károd, de nem is lesz,
Míg a falka kezemen lesz.

A buga-bárány dala pedig azzal kezdődik, hogy

Csütörtökön virradóra
Számadó áll az ajtóba —

és így folytatódik:

Hol van az a sárga birka,
Buga-báránynak az anyja?

A költeménynek ez a kezdő része némely változatokban a Bojtárokhoz tartozik, a mi a két dal között feltett összefüggésre vall, noha nincs kizárva, hogy az emlitett változatokban két külön álló költemény vegyült össze, s eredetileg a Bojtárok és a Buga-bárány mégis két külön ballada.

Más változatai, vagy egyes részeinek megjelelései: Bartalusnál id. m. I. 79. l., Kálmánynál *Koszoruk* I. 28., II. 138. l. 3. és 4. sz.; u. a. *Szeged n.* II. 55. l. 2. sz. és pár sor. II. 61. l. 3. sz. bordalban, valamint II. 64. l. 16. sz. bordalban; u. a. *Szeged n.* III. 203. l. Jegyzetek. »A bojtár«; végre Kisfaludy-Társaság népk. gyűjt. II. 60—1. l.

7. Az ártatlan. E költemény első versszaka mint dal országszerte él. Ugy látszik, Somogyból került más-más vidékekre, mert itt e kis balladafélében mint bevezetés van alkalmazva. Ebből az összefüggésből szakadhatott ki az első versszak és válhatott külön dallá. Szintén Somogyból, Csurgóról ugyanez az első versszak egy betyárdalnak kezdete, a mely után harmadik versszakképen egy más szöveg következik. (Lásd a Szerelmi dalok között 108. sz.)

Érdekes a betyárnak az az igérete, melyet tesz az uraknak, hogy hajt nekik 33 fekete csikót, a ki »befutja a nagy urak mezejét«. Ez czélzás a Somogyban régóta divatos

lófuttatásokra s együttal utalás az ottani lótenyésztés nagy sikereire. Hasonlókép jelenti ki egy igen elterjedt alföldi betyárdalban a betyár, hogy a lopott hat tinó közül:

Kettőt adtam a birónak,
Az én kiszabaditómnak.

A betyárvilágban nem lehetett valami nagy ritkaság az efféle kötés betyár és biró között, különben nem emlegetné oly sürűn e kor népköltészete.

8. **A bujdosó.** Szép változata az Alföldön ismert régi betyárdalnak, mely a kuruczvilág költészetébe is átment: Lóra csikós, lóra. Csupán a harmadik és negyedik versszak árulja el vele az összefüggést; a többi oly önállóan van feldolgozva, részint máshonnan véve, hogy a változati jelleg belőlük meg sem volna állapitható. Az utolsó két versszak némileg egyezik a XVII. századból való ama »bujdosó ének« 10. versszakával. melyet *Thaly K.* két változatban közöl Vitézi énekek II. k. 393. l. Egyéb vált. *Gyűjteményünk* II. köt. 42. l. »Kicsi nemes legény«, u. o. 59. l. »A csikós« és III. k. 205. l. a 44. sz. vége.

9. **A kiszabadult rab.** Humoros költemény, mely azt mondja el röviden, hogy a feketébűl = fogságból csak most kiszabadult rab ujra lop, de ezúttal rávágatja a lopott jószágra a numerót, hogy a vármegye igaznak vélje.

A vas = patkó; innen vasal = patkol.

10. **Kozma Pista.** Ugy látszik, eredetileg nem somogyi költemény, mert Kozma Pista az egri várba van bezárva. A nyelv irodalmi hatást mutat; »szomorú fűz« helyett a nép »szomorú fűzfát« mond. A »cseveg« is irodalmi szó. Nem népies, a mi a kis madárról van mondva; a népköltés szerint csak a páva az, a mely a rabok szabadulását jelenti, nem más valamely madár.

Figyelmet érdemel az első versszak utolsó szava: esöttét. Ez somogyi nyelvjárás és az »eset« szónak régibb »*esetv*« alakját tükrözi.

12. Patkó és a pandur. Tulajdonkép nem ballada, csupán azért soroltuk ide, mert balladaszerüleg indul:

Hallottátok, mi történt már Vityába?

Ujabb népballadáink, kevés kivétellel, mind ilyenformán kezdődnek. Az első sor fölveti a kérdést, s arra felel meg a költemény többi része. Azaz hogy *nem* felel meg, csak kerülgeti a tárgyat s inkább a kinálkozó lirai helyzeteket aknázza ki.

13. Bolgár Jancsi. A költemény kétségkívül hiányos; a két versszak eredetileg aligha tartozott össze, vagy másmás költeményből valók, vagy éppen köztük hiányzanak az egykori összekötő kapcsok.

14. Nád Jancsi. Ama gyér számú darabok közé tartozik, melyekben még az elbeszélő költés régi hangja csendül meg. A versalak sem az újabb liráé, hanem az ősi nyolczas. Ugyanily viszonyban áll a költemény *dallama* is az újfajta balladanemüek zenéjéhez, a mely már tiszta dalzene, legtöbbnyire csárdás; itt ellenben a *Három árva, Fehér László*-féle régi epikai zenének egy szép hagyományával van dolgunk. Az esemény ugyan itt is sekélyes: a betyárt elárulják, a pandurok rajta ütnek és agyonlövik — ez az egész. De a gyér tartalom epikai módon, régiesen van elbeszélve, a dialogusnak semmi nyoma. Ez a régies jelleg kiemeli a közönséges betyárdalok tömegéből ezt a költeményt, a mely pedig korára nézve alig lehet valami régi: a rímes alak ellene mond ily föltevésnek.

Egy fontos szórendi sajátságra kell még rámutatnunk, mely itt először tünik elé a jelen gyűjteményben. Ha megnézzük ezt a két sort:

Mire magát eszrevötte,
Goló szivét sértögette:

azt látjuk, hogy a másodikban a rendes szórendtől eltérés van, mert a rendes szórend így volna:

Szivét golyó sértegette.

A versalak ezáltal nem változnék. Mi az oka tehát az eltérésnek? Egyik oka az lehet, hogy az előző sorban is a tárgyeset az ige előtt áll: magát észrevette, s így a rímelő sorok közt a párhuzamosság nyer a módosítás által. Egyéb példák azonban arról győznek meg, hogy ez *költői szórend*, mely szerint a tárgyeset az ige elé kerül.

15. Takács Károly. E balladát két helyről jegyeztem fel, Jutáról és Alsokról. A két szöveg csaknem szószerint megegyezik. A ballada egészen ujabb kori és szintén egyik jó példája annak a nagy változásnak, melyen elbeszélő népköltésünk keresztülment. A három első strófát kivéve az egész szöveg csupa merő lira. Kezdődik a negyedik versszak közepén és valóságos közhelyekkel folytatódik egész az utolsó versszakig. Az ötödik versszak majdnem szóról-szóra át van véve egy alföldi románczból, melyet a dunántúl is énekelnek, s a mely így kezdődik:

Falu végén van egy ház kifestve.

Egyébiránt a nyelv zamatos, a rímek pár helytt feltünően jók és az egész versalkotás tősgyökeres népi jellegü. Több szórendi eltérés is feltünik.

16. Hencza Csicsa. Kissé románczszerű gúnydal a részeges Hencza Csicsára (Pistára). Hencza Cs. a korcsmában mulat, felesége utána megy és követeli a szamár árát. Ennyiből áll az egész költemény, mely Somogyban nagyon el van terjedve. Különös, hogy az iszákosság itt némileg ki van gúnyolva, holott rendesen a somogyi népköltés a borivó embernek fogja pártját. Ez vagy arra enged következtetni, hogy a költemény eredetileg hosszabb volt és talán a hiányzó részekben volt kifejezve a somogyi felfogás a borivó ember irányában, vagy pedig hogy az egész nem Somogyban termett.

Vált. Kálmány *Koszorúk* I. 163. l. 12. sz. Némi egyezés *Gyüjteményünk* III. k. 185. l. a 8. sz. dallal.

17. A megvert koma. Rokon az előbbivel. Itt is az asszony utánamegy a férjének vagy kedvesének a korcsmába. Ez tiltakozik az ellen, hogy az asszony utána járjon. Ugy látszik, resteli bevallani, hogy megverték, még pedig a komája verte meg; de hogy miért, az a költeményből nem tünik ki. Azonban valószinű, hogy egy más nő forog szóban, nem az, a ki utána jár, hanem az utolsó verssor előtt használni szokott, a szövegben mellőzött prózai beszurás szerint valami Kati, a ki a keresztkomának felesége, leánya vagy kedvese. És azért szolgál rá a verésre a koma, mert Katira vetette a szemét. A közlő magyarázata szerint »kénytelen a verést eltűrni, mert a keresztkomát visszaütni nem szabad«.

18. Fábián István. Két egymástól egészen eltérő változatát találtam meg Somogyban. A csurgai *A)* változat is, a hetesi *B)* is sok eredetiséget mutat az alföldi változatokhoz képest. A betyár neve mind a kettőből hiányzik. A hetesi változat eleje újabb hozzáköltés lesz.

Vált. Kálmány: Szeged népe III. 13. l. »Az elszánt betyár«, u. o. III. 219. (»Kasza Pali«) és némileg u. o. 220. l. (»A megmenekült betyár«), továbbá Gyűjteményünk II. 63. l.

19. Szabó Vilma. Somogyba az Alföldről került, a hol leginkább *Bereg Náni* néven ismerik e nőzsivány történetét. Változatunk sok egyezést mutat az alföldiekkel, de sok eltérést is tőlük.

Mindjárt az első versszak magyarázatra szorúl:

1. Arra alá dörög az ég alja —

Ez népköltésünkben a közeledő veszedelem képe. Így Aranynál is, V. Lászlóban.

2. Szabó Vilma paradicsom-alma.

Az alma az ó-testamentom szerint is, de az egész világ népköltésében is, a szerelem vagy szerető symboluma. Ez alól a paradicsom-alma se tesz kivételt, sőt a jelző

egyenesen Ádámra és Évára utal; nyilván a paradicsomot, mert egészen piros, még inkább a szerelem almájának tartják, mint a közönséges almát, habár a bibliai elbeszélés almafáról beszél s a legtöbb népköltés csak ilyenről tud. (A nyugati nyelvekben is az édennek és a paradicsomalmának neve azonos.) A második sor tehát azt jelenti prózai nyelven, hogy Szabó V. szerelmes természetű, vagy szeretőtartó leány.

3. Nem jó ize vagyon az almának
4. Kit a Vilma választott magának —

Nem tünik ugyan ki a költemény további szövegéből, de sejthetjük, s éppen e 3. és 4. sor tartalmából, hogy Szabó Vilmát szeretője árulja el: az az alma, melynek nincs jó ize.

A ballada első versszakát egész Somogyban tudják, itt-ott kisebb töredéke van meg a jelen változatnak; az egészet csak egy helyen sikerült megtalálnom.

Vált. *Gyüjteményünk* I. k. 193—9. l., u. o. 222. l. »Bereg Náni« s ebből való II. 52. l. »A betyár« negyedik és ötödik vsz. is; továbbá: Kálmány *Koszorúk* I. 30. és 10. sz., Pásztyi Erzsi, u. a. II. 93—4. l. Csupán a második sort v. ö.:

Szabó Julcsa piros alma,
Föltenném a fogasomra;
Nem a fogasomra való:
Barna Jancsi mellé való.

Ugyancsak Kálmány: *Szeged népe* II. 25. l. 24. sz. és 178—9. l.; u. a. III. 202. »Hamis Julcsa« és u. o. 202—3. »Böröcz Náni.«

20. A gulyás szeretője. Inkább dal, melynek az eredeti följegyzés szerint bevezető és középső versszaka is volt, s ezek az itt kihagyott versszakok az »Ispán leánya«, vagy a »Báró leánya« czímen ismert romànczból kerültek. Mellőzésükkel egyöntetű, kerekded dalokat nyertünk.

Vált. *Gyűjteményünk* I. 203. és 204. l. Az ispán leánya, II. 21. és köv. A kisasszony.

Egyébiránt a románcz töredékei megvannak Somogyban és az egész országban mindenütt.

21. Az elkésett esküvő. Inkább gúnydal, mint balladaféle, csakhogy nem valamely megnevezett személyről, hanem arról a fura helyzetről, midőn a gyermek születése csaknem összeesik az esküvővel. Ezt a nép szemében roppant mulatságos tárgyat országszerte számos dal énekli meg, a melyek mind ugyanebben a versalakban vannak szerkesztve s dallamuk is lényegileg ugyanaz. Somogyból csak ez az egy feldolgozás került elő, mely a már ismertektől meglehetősen eltér.

Vált. Kálmánynál *Szeged népe* III. köt. 204. l. Jegyzet »A megbabázott menyasszony«.

22. A leány és a kapitány. Eleje egy kis dal, melynek a többi szöveghez semmi köze. Többé-kevésbbé eltérő változataival népkölt. gyűjteményeinkben sűrűn találkozunk. Így *Gyűjteményünk* II. köt. 25. és 26. (az utóbbi teljesebb) s ennek vége megvan u. a. III. köt. 238. l.; más feldolgozásban Kálmánynál *(Koszorúk)* I. köt. 192. l. 32. sz. a. és 193. l. 33. sz. a.

1. Szerelmi dalok.

1. Hangulatos szép költemény, a mely több dalból vegyült össze. Az első és második versszak külön dal, oly legény siralma, a ki a más kedvesét kénytelen ölelni a magáé helyett. A 6. és 7. versszakot pedig szintén ide vegyültnek kell itélnünk.

Az első versszak bevezető lírai képe:

Jeges a sudárfa, nehéz vizet huzni

a rá következő sor tartalmával szorosan összefügg. A sudárfát, mikor jeges, nehéz megfogni: a leányt, mikor ismeretlen, nehéz megölelni.

Szintúgy kapcsolatos az 5. versszak első sora is a másodikkal:

Addig rakd a tüzet, még el nem aluszik —
Nincsen oly szerelem, a ki el nem mulik.

A tűz a szerelem képe; a tűz elaluszik = a szerelem elmulik. Ez a kép van meg az országszerte ismeretes dalban:

Ég a gunyhó, ropog a nád —
Szoritsd hozzád ezt a barnát.

Itt is az égő tűz = szerelem. A tűz ölelgeti, ropogtatja a nádat, mint a szerelmes legény a leányt. Az is, ez is hol egyikhez, hol a másikhoz kap: egyiket elemészti, másikat megkiméli, elszalasztja.

Talán a 4. versszak első sorában említett tüzet is ugyanily képes beszédnek tarthatjuk, habár egyenesen a

kezét akarja melegíteni a legény mellette. Igen, de lehetséges, hogy az előbbi tűzre, a leánynak szerelmére gondol, és keblén kívánja melegíteni kezét, mint egy kalotaszegi dalban:

Hozd ki kis lány fehér kebeledet,
Hadd melegitsem meg a kezemet.
(B.-Hunyad, saját gyüjt.)

Az egyes alkotó részek változatai *Kálmány* Koszorúk, I. 61. (a 15 első versszak).

Az első versszaknak felel meg, de az itt lévő szép lirai kép nélkül, Kisf. Társ. gyűjt. II. k. 115. l.:

Este akar lenni, le kell már feküdni,
Az idegen testet hogy kell megölelni?

Továbbá saját gyűjtéseim között a harmadik versszaknak megfelelő vasmegyei (senyeházi) vált. így szól:

Kukorit a kokas, talán hajnal hasad —
Fordulj felém rózsám, mindjárt magad maradsz.

E két sor egyike Petőfinél is (Táblabiró, III. §.):

Kukorit a kakas hajnal hasadtára.

Változatunk régibb lehet, mivel a kakukkot újabb népköltésünk már nem igen említi. E helyen bizonyára nem ok nélkül szerepel; talán a *sorsváltozást* jelentette, s innen jósmadár volta néphagyományunkban.

2. Eredetileg kurucz kesergő a Rákóczy-korból, vagy talán még Thököli bujdosása idejéből, mint a kurucz kesergők jó része. Később azután szerelmi dallá lett: uram helyett egyszerűen rózsámat mondtak. Alighanem hazai németjeink költötték, mert dallama — kivéve a Székelyföldön — az országszerte ismeretes változatok mindenikében sült német.

A három szín, melyről itt szó van, *fekete, fehér* és *piros* egyaránt a gyász jele. A fehér színt Somogy népe

itt-ott még ma is gyásznak tekinti, mint a törökség; kivált az idősebb nők fehérben gyászolnak, így különösen Nagypénteken. A piros tán azért vált gyászos színné, mert a vér színe, a véré, melynek hullása mindig gyászesemény. De gyász szín továbbá még a *sárga* is, nyilván mert ez meg a hervadás, betegség és halál természetes színe; pl.

Vigyen el a *sárga halá,*
Takarijjon szárnya alá. (Népd.)

Azért sárgák a vármegyeház vagy a kaszárnya falai, melyek közt a sok szegény fogoly vagy katona kesereg. Azért mondja a népdal, Somogyban is:

Sárga csikó, sárga csikó sárga —
Az én rózsám nem lesz mindig árva.

Petőfinél is a sárga szín, bár nem ugyanazon, de hasonló értelemben:

Sárgul a hold az ég alján —
Mind a kettőnk oly halovány.
Isten hozzád édes. Sat.

Meg kell azonban jegyeznem, hogy ez alighanem újabb dolog. Eredetileg csak a fekete és a fehér gyászt ismerte népünk; a piros és sárga újabb fejlemény. Amarról töméntelen egyéb példán kívül a piros Pünkösd egymaga elég bizonyság; emerről ez a gyakori verskezdő sor:

Sárga csikó, sárga csengő rajta,

melylyel Kalotaszegen egy menyegzői dal kezdődik, a menyasszony-búcsúztató, mely azonban *víg* jellegű.

3. Árok, árok, de mély árok, —
Kiön én többet nem járok.

Mint egyéb változatok bizonyítják, a második sor eredetileg így hangzott:

vagy: { Én már hozzátok nem járok,
Hozzád, kis lány, már nem járok. }

Így az első sornak képies volta világos lesz előttünk: az árok (mély árok!) azt jelenti, hogy el vagyunk válva, akadály van köztünk.

A *B)* változat külön dal számba mehet, a mennyiben csak ennek első és a *A)*-nak 3. versszaka közt van egyezés, a többi egészen eltér.

Egyéb vált. *Kálmány*, Szeged n. III. k. 38. (65. sz.)

4. Tulajdonkép három dalból van összefűzve. A másodikban a verskezdő sor képes beszéd. A fecske u. i. nemcsak rímel a menyecskével, hanem máskülönben is, mint a háza és kicsinyei körül szorgoskodó fiatal anya symboluma, kedvelt személye népköltésünknek. A fecske jobban tud szeretni, mint] más madár, otthon ül és oda várja szerető párját:

Eresz alatt fészkel a fecske —
Szeretőnek jobb a menyecske.

Ily értelemben a harmadik versszak első sorát megszólításnak foghatjuk föl: »Te

Kurtafarkú fecske,
Bácskai menyecske,
Micsoda szél hozott« sat.

Ez az utóbbi sor némi értelmezésre szorul. Ismeretesek a *szél hordta, lánczhordta* mint káromlások; ebben rossz szélről (forgó sz.) van szó, melylyel a boszorkány vagy garabencziás diák utazik. A rossz szél hozhat magával betegséget, rontást is.

De mindent, a mi kedves, tetsző, csak *jó szél* hozhat; így kell értenünk a tárgyalt harmadik sort.

5. Borul a káposzta, hullik (vagy: hajlik) a levele: képes beszéd. A káposzta borulása és levelének hullása (vagy hajlása) népdalainkban rendesen a bánat jelképe. Mikor a káposzta borul (érik) és levelei mégis hullanak: ez szomorúság; épígy kesereg a lány, hogyha szeretője elhagyta.

E szerint a levél hullása (nem : hajlása) felel meg az eredeti felfogásnak.

A folytatás tulajdonkép más költemény. Ennek kezdősoraiban is képes beszéddel van dolgunk: a fekete kökény tetején ülő fehér virág és a domb tetején ülő (fehér) ház párhuzamos, egymásnak pontosan megfelelő lirai képek.

Első részével találkozik: *Gyűjteményünk* I. 259. (36. sz.) és III. 177. (142. sz.), itt is a bánat képe van meg:

Kerek a káposzta, borul a levele.

A második résszel össze látszik tartozni *Gyűjteményünk* I. k. 255. l. (a 26. sz.).

6. A második versszakban »édes anyám rózsafája« képes beszéd. Népköltésünk a leányos anyát gyakran rózsafának, gyümölcsfának (dió- vagy almafa), sőt virágos kertnek mondja, melynek a leány (legény) egyik ága vagy virága. Itt a kép kissé homályosnak tetszik, ha a rá következő sorral egybevetjük: »Jaj de sokat sírtam *alatta.*« Ez azonban csak látszólagos homály; a népköltés azt akarja vele mondani, hogy a leány — mint az ág a fa teteje alatt — anyja keze alatt van. Egyébiránt nem lehetetlen, hogy itt a rózsafa *concrete* értendő, nem pedig képlegesen.

Egy másik, a gyűjteményből kihagyott dalunk így kezdődik: *Tele van a rózsabokor virággal,* tele van a falu sok szép leánynyal. A rózsabokor a sok leányos falunak vagy városnak is megfelel. A bokor levele vagy virága a leány. Ide vágó példákkal tele van népköltésünk. A székelyeknél is:

A nagy utczán le, le, le,
Sej! piros rózsa levele —
Szakitottam belöle :
Icza te! gyere most az ölembe.

(Csíkszék, saját gyűjt.)

Azt jelenti, hogy a nagy utczán végig csupa lány van, még pedig barna lány: piros rózsa levelei, ezekből

szakítottam egyet s ennek mondom: Icza te, gyere most az ölembe; a hol már a kép megszakad. Szintén érdekes:

> Falu végén van a mi házunk,
> Rózsából van a mi garádunk,
> Ha fehér kell: fehéret adok,
> Ha piros kell: magam az vagyok.

(Borsodm., saját gyűjt.)

Egyébiránt a *rózsa* mint a leánynak vagy legénynek, különösen a szeretőnek jelképe annyira közönséges volt, hogy jelképiségét sokszor teljesen elveszítette s egyszerűen a »kedves« synonimjévé lett; pl.: *Nézz, rózsám, a szemembe, stb.* Ily esetekben, midőn a rózsáról olyasmit mondunk, a mi nem illik rá mint rózsára, akkor jelképi jelentősége már nincs, s ez a leggyakoribb eset.

Vált. *Kálmány* Koszorúk, I. k. 86. l. (61. sz.)

Ide vágó változatok továbbá: *Gyűjteményünk* II. k. 96. l. (57. sz. 3. és 4. vsz.); továbbá a jelen kötetben is a hazafias és katonadalok közt (6. sz.) stb.

7. Első és második sora közt az értelmi kapcsolat világos: a sajtár is dugába dőlt (első sor), a szerelem is (második sor). A sajtár és a duga (donga) szoros kapcsolatban vannak, a mely megszünik a duga összedőltével. A legény és a leány is így van összekötve a szerelem által, s ennek is végét veti az egyiknek elszakadása.

8. Vált. *Gyűjteményünk* II. k. 139. l. (134. sz.), III. 171. l. és *Kálmány*, Szeged népe III. 36. (50. sz.).

12. Az első versszak mint balladakezdet is gyakori; de jelentősége többször — úgy látszik — pusztán hangulatkeltő, mint itt is. A két sor látszólag nemcsak a többi szöveggel, hanem egymással sem függ össze. Ha azonban egybevetjük más népköltési helyekkel, a hol a torony és város

említtetik, látni fogjuk, hogy az értelmi összefüggés megvan. Egy ismert népdalunk pl. így kezdődik:

Torony nélkül mi a város —
Mi a leány, ha nem páros?

Ez teljesen érthető: a város és a torony mint egymásnak párjai vannak szembe állítva, még pedig jobban megnézve, a toronyban a legény képét, a városban pedig a leányét ismerjük fel. A torony a város ölében ül. A város mindig fekete, messziről; a torony mindig fehér.

A költemény második része, mely a szerelem nagyságát festi, szintén kedvelt tárgya minden nép költésének. (V. ö. *Herrmann* Antalnál: »Und wenn der Himmel wär' Papier.« Ethnol. Mittheilungen. I. k.)

E lírai tárgynak más feldolgozásaiból való töredékek: *Kálmány*, Szeged n. II. k. 44. l. (3. sz.), *u. a.* III. k. 6. (9. sz.).

Változatok: *Gyűjteményünk* I. k. 185. l., *u. a.* III. k. 119. l. (6. sz.) és 146. l. (64. sz.).

13. Igen szép régi dal. Utolsó versszakának kevéssé különböző változatát ismerjük föl ebben az igen elterjedt nem népi eredetű dalban:

Verje meg az isten mind a két kezével;
A ki csak enyeleg, játszik a legénnyel. Sat.

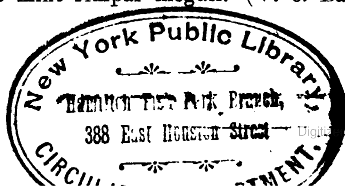
Én velem is így tett egy semmire való,
Kinek a két szemét vájja ki a holló.

14. E sorokat:

Arra alá a tengörbe
Rózsa nyilik a kendörbe.

puszta rímjátéknak kell tartanunk, a mire szintén elég példa van népköltésünkben.

15. A gyűjtő, Pete Lajos állítása szerint népi eredetű; hogy azonban somogyi volna, annak ellene mond a 3. versszak ríme: *szeret* — *embörök*. Ez az alföldre utal, a hol *szeret* — *emberek* mint rímpár megáll. (V. ö. Bal. és rok. 4. jegyz.)

»Ha ki világossan szeret.« A közlő szerint: ha »ki-világossan szeret.« Talán ebből alakult: ha »ki (t. i. valaki) világosan szeret« Lehetséges azonban, hogy a »ki világos kiviradtig« kifejezés félreértésével támadt.

16. *Hármat tojott a fekete kánya*.... A leányos anyát nemcsak rózsa- és gyümölcsfához, hanem madárhoz is hasonlítja népköltésünk. Itt barna leányról van szó, ennek anyja tehát *fekete kánya* lesz; a három tojás három leányt jelent, s ezek egyikéről szól a dal.

18. *Diófának hajlott ága*... Homályos sor. Nem értjük, a leányra czéloz-e, vagy a legényre, vagy egyben mind a kettőre; utóbbi esetben a szerelmes párt egy családból valónak (egy diófa két hajlott ágának, pl. unokatestvér) kell gondolnunk. Lehetséges azonban, hogy a diófa ágán az *ágyat* kell értenünk, mely azért hajlott, mivel ketten feküsznek reá; s ez a legvalószínűbb.

Oly távol esünk egymástól, mint a csizmám a kapczától, azaz: nagyon közel.

A harmadik versszak eleje ugyanazt mondja képlegesen, mint a rá következő két sor: a három szál rozmaring három hű szerető. Ez a hármasság azonban sokszor, sőt legtöbbször külön kép, a melyet tehát nem szabad szó szerint venni; a hármas szám egészen ugyanaz, mint az illető egység, csak mintegy jobban kiemelve. Analóg ezzel a festészetben vagy az építészetben az, mikor egy tárgy több egyező példányban szerepel. Épúgy nem kell szó szerint értenünk a 3-as számot, pl. ezekben:

Három bokor saláta —
Három kis lány kapáta.
Három bokor ribizli —
Három kis lány ülteti. Sat.

Ugyanilyen a 3-as szám ezekben:

Három levele vagyon az epernek... (... sz.)
Három csillag van az égen egyforma... Sat.

A népi felfogásban a hármasság ily esetben tisztán képleg van használva, melynek a valóságban mindig csak egy tárgy felel meg.

19. *Azt gondolod, hogy én bánom* ... E versszak meg van, némi eltéréssel, *Thaly* K., Vit. Énekek II. k. 99. l. (4. vsz.):

Én te reád nem haragszom
Én édes szép virágszálom,
Noha töled meg kell válnom —
Ennek oka más, jól tudom.

Megtaláltam gróf Kuun Géza marosnémeti könyvtárában egy kézirati gyűjteményben is, mely gróf Gyulai Józsefné, szül. Jósika Mária bárónőtől ered (a XVIII. sz. 60-as éveiben) s a mely részint e főrangú hölgy saját költeményeit, részint más költők műveit tartalmazza. Az említett gyűjteményből — melynek darabjai közül több dal maiglan él a nép ajkán országszerte több változatban — ide iktatom az illető dalt, melynek utolsó versszaka már csak igen csekély eltérést mutat a mienktől:

Kisütött a nap sugára
Kedvesemnek ablakára,
Tündöklik gyémánt orczája,
Rogyog szép csillag módjára.

A méhecske virágokról,
Édességet széd azokról;
Én is piros ajkaidról,
Gyöngy csókokat szedek arról.

Csak a' nékem rózsám nehéz,
Hogy tégedet ölel más kéz:
Az én szemem távolról néz,
Hidd el bizony, nékem nehéz!

Bolondság volt nádhoz bizni,
Mely fel szokott szépen nőni,
De mihelyt szél kezdi fujni,
Kezd mindenfelé hajolni.

Én is biztam egy nádszálhoz,
Mely elhagyott, hajlott máshoz,
Azért én is halálomhoz,
Közel vagyok végórámhoz.

Talám azt tudod, hogy bánom,
Hogy tetöled meg kell válnom?
Im ez elöttem csak álom,
Mert szeretöm nincs, s nem bánom.

Látni való, hogy az utolsó versszak — végét kivéve — a mienkkel szorosan összevág, s így ennek közvetetlen forrása lehetett. Másként szól a versszak utolsó sora, s ez viszont

valamivel közelebb áll a Jósika Mária-féle vált.-hoz: *Gyűjteményünk* I. k. 252. l.: Hidd el, nem nagyon sajnálom. Más versalakkal van meg ugyane versszak *Gyűjt.* III. k. 170. l. (126. sz. 1.). A gondolatnak egyenes folytatása *Kálmány* Koszorúk, I. 103. (85.):

Azt gondolod, mindig így lösz,
Hogy szeretöm sohasem lösz?
Dehogy nem lösz, de bizony lösz,
Te nálodnál különb is lösz.

Az eredetinek más két versszaka, némi módosulással, *Gyűjteményünk* III. k. 127. l. (20. sz.). Ismét más versszak: *Kálmány* Koszorúk, I. 106. (92.). Ugyanez saját gyűjteményemben, dallamával együtt Borsodm, csincsei tanya és Miskolcz.

Kihagytuk a költemény második részét: Arra alá Kerékszállás, könnyüd a vizen kaszálás — könnyüd apró halat fogni, de nehéz megtisztogatni. Különben is egy eléggé ismert más dalból vegyült ide. A vizen kaszálás = halászat, s ezt mondja a dal könnyűnek, ellenben nehéz a hal megtisztogatása: épúgy könnyű szeretőt találni, de nehéz tőle megválni. A két kép nem felel meg pontosan, de népdalban elég, ha nagyjában összevágnak a képek.

20. Némi vált. *Kálmány* Szeged n. III. k., 241. l. (Jegyz. közt).

21. Figyelmet érdemel a harmadik versszak harmadik sorában levő szórendi eltérés: többet éjjel mint más nappal járok én.

Másként van a bevezető sor *Kálmány* Koszorúk, I. 115. l. (106. sz. 5. vsz.), hol az eke és a járom vannak mint összetartozó első pár (bevezető lírai kép) említve.

Némileg ide vág: *u. a.* Szeged népe II. k. 183. l. (Jegyz.) A székelyektől is, saját gyűjt.

22. A második versszak utolsó két sorát megtaláljuk *Kálmánynál*, Koszorúk, I. k. 145. l. (a 29. sz. dalkeverék utolsóelőtti versszakában:

Adjon isten szebbet, jobbat nálamnál,
Nekem meg csak igazabbat, mint voltál.

A mienk szebb.

Másik vált. *Kálmány* Koszorúk, I. k. 112. l. (101. sz.).

24. Egész kis románcz. A bevezető sorokban foglalt kép átmegy a második versszakba is; az ellenkép e versszak végén: piros orczád megcsókolom. A torony és a beléakadt ostor az egyik kép; a férfi és a nyakába kapaszkodó leány a másik kép. »Akaszd ki kedves angyalom« arra vonatkozik, hogy a legény kívül van, s a leány az ablakon belül; tehát: akaszd ki és eresz sz be, a mint a 3. versszakban meg is történik.

Az 1—2. vsz. vált. *Gyűjteményünk* II. k. 95. l. (4. vsz.)

26. Bevezető lírai képe a harmadik sorral zárul, s az elválást fejezi ki, melynek jegye a darutoll. Magát a darumadarat ugyanily értelemben említi népköltésünk mint jelképet; pl.

Magasan repül a daru —
Isten hozzád, kedves falu.

(Saját gyűjt., Borsodm., Csincse.)

Vagy:

Magasan repül a daru, nagyokat is kurjantgat,
Szárnyaiból, farkaiból bokrétákat hullatgat —
Szedjed, rózsám, szedjed, kalapod mellé tegyed,
Hogy a többek közül téged könnyen megismerjelek.

(Benedek: A magy. népkölt. gyöngyei 83.) Itt e katonadalban is a darutoll mint a búcsuzás, elköltözés jelképe van alkalmazva. Az eltávozónak kalapja mellé darutoll illik, mert a daru a speciális magyar költöző-madár. A daru nagyokat kurjantgat; a legény is, mikor viszik katonának.

Ugyanily okból szerepel a daru e legismertebb szövegben is:

Magasan repül a daru, szépen szól —
Haragszik rám a galambom, mert nem szól.

Ezenkívül itt, a bevezető sor végén levő toldás révén, a haraggal elvált kedvesnek ellentéteül is szerepel a távoztában szépen szóló daru.

A második versszak értelme ez: esik az eső, a kalapom iszik (bevezető lírai kép); én is innám (ellenkép), noha, akár iszom, akár nem, a korhely névvel illetnek.

V. ö. *Gyűjteményünk* III. k. 139. l. (46. sz.); itt csak *tollu* van, de kétségkívül darutoll értődik rajta.

27. Második versszakát l. fentebb is a 24. sz. első két versszakában.

31. A kukoricza keménysége (bev. kép) s a béreslegény kevélysége (ellenkép) vannak egymással szembe állítva.

32. Ágas-bogas a diófa teteje —
Csak egy legény nevelködött kedvemre.

A bev. kép a sok gyermekű anyát jelenti (l. fentebb a 6. számra vonatkozó jegyz.). A második sor pedig a sok közül csak egyet mond a leány kedvére valónak (ellenkép). Nyilván romlás a *Gyűjteményünk* I. k. 249. levő változatban: Ágas-bogas a diófa *levele.*

Szövegünk a helyesebb. Más a versalak, de lényegileg mind a két kép ugyanaz *Gyűjteményünk* II. k. 116. l. (4. vsz.):

Kizöldült a diófa teteje —
Ezt a kis lányt nevelték kedvemre.

Ellenben más az ellenkép *Kálmány* Szeged népe III. k. 245. l. (Jegyz.)

Ágas-bogas a diófa teteje —
Kitelt már az öreg huszár ideje.

Ez czélzás arra, hogy a huszár viszont fogja látni anyját, és testvéreit. V. ö. még *Kálmány* Koszorúk, I. k. 88. l.

35. Esik eső az eke szarvára —
Ne bajts kis lány a legény szavára.

Az eső a szántáskor bajt okoz, a legény szép szava is bajba rántja a leányt: ez a két első sornak értelme. Épen így: *Kálmány* Szeged népe II. 39. (50.). Homályos az összefüggés *Gyűjteményünk* II. 52. (A betyár 1. vsz.) és *u. a.* III. k. 112. l. (69. sz. 1. vsz.); egyébiránt mind a kettő annyira eltér az ittenitől, hogy talán nem is tartoznak össze.

36. A két utolsó sor közt az összefüggés nem világos. A hosszúra eresztett kantárszíj talán az emlékezést vagy szerelmet jelképezi, melylyel a távozó az elhagyott kedveshez van kötve. Ez esetben rokonkép Petőfinél:

Bánatos emléked, mint egy sötét fátyol,
Huzódott utánam sirodnak halmától.

37. A lágy kenyér pírítása (bev. lírai kép) és a gyenge lány férjhez adása (ellenkép) mint két egyenlően nehéz feladat állíttatnak szembe.

38. *Házam előtt egy almafa nem látszik*... Vált. *Kálmány* Koszorúk, I. k. 80. l. (48. sz.).

40. Az első versszak bev. lírai képe ugyanazt fejezi ki, mint a neki megfelelő második sor: a dinnye, mikor megreped, mintegy száját kinyitja (nyilatkozik, beszél); ennek megfelel a második sorban foglalt felszólítás: ha nem szeretsz, nyilatkozzál.

A második és harmadik versszakban a sárga és görög dinnye mint összetartozó pár szerepel. Sárga dinnyét, görög dinnyét vetettem = összepárosítottam a kétféle dinnyét (bev. kép) és 18 esztendős legényt szerettem = összepárosítottam magamat a 18 e. legénynyel (ellenkép). Sárga dinnye ráfutott a görögre = egymásra találtak (borultak) a szeretők (bev. kép); engem szeret ez a barna menyecske = mi is egymásra találtunk, egymás keblére borulunk (ellenkép).

43. A Dunábul a Tiszába foly a víz... Földrajzi hiba; megfordítva áll. A folyó vagy csatorna említése a végképi távozás vagy búcsuzás eszméjét fejezi ki. E szerint az első és második sor kapcsolata világos: mi az oka, hogy elhagysz örökre, mint a folyóvíz, mely soha vissza nem tér.

45. Csak a vége új. Az itteninél teljesebb szövegű. Vált. Kisf. Társ. gyűjt. I. k. 266. l. (51. sz.)

47. *Kis kertemben kivirágzott a retek* = szivemben kivirágzott a szerelem. Bármely virágnak fakadása a szívnek szerelemre gyúlását jelenti. V. ö. Petőfinél:

Kikelet a lány, virág a szerelem.

Itt már a *reteknek* mint nem sokat érőnek említésével czélzás történik a szerelem gyarló tárgyára, a semmire való legényre, kiről az ellenképben szó van.

A második versszak bevezető képe kissé homályos. Úgy látszik, a gyümölcs *vékony héjában valami* fogyatkozás jut kifejezésre, mert mindig panasz vagy megrovás jár nyomában. A vékonyhéjú császárkörte után álnokszívű menyecskéről, — másutt: *Kálmány*, Koszorúk I. kötet 183. (15. sz. első versz.), veres hagyma ellenképéül, rossz szagú leányokról esik szó. Talán a héj vékonyságával egyrészt a *gyöngeség* fogalmát kötik össze, s így kell értenünk az első versszakbeli panaszt is: a legénynek gyönge, kényes lány a kedvese, a miatt szenved és panaszkodik; másrészt arra czéloz a kép, hogy a vékony héj mellett könnyebben kipattan a hiba, mely a héj alatt rejlik: a császárkörte hamar szétfoly és szembe föcscsen = a menyecske álnok szíve hamar kiderül, szégyenbe hozza az embert. Épígy a hagyma vékony héja átereszti a rossz szagot, s a leányokról, mikor megmosdanak bécsi szappannal, ennek rossz szaga széjjelárad. Az eddig rendelkezésünkre álló anyag összevetéséből ennél jobb magyarázatot találni nem tudunk. Talán bővebb gyűjtések biztosabb nyomra vezetnek e lírai kép jelentősége iránt.

48. *A boroczfa pirossat virágzik*... Ez ismét a szerelem képe.

Kétszer virágzik a somfa = új szerelem, másodszori szerelem. V. ö. az újabbkori műdalt, ugyane kép helyes alkalmazásával:

Kétszer nyilik az akáczfa virága — —
De szivemnek kétszer nyilni nem lehet.

V. ö. az 47. sz. jegyzetét.

51. A két fa között kisütő holdvilág azt jelenti, hogy minden fehér (halvány), mint a hold, vagy mint a gyöngyvirág. Tehát: süt a hold, minden fehér, te is fehér vagy mint a pipitér — ez a bekezdő sorok értelme. Vált. *Kálmány* Koszorúk, I. kötet 70. l.; *u. a.* Szeged népe III. köt. 230. l. (Jegyz.)

A második versszak két sorában a képpár: a szél nélkül való keszkenő (bev. kép) meg a kedv nélkül való szerető (ellenkép); a leány természetesen egyikkel sincs megelégedve. Vált. *Kálmány* Koszorúk, II. k. 36. l. (36. sz.).

53. A bevezető lírai képet a versszak utolsó sora magyarázza meg: biztatás a szerelemre.

54. A toronynak (az eredetiben romlással: Tiszának) mind a négy sarka bádog... Azt jelenti, hogy négy oldalról (mind a négy sarka) el van rekesztve, körül van fogva (bevezető lírai kép): így fogja körül szívemet is a bánat (ellenkép).

A Tiszának márványkő a feneke. E versszak képei között az összefüggés nem biztos. Talán egy gondolati — nem a valóságból vett — képből indul ki a dal; talán romlott szöveggel van dolgunk. Vagy a márványkövön való könnyű elesés, kivált ha a sebes folyó fenekét képzeljük márványból levőnek, adja meg az analogiát a gyönge leány szerelméhez, a melyben szintén könnyű elbukni, áldozatul esni; a fiatal leány úgy áll a szerelemben, mint rohanó víz-

ben, ha sikamlós kő van alatta, nem tudja megvetni a lábát sehol. Biztos magyarázat híján egyelőre beérhetjük e hozzá vetéssel.

55. A **kanális**, mint a folyó, a távozásnak képe. De mind a kettő egyuttal a vigasztalásé, mert az eltávozott víz helyébe azonnal jön más. Ennek kifejezésével találkozunk itt is.

A magától kinyilt piros rózsa ismét a szerelem kinyílását jelképezi. Vált. *Gyüjteményünk* II. k. (105. l.).

56. Tulajdonkép pásztordal; de itt is megállja helyét Az eredeti szöveg hosszabb, első versszaka így szól:

Nem akar a selöm gula legelni —
Nem akar a barna czurhó szeretni,
Szóltam neki, de nem szólt, hogy mi bajja,
Taláná értem pirongatja az anyja.
Ne szomorkodj barna czurhó, tekints rám,
Szerelmedbül csak még egyszer szólj hozzám!

Czurhó = feslett leány.

58. *Az ajtóig meg vissza* = fordulat állt be, meg kellett fordulni, csak az ajtóig értünk és vissza kellett térni (bev. kép); a gyűrűmet add vissza (pontosan megfelelő ellenkép).

59. V. ö. a 26. sz. jegyzetét.

60. Az eredetiben kőbálvány helyett kőmárvány van. A somogyi népköltés állandóan így él e szóval. Mindamellett fölteheţjük, hogy itt a kőmárvány rontás; ezért javítottuk ki.

63. Piros, piros, papiros —
Úgy szép a lány, ha piros.

Nem puszta rímjáték. Azt jelenti, hogy mind a kettő akkor szép, ha piros.

65. Vesd ö. az 55. sz. jegyz.

68. *Összeáradt a Tisza a Drávával*... Ismét hibás földrajz. Egyébként a két folyó összeáradása megint a leány és legény szerelmének jelképezője.

Az egész költemény több dalból van összeszőve. Eredetileg 12 versszakból állott. Pusztán a dallam egysége hozta egy kalap alá mind e különböző eredetű versszakokat, melyek közül az ötödik: *Gyere hozzám, kis angyalom, egy szóra sat.* Petőfiből való, épen azért mellőzzük. A 4. és 6—12. versszakokat széptani okoknál fogva szintén kihagytuk.

69. Harmadik versszakát lírai kép vezeti be:

Mi az oka, hogy a Tisza befagyott.

A folyó befagyása a szerelem elhidegülésével, befagyásával van párhuzamba helyezve, mint egymásnak megfelelő képek.

Az első két sor vált. Kisf. Társ. Népk. gyűjt. I. k. 272. l. (62. sz.). Az egész első versszak u. o. 302. l. (7. sz.).

71. Szép költemény, de tán nem népi eredetű. Inkább a balladafélék közé tartozik. Vált. Kisf. Társ. Népk. gyűjt. II. k. 132. l. (123. szám). Megvan saját gyűjt. is a gyimesi csángóktól.

Az utolsó versszak eredetije Petéfinél:

Hortobágyi kocsmárosné, 5. versszak.

73. *Ne mosd meg a piros almát.* V. ö. *Kálmány* Szeged n. III. k. 252. l.

76. *Sárga rezet vertek a csizmámra* = tánczolni akarok.

77. *Balerárd* keszkenő = »kötött forma, sallangós, ritka keszkenő«.

81. *Bibola* = ibolya.

83. *Két olma van a szüröm ujjába vagy aljába* = két szeretőm van, két szeretője van (ellenkép).

Második versszaka voltakép külön dal. Első sorának vége, az eredeti feljegyzés szerint így van:

Piros alma leesett a fárul.

Itt a rím elkallódott, azért helyreállítottuk. Ekként az összefüggés is világos, mert a sárba esett alma valakinek

eldobott, megszégyenült szerelmét jelenti, erre következik a harmadik sor a bevezető kép folytatásával:

Piros almát fölveszem, megmcsom =

az eldobott, sárba taszított szerelmet elfogadom, és a negyedik:

A babámat ölelem, csókolom (ellenkép),

a mi tulajdonkép csak a harmadik sor tartalmának kifejezése.

V. ö. az almának mint a szerelem vagy szeretet más jelképének kitünő magyarázatát *Kálmány* Szeged n. I. k. 172. és II. k. 224.

84. Most gyüttem meg Gyulábul... Újabb keletű és talán műdal, mely azonban már kezd a nép ajkán alakulni, sőt már romlik is, mint épen ez a sor mutatja. Egyes sorok vált. Kisf. Társ. Népk. gyűjt. II. k. 85. l. (25. sz. 1—2. vsz.)

89. Itt világosabb a bev. kép, mint a 6. sz.-nál (V. ö. ott a jegyzetet). Azonkívül nevezetes, hogy a képet a harmadik és negyedik sor következetesen folytatja, a mi nem épen gyakori eset.

91. *Tizenhárom fodor van a szoknyámon...* Vált. *Kálmány,* Szeged n. II. k. 33. l. (21. sz.)

93. A zsálya a hő szerelem jelképe; v. ö. a székely virágéneket:

Tele kertem zsályával,
Szerelemnek lángjával.
(*Kriza:* Vadr. és saját gy.)

95. *Túr a disznó a mocsáros sárba...* Népköltésünk a disznót rendszerint a szégyen, a gyalázat jelképéül említi. Ez az eset itt is. Az első sor tehát azt akarja mondani, hogy: Szégyen esett rajtam, gyalázatba estem, (bev. kép); a második pedig megmondja, hogy mi által ért a gyalázat: t. i. a szeretőtartás által. Vált. *Kálmány* Koszorúk, I. k. 115. l. (107. sz.) Más jelentőségünek látszik a bevezető sor *u. a.* I. 114. l. (104. sz.):

Túr a gyisznó, ha felér a partra —
Gyerünk pajtás el a Bügepartra.

Itt talán a *keresés* gondolata van kifejezve, melyhez a szégyenletes, nem tisztességes szándék föltevése is hozzá értődik; a vers további szavai ezt engedik sejteni. Előfordul azonban, hogy egyazon tárgynak két vagy több oldala, sajátsága más-más lírai képnek lesz alapjává; így meglehet, hogy itt a disznó csakis ebben a másik értelemben — mint a keresés symboluma — szerepel. Ismeretes, hogy a disznót, ha nem is a népköltészet, de a néphagyomány mindenütt — ellenkezőleg az itteni példával — a szerencse jelképéül is tekinti. (A magyarban is: disznó szerencse, disznóban van.) Egyébiránt nem ritkaság az sem, hogy egy bevezető lírai kép, a mely kedvelt, átmegy eredeti helyéről, a hol szerves alkotó elem volt, oly sorok élére, a hol már csak puszta diszítő elemként tűnik föl, s ez szintén lehetséges a jelen esetben. A dolog biztos eldöntése végett a példák nagyobb számára volna szükségünk.

105. *A mi házunk felett csak egy csillag van*... A bevezető lírai kép folytatódik az egész versszakon át. Egészen világos, hogy a csillag a legény (vagy leány.) Így más dalainkban is, pl.

Három csillag van az égen egy sorba —
Három szeretőm van nékem egyforma.

(E *Gyűjt.* II. 121.) Vagy:

A csillag az égen éjtszaka jár —
A legény a lányhoz éjtszaka jár.

(*U. a.* 124. és 153.) Ugyanezt a gondolatot fejezi ki némileg módosítva:

Kaszás csillag jár az égen —
Kaszál a rózsám a réten.

(*U. a.* 205. l.). S ezzel a képpel tökéletesen egyezik:

A csillag, a csillag jár az égen — (bev. kép.)
A rózsám, a molnár jár a réten = (Ellenkép. Általános).

A csillagnak a molnár, az égnek a rét felel meg. Valószínünek tartom, hogy a *csillagnak* ilyetén jelképi használata népköltésünkben az irodalomból, vagy idegenből való, mint a most idézett dal is, a mely talán e használat kiinduló pontjául szolgált, melynek azonban *tót* eredete — dallamával együtt — egészen bizonyos. Népköltésünk a csillagot legtöbbször a szép szem jelképéül alkalmazza, s ezt eredetibbnek kell tartanunk; így még legújabban is:

Rózsám szemébe' ragyog a csillagom (katonadal).

A vogul népköltés *csillagnak* nevezi a medve szemeit. Ugyane fölfogás tükrözője — tehát régiség — lehet nálunk a *csillag* = szem, mint népkölt. jelkép.

108. Első sora a Balladák és rokonnemüek közt (6. sz., első sor). L. az oda tartozó jegyz.

113. »Nem volt buzakenyér« : úgy kell értenünk, hogy nem volt mit enni.

114. *Szeretem a kék ibolyát*... A második sor megmondja, hogy e kék ibolya a legény. Ugyanezt a jelképet a leányra is — sőt inkább erre — alkalmazzák.

117. V. ö. a 17. számúval, melynek alapgondolata ugyanez.

118. Változatai mindenfelé ismeretesek.

119. A leány még vöröshagymával is dörzsöli szemeit, csakhogy sírhasson elhagyott kedvese után, de még így se megy a dolog, annyira nem fáj a válás neki (»No de nem bánom!«). V. ö. *Kálmány* Koszorúk, I. k. 33. l. (15. sz.) utolsó versszakát.

121. Az első sor magyarázatra szorul. A legény egy csapat menyecskét, más változatokban: leányt lát (képzeletben) maga előtt elvonúlni; megolvassa, hogy hányan vannak: 12., 13., 14. (első sor); azután megszólítja őket: hova mennek (második sor). Valamennyi helyett egy felel: a régi szeretőm után sat. (harmadik és negyedik sor). Ebből nyilván kitetszik, hogy az első sor szorosan összefügg, sőt a

következővel egy mondatnak vehető: tizenkét, tizenhárom, tizennégy barna-piros kis menyecske, hová mégy?

123. Első versszaka egyezik a 92. sz. elejével.

125. *Rozmaringnak csak az a szokása*... Változata Kisf. Társ. Népk. gyűjt. II. 104.

126. Sikerült átalakítása egy kis románcznak, melyet Kisf. Társ. Népk. gyűjt. I. k. 213. l. (A gerlicze) — közöl.

Bajor büszke: a bajor szőllő, mely ott nagy becsben áll.

141. A közlőnek saját költeménye, mely ott népdallá lett.

142. Második versszakát eltérően éneklik másutt:

Beteg az én rózsám, ágyban fekszik,
Zöld selyem paplannal takaródzik.
Kelj föl, rózsám, minek is alszol,
Ugyis tudom, rólam álmodozol.

147. A kökény éretlen, zöld volta a nagyon fiatal kor jelképe, a mikor még nincs szeretője a legénynek (leánynak). A kökény megkékülése az érett állapotot jelképezi, a mikor a szeretőtartás ideje bekövetkezik. E jelkép azután átment oly esetekre is, a midőn szerető nélkül maradt valaki, s ilyenkor a szeretetlen állapot keserűségére, fanyarságára czéloz. Vált. Kisf. Társ. Népk. gyűjt. II. k. 121. l. (101. sz.); továbbá egy más népdalban: Zöld a kökény, majd megkékül, a hol mint refrain ez áll:

Alugy babám, alugyál,
Te csak mindig alugyál,
Ha már engem megcsaltál.

(Átok; a. m. örökké alugyál, soha föl se ébredj.)

2. Hazafiui és katonadalok.

1. Vált. *Kálmány*, Koszorúk, I. k. 140. l. (23. és 24. sz.) *El kell menni katonának nagy Németország felé...;* csupán néhány sor: *u. a.*, Szeged n. III. k. 40. l. (70. sz.); továbbá: Kisf. Társ. Népk. gyűjt. I. k. 293. l. (29. sz., melynek szövege azonban nem pontos, s a versalak is ingadozó); végre *u. a.* II. k. 106. l. és III. k. 201. l. (36. és 37. sz.). A mienk szépségre kiválik társai közül.

2. Versalakjánál és tartalmánál fogva egyike újabb népköltésünk szebb termékeinek.

4. *Itt kell hagyni a babámat, nincs kire...* Igen kedvelt gondolat, a mely egészen a népé. Vált. *Gyüjteményünk*, II. k. 189. l. (35. sz. utolsó versszak.)

Utolsó versszaka külön dalnak vehető, s vége rokon Petőfi Rózsabokor a domboldalon czímű dalának utolsó két sorával:

Sugjad a fülembe, hogy szeretsz,
Hej, milyen jól esik nékem ez.

5. A második versszak e sorában:

Úgyse soká eszem az ü kenyerét —

az *ü* megszólító névmás, e helyett *maga* vagy *kend*, a melyek szintén közönségesek.

6. Utolsó versszakát v. ö. a szerelmi dalok közt a 7. sz. második vsz. és a 89. számúval. Itt a rózsafa = anya, a kép egészen világos.

7. Első versszaka, mely különben igen régi katonadal, megvan más gyűjteményekben is.

8. Eredetileg nem a néptől való.

9. Első versszaka másutt is, különösen az Alföldön, Borsod megyében ismeretes. Második versszaka Petőfiből.

10. *Biczkolni* = subiczkolni, e h. suvikszolni (fényesíteni.)

12. E dalegyveleg némely versszakait, különösen az 5-iket, országszerte éneklik.

Az első versszak kezdete figyelemre méltó a kép szempontjából:

Piros olma kigurult az árokba —
Boruj, rózsám, az én gyönge vállomra.

Az almának az árokba gurulása a szerelem eltüntének képi kifejezése: eltünt a szerelem, vegyünk búcsút egymástól.

15. A bosnyák hadjárat sok katonadalt termett, a melyeknek jó része még gyűjtőjére vár. E hosszú költemény minden szerkesztés nélkül való, úgyszólván mindenik versszak külön dal lehetne. Régibb elemek is vannak belevegyülve. Így az egyik versszak végén:

Szól az ágyú, ropognak a fegyverök,
Most látni mög, hogy ki a dörék gyerök.

Ezt Borsod és Heves megyében így éneklik:

Eger felöl jön a *török* hadsereg sat.
Most válik meg, hogy ki a magyar gyerek.
(Saját gyüjt.)

E változat a mellett szól, hogy az id. sorokban a török harczoknak egy emléke van megőrizve. Egyéb részeivel is találkozunk a gyűjteményekben; így az I. köt. 303. sz. dal 10. versszakában: »Ha csak az uristen rajtunk nem könyörű... sat.«

16. A második versszak emlékeztet erre az országúl elterjedt romanczszerű kis dalra:

Ez a kis lány sejemágyát
Magasra vetette,
Barna legény a kalapját
Rajta felejtette.

Hozd ki, rózsám, a kalapom,
Hadd tegyem fejembe,
Hogy ne nézzen minden kis lány
Ragyogó szemembe. (Csongrád, Békés m.
Saját gy.)

18. Alapjában régi költemény, melynek részeivel népballadáinkban és a kurucz kor hazafias dalköltésében találkozunk; így a 2. vsz. lényegileg ugyanaz, mint Kerekes Izsák balladájának eme sorai:

Kiontatom vérem apámért, anyámért,
Megöletem magam szép gyürüs mátkámért,
Meghalok én még ma magyar nemzetemért.

19. Irodalmi eredetét a versidom menten elárulja.

24. Első versszaka megegyezik az előzőnek 2. versszakával.

Czikázik (a ló) = tánczol.

25. *Buza, buza, de szép tábla buza...* Némi egyezést mutat Kisf. Társ. Népk. gyüjt. I. k. 275. l. (67. sz.); csupán az első sor: *u. a.* II. k. 151. l. (156. sz.).

28. Figyelemre méltó a kezdet:

Száraz bükkfa nem hajt többet levelet —
Eltiltották tőlem a kedvesemet.

A fának vagy ágnak elszáradása a végetérő szerelmi viszony jelképe, mint az ismert dalból is kitünik:

Látod rózsám, látod
Azt a száraz ágot?
Majd ha az kivirul,
Akkor leszek párod.

(V. ö. *Kálmány:* Szeged népe III. 225.).

29. Két dalból van elegyítve.

Négybeliek, a 4. ezredhez tartozó bakák. Ennek az ezrednek a rendes állomáshelye Kaposvár.

30. Második versszaka megegyezik az előzőnek 3. versszakával.

31. Az eredetinek harmadik és negyedik versszaka is van, s e két versszak voltaképegy kis románcz a bakaéletből s mint ilyen, önállóan is el van terjedve. Épen azért kihagytuk innen.

3. Pusztai és pásztordalok.

1. E hosszú költemény a pásztorélet hű rajza, tele büszkeséggel, melyet a pásztor érez hivatása iránt. Azzal kezdi, hogy leírja öltözetét, azután elmondja, hogyan megy végig a falun, mikor hajt ki. Eldicsekedik azzal, hogy milyen jó élete van a korcsmában, és folytatja ott, a mikor kiér a faluból, és a szabad természet ölén igazgatja alattvalóit: a bojtárokat és nyáját. Úgyszólván a mit a pásztor egy 24 órán belül érez, gondol és tesz, mind benne van ebben a költeményben. Egy-egy versszaka, mint a 10., 11., 15. és különösen a 13-ik, innen kiszakadva országszerte ismeretessé vált.

A szövegnek számos részletben egyező változatát közli *Erdélyi*, Magy. Népd. és M. I. 183. Ezenkívül sok és néha nagyon is eltérő változat él a nép ajkán, mi egyrészt a dal népi eredetének, másrészt elég régi voltának bizonysága; ezt dallamának egymással lényegileg rokon változatai szintén megerősítik. Egyáltalán e csoport darabjai, többnyire tősgyökeres nyelvükkel és a szabad pásztoréletet tükröző néprajzi vonásaikkal különös figyelmet érdemelnek.

Ide vehető: *Kálmány* Szeged n. III. k. 65. l. (9. sz. 1. versszak.)

2. Az előbbiből, nevezetesen annak 11-ik versszakából alakult e költeménynek az eleje; de azután ez teljesen önállóvá fejlődik és a versalakban is eltér tőle.

Jellemző, hogy az összeolvasáskor a számadó 36 darab idegen jószágot talál nyájában, a mi azt jelenti, hogy annyit loptak hozzá. Figyelmezteti a bojtárokat, hogy ez a nyereség, ha hiba nem lesz, vagyis ha nem lopják vissza, mindnyájuk közös hasznára fog válni; mert a számadó csak annyiról számol a gazdájának, a mennyit átvett, a többi közös zsákmány.

3. Szintén a pásztorélet dicsérete. Alighanem az Alföldről való, mert nagy Aradot emleget. Az Alföldön azonban tudtommal már nem él.

Kissé különös az első versszak végén ez a kifejezés: *Alsó India,* mert ugyanez népmeséinkben az alvilágot jelenti, hová nyilás vezet le. Itt általában a földet kell rajta értenünk, mintegy szembe állítva a felső világgal, az éggel.

4. **Esterházy-kanász nótája.** *A)* Igen szép költemény, mely kétségkívül Somogyban termett s innen terjedt el országul, számos eltérő változatban. Az első versszak a pásztor mulatását, a második lovát, a harmadik kedvesét dicsőíti.

Érdekes a mindenik versszak első vagy utolsó sorában található ütem-bővülés, mely t. i. a vers lényegét nem érinti, egyszerűen abban áll, hogy ott az ütemek rendes száma helyett, melyek után még egy három szótagú ütem következik, a négytagú ütemeket tetszőlegesen megszaporítják.

5. E jókedvű kis kanászdalban érdekes a művészi rím:

— — makk is van,
— — a kis kan.

Egyébiránt Somogyon kívül nem ismeretes.

6. **Juhászbojtár nótája.** Rokon a 4. számúval. Itt is a juhász énekel a maga élete módjáról az első 5 versszakban. Ő is a korcsmában mulat, kesereg, hogy a csaplárosné leánya nem ment ki hozzá az erdőbe. A költemény végén azonban már a somogyi dezentor szerepel, a kit e kötet betyárdalaiból (3. szám) már ismerünk; ez szintén azzal kér-

kedik, a mivel ott a fejérvári dezentor, csak hogy itt kissé kiczifrázva.

Nyelve zamatos, régies. Régiségére vall az is, hogy több versszak (3—5.) rím nélkül való. Rhythmusa szerfölött eleven, pattogó.

A második versszak elején egy lírai kép van:

Elvetettem a violát, nem kelt ki. Azt jelenti, hogy udvaroltam a leánynak, de nem értem czélt.

Ugyane versszak harmadik sorában *simontornyú* = simontornyai.

E kedvelt betyáros pásztordalnak első 5 verszaka az Alföldről való, a hol változatai gyakoriak. Utolsó versszakának eltérő vált. megvan a jelen köt. betyárdalai közt [l. *C)* első versszak]. A befejezés, hogy a »pógárnak« (parasztnak) taligája, kocsija, szerszáma kiszárad a padláson, azt jelenti, hogy nem lesz mit beléfogni, mert a betyár mindent ellopott.

7. *A)* Inkább balladaféle. Szintén az Alföldről való, a hol széltiben dalolják. Azt a gondolatot fejezi ki, hogy a juhásznak nem szabad elhagynia nyáját, akármi történik is. Ez az ő törvénye, a mely minden más törvényen felül áll.

A költemény végén az utolsó előtti sorban az van mondva: *majd elmögyök, a merre a nap lejár*, vagyis nyugotra. Ezzel a képpel találkozunk a betyárdalok között is [l. *C)* : *arra hajtom, a merre a nap lejár.*

Vált. *Kálmány* Koszorúk, I. k. 160. l. (8. sz.) és 164. l. (14. sz. egy versszaka); valamint saját gyűjtéseimben több helyről.

8. E gulyásdal egy versszakból áll, a mely 12 sorra terjed. Épígy dallama is. Mindkettő ritkaság népköltésünkben. Az első versszak az elején egy szótaggal bővült: a három rövid szótag *(Dömötör)* egy trocheusnak felel meg.

A költemény aligha Somogyban termett, de igen önállóan fejlődött.

Vált. *Kálmány* Koszorúk, II. 139. l. (5. sz.). Itt már két versszakot és más nagyfokú eltéréseket találunk.

13. **Béresnóta.** A béres keservét tükrözi, a kinek rossz gazdája van. Az utolsó versszak nem épen keresztyéni kívánságokat fejez ki a zsidó uraság iránt.

Buger, franczia eredetű szó; a földhözragadt szegény, vagy inkább földnélküli parasztokat hívják, a kik nem egyszer feleségestül járnak-kelnek, vándorolnak, munkát keresve.

14. **Pásztordal.** Ez ismét a megelégedés hangja. Vége azonban a pásztor meglepetését fejezi ki azon, hogy egy tehenét, a kolompost, ellopták.

Az első sor elején levő *születött* = *szült.* Ez elárulja a költemény alföldi eredetét, a hol ugyanily nyelvhasználat példáival találkozunk. V. ö. *Kálmány*, Koszorúk, I. 236. és köv. (A kővel berakott királyné.)

14. Románczszerű szép költemény. Második versszakának kevéssé eltérő vált. e kötetben, szerelmi dalok (1. sz., 7. versszak), a harmadik versszaké *u. o.* (6. versszak.)

15. **Csikósdal.** Az Alföldről való, és úgy látszik, a Gyula Bandi történetének elejéről vegyült ide, mert az egész dal oda megy ki, hogy a csikós ujdonságot hall Gulyás (Gyula) Bandiról, a kitől itt ellopták a lovát, míg Gyula Bandi a feleségét ölte meg. A költemény alföldi eredete érthetővé teszi, hogy a somogyi nép ajkán, mely az eredeti történetet nem ismerte, ily változás történhetett az eredeti gondolaton.

16. **Juhászdal.** Mind a két versszak más-más költeményből való lesz. A második versszak az Alföldön tényleg mint külön dal él.

E versszak mint képbeszéd magyarázatra szorul. Népköltésünkben az elérhetetlen vagy alig elérhető magasság (torony, nyárfa) az épen nem vagy alig teljesedhető vágyat, a hiábavaló vagy kétes reményt fejezi ki. A nyárfa tetejére ember föl nem juthat, ez tehát kiválóan alkalmas a reménytelenség jelképéül. Más helyen is a gyásznak, a czélját nem érő epedésnek állapotával és jelképével (a hollóval) együtt említik a jegenye (nyárfa) tetejét; mint pl.:

Jegenyefa tetejében
Ül egy holló feketében;
Gyászruhája engem illet. Sat.

Ez két jelkép egyesítése: az első (jegenyefa teteje) a reménytelenségé, a második (holló) a bánaté; együtt a kettő fokozott érzésnek kifejezése vagy az érzés összetett voltának fel meg, mint itt.

A tárgyalt verskezdet tehát egyszerű prózára feloldva, ezt teszi: »hiába vágyakozom, bárányomnak nincs mezeje, [a mint magamnak sincs szeretőm; pedig] bárányomnak mező, magamnak szerető kell.«

Egyéb változatai különösen az Alföldön.

17. Balladaféle, de töredékes.

Ballang = sürü erdö, rengeteg.

18. Betyáros pásztordal. Mind a három változat becses. A *B)* és *C)* vált. utolsó versszakát másutt mint szerelmi dalt leljük meg, tehát ide utólag vegyült.

4. Betyárdalok.

Somogy igen gazdag az egykor itt dúsan virágzó betyárélet költői emlékeiben. S ez a költés általában annál figyelemreméltóbb, mert csak ritkán került az irodalom (Petőfi) hatása alá. Nagy része kétségtelenül elárulja tősgyökeres népi voltát. Sokat a régiség görgetett köztük simára: innen művészibb alakjuk, szebb rímeik, színesebb nyelvük. Nem egynek tulajdonkép a balladafélék közt volna helye. A nép nem is különbözteti meg pl. A rabot vagy a Patkó nótáját: ez neki egy kategoria. Itt sem valamely tárgyi okból került a betyárdalok közé egy-két balladaféle, hanem csakis a pótló gyűjtés révén. A betyárdalok külön csoportját ellenben azért kellett fölállítanom, eltérőn *Gyűjteményünk* eddigi köteteitől, mert van sok betyárdal, a mely se nem pusztai, se nem pásztordal, kivált Somogyban, a hol a »puszta« mindig lakott helyet, legtöbbször kisebb falut jelent.

1. *A)* Petőfi hatása alatt készült költemény, ezt leginkább az utolsó versszak mutatja, melyet csaknem szó szerint megtalálunk Petőfinél.

Az *A)*—*B)* változatokban sok az eltérő részlet. Mindenik változat figyelemre méltó. Legteljesebb a Szobról, ottani legjobb közlőmtől, az öreg Hóka Józseftől való; ehhez közel áll, csak rövidebb, a Csurgóról följegyzett *B)*; legeltérőbb a *D)* változat, melynek közlője ugyanaz mint az *A)* változaté, a nélkül, hogy a két költemény azonossága neki feltünt volna.

A változatok egybevetéséből úgylátszik, hogy a költemény a Dunántúl keletkezett, és azzal a versszakkal kezdődhetett eredetileg, mint a szobi vált.:

Én vagyok a fejérvári dezentor.

A csurgói *B)* változat ellenben a költeménynek olyan alakja, mely az Alföldre került el, ottan alakult ki és úgy jött vissza Somogyba. E változatnak utolsó versszaka nem oda való. A *C)* változat mutatja, hogy ennek a versszaknak helye ott van, a hol a parasztot gúnyolja a vers, a mi gyakori eset a betyárdalokban.

A népköltés képnyelve szempontjából nevezetes az *A)* vált. 2 versszakának eleje:

Az Alföldön szépen zörög a haraszt.

Itt a sor nem csupán a rím kedvéért végződik a *haraszt* szóval. Ennek itt mélyebb jelentősége van. A haraszt mint aféle alacsony fűnem, a melyet mindenki tapos, az alacsony rendű embernek, tehát különösen a parasztnak képe: Azért mondja a népdal:

Zörög a szél a haraszton, —
Nem kapok én a paraszton.

Ez t. i. azt teszi: a szélnek jó a haraszt is, de nekem nem jó a paraszt. Ellentéte a harasztnak pl. a magas fenyő; azért jelöli a főrendű embert, vagy nemest:

Esik eső a fenyvesen, —
Nem kapok én a nemesen;

vagyis: az eső a magas fákat keresi először, nekem azonban nem kellenek a magas rangú emberek, mert: — meg is mondja — nekem gulyás, vagy juhász, vagy biró fia a kedvesem, a ki nem is paraszt, nem is nemes, hanem középrendű. Ez az

értelme az idézett sornak. A jelen költemény egyébiránt szintén világos példa arra, hogy a betyár hogyan megveti a munkában szorgoskodó földnépét.

Érdekes a *D)* vált. két utolsó sora:

Csak egy napon hajthassuk el lopottban,
A másikon majd eladjuk igazban.

Lopottban = mint lopottat, *igazban* = mint igazat, mint becsületes jószágot. Az első nap ugyanis nincs a lónak »passzusa«; a második napon már szereznek, mert »Betyárban is akad jó paksusiró«.

A csurgói *B)* vált. ötödik versszakának második és negyedik sorában a vers egy szótaggal bővül. Ez metrikailag figyelemre méltó. Ilyen toldásra ennél a versalaknál tudtomra nincs más példa népköltésünkben.

Takarodik = felrakodik, fölszedelőzködik (az élettel).

Változatai Kálmány Lajosnál: Koszorúk, I. 162. l. (11. sz.); u. o. 163. l. (12. sz.); egy-pár sora u. o. 166. l. (16. sz.); továbbá ugyancsak *Kálmány:* Szeged népe. III. 253. l. Jegyzetek.

2. Az előző betyárdalnak közel rokona. Feltünően művészi alakja mellett tősgyökeres népi termék.

A második versszakban említett »körösztölő levél« — úgy látszik — az alföldi betyárköltészetből ismeretes »utazó levél«-nek felel meg, mely a pisztolyt jelenti; innen a pajtáshoz intézett biztatás, hogy ne féljen.

Az utolsó versszaka homályos, eredetileg más összefüggésből kerülhetett ide. Csak sejteti, hogy a betyár Gyulán volt a vásáron, lopott lóval próbált szerencsét, e miatt bajba került, de egy szép asszony — nyilván uri nő — megszöktette, vagy ennek közbejárására kieresztették, a mikor aztán száguldozva tér haza, s ez útjában lova körme összetöredezik.

Nyelvtanilag érdekes az első sor eme kifejezése: *szülöttem föld* = a föld, hol születtem. A szenvedő jelentésű

mult igenévnek ily módon a cselekvő értelemben való használata merőben szokatlan.

Az utolsó versszak második sorában a somogyi népköltésnek egy szórendi sajátságával találkozunk, mely szerint elől van az alany, utána a tárgy és azután az ige:

Tömlöcz oldalamat nyomja.

A rendes szórend így lenne:

Oldalamat tömlöcz nyomja.

Ugyanily eltérést látunk a Nád Jancsi balladájában:

Golyó szivét sértögette.

Az eltérés magyarázatát l. a Balladák és rokonn. 14. jegyz. (Nád Jancsi).

4. Közel rokon az előbbivel mind tárgyára, mind alakjára nézve; csakhogy itt a betyár álmodja a veszedelmet, mely fenyegeti. Az álom úgy hat reá, hogy jobbulást fogad, bár tudja, hogy nemsokára fogságba jut. A harmadik versszak némi változtatással külön dalként is el van terjedve az Alföldön:

Csireg-csörög a vas ajtó,
Talán jön a tömlöcztartó;
Hol kinyitja, hol becsukja,
Csak a szivem szomoritja.

A harmadik versszak utolsó sorában: *szava hangját* egészen helyes; a szó hangzik, tehát igenis beszélhetünk valakinek szava hangjáról = hangzásáról. A kifejezés népköltésünkben gyakori.

5. Inkább a balladafélék közé való. Egyike a betyárköltészet legszebb dalainak, s ebben az alakjában — úgy látszik — Somogyban keletkezett, a hol a lótenyésztés a nép között is régóta magas fokon áll. (V. ö. a 7. sz. ballada

jegyzetét.) A helynevek is Somogyra vallanak. A betyár Fejérvárra megy a lopott lóval, mert ott vannak a nagy lóvásárok. Ott nem tudja eladni a lovat, megy a szentgyörgyvári vásárra Somogy megyébe. Itt a csendőrök kérdezik tőle a ló árát, nyilván megsejtve, hogy nem igaz jószággal van dolguk, s erre mondja büszkén a betyár, hogy a csikó nem eladó.

A költemény sokfelé el van terjedve; az itt közlött változatok mind Somogyból valók és igen közel állanak egymáshoz. Egyes részletekben némi egyezést mutat: *Kálmány* Koszorúk, I. k. 49. l. (35. és 36. sz.; ennek eleje az alább köv. 6. számuval találkozik, vége pedig ennek folytatása.)

6. Változata egy már említett betyárrománcznak, mely az Alföldön »a betyár utazólevele« czímén ismeretes. A kapcsolatot az utolsó versszak tünteti fel, melylyel az Alföldön itt-ott az említett rómáncz kezdődik:

Holnap megyek a törvénybe,
Huszonnégy úr elejébe;
Kacsingatnak a szemembe:
Hány pár csikó jut eszembe.

Az alföldi változat folytatása az itteni első versszak, némi eltéréssel:

Nem jut nekem csak egy csikó,
Azon hajtottam hat tinót.

Eredetileg e betyárdal — s egy alföldi változatban még így találjuk — azon országszerte ismert költeménynyel kezdődik:

Nem loptam én életemben,
Csak egy csikót Debreczenben.

Egyébiránt az egész költemény rokon az 5. sz. alá soroltakkal.

Egyéb változatok: *Kálmány* Koszorúk I. 40. (25. sz.) és II. 85.; továbbá *u. a.* Szeged népe, II. 27. (Rózsa Sándor), II. 179. (Jegyzetek), III. 20. (Zöld Marczi) és III. 211.

(Jegyz.), a hol legjobban látható az összefüggés »A betyár utazólevelével«. Ugyanazon tárgy és néhány egyező sor *Gyűjteményünk* II. k. 57. l.

Csupán az *A)* utolsó versszakának két végsora *u. a.* II. k. 192. l.

7. *A)* és *B)* »Leghiresebb betyárnóta« néven ismeretes. Talán azért leghiresebb, mert leghosszabb. Egyébiránt ujabbkori dolog, és velejét egy nagyszabású rablás története teszi, melyről a rablás tettese nevében dalol a költemény. A vers számos gyöngéi mellett — több versszak minden költészet nélkül való — mégis valóban érdekes: a betyár életét, gondolkozását oly őszintén, oly igazán festi, hogy e részben ritkítja párját. Azonkívül sok helyen igen jó humor csillámlik fel benne.

Itt-ott egy-egy részlet a népköltés régi készletéből való, mint a harmadik versszakban a ló leirása, később pedig az a hely, a hol a földnek panaszkodik.

Mert az nem mondja senkinek.

Ebben talán még a Földanyára való emlékezés lappang.

Szijhátu, szihátu a pejnek egy más megjelölése, talán ugyanaz, mint a *szálkék* a régiségben.

Lött dolog = történet, hir, ujdonság.

Virgódik = bajlódik, küzd, harczol.

B) Magában véve kerek kis költemény; az első változatnak csupán egy versszaka van meg benne, az is némi eltéréssel, s épen az a rész, mely más költeményekben is előkerül: a földhöz való panaszkodás. Ezt ennélfogva egészen különálló költeménynek tekinthetjük.

A) változatunkkal összetartozik *Kálmány* Koszorúk, II. 76. l. (a 24. sz. elején két versszak.)

8. Csehi Pista és társainak története, a kik egy szegény öreg embert rabolnak ki, de miután nem találnak nála semmi értéket, még utiköltséggel látják el, ő azonban feljelenti

őket, s a banda lépre kerül. A költemény végén levő s az urakhoz intézett kérés találkozik a balladafélék közt. (7. sz. utolsó vsz.) Az ártatlan románcz végével. A költemény tulajdonkép szintén a balladák és rokonnemüek közé való. Utolsó versszakát, némi eltéréssel, l. ott a 9. sz. végén.

9. Első versszaka az Alföldön garázdálkodott Bereg Náni vagy Szabó Vilma nevű nőbetyár balladájából szakadt ki s más betyárdalokba is ugyanonnan került bele. Második versszaka ismét máshova való.

10. Balladaféle. Az eleje romlott szövegű; a második sor nyilván e helyett való:

A betyár alatta játszik,

t. i. mulat, enyeleg.

Az egész második versszak egy másik — tán nem is népi eredetű — betyárdalból van átvéve, mely így kezdődik:

Erdök, mezök, bús ligetek,
De sokat jártam bennetek.

A harmadik versszakban az »erdő« eredetileg »tömlöcz« vagy »börtön« lehetett; a fogház a maga számtalan fülkéjével, zárkájával, folyosóival erdő, a melyben el lehet tévedni.

A költemény vége gyakori a betyárdalokban: feleségét nem sajnálja, csak gyermekeire gondol fájdalommal.

11. E kis betyárrománczot közlője összefűzi egy másik dallal, mely az Alföldről került Somogy népköltésének termékei közé s így kezdődik:

Az én lovam pejkó,
Magam vagyok Ferkó.

A hozzá vegyült részlet elhagyásával kerekded szép költeményt kaptunk. A vegyült részt a köv. (12.) sz. alatt külön közöljük.

Ré = rév.

Némi vált. *Kálmány* Koszorúk, I. k. 48. l. (33. sz. 5—6. vsz.); *u. a.* II. k. 86. l. (39. sz. néhány kis részlet);

u. a. II. k. 148. l. (31. sz.); *u. a.* Szeged népe, II. 59. (25. sz.) és III. 13—4. (az utolsó verssz.)

12. Országszerte ismeretes régi betyárdal. Változatunknak pár sora megvan *Thalynál*, Régi Vit. É. II. 393. és *Kálmány* Szeged n. II. 199—201. Rövidebbre s egy más dalba belevonva: *u. a.*, I. 48. (33. sz. 2. és 3. vsz.).

15. *Fölsőföli* = fölsőfali? (falvi)

16. Az Alföldön teljesebb szöveggel ismerik.

17. Nagybajom somogyi község Kaposvár és Csurgó között; nagybajmi = nagybajomi.

18. Nyilván magának Sobrinak környezetéből került a nép ajkára. Máshol, mint Somogyban, nem fordul elő. Vége azonban népköltési közhely.

19. Részletei némi eltéréssel más összefüggésben is megvannak, így *Gyűjteményünk* II. k. 63. l. Fábián Pistáról az utolsó két versszak, és lényegileg egyezik vele a 61. l. Balla Jenő vége is. Az egész költemény tudtommal másutt nem ismeretes.

Fiet = füvet.

Lapja = lapálya, laposa (mint az alföldi változatokban).

A közlő megj.: »Ez a Horvát Jóska egy urná szógát, osztán megfujtotta az urát a pénziér' a szeretejével.«

20. Negyedik versszakát l. a Tréfás és gúnydalok közt (25. sz., Bazsa Mári).

21. Az egész egy szójáték. A költemény 40—50 év körüli lehet. Az ország minden vidékén dalolják. Több változatát vettem föl azért, hogy lássuk: miként indul meg a változatok alakulása egy szűkebb terüten, egymáshoz közelebb eső pontokon. Gyűjtéseim közt megvan e dalocskának egy kalotaszegi, bánfihunyadi változata is, a melyet érdemes az itteniekkel összevetni:

Czifra csárda, rongyos a teteje,
Patkó Sándor kiugrott belőle,
Patkó Sándor elsö szava az vót:
»Ki látott még egy lovon hét patkót!

S ki nem látott, jöjjön ide s lásson:
Négyet visel a lovam, a Bársony,
Az ötödik magamnak a neve,
Másik kettö csizmámra van verve.«

Nyilvánvaló, hogy a dal, míg Kalotaszegre ért, útjában megszépült: jobb a rhythmusa és jobbak a rímei, mint az eredetinek, a mely változataink egyike v. másika lehetett.

Egyéb vált. *Kálmány* Szeged n. III. 198. (Jegyz.), hol egy más dal van hozzátoldva.

Patkó, mint sok társa, somogyi gyerek volt (Béczről) s az 50-es években űzte merész rablásait. Sírját — legalább az övének mondják — kis koromban magam is láttam: erdőszélén, út mentiben, kis halom, melybe egy bot volt tűzve; kegyeletes kezek gondozása látszott a sírdombon.

22. Kétségkívül somogyi eredetű. Szerkezete egészen olyan, mint a Takács Károlyról szóló balladáé: történet alig van benne. Az első versszak elmondja, hogy a jágerok féltükben kilőtték fegyverüket és elszaladtak. Ennyi az egész elbeszélő rész. A további 2 versszak csupa lira, illetőleg egy-egy lirai kép, Patkó jellemzésére. A második versszak országszerte ismeretes, a szöveg némi változtatásával.

Az első versszak második sora végén és a harmadik elején: gyüszü = tűsző.

23. Savanyú nótája. Népballadáinkban — s itt különösen a betyárélet köréből való történetekben — az az újabb irány hódít, mely a szenzácziót keresi és gyönyörködik a véres jelenetek, a kegyetlen gyilkosságok részleteinek realisztikus rajzában. Ez a betyárdal még a legtöbb ily részletet elhagyja, melyek másutt találhatók, s ennélfogva élvezhetőbb a többinél.

Csarit = csalit; cserje, bokor.

25. Romlott szövegű költemény, mely Rózsa Sándor szépségét dicséri.

Az első versszak végén eredetileg »pajkoskodám« volt, ezt azután az igealak szokatlan volta miatt a mult idővel cserélték föl, miáltal a rím megromlott: ezt helyreállítottuk.

A költemény nem lehet somogyi eredetű, habár közlője, az öreg Farkas Ferencz, somogyi születés. De a költemény egész tartalma, mely a hires zsiványnak fiatal korát a 20-as években — úgylátszik, történeti hűséggel — írja le, az Alföldre vall.

5. Bordalok és tánczszók.

1. Úgy látszik, a ráolvasók régi alakjának utánzata. Itt is, mint a ráolvasók elején a kór eredetéről, a szőllő keletkezéséről van szó; s mint azokban folytatólag az eredet után a kór vétkei számláltatnak elő: itt is a szőllő, illetőleg a bor pusztításai teszik a folytatást; végre mint ott a kórnak elűzése (megátkozása), úgy itt is a bornak a gyomorba küldése adja meg a befejezést. A költemény eredeti alakjához a sorok végén levő »*Ez ám az*« nem tartozik hozzá; csak a dallam kedvéért toldják oda.

Tekeres = tekergős.

Kukurus = kunkorodó.

Vált. *Kálmány* Koszorúk, II. 12. (6. sz.) és *Gyűjteményünk* II. k. 210. l.

2. Rokon az előbbivel, csakhogy ez a szőllőnek, illetőleg bornak csupán eredetét adja elő. Alapjában szintén régi lehet; a rímes alak sokszor újabbkori változtatás az eredetin. Egyébiránt az utolsó előtti versszak kivételével itt voltakép alig is beszélhetünk rímről; a végszótagok ily összecsengését a gondolatrhythmus idézhette elő. A leírás több részlete az előző költeményben is, meg ebben is élénken emlékeztet arra, a mit a Kalevala a sör eredetével kapcsolatosan mond a sörről:

Hordóba kell hordódnia,
Pinczében kell tartódnia,
Tölgyfa hordóba eresztve,
Rézpántok közé rekesztve. (Kal. XX. r.).

V. ö. az előző 1. sz. kezdetén:

Tölfábol van a hordaja,
Vas abrénccsal átszorétva.

Továbbá a sör természetének ismertetése a Kalevalában e szavakon végződik:

Nöt nevetésre fakasztó,
Férfi kedvét megdagasztó,
Jámborokat megvigasztó,
Bolondokat bögni késztö. (Kal. XX.).

V. ö. a jelen szám végét; a gondolat lényegileg rokon. Ebből azonban még korántsem szabad itt holmi finnmagyar ősfolklore emlékeire gondolnunk. Ily egyezés, a mint véletlen is lehet, közvetve is előállhatott.

Satu a. m. sajtó, borprés.

Tipródnak a. m. tipornak. V. ö. *rakodnak* a. m. raknak.

3. Népies író műve. A szöveg sok helyt romlott. Változata ugyanitt (Kapos-Mérőből) már csak rímes próza; az eredeti nyolczas sor alig elvétve kerül elő benne.

A) vált. 9. vsz. az eredetiben így van:

Hogy a sikoson megcsuszamodtam... Két szótaggal bővült sor, a mely még régebben talán így lehetett:

A sikoson hogy megcsusztam;

vagy:

Hogy a sikon én megcsusztam.

A szöveget így állítottuk helyre.

Elkőt sírva a. m. elkelt, elment sírva.

Komoly' járom, e. h. komolyt; a tárgyrag mint módhatározó szerepel.

Mer' a tested lelkül csorba... Romlott sor; talán e helyett való:

Mer' a testöd-lelköd cs.

Szemétvető a. m. szemétdomb, hova a szemetet vetik.

4. Figyelemre méltó, bár — mint mesterségi dalaink jobbára — aligha németből nincs merítve.

Fórás (= forrás) a. m. víz.

Fölöntő, *fölülcsapó*, *vízmérték* a molnárság műszavai; az első egész Somogyban általános, mint a legkisebb gabna- és lisztmérő edény.

5. Alkalmasint irodalmi termék.

6. Szintén nem népi eredetű. (Erdélyi népk. gyűjt.)

Akópácza: »mellyel mérték a bort, hogy mit tartalmazott a hordó.«

Kaszát a. m. kaszált.

Vált. *Kálmány* Szeged n. III. k. 260. l. (Jegyz.) Csaknem szó szerint ugyanaz mint a miénk; a végén azonban a központozás helytelen:

Akó, pácza czímerünk:

itt u. i. akópálczáról van szó, mint közlőnk szerint egészen világos. Továbbá: *Gyűjteményünk* II. k. 208. l. (4. sz., a mienknek második és hatodik vszakával).

10. Alighanem az 1. számuhoz tartozik, melynek két utolsó sora ugyanaz mint ezé s a refrén is azonos.

11. Második versszakának eleje megegyezik az előbbiével.

13. *Csántér* a. m. ászok. *Lekortyog* a. m. kortyonkint lemegy.

14. Országszerte elterjedt pohárköszöntő.

16. Vált. *Kálmány* Szeged n. III. k. 72. l. (17. sz.)

17—18. Változatai mindenfelé ismeretesek.

19—21. Pohárköszöntők, mint a 14. sz.

22. Sok változata ismeretes; a miénkben néhány új részlet van.

23. Némi eltéréssel nagyon elterjedt. Műköltő munkája lesz.

6. Tréfás és gúnydalok.

1. Eredetileg koldusének (Istenes ábéce), melynek minden versszaka az ábécze egy betüjén kezdődik:

Áron vétettünk meg, még pedig nagy áron. Sat.

Itt csak a három első betűre *(A, B, C)* alkalmazott versszakok maradtak meg, s a koldusénekből a koldusokat csufoló vers lett. A hagyomány a XVIII. századba vezeti vissza; mindenesetre ez évszáznak második felére kell gondolnunk. Szintén nem népi eredetű, hanem egyházi ember készítménye mind az eredeti, mind a jelen alak.

Ösmertem apádat: hédasba (tkp. *hejdasba) hézlalták* (tkp. hejzlalták) = nagy disznó volt.

2. Szintén műköltési terméknek tartom.

3. Erős szatira, mely itt mellőzött részeiben az urakat sem kiméli. Népköltésünk ismert anyagában gyéren akad czélzás, mely az uri rendre sértő volna; nem mintha népünk az ilyeneket mellőzné, hanem mert nem közli örömest. Ez is kézirati följegyzés útján került elé. Itt azonban izléstelen voltánál fogva elhagytuk.

4—5. Másfelé is nagyon ismertek. Az utóbbinak végét egyéb változatok így:

Mért hallgatott a csendörök szavára.

10. Tulajdonkép a Szerelmi Dalok közé tartozik. Ide utólag vettük föl egy pótló gyűjtés révén.

Harmadik versszakának eleje megegyezik a 42. sz. szerelmi daléval.

11. Elejétől fogva képes beszéd.

12—13. V. ö. *Thaly:* Vit. Én. II. k. 173. l. (Vén leány panasza, 5. vsz.)

15. *Leesett a makk a fáról...* (bev. kép.) Szorosan összefügg a rákövetkező sorral: a tanyáról való elmenetel ugyanaz, mint a makkra nézve a fáról való leesés. A két kép tehát ez: a makknak is el kell hagynia tanyáját, nekem is el kell hagynom az enyémet.

16. Az Alföldről kerülhetett. Első versszaka előfordul a székely »eladó énekek« közt is; itt azonban tót lány helyett valamely leánynév szerepel.

18. Voltakép két dal keveréke. Sokfelé ismeretes, de némileg más szöveggel.

19. Alapjában gúnydal a czigányra, de mindenféle más elem is vegyült belé. Így vége a zsidót gúnyolja, eleje a magyar embert jellemzi tréfásan.

20. Első és második verszakát egybefűzve, mint külön dalt mindenütt kedvelik. Kevéssé eltérő változatával találkoztunk már a Szerelmi Dalok között (64. sz.)

22. Másutt, Somogyban is, a sorok végén levő *Kata* nélkül éneklik. Népi volta gyanús.

24. Kétségkívül a szabadságharcz idejéből való. Eleje, az első versszak, újabb; de a másodikat egykorúnak tarthatjuk a muszkát gúnyoló harmadik szakaszszal.

25. Egyes részeit — más-más néven — több gyűjtemény közli s a nép mindenfelé ismeri. Sok helyt — mint itt is — ezek a megesett leányt kifigurázó strófák lazán vagy sehogysem függnek össze; néhol szilárdabb egységbe fonódnak és valóságos kis romándczczá kerekednek. Változatunk a jobbak közé tartozik. Itt Bazsa Mári az »uraság« szeretője. Az uri módból csakhamar deresre kerül. Bár első tekintetre kövérnek látszik, ez nem a jólét következménye,

hanem a szerelmi viszonyé; *a kötő leszakadása* ezt világosan kifejezi.

V. ö. *Kálmány* Szeged népe, II. 23. (Ez a kazal de széles... 2. és 3. vsz.); *u. a.* III. 12. (Rózsa Mári); és *Gyüjteményünk* I. 215. (Kántor Teri).

26. Másfelé is el van terjedve, más-más refrénnel. Dallama németes. Alighanem Heves megyéből, Eger vidékéről való.

28. Vált. *Kálmány*, Szeged n. III. k. 11. l. (13. sz. 3. vsz.); *u. a.* III. 73. (2. sz.); és *Gyüjt.* II. k. 241. l. (15. sz. 1. vsz.)

29. Vált. *Kálmány*, Szeged népe, III. 213. (2. sz. 1—2. vsz.) és *Gyüjt.* I. k. 197. l. (37. sz.)

34—35. Szó szerint megvan másfelé is.

7. Vegyes dalok.

1. Aligha népi eredetű. *Pizse* a. m. tyúk; *zsizse* a. m. tűz.

2. A második versszakban: *Arra jalá vörös az ég alja*... Szorosan összefügg a következő sorral. Az ég vörössége a néphit szerint szeles, viharos időt jósol; e szerint az első sornak jelentése: vihar fenyeget. (Bev. lírai kép). A második sor azután megmondja, hogy mely oldalról, t. i. a szeretőm anyja részéről.

3. Második versszaka némi eltéréssel másfelé is divik.

4. A második sor itt is összefügg, mert az árvaság szintén meghalványít.

5. Vált. *Kálmány* Koszorúk, II. 159. (Bordalok, 20. sz.). Egyébiránt országszerte ismeretes.

6. Változatával már ebben a kötetben is találkoztunk a Szerelmi Dalok közt (4. sz.); az ott említett kurtafarkú föcskének itt Duna-parti (tájszólásunk szerint Dona-parti) föcske felel meg. Dallama ennek is, meg többi változatainak is ugyanaz, mint a Rab balladájáé.

A Dona alak magánhangzóját magyarázzák a szláv és német nyelvi alakok (Donav, Donau). Itt inkább a tőszomszédos horvátságra kell gondolnunk.

7. Dallama — és alkalmasint a szöveg tartalma is — a szerb-horvát népköltésből.

10. Ujabb változata az ismert régi dalnak: Mikor én még legény voltam.

11. *Telefonyfa:* a telefonvezeték fája, rúdja; *ucsu* = ocsú, a gabona alja, szemetje; *üszök:* a gabonának az a betegsége, melytől megkékül a kenyér; *ballang:* rengeteg.

15. *Hajlós bozogány*... Ez az első sor mint táncz-szó kerülhetett a dal élére s eredetileg kétségkívül a leányra vonatkozott, mert a *bozogány* (= buzogány) egy nádféle (barka), melyet a somogyi fiúk játék közben használnak, a nád pedig a leány egyik jelképe. (V. ö. a 19. sz. Szerelmi dal. Jegyz.)

16. *Csínja* a. m. dongája.

8. Találós mesék.

Többnyire a bibliából vett tárgy körül forognak. Czéljuk eredetileg az volt, hogy a leánykérők okosságát próbára tegyék. Eredetileg csak három ilyen rejtvényt adtak föl, később mindig többet. Ma már jó időbe telik — ott, a hol a szokás még divatban van, — míg a vőlegény küldöttei megbírkóznak a feladott rejtvények nagy számával. Ezek közül sokban mély bölcsesség rejlik. Némelyikben a versalak figyelemre méltó. A legeredetibbek azok, a melyek tartalmukkal népköltésünk képnyelvéhez tartoznak és mint népünk sajátlagos világszemléletének adalékai fontosak; legegyszerűbbek pedig a szójátékok, melyek közt szintén nem egy régiség találkozik. Egyenkint magyarázatra nem szorulnak, ott van mindeniknél a közlő szájából vett magyarázat; csupán a 4. sz.-hoz kell megjegyeznünk, hogy »*ficer* a rokkának a feje, a melyiken fordul«. A nagyobb rész Kovács Györgytől való s abban a sorrendben követik egymást, a mint a leánykéréssel kapcsolatosan elő szokták őket adni. A Kovács-félékhez azután még újabbakat gyűjtöttem és a gyűjtés sorrendjében utánuk beosztottam. Természetesen a tárgyi felosztás egészen másként alakulna; ezt azonban itt, a hol pusztán a nyers anyag közlése a czél, nem tartottuk szükségesnek.

9. Gyermekjátékok és dalok.

Ebből a fajtából, melyet *Kiss* Áron mintaszerű és gazdag gyűjteményben dolgozott fel, újat már alig találhatunk. A mi e részben még akad, legfölebb mint változat jöhet figyelembe. De így is becsesek az idevágó összes adalékok, mert gyermekjátékaink és dalaink az ősköltészet minden ágának: az ősvallással és népszokásokkal összefüggő költészetnek, valamint az ősi lírának és epikának igen sok becses hagyományát őrzik, a mellett pedig sok újabb népdal keveredett közéjük, a melyeket máshol már hiába keresnénk. Tanuságot tesz erről jelen kötetünk is. A csoport 11. és 12. sz. darabjai részben kétségkívül a *Szentiváni Énekből* valók, s egypár szép lírai költemény szintén előkerül e játékdalok között.

1. Figyelemre méltó a versalaknál fogva is. V. ö. *Gyűjt.* II. k. 121. l. (101. sz.)

5. *Duromb* = doromb; hangszer, melyet a szájba vesznek a fogak közé s úgy szólaltatják meg.

10. *Hejd* = híd. A zseliczi tájszólásban, melynek főhelye Csököl és Szenna, hosszú í-nek és é-nek egyaránt *ej* (tkp. *ej*) felel meg, pl. *hejzou* a. m. hízó, *hejdas* a. m. hidas (disznó-ól), *papnej* a. m. *papné*, *kejt* a. m. két sat.

Torpa a. m. tolpa (talpa); *l—r* hangváltozás (ugyanezt láttuk Fejér László csoknyai vált.-ban: *tár aranyat*, *tár ezüstöt*, e h.: tál a., t. e.)

Melöncze a. m. kisebb merítő edény...

Az Árgyirus kis madár... Népmeséink kedvelt hőséből, Árgirus királyfiból, a ki Gyűjteményünk meséi közt is szerepel, a gyermeknyelv, íme, madarat csinál. Egy másik népdalunkban *(Gyüjteményünk* III. k. 146. l. 64. sz.) Árgyélus házat jelent:

Amoda van egy ház, Argyélus a neve.

12. Számos kisebb dalt foglal magában. A 7-edik rész különös figyelemre tarthat számot, mert alighanem virágének s a Szentiváni tűzünnep virágének-költészetéhez tartozik. Az Erdélyi közölte Szentiváni énekből (Kolonyról, Nyitra m.) ugyanis kitünik, hogy ez ünnep nemcsak a *tűznek*, hanem egyúttal a virágnyitó *tavasznak* és a virággal jelképezett *szerelemnek* is ünnepe volt, melyen a két nembeli fiatalokat dalban összeadták és valósággal össze is párosították. Ennek az ősi szokásnak gazdag költészetéből valók Krizánál az ú. n. *Kiházasító énekek*, a melyeket ma már csak a fonóban énekel a székely nép. A Kriza-féle kiházasítókat a dallamok megszerzése végett újra gyűjtvén, még több oda tartozó dalt sikerült fölfedeznem s azok közt bizonyos formulákat, melyekkel az egymásnak szánt fiatalok összeadása *a)* és megáldása *b)*, valamint a már összeadottaknak és épen szeretkezőknek dicsérete *c)* történik; pl.

a) Czinegemadár az ágon,
Kössük Kató lábára,
Rántsuk Jóska ágyára;

b) Adjon isten lassu essöt estére,
Mossa össze ezt a kettöt reggelre;

c) Hengergöznek, bengergöznek mint két arany alma,
Zsurolódnak, reszelödnek mint két veres malacz.

Itt a szakasz elején: Kati játszik az almával (t. i. kedvesével, illetőleg már férjével) voltakép a *c)*-formulához, az a kivánság pedig, a mit a köv. 5. és 6. sor fejez ki

Isten Katára segélle pitteg-pattogóját (euphemismus: szerelmét) tulajdonkép az *a)*-formulához tartozik; végül a szakasz befejező részét (Pádimentom a járása, gyönge kopogása) ismét a *c)*-formula alá vonhatjuk, mint a Krizánál és saját gyűjtésemben sokkal teljesebb alakban meglevő s az összeadott ifjú párokat szerelemre ösztönző dalokból ide szakadt töredéket, minőkkel népdalainkban a kedves dicsérete gyanánt sok helyen találkozunk.

Ejván dombján sat. Ez az *Ejván* kétségkívül a. m. *Iván* (v. ö. hejzó = hízó) és elárulja, hogy e dal a Szentiváni tűzünnep költéséből ered. *Iván dombja, domborúja* annak emlékét tartja fenn, hogy a tűzünnepet — mint más országokban még ma is — nálunk szintén magaslatokon, hegyeken és dombokon ülték meg. De nevezetes a szöveg tartalma egyéb okból is. Itt u. i. még teljesebb alakja áll előttünk annak az áldó formulának, melyről az előző jegyzetben szólottunk [*b)*-formula]. Az eső lekívánása a Szentiváni énekben összeadottakra sokat mondó emlék; néphagyományunk szerint ugyanis az esőtől nemcsak a növényzet, hanem az ember is nől és szaporodik; innen a szokás még sok helyt, kivált Somogy népe közt, hogy a fiatalok kiszaladnak hajadon fővel az esőbe. Az egész hagyomány — már az Iván név e föltevésre utal — hozzánk alkalmasint a szláv népektől került, de nagy befolyással volt rá, mint a dallamok és szövegváltozatok bizonyítják, a németség is már abban az időben, mikor a keresztyénség nálunk még alig volt meggyökeresedve (a X—XI. század körül). A magyar hagyomány beolvadása mindazáltal annyi új színt és hangot vitt bele a tűzünnep költészetébe, hogy annak minden legkisebb maradványa kiváló gondunkat érdemli meg.

14. *Héjom* = híom (hívom). V. ö. a 10. sz. Jegyz.

31. *Egyszer egy időben*... Vált. *Gyűjt.* I. k. 349. l.

10. Mesék és mondák.

Az itt közölt mesék, ha tárgyukat nézzük, nem sok újat tartalmaznak. Rövidült vagy épen teljesebb változatban csaknem valamennyit ismerjük már az eddigi gyűjteményekből. De fontosságot nyernek ép azáltal, hogy meseváltozataink gyér számát szaporítják, s ezzel az összehasonlító mesetani buvárlat lehetőségét megkönnyítik. Meséink eredete felől — ép a változatok hiánya miatt — eddig legtöbbször nem lehetett biztos következtetésekre jutnunk; most egy sereg változat bevonásával az illető mesékre nézve szilárdabb alapra helyezkedhetünk.

De van még egy oldaluk ezeknek a meséknek, a mely közlésüket indokolja. Ez t. i. a nyelvi rész, a mennyiben itt először kerül elénk egy tájszólás köréből a teljes pontossággal — gyorsiratilag — följegyzett népnyelvi szövegek nagyobb mennyisége, a melynek értékét fokozza még az a körülmény, hogy a javarész oly közlők ajkáról van letéve, a kik mint kitünő mesemondók, mint valóságos mesefák ismeretesek, előadásuk tehát, az elsietett beszéd és a betanult szöveg között mintegy középuton járva, a tájszólás és általában a népnyelv mondattani sajátságainak vizsgálatához kellő alapot ad. Ily teljes hitelességű, összefüggő népnyelvi anyaggal mostanáig nem igen birtunk; az egyedüli, a mit említenünk lehet, *Halász* Ignácz dr. dunántúli gyűjtése, melyből a Nyelvőr közölt néhány becses mutat-

ványt. Minden más efféle közlésen a gyűjtő saját nyelvének (a mely rendszerint már nem egészen az illető tájszólás nyelve, még ha a gyűjtő abba beleszületett is) meg a gyűjtött tájszólás sajátságainak némi kiegyenlítődése megy végbe, s ha leírhatjuk is a tájnyelv hangtanát, a mondattani rész akár a diktálás, akár az emlékezetből való utánaírás esetén jóformán megoldhatatlan feladatnak marad.

Ezen a hiányon vannak hivatva segíteni a jelen meseszövegek, a melyekhez épen azért, mert közlésük az említett okokra megy vissza, nem tartunk szükségesnek bő tárgyi magyarázatokat fűzni. A mesebuvárlat mai fokán erre némileg kénytelelenek is vagyunk, ha nem akarjuk kötetünknek ezt a részét külön kötetté kibővíteni. Egyébiránt a hasonlító mesetan" érdekében is elsőrendű feladat az, hogy a hasonlításra alkalmas, a lelőhely tekintetében pontosan meghatározott és alaki hűség szempontjából minden követelménynek megfelelő anyagot mennél nagyobb terjedelemben gyűjtsünk, mintsem hogy a hiányos anyagra épített hasonlítgatással kisérletezzünk. Ennélfogva pusztán a fenti czélokat tartva szem előtt, beérjük azzal, hogy meséinkben a nyers anyag lényeges gazdagodása nyilvánul, s itt csupán csak a legfeltünőbb tárgyi egyezésekre s a legjellemzőbb nyelvi sajátságokra fogunk rámutatni.

1. *Az ördög ajándéka.* Nevezetes motivum benne a síp, melytől a birkák és minden tánczra kerekednek. Ezt a motivumot más népek meséiből is ismerjük s meséinkben is találkozunk vele némileg módosult alakban.

3. *Az ördög szolgája.* Vált. Gyűjteményünk III. k. 362. l. (*Hamvas Gyurka*). V. ö. u. o. 455. l. a jegyz.

5. *Pénzes János.* Vált. *Gyüjteményünk* II. k. 460. l. (*A kis gyertya.* Eleje egészen más, de vége egyezik.)

6—7. *Egy juhász meséje.* Vált. *Merényinél,* Dunam. népm. II. k. (Az asszonyi kiváncsiság.)

8, *A két koldus.* Vált, *Gyűjteményünk* I. k, 397. l.

9. *A bundáskutya.* Érdekes hagyományt: az elvarázsolás módjának valami emlékét őrzi az ajtó négy sarkának megkenése. (310. l.) Változata *Kálmánynál* Koszorúk, II köt. 214. l.

10. *A jeles szolga.* Vált. *Kálmány:* Szeged népm. III. k. 174. l. *(Krisztus urunk meg az obsitos katona.)*; továbbá *u. a.* II. k. 149. l. *(Szent Péter atyjafiai.)*

14. *Jankó.* Egy gyermeke van egy szegény asszonynak, de kilencz helyett eszik: *Merényi*-nél, Sajóvölgyi népmesék, II. k. »A kilencz«. Itt a hős a mi Jankónkhoz hasonló nagy tetteket visz véghez, többi közt négy medvével és két farkassal viszi haza a fát. (V. ö. erre nézve Kullervo pásztorkodását a Kalevalában, XXX. R.). Pontosabban egyezik *u. o.* *A világúl szaladt szegény ember* cz. mese kezdete. Ide vág továbbá némi részben *u. o.* 97. l. *A 12 igaz; Kálmány,* Szeged népe II. k. 114. l., a hol *Tehénfia* Szép Vitéz Jankó van és *Gyűjteményünk* I. k. 383. l. *A czigány az égben és pokolban.*

15. *Lófia Jankó.* Ily eredetű mesehőssel a török népköltésben is találkozunk. A kivételes nagy testi erőt népünk valami hatalmas természeti jelenségre (pl. szélre) vagy erős állatra (tehénre, lóra, medvére) vezeti vissza s ezektől való eredést tulajdonít az ily hősöknek. (L. az 14. sz.) *Megérte kihuzni* = alig bírta, épen, hogy ki bírta húzni.

Rokon a Lófia Jankóval, sőt a 14. számuval is:

16. *Medve Jankó.* Itt ugyan a születés körülményei módosultak, de legalább a nevelést a medve eszközli s a nagy erő ezzel is magyarázódik.

Érdekes a *Singszakállu Öreg Ember* (másutt vén asszony) mondókája: *Te is süti pecsönye sat.* Az igének és tárgynak ily ragtalan használatát rokon helyzetben más meséink is alkalmazzák; ez a gyermeknyelvből van véve, miáltal a mondóka gúnyos értelmet kap s a vele élőnek fölénye kiemeltetik.

Vált. *Merényinél*, Sajóvölgyi népm. I. k. *Az ólombarát ; u. a.* II. k. *A kilencz ;* továbbá (az ördöggel való versenyre nézve) *u. a. Dunamelléki népm.* II. k. *A kárvallott juhász.* De leginkább *Gyűjteményünk* I. k. 383. l. *A czigány az égben és a pokolban ;* és részben II. k. 389. *János királyfi és Szélike.*

DALLAMOK.

(A **félkövér számok** elseje a M. N. Múzeum néprajzi osztályában őrzött eredeti *fonogrammok* sorszámát, másodika azt jelzi, hogy a közölt dal az illető fonográfhengeren hányadik. A dűlt számok a jelen kötet lapszámai. A mely dalnál ilyen szám nincs, annak csupán dallamát közöljük. Az összes dalokat *Kereszty István*, a M. N. Múzeum könyvtári őre tette le hangjegyekre.)

33 : 3. *(Somogy-Szobb.) 6.*

Lassan.

Somogy-szo-bi te-me-tő-be Fűz-fa van a kö-ze-pé-be;

Há-rom ár-va ül a - lat-ta, É-des any-ját si-rat-gat-ja.

50 : 1. *(Hetes.) 7.*

Mérsékelten.

A he-tö - si te-me- tő -be Há-rom ár-va sé-tál benne;

Mind a há-rom azt si-rat-ja, Hogy nincs né-ki é-dös a-nyja.

50 : 4. *(Hetes.)* *13.*

Búsan.

Az is - ten áld - ja mög a kis ku-tyám lá-bát,

Sok-szor mög-te - rel-te Hu-nya-di gu - láj-ját.

334 : 2. *(Kapos-Füred.)* *18.*

Lassan.

Fe - hér - vá - ri ut - cza sá - ros szo-kott lön - ni,

An-nak kö - ze - pé - be vá - sár szo-kott lön - ni.

A (jelnél a 2. versszakban az alsó hang járja.

337 : 2. *(Kapos-Füred.)* *Szövegvált.* *21.* *(11. B.)*

Mérsékelten.

El-töl-töt-tem O -lasz-hon-ban öt-hat hol - na-po-kat,

Ba - rát-ság-ban, mu-lat -ság-ban töl-töttem a - zo-kat.

De jén é-des jó ba - rá-tom, tő - le-tek el - vá-lok,

El is megyek Za - la fe - lé, sze-rencsét pró-bá-lok.

34 : 3. *(Szobb.)* **23.**

Lassan.

A Nád Jancsi csárdába van, Panduroknak i-zen-ve van,

Hogy jöj-je-nek hama-ro-san : A Nád Jancsi csárdába van.

48 : 3. *(Csoknya.) Szövegváll. 38. (4. sz.)*

Lassan.

Hal- lod - ë mö-nyecs-ke, Ba - sa - li mö-nyecske!

Ho-gyan tud-tok i -de-jön-ni Ez i - degëny föld-re?

46 : 2. *(Kaposvár.) 43.*

Keserveseni.

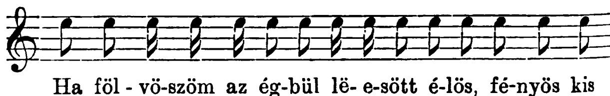

338 : 2. *(Kapos-Füred.) Vált. 138. (4. A)*

Szabadon. (Rubato.)

(Kutas, Vikár B. közl.) Szövegvált. 138. (4. A)

Szabadon. (Rubato.)

57 : 1. *(Magyar-Atád.)* **139.**

Szabadon. (Rubato.)

ad libitum (parlando)

Én vagyok a Hësztërházy szá-madó-nak czifraszürös

fé - nyös-bal-tás a leg - el - ső boj - tár - ja!

338 : 1. *(Kapos-Füred.)* **140.**

Lassan.

Aa - ra a - lá az al - föl - di ha - tá - ron

hétszer

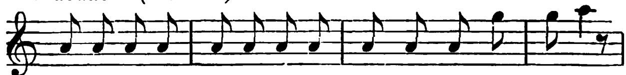
Mén a ju-hász, mén a ju-hász, mén a ju-hász száz esztendős,
e-gér sző-rű,
ke-rék-tal-pu,
hosz-szi - fü-lü,
kur-ta- far-ku,
pöt-tö- ge-tött,
mönyét-ha-su

pi - czi - ke kis sza - má-ron.

51 : 1. *(Hetes.)* **143.**

Szabadon. (Rubato.)

Ha fel-ü - lök a kis csacsim há - tá - ra nagy bu-san,

Fü - le kö - zé vá - gok a réz fo - kos - sal

Is - ten ve - led szép sel-mës nyáj, el - më - gyëk,

Vagy el - më-gyëk, vagy a ró-zsám - é lë - szëk.

55 : 3. *(Kapos-Ujlak.) Szövegvált. 148. (18. A.)*

Lassacskán.

Mi-kor gu - lás boj-tár vol-tam, Nyájjam mel-lett

el - a - lud-tam, Föl - éb-red - tem é - fé - táj - ba

Egy bar - mom sincs az ál - lás - ba.

45 : 4. *(Kaposvár.) Szövegvált. 174. (14. sz.)*

Lassan.

Kö - tő - fé- kem, kö - tő - fé - kem ti - zen - há-rom,

Te - le - lo - pom, te - le - lo - pom a gyű' nyá-ron;

A bi-ró- tól hatot lopok, Mer' a ku-tya be-csu-ka-tott.

35 : 4. *(Somogy-Szobb.)* **155.**

Negédesen.

Én va-gyok a fe - jér - vá - ri de - zen - tor,

Én lopom el a kend lo-vát é - fél-kor. É - fél-táj-ba

fölnyer-gelöm a sárgát, Már hajnalba el-mula-tom az á - rát.

37 : 3. *(Somogy-Szobb.)* **157.**

Lassacskán.

Is - ten hoz-zád, szü - löt-tem föld! Én mi - át-tam

lö-hetsz már zöld! Ti-por - ta - lak, nem ti - por-lak.

Is - ten hoz - zád, már itt hal - lak.

38 : 2. *(Somogy-Szobb).* **157.**

Frissecskén.

Ö-re-gön es-nek az havak, Bárányajim mind mögfannak;

Akkor mondom a gazdámnak: Hozzon szénát a birkámnak,

55 : 1. *(Kapos-Ujlak.) 161.*

Lassacskán.

Csön-dér u - rak, mit a - kar-nak? Ta-lán va - sal-

ni a - kar - nak? Nëm a - ka-runk mi va - sal - ni,

Szi - laj csi - kót jöt - tünk vön - ni.

335 : 1. *(Kapos-Füred.) Szövegvált. 169. (7. B.)*

Keservesen.

Össze jár-tam a Baronyát, Somogynak minden tá-jé-kát;

Még sem láttam ojjan rablást, Mint a köccse - i zsi- dó-nál.

És a 2. versszak második fele:

Ket-tő ál-lott az kapuban, Hármat lűttünk hamarossan.

54 : 1. *(Hetes.)* *169.*

Keservesen.

Mi-kor engëm vittek Vácra, Vissza néz-tem a ha-zámra,

Lát-tam a két testvé-rö-met, Jajjal si-rat - tak en-gö-met.

49 : 3. *(Hetes.) Szövegvált. 173. (11. sz.)*

Lassan.

Csü-tör - tö - kön es - te Csak azt vöt-tem esz - re:

Sár-ga ri - di - ra - di ré-ten Vas-ra va-gyok ver - ve.

342 : 1. *(Juta.) 195.*

Csárdás.

Három köröszt kendöröm volt, benn fagyott a vízbe,
Mer' nem tudtam kiköl-te - ni eb- be hideg őszbe.

Csak hadd maradjon, A po-hár foroggyon! Dinom-dánom,

I - gyunk hát, nem bá - nom!

341 : 3. *(Kapos-Füred és Juta.) 201.*

Frissecskén.

Fé - re től - lem, bu - bá - nat, bu - bá - nat!

Kaj - csót vá - gok u - tán - nad, u - tán - nad!

Szé - lös vi - lág csuf- tyá - ra, csuf- tyá - ra,

Mög - fujt - lak egy po - hár - ba, po -hár - ba.

36 : 2. *(Somogy-Szobb.) 222.*

Lassan.

Ró - zsa Sán-dor sze - re - ti a tán - czot,

A-rad fe-lé zör-ge- ti a lán-czot. Jaj de szé - pön

szól a sarkantyu-ja! A vármögye mondva csinyáltat-ta.

Pápainé.

A)

34 : 4. *(Somogy-Szobb.)*

Búsan.

Jaj de szé - les, jaj de hosz - szú ez az út,

Ki - ön az a ki-lencz be-tyár el - in - dút,

Ki - ön az a ki-lencz be-tyár el - in - dút,

Szép csár-dás-né ud - va - rá - ra be - for- dút.

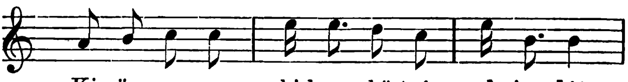
B)

34 : 5. *(Somogy-Szobb.)*

Nyugodtan.

Jaj de szé - lös, jaj de hosz - szú ez az út,

Ki - ön az a ki-lencz bë-tyár el - in - dút,

Ki - ön az a ki-lencz bë-tyár el - in - dút,

Szép csár-dás - né ud - va - rá - ra be - for -dút.

Szűcs Marcsa.

36 : 3. *(Somogy-Szobb, Hóka József közl.)*

Lassacskán.

Es - te van, es - te van, ha-tot üt az ó - ra.
Min-dön el - a - dó lány ké-szül a fo - nyó-ba.

Lassabban.

A szö - gény Szűcs Má-ris o - da-ment vó - na,

Ha ja csil - la - gos ég bé nem bo - rút vó-na.

45 : 2. *(Kaposvár, Faragó Lajos közl.) 150.*

Lassan.

E - de -lé- nyi bir-kás vagyok én, E - de-lé - nyi

bir - kát őr - zök én ; Majd be - fo - gad en - gem

a ma - jor, Majd-ha meg - é - rik az új ba - jor.

Halottas énekek.

344 : 1. *(Kapos-Füred.)*

Búsan.

Jer, mi szól-juk ez szo-mo-rú al - kal - ma-tos - ság-

ban, Mi-ként e - sünk az Is - ten-nek

nagy ha-rag - já - - ban, Az é - let - bűl

mi - ként ju - tunk ke - ser - ves ha - lál - ban.

344 : 2. *(Kapos-Füred.)*

Búsan.

Harcz em-ber é - le - te tel - jes é - le - té - ben

Az ha - lál - lal men- ni min - de - nek-kel

szem-ben. Mér - ge mi - att té - tet - ni az

föld - ben, Ó fáj - da - lom, Si - ro - da - lom

Ha - lál el - len, hogy nincsen ol - ta - lom.

Névnapi köszöntő.

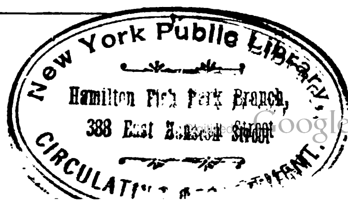
345 : 2. *(Kapos-Füred és Juta.)*

Élénken.

Víg - sá -got, Uj - sá-got Á - po-lon hir - det,
Víg kót-tát És nó-tát Már ösz-ve -sze - dett;

Vet-te hár-fá-ját, Szép ci -to-rá-ját, É - kes-sen,

Csön - des - sen A kit ve - re - get.

TARTALOM.

TÁRGYMUTATÓ.

Balladák és rokonnemüek.

Dalok.

Mesék és mondák.